

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

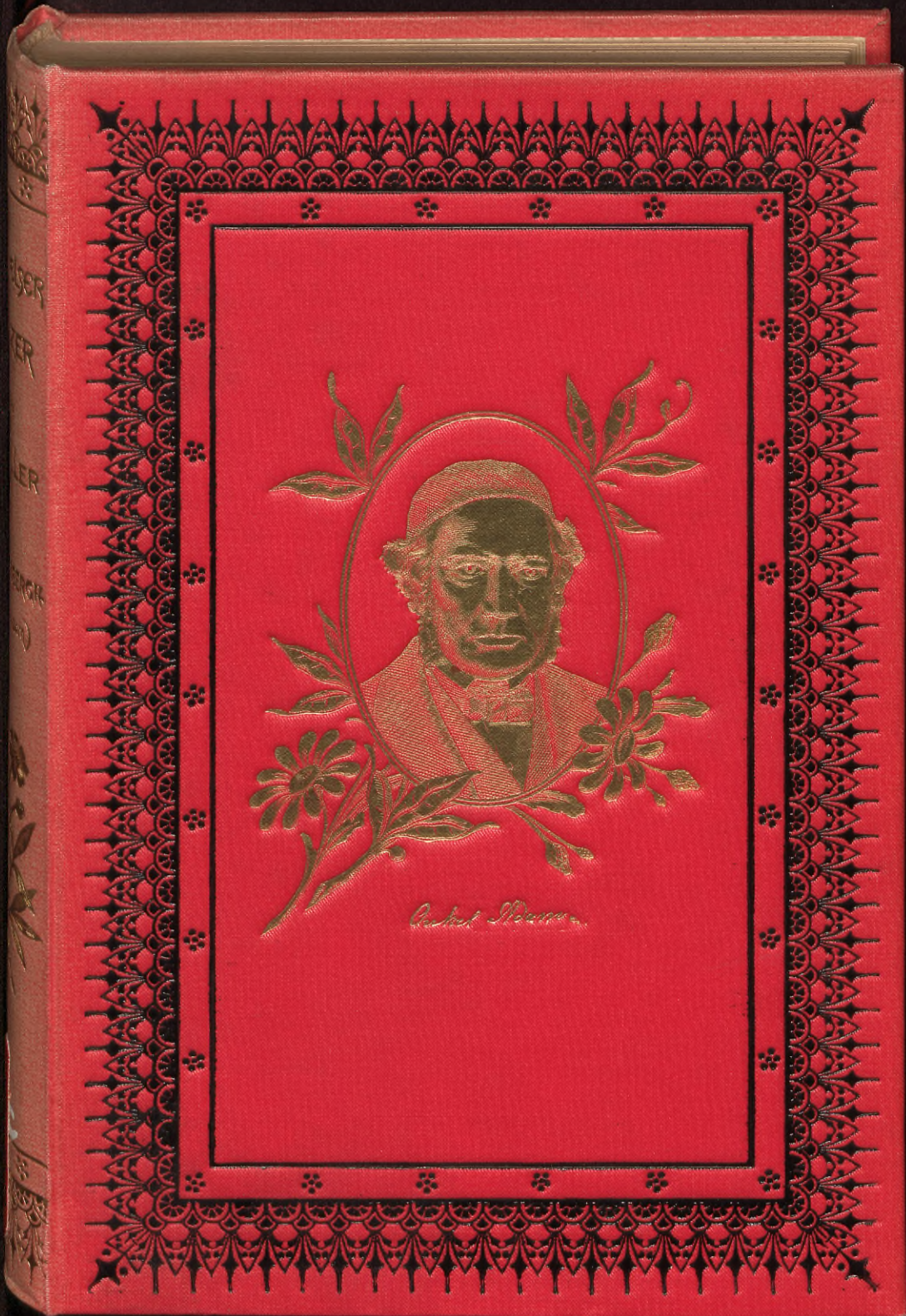
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Robert Stewart

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
UMEÅ

75653:2

Umeå universitetsbibliotek

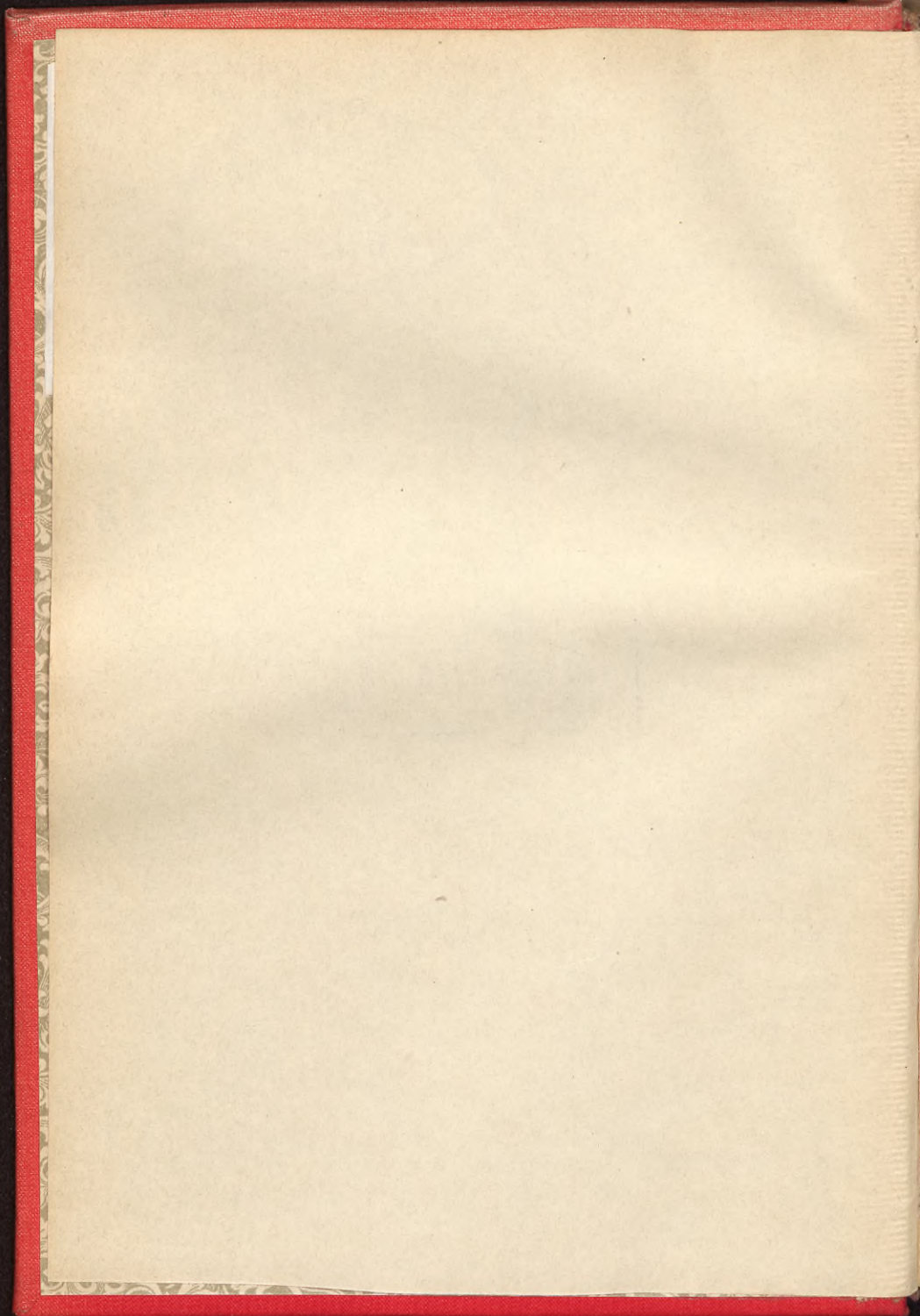

00002698684

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

21 JUN 1976

UMEÅ

BERÄTTELSE
SKIZZER OCH NOVELLER

AF

C. A. WETTERBERGH
(ONKEL ADAM)

ANDRA BANDET

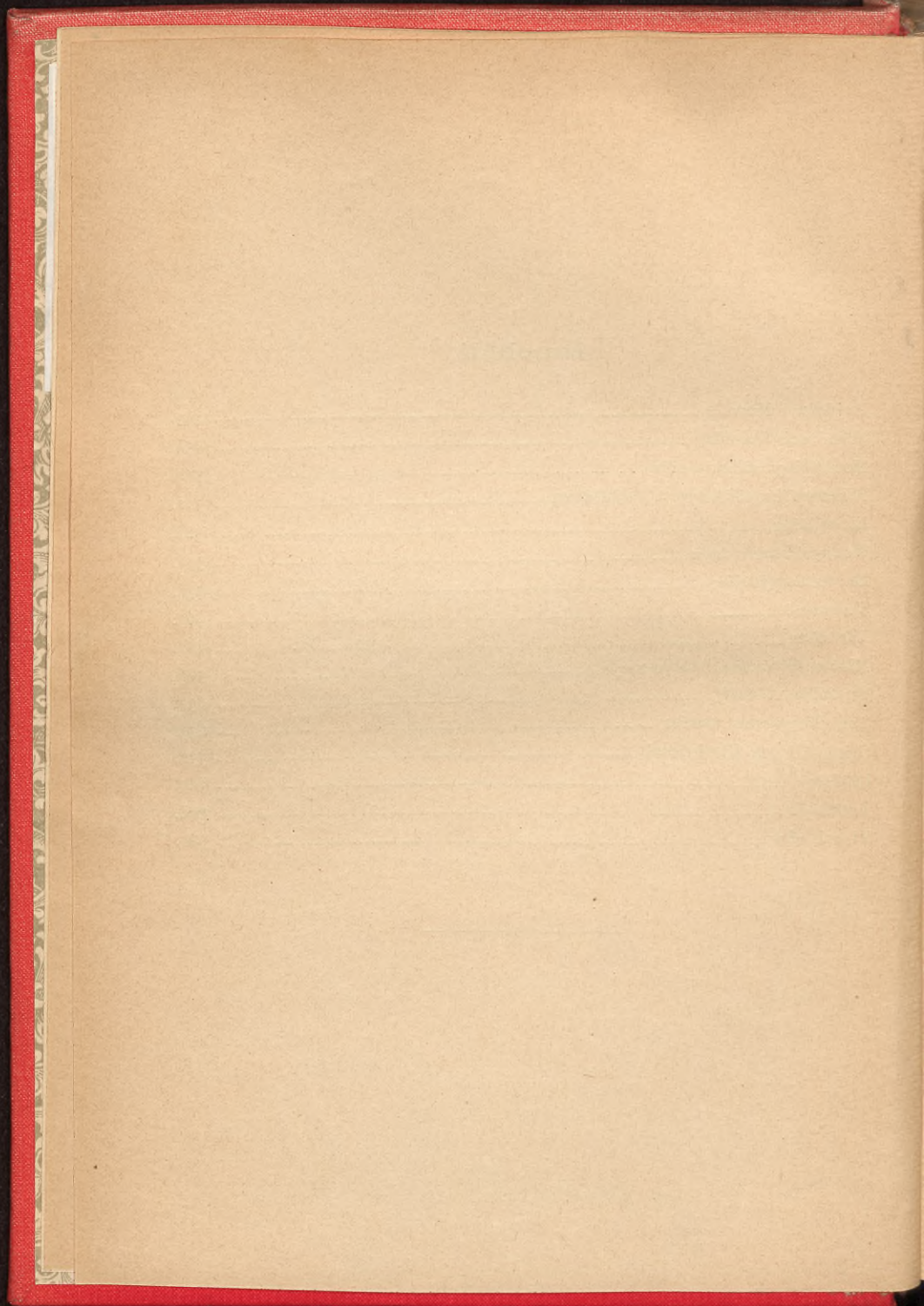

STOCKHOLM
F. & G. BEIJERS FÖRLAG.

Stockholm,
tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1889.

Innehåll:

	Sid.
En fluga i Mars	449.
Hämd och försoning	453.
Skråköpings sällskapsnöjen	512.
Filantropiska sällskapet i Skråköping.....	521.
Ett misstag.....	528.
Strumpväfvarens barn.....	536.
En opinionsyttring	556.
Skatorna	565.
Vår nästa	582.
Minnen från mina informatorsår	586.
Ett snilles vänner	634.
Tant Margaretas soaréer	654.
Gustaf III och Klock-Jacob	732.
Bröderne	740.
Trettio år	748.
Vi och vårt	761.

En fluga i Mars.

Finnes väl något förargligare här i skapelsen, än en fluga, i synnerhet om hon är otidig nog att krypa ur sitt fängelse i Mars månad? Jag fick just nu se ett sådant »kraftgeni», som gick framom sin tid och envisades med att få sitta på min näsa: hon förstörde en half novell för mig. Hvar gång hon åter satte sig på näsan fann jag den romantiske underlöjtnanten, om hvilken jag skref, allt mindre romantisk, och slutligen är han helt enkelt en vanlig person — det är den gemena flugans skull.

Jag vill lofva, att sju och sjuttio mamseller skulle fått gråta sina modiga tårar öfver min ömma löjtnant, blott jag fått hållas och flugan ej hade kommit och stört mina idéers gång; han skulle sprungit i elden och räddat ett litet barn; han skulle hållit ett par skenande hästar; han skulle simmande räddat en gammal ädel moster ur sjönöd; han skulle varit oskulden sjelf, den för söta underlöjtnanten, och gått och tränat för en flicka, ful som stryk, men med det skönaste hjerta; slutiligen skulle han fått trycka sina nysvärtade mustacher på flickans mun och den räddade tanten hade skänkt dem allt hvad de behöft af Guds gåfvor, så att de sedan kunnat lefva som ett par foglar under himmelen.

Detta är blott en uppräning; men se, jag skulle nog prydut ut det präktigt; *under*-löjtnanten skulle fullt ut förtjenat sin titel; han skulle gjort »*under*» icke allenast på jorden, utan i alla elementena, i eld, luft, vatten och jord; det skulle, med ett ord sagdt, blifvit en »elementskad karl», den der underlöjtnanten; men flugan kom emellan

och förstörde hela min roman, och nu vet jag icke hvart alla de sköna känslorna tagit vägen. Jag hade eljest ett helt dussin, som jag ämnat nedlägga i min löjtnants bröst, liksom ett dussin cigarrer i mitt etui, nemligen för att sedan draga upp den ena efter den andra och påtända dem. Således har endast en fluga förstört så mycket skönt, kanske genom sin näsvishet hindrat mig att uppresa sjelfva hörnpelaren af mitt författareryktes tempel; men jag har föresatt mig att hämnas. Jag har nemligen märkt, att ingenting är så fruktansvärdt för en hop folk, som att blifva omskrifven; att man i allmänhet är gruffligen rädd för personaliteter.

Akta dig, du lilla näsvisa fluga, jag skall måla ut dig och hela ditt slägte i bladet; ja, räck ej dina smala framarmar åt mig: det hjälper inte, du skall in i bladet. Se, hon gråter och torkar sig om ögonen med sina smånätta händer; det hjälper ändå inte, du skall under publicitetens gissel, ditt eländiga kräk, jag skall åtminstone stämpla dig och din flygtiga slägt, på ett sätt, att I skolen minnas det. Jag skall skriva något om flugor i allmänhet; minnen sedan förliden sommar sväfvat för min inbillning, grymma minnen!

Flugorna kunna anses vara entomologiens fransmän: huru flygtiga äro de icke, huru näsvisa och efterhängsna! Flugorna äro mycket fallna för sammanskockningar och emöter, likaså fransmännen; de sträfva efter ljus och frihet, de kräken, liksom fransmännen, och nyttja sina vingfrackar liksom en parisare. Jag har till och med förmärkt, att mina flugor i fjol bekände sig till den nyare romantiska skolan.

Der borta i hörnet vid kakelugnen är nemligen en stor spindelväf, i dess centrum sitter en spindel; det är Ariman, det ondas princip, som der fångar de oskyldiga flugorna i sitt nät; flugan vrider sig, surrar med de små frackskörten, vrider sig och plågas; men spindeln suger lugnt ut dess hjertblod, som en vampyr — nå väl! hvad har jag sett? Jo, rundt omkring sitta der några flugor och betrakta med giriga blickar den upprörande scenen; se, hur de gnugga händerna af lutter förtjusning; det är nemligen herr Victor Hugo, herr Sue och herr Soulié med konsorter, som sitta der, för att få sig »intryck» till nya romaner; spindeln är ett slags Quasimodo, och den lilla himmelsblå flugan är Esmeralda. Ser ni, flugor kunna också få romantiska intryck.

En beskedlig, något gentilare fluga promenerar der borta i min sockerask, der bitarne utgöra liksom ett ruinkummel; det är ingen

annan än herr Lamartine, som vandrar så sockersöt bland Balbeks ruiner; — men här åter kommer en ungluga och sticker mig på min egen helgade näsa, det är ingen annan än den der abbé Lamennais; men jag kniper gunstig herrn och arresterar honom under ett upp- och nedvändt glas; då skall ni få se huru det öfriga flugpacket spatserar utanför och afgifver opinionsyttringar.

Man skulle kunna skrifva något grundligt i flugväg, man kunde till exempel indela dem i tre klasser, nemligen:

1:o Bondflugor, hästflugor; dessa äro platta och opoetiska, seg-lifvade och fula; de äro glebæ abscripti och hålla sig ute, de bo öfver allt, hafva hus i hvarje buske och tåla ett piskrapp, utan att hvarken skrika, finna sig generade eller dö deraf.

2:o Medelklassen, domesticerade flugor; detta är just de der fransmännen med sina gester med frambenen, sitt beständiga putsande på frackskörten, sina facetterade ögon, så att de se allting tusendubbelt, sina smala ben, sin framfusighet och sin näsvishet; det är egentligen dessa, som behöfva tuktan, och det är öfver dem man höjer den konungliga flugsmällans herrskarspira; det är för dem man sätter tefat med gift, beströdt med socker; det är för dem man brukar hänga upp en löfruska i taket, det är en konstig ting, och kallas också för konstitution. I denna krypa de näsvisa in mot qvällen, för att hvila sig efter dagens strider; man tar, sedan de väl kommit i ro, och drar en säck öfver hela ruskan och bär ut säcken med hela »subberten». Ni må tro, då blir det ett väsen der inne. »Man våldför Chartan!» surra flugorna. Dumheter! de hafva ju ruskan kvar; skilnaden är blott att man ej vill ha ett sådant flugnäste i sängkammaren. Det är också denna medelklass, som fastnar öfverallt i spindelväfvar; som på sirapssmörgåsar fastnar i lagsens ull, smickrets garn.

3:o De stora flugorna äro skapelsens herrar, bry sig ej om lagsens spindelnät, der blott de små fastna; de utgöra la haute volée, och surra alltid nära taket, hafva tiotusendubbelt facetterade ögon, så att de anse en helt liten sockersmula, som en af flugpacket fått i sina klor, för en hel topp och därför ta bort allt ihop och ändå ej få nog. De äro i det hela mera uppblåsta och hafva ett slags bröstsköld och anse alla andra flugor icke höra till samma slägte.

Detta är sjelfva den vetenskapliga indelningen, förstås; men mycket mer kunde sägas, om blott jag ville.

Det vore intressant att skrifva något utförligt i detta ämne; man

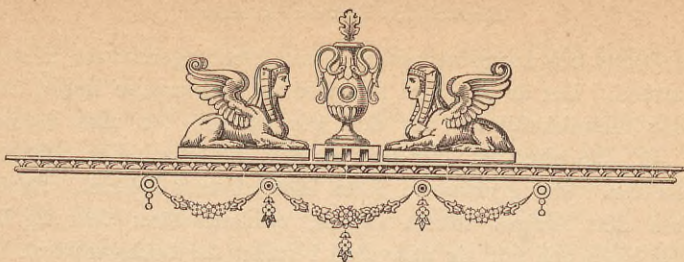
kunde slutligen bli medlem af sjelfva Vetenskaps-Akademien och ett helt dussin utländska lärda samfund, som lefva af flugor; man skulle likväl då gå längre med sina paralleler. Om till exempel man finge se en myggdans, funne man strax likheten mellan myggorna och italiernarne; det är ett musikaliskt, blodgirigt och lättsinnigt folk, som i yra danser svänger sig äfven omkring den Heliga stolen eller öfver den sanna trons stillastående pöl, der tusentals grodmunkar, klädda i sina askfärgade kåpor och med kapuschongen öfver näsan, sjunga sina vesper.

Man skulle, då man såg scharabéerne, finna dem lika engelsmännen; de ligga nemligen beständigt utåt vägarne, äro turister af äkta skrot och korn, arbeta grundligen i agrikulturen och gräfva små tunnelbyggnader här och der; om en sådan gynnare får gå eller flyga, så går det bra, men kommer han en gång på rygg, så ligger han der, han är då för god metodist att resa upp sig, han blott suckar och beder der han ligger.

Och, för att en gång sluta med svenskarne, de äro förbålt lika väggsmeder; de hafva nu i århundraden suttit i knutarne af den gamla samhällsbyggnaden och knäppt, utan att man just sett till dem; det är ett beskedligt ansigte, blott något träaktigt af sig. Då de gentila flugorna fladdra och springa utanpå den fasonerade tapeten, då myggan sjunger och dansar i yr glädje öfver sin urgamla pöl, då scharabéen vandrar vägen utåt och »vänder» sig till nytta hvad han kan finna, då sitter ännu väggsmeden inuti sin enkla och anspråkslösa moss-springa och knäpper och knäpper, för att hålla takt med tiden, tystnar emellanåt och tycks taga sig en lur, men börjar åter med ökad ifver, liksom han vore yrvaken.

I stället för den rörande historien om den ämable underlöjtnanten har jag skrivit något litet om flugorna. — Har läsaren förstätt mig, så har jag — slagit två flugor i en smäll.

Hämd och försoning.

Huru mycken glädje och huru mycket elände hvälfva sig ej bredvid hvarandra i en större stad! I veten det icke, I som bon i stadens medelpunkt, der palatserna höja sig mot skyn och der I speglen er i de kristallklara fönstren; der sköna vagnar, dragna af ystra spann, korsa hvarandra och der det sorlande folket för er endast utgör en tafla af rörelse och lif, utan att I behöfven intränga i det inre af orsakerna till denna vexling af rikedom och elände, af högljudd glädje och stum sorg, som för betraktaren ej annat är än den nödvändiga blandningen af dagrar och skuggor, hvilka göra taflan leende och behaglig.

Men om man går längre bort i staden, förminsckas bullret småningom, det blir tystare och ensligare, palatserna bytas i hus och husen slutligen i kojor, som ställa sig allt mera glest, allt mera långt ifrån hvarandra, det är liksom rikedomens älskade rikedom, att det prunkande, det stolta ville tränga sig tillsamman, då deremot det fattiga och usla vore dömdt till isolering äfven sins emellan; därför stå kojorna så långt skilda, der finnes intet band, som sluter familjerna till hvarandra; de äro alla lika fattiga, lika hjälplösa och i samma mån också egoistiska.

Man har tagit för regel, att rikedomens alstrar egoism, men man har då ej sett fattigdomen på nära håll: den är egoismens stamhård,

det är själens och kroppens armod, som alstrar egennyttan, men också alltid armod. Det är just deri fattigdomens förbannelse ligger, att den förhårdar människohjertat, att den gör kretsen för våra känslor så trång, att den slutligen drar med sig hvarje bättre tanke och gör att sjelfviskheten i sin grymmaste form bäst trifves i kojorna. Egoismen är också den fattiges största olycka, ty han stöter från sig hvarje mensklig hjälp och gör sig afskyvärd i stället för beklagansvärd.

Detta är dock oftast fallet i stora städer, der motsatsen mellan den fattiges och den rikes olika lefnadssätt starkast afsticker mot hvarandra. På landsbygden deremot är den usle ej så usel, ty han gör icke så bittra jemförelser; han ser så många lika fattiga som han, och så få rikare. Och finnas der sådana, framstår ej deras öfverlägsenhet med detta prål, den prunkar ej med denna dyrbara lyx, som griper så djupt i den förskjutnes bröst; därför är den fattige på landet vanligen icke en så hjertlös egoist, som i en stor stad, ty han är ej insolerad som denne; man finner dygd, förnöjsamhet och lugn under ett torftak på landet. Men finner man dem i ett af hufvudstadens nästen, då har man träffat på en af skapelsens sällsyntaste företeelser: en menniska, som hvarken exempel, afund, olyckor eller förtryck kunnat förderfva; då har man funnit en af dessa guldrena själar, som tåla allt och likväl bibehålla sig obefläckade.

Om man för omkring femton år sedan gick långt upp i Adolf Fredriks församling, fick man se många sådana kojor, med låga tak och mörka rutor, här och der ett blekt barnansigte der innanför, blickande med de matta ögonen ut på den folktomma gatan. Det är en mörk vinterqväll, vid den tiden, som utgör förgrunden i min lilla tafla; knappt en enda människa är ute på den mörka gatan, der timmermannen Löf hade sin bostad.

Om ljudet af något fjät höres utmed det långa planket, som utgör ena sidan af den trånga gränden, är det säkert en fattig sate, en stackare, som smyger sig hem från sin tiggarefärd genom staden och går sin ensliga gång i mörkret; ingen lykta lyser hans väg, der finnes blott natt och tillskrufvade luckor; armodet gömmer sig hellre än lyxen; det är tyst. Blott då och då afbrytes tystnaden af något sorl från krogen, som ligger der borta och är stället enda förfriskningsort. Der inifrån ser man ett sken gnistra genom springorna på de gistnade luckorna, och då och då tränger en ljusström ut i aftondimman, när dörren öppnas för att insläppa en ny kund, eller för att kasta ut

någon annan, som »sällskapet» der inne ej anser värdig att vistas inom dess fostbrödralag.

Der inne i Löfvens stuga är det halfmörkt; en gammal stubbe och några våta träpinnar, stulna och upplockade än här och än der af barnen, kunna ej lysa stort bättre. Ett blekt, rödaktigt sken upp-lyser det låga, fuktiga rummet; man kan ej se mera än hvad som närmast omger spiseln; men der borta i den mörka vrån höra vi något pusta — bry er ej derom, det är blott ett sjukt barn, som ligger der och försmäktar, en liten blek, förvissnad varelse, med blå ögon och silkeslena ögonhår, som kastar sig på den hårda bädden.

Men framför spiseln sitter en qvinna, lika dödsblek, men med en dyster fräckhet uttryckt i den skumma blicken. Om man noga betraktar henne, om man afräknar de afvikelser från det skönas ideal, som ett förvirradt hår, en rynkad panna och alla de spår, som tiden och djupa oåterhållna passioner ritat på hennes ansigte, om man försöker att i dessa förvissnade drag taga reda på huru hon såg ut för en tio, tolf år sedan, skulle man finna, att denna varelse är en kvarleva af en vacker, en ganska vacker flicka, som fordom log skalkaktigt som en Amordine, och hvars blickar talade om ömhet och kärlek.

Fattigdomen och nöden hafva dock nu utplånat det mesta, de hafva gifvit ansigtet ett uttryck af hårdhet, som ej är det naturliga; men hennes själ har blifvit hårdare i kampen med hårda öden, liksom jernet, som blir fjädrigt då det hamras. Den bleka qvinnan har ett barn vid sitt bröst, det är likväl ännu något som hon älskar, visserligen icke mycket, ty hon önskar ofta att den lilla skulle få dö; dock, denna önskan är till sin orsak icke endast brist på föräldrakärlek, den härstammar snarare från en dunkel, outredd moderskärlek, att hellre se sitt barn i grafven, än invigdt åt ett lif, fullt af samvetsånger och brist; ett lif, sådant som hennes eget.

En gosse af omkring tio år sitter uppkrupen i spiseln och värmer sina blåfrusna händer framför elden; äfven han är blek och har ett sjukligt utseende, men hans ögon, stora och mörkblå, förråda någonting godt, något som står i skarp motsats med hans omgifning, hans drägt och hans lefnadssätt.

»Nå», yttrade äntligen modren och kastade en skum blick på gossen, »nå, Ludvig, huru mycket har du fått i dag, kanske knappt en bit bröd och ännu mindre pengar?»

»Jo, mamma», svarade gossen och hoppade ned ur spiseln, der han nu uppvärmt sina stelnade lemmar, »jo, mamma, jag har fått fyra stora brödstycken och sexton och en half styfver; se här, mamma», tillade han och öppnade säcken.

»Det var bra», yttrade modren och grep med begärlighet ett af de svarta brödstyckena och började äta, under det att hon, lyst af den dunkla branden, med noggrannhet räknade slantarne. »Riktigt, det är sexton och en half styfver; Ludvig, spring ut till Stina Cajsa och köp en jumfru bränvin, flaskan står der borta på hyllan, men akta kaffekoppen der i mörkret.» Gossen lydde och sprang med den lilla flaskan till Stina Cajsas koja, som ej låg långt derifrån och der en tjock gumma med detta namn höll smygkrog. »Gossen min», sade modren vid sig sjelf då han aflägsnat sig, »är ändå rätt beskedlig och snäll, och om han ej vore, så vet Gud hur det ginge.»

Nu kom Ludvig tillbaka och modren tömde den lilla flaskans innehåll i flera repriser; hon njöt af bränvinet, det var ett lyckligt ögonblick; men Ludvig smög sig bort till sin sjuka syster, der borta i den mörka vrån.

»Huru är det med dig, lilla Susanna?» frågade han med deltagande, »har du mycket ondt?»

»Ja, Ludvig, mycket ondt», svarade barnet och räckte ut sina små händer för att trefva rätt på sin bror.

»Vet du hvad», fortfor brodren hviskande och med en viss brådska, »vet du hvad, jag har något godt åt dig; här, Susanna, se här, tag, känner du, det är ett äpple?»

»Ack! ack! ett äpple», hviskade barnet och grep med begärlighet efter frukten; »huru har du fått det?»

»Åh jo», berättade brodren, »jag var der nere vid Ragvaldsbron i dag, isen är svag och en liten pojke, en så stor som jag ungefär, damp igenom; nu var så, att jag lade mig på magen på isen och räckte en stång åt pojken så att han kom upp, men si, gossens mor var en gumma som sålde äpplen, och när jag väl fått pojken på det torra, gaf mig gumman de der slantarne som mamma fick och ett stort äpple. Du må tro jag blef glad och i första glädjen bet jag en bit af äpplet, men så kom jag ihåg dig och tänkte, det kan Susanna stackare bättre behöfva.»

»Tack, lille Ludvig», sade flickan, »ack, Herre Gud, hvad det smakar väl! Bara», fortfor hon, »nu inte far kommer hem igen, det

var så bra i natt då han var borta, för jag fick ligga i sängen och slapp att frysa på golvet.»

»Var inte ledsen, Susanna, far var inne på Pelikan der borta, de slogos der när jag gick förbi och jag hörde far svärja der inne! han blir nog borta i natt också.»

Under det barnen på detta sätt hviskade med hvarandra hade modren blifvit mera glad och upprymd, hon började småsjunga, men småningom blef rösten högre och klarare; hon sjöng

»Jag mins den ljuftiden,
Jag mins den som i går,
Då oskulden och friden
Tätt följde mina spår.»

Det var en visa, som hon alltid sjöng då hon blef glad till sinnes: hon hade lärt den då hon var barnflicka hos baron Ridderkors på stora Mellinge och hon påminde sig så gerna de lyckliga år hon tillbragt der i öfverflöd och utan aning om brist. Då hon sjöng sin visa tyckte hon sig åter sitta i de stora präktiga rummen och spegla sig i trymån och höra den aflägsna klangen af frökens fortepiano, hon tyckte sig ännu höra de smickrande ord hon då hört och glömde för några ögonblick, att hon satt i en kall stuga framför en halfslocknad eld och sjöng för sina hungrande barn; i sådana ögonblick uppkalnade åter hennes ansigte och ögat blickade skälmaktigt leende framför sig.

Hennes ungdomsdröm afbröts likväl lika hastigt som obehagligt, då dörren slogs upp på vid gafvel och en kall luftström susade in i rummet. En karl insvept i en trasig färskinnspels klef in.

»Jaså», yttrade den inträdande, »hustru min sjunger, det är bra att hustrun sjunger då kanaljer nära slå ihjel hennes man. Du mins den ljuftiden — det är bra för dig det.» Med dessa ord kastade han sig ned på spiselkanten; — det var timmermannen Löf. — »Tänd på här, det pyrar ju så att man inte ser hand för sig.»

Hustruns dröm var försvunnen, de sköna höga rummen, de blanka speglarne, den aflägsna klangen af fortepiano, allt var borta, allt var tystnad och verkligheten stod åter framför henne.

»Tända på», svarade hon snäsigt, »med hvad skola vi tända? De tider du timrade och inte söp från morgon till qväll, då fingo vi alltid stickor, men du kan vara glad om man har en ruten rotstubbe att lägga hit, och några nerblåsta pinnar från kungsträdgården.»

»Vill du träta kanske?» yttrade mannen, »men kom ihåg, att om

jag lägger mina näfvar på dig, så är det slut med grälet. Nå, är Susanna död än?»

»Nej, det är inte så väl», svarade modren.

»Jaså, jag tyckte i går morse när jag gick, att hon låg och kipade efter andan», sade mannen; »det var f-n hvad hon är seg. Nå, har Ludvig kommit hem?»

»Jo, här är jag, far», svarade denne.

»Jaså, det var bra; du skall veta», fortfor han, »att jag gjort opp en god handel i dag. Ludvig skall ifrån oss, han gör ingenting här hemma och —»

»Det sker aldrig», yttrade modren och steg opp, »det sker inte så länge jag lefver.»

»Hå, hå, det ska vi väl se på», fortfor fadren helt lugn; »men se, det sker ändå, och det midt för din näsa.»

»Då svälter både Susanna och jag ihjel», återtog modren, »ty Ludvig fick alltid litet då han gick ut, det skall Gud veta, att han då och då skaffat hem en kaka bröd.»

»Lirum larum», sade mannen, »det får ni se er om; men pojken skall bort och jag får tretti riksdaler för honom, han skall bli lindansare, ja, det skall han bli.»

»Lindansare! skall mitt barn bli till spektakel för folk?»

»Ja, just ditt barn», skrattade fadren; »men likagodt, handeln är afgjord. Ludvig skall till lindansaren och vi få tretti riksdaler för honom, och dessutom så får jag fritt brännvin så länge lindansaren är i staden, och i morgon skall han härifrån.»

»Men si det får han inte», ropade modren, »om du inte låter mig ta ut pengarne.»

»Jaså», yttrade fadren, »är det så, nej, si det blir ljuga, pojken är min och jag tar pengarne sjelf —»

Nu steg fadren upp och raglade mot sängen. »Hvad f-n ligger ungen här, undan med ungen!» ropade han.

Ludvig skyndade fram och lyftade sin syster ur sängen och bar henne bort i en annan vrå, der barnen hade sin soflats på en gammal säck med en trasig matta till betäckning. Fadren kastade sig på sängen och insomnade tungt efter dagens mödor. Ludvig bäddade omkring sin stackars syster, som låg der i den kalla vrån och snyftade, och sedan lade han sig bredvid och tog det arma barnet i sin famn, för att värma henne.

»Kryp väl ihop, Susanna», hviskade han, »och var ej ledsen, Gud har hjälpt så många fattiga barn; se så, låt mig stoppa täcket om ryggen på dig och sof godt, Susanna lilla; i morgon skall jag skaffa dig ett äpple till, om jag också skall sjelf krypa under isen.»

»Men hur skall det gå», snyftade barnet, »hur skall det gå, om du kommer bort, som far sade, då ligger jag här ensam, stackare, och har inte dig att vänta på; och far och mamma skola svärja på mig, att jag inte kan dö — ack, Ludvig, ack, om jag finge dö!» fortfor hon och darrade af gråt. »Ack! ack! om jag finge dö!»

»Så skall du inte säga, Susanna», undervisade henne brodern, »det är syndigt. Mamma säger ju alltid så, när hon är god af sig.»

»Far och mor sofva», hviskade flickan, »ack, om jag finge sofva. Lille Ludvig, håller du af Susanna? tänker du någon gång på Susanna, när du kommer bort, tänker du på mig stackare, som ligger ensam här?»

»Ja, Susanna, det skall jag göra och skicka äpplen och päron till dig, och pengar också», yttrade gossen förhoppningsfullt. Snart blefvo barnens hviskningar otydligare, mera afbrutna och meningslösa, sömnen hade utsträckt sin vallmospira öfver de arma små.

»Sträck icke ut dig så, Susanna lilla», hviskade Ludvig, som i morgongryningen väcktes af en plötslig rörelse af sin syster; »mattan räcker inte öfver fötterna på dig och du blir kall.» Men Susanna svarade intet, utan sträckte ut sig allt mera och släppte sitt tag om brodrens hals. »Huru är det med dig, lilla Susanna?» Men lilla Susanna svarade intet; i den gråhvita morgondagern såg Ludvig, att de långa ögonhåren beskuggade ett dunkelt brustet öga, de bleka läpparne voro dragna till ett smärtsamt leende, de späda lemmanne voro styfva och utsträckta.

»Mamma! mamma!» ropade han utom sig, »Susanna är död! Susanna är död!» Men modren sof snarkande på golfvet vid spiseln.

»Ack, lilla Susanna», fortfor gossen och ruskade på sin syster, »vakna bara litet grann, du skall få så många äpplen och socker och russin, bara du inte är död.» Men Susanna var stilla och känslolös — det var slut.

»Du fick dö», yttrade gossen slutligen och knäppte samman händerna öfver bröstet. »Gud hörde din bön, lilla Susanna», tillade han och kysste sin syster på pannan.

Barnen hafva sin egen filosofi; de känna lika djupt och djupare

än någon äldre, men de kunna ej uttrycka hvad de känna; deras tankar äro hieroglyfer, som ingen kan tyda, men som dock ega djup betydelse. Men det är ej de rikas barn, som känna så, det är endast de fattige små, som ifrån vaggan stridt med nöden om sitt lif, som veta hvad lif och död vill säga; det viste Ludvig, och han var likväl ej mer än tio år.

Slutligen vaknade föräldrarne; de mottogo med kallsinnighet berättelsen om lilla Susanna. Den enda som tillkännagaf något deltagande var modren, som, då hon upplyftade det lilla liket, yttrade: »lycklig hon, som fick dö!» Fadren deremot sade intet, utan gick ut i staden för att åter börja sitt svirrande lif.

Ludvig blef hemma, han ville, han kunde ej gå ut från Susanna; hennes död hade skakat honom i djupet af hans själ. Modren manade på honom att gå ut, ref upp en och annan söm på hans kläder, hvilken hon tyckte vara för hel för att väcka medlidande, och ville köra ut honom för att tiggas; men gossen stod framför Susannas lik med sammanknäppta händer och tänkte djupt. Hvad tänkte han på? Vi veta det icke; han viste det knappt sjelf.

Mot klockan elfva kom fadren tillbaka; han hade redan fått sig ett litet rus och var rödbrusig och glad. »Se så», yttrade han vid sitt inträde; »se så, nu skall Ludvig till lindansaren; jag var uppe hos honom nu, och han sade, att pojken fick komma klockan tolf. Kom nu, pojke; se så, ta adjö af mor din och lillsyster Dora, som ligger och skriker derborta.»

Tigande gick gossen till sin mor; hon tog honom i famn, och han kände att några heta tårar runno ner på hans hals. »Adjö med dig, lille Ludvig», sade slutligen modren och kysste honom. »Adjö med dig; tag dina föräldrar till en varning, blif du åtminstone en beskedlig gosse och inte...» Hon kunde ej fortfara, utan upplyftade lilla Dora, som kysste sin bror och luggade honom, som hon plägade. Dora var blott halftannat år gammal.

»Se så», sade fadren, »nu kan det vara slut. »Du skall», fortfor han, vändande sig till sin hustru, »få pengar till begrafningen af mig, ja f-n ta mig skall det inte bli en hederlig begrafning, med både kaffe och punsch. Kom nu, pojke», och nu grep han Ludvig i armen och gick. Men, utkommen på gatan, slet sig gossen lös, störtade åter in och bort till Susannas lik, som hvilade på en bänk. »Adjö, lilla Su-

sanna, adjö med dig», ropade han och kysste den smärtsamt leende munnen, och störtade åter ut till den förundrade fadren.

Några dagar derefter var der stor bjudning i den usla kojjan. Kaffepannan stod på hela dagen och bränvin och punsch flöt i strömmar. Det var lilla Susannas begrafning. Då det arma barnet lefde, kunde föräldrarne ej gifva det en beta bröd, och då det sjuknade gjorde de sig icke möda att ens gifva det en drick vatten att släcka den brännande törsten; men nu på hennes begrafning slösade de bort mera penningar, än som kunnat åtgå att rädda henne från plågor och död. Så är det, människan lefver mera för yttre prål än sin inre lycka. Hon vill anses vara lycklig, men hon gör allt för att ej verkligen vara det.

Madam Löf var verkligen stolt öfver den präktiga begrafningen, som hon tillagat, och hennes hjerta gladdes åt hvarje beröm, som man slösade på hennes kaffe och de fyra sorterna kaffebröd. Timmermannen var efter vanligheten drucken och gladd sig åt att en gång få dricka så mycket han ville. Ingen tänkte på den lilla Susanna, som sin sista natt bad Gud så innerligt att få dö för att ej ligga ensam. Hon begrofs på Adolf Fredriks kyrkogård; der ligger hon ej ensam, det arma barnet.

När man en hel vinter suttit stilla i sin kammare och tagit notis om den yttre verlden endast genom fönstret och aktgifvandet på en af herr Lejas termometrar, hvilken, liksom den »europäische förste Herkules, herr Rappo», hängt sig der utanför på raka armar, då man dagligen eldat den grönglaserade kakelugnen tre till fyra gånger och tändt ljus kl. tre eftermiddagen samt suttit inkrupen som ett murmeldjur i sin klyfta, lagt patience och läst tidningarna för att fördrifva tiden; när man vidare under ett sådant lefnadssätt förtärt sin goda köttmat och buljong med ägg: då är det ej synnerligen underligt, att vätskorna få något trögare gång och att man så der på vårsidan, då solen sticker in i rummet och flugorna börja gripas af »vårlängtan», känner liksom ett behof att blifva lättare i kroppen och förbättra aptiten. Detta var också förhållandet med major Pistolsvärd på Lillhamra, som i sin ungdom fört ett rörligt lif och endast nu på ålderdomen kommit sig hvad man kallar »i ro».

Han skref därför en vacker dag till sin vän, stadsläkaren i när-

maste stad, med förfrågan hvad han egde att göra i dylika omständigheter, och fick med omgående post ett svar, som, efter en lång vetenskaplig undersökning af majorens lekamliga del, hufvudsakligen innehöll, att majorens helsa och lif berodde af ett snart begagnande af brunnen vid Sumpmyra.

Sumpmyra är nemligen en nyupptäckt förunderligt verkande helsokälla, som ligger omkring sex mil från Lillhamra. Som man vet, har upptäckten af helsokällor ofta skett genom oskäligen kreatur; ett svin (med läsarens gunstiga ursäkt) bökade rätt på källorna vid Töplitz och en annan individ af samma slagte tog rätt på källorna vid Lüneburg, hvadan staden ännu i sitt arkiv förvarar ena skinkan af besagde djur: det är stadens palladium; en hjort föranledde upptäckten af Aachen och Wildbad, några harar värmdes sig vid Warmbrunnen och en tiggare upptäckte, om jag ej missminner mig, Medevi. Men den underbara helsokällan i Sumpmyran upptäcktes genom en flock andungar, som jagades af en gammal komminister, hvilken åter fastnade i kärret och blott med möda fick upp sina stöflar ur gytjan, hvilka stöflar sedan undersöktes af en vetenskapsman, som fann att de voro besmorda med den ypperligaste badgytja. Komministern och andungarne få således dela äran af upptäckten.

Emellertid fick stadsläkaren nys om gytjan och anställde i sällskap med stadens apotekare en vetenskaplig resa till stället, hela milen (utan understöd af staten), och hvarvid man anställde en analys af något pölvatten, som stod mellan tufvorna, hvarvid apotekaren fann, att det icke allenast innehöll jern, utan äfven en stor mängd kolsyra, eller, som man kallade det, »fix luft» och dessutom luktade högst gement, och således innehöll svafvel. Vid nogare undersökning på apoteket fann man vidare, att vattnet innehöll koppar och zink, det vill säga spiater, i samma proportion som till messing, och då enhvar vet, att messingsfilspån botar benbrott och liksom sammanlöder benbitarne, fann stadsläkaren, att Sumpmyrans vatten icke allenast botade hemorrojder, gikt och andra obegripliga sjukdomar, utan äfven benbrott.

Sumpmyran var med ett ord en försynens välgärning mot den lidande menskligheten och innehöll så mycket helsosamt, att *något* ovillkorligen skulle taga skruf, och stadsläkaren förklarade sig för Sumpmyrans förste intendent.

Ett långt träskjul snarlikt en repslagarbana, uppfördes på den mjuka marken, behagliga promenader genom en dunge af martallar

anlades, en droska anskaffades och apotekaren anlade ett filialapotek i närmaste bondgård; med ett ord, Sumpmyran var nu en ordentlig brunnsort, dit den vackra världen hade att begifva sig när den tröttade vid stadens qvalm.

Major Frans Pistolsvärd var född finne och till på köpet gammal ungtkarl; han ansågs i hela trakten för ett gammalt original; man skrattade åt honom och harmades på honom och likväl älskade man honom. Man kunde hundrade gånger om dagen komma i gräl med honom, men var det oakadt aldrig i stånd att hata honom; han hade många orimligheter, men på bottnen låg alltid något godt, något ädelt och glindrade som rent guld; man såg det beständigt genom den ojemna ytan, liksom man ser något lysande på bottnen af en ström, hvilken knotar och brusar mellan stenarne.

Folket skrattar ofta åt en sådan gammal man, som ej förstår eller kan lämpa sig efter andra; det dömer efter ytan och kallar honom en rolig människa; men det vet ej huru många strängar på själens strängspel, som först måste springa af, huru många som måste spännas för högt, för att frambringa hvad det kallar för roligt; det löjliga, det roliga beror alltid af brist på harmoni; det harmoniska är skönt, är stort, men aldrig roligt.

Jag åter har aldrig kunnat skratta åt en sådan människas egenheter; jag har tvärtom sökt efter skälen till dem och alltid funnit en på djupet uppsvällande källa af sorg och smärta, som varit orsaken till dessa olikheter med andra, hvilka göra en sådan löjlig för mängen.

Hvarje ålder har sin leksak, något som uteslutande fångslar själen, hvarje folk har sina penater, som det tillber, och hvarje människa något, som hon framför allt älskar.

Majoren var en gammal finne, som älskade sitt fädernesland med hela ett barns häftighet och hängifvenhet. Det gamla Finland med sina ärofulla minnen, det af tusende vattendrag och strömmar genomskurna landet, som ligger der borta om Östersjön och hvars söner (majoren var en af dem) först efter en blodig, fastän fruktlös kamp öfvergåfvo att hoppas och att kämpa: detta land var gubbens käraste leksak, det enda till hvilket han af själ och hjerta slutit sig, och det hade blifvit ryckt ur hans händer. Och barnet i hans själ gret och harmades; men som hos ett annat barn utbröt harmen mot hans omgifning, ty den var fruktlös; det är denna tanke som så ofta gör oss orättvisa.

Han var således hvad man kallar lättretlig och i hög grad envis, en egenskap som till en del tillhör hans landsmän och som gjort dem till hvad de voro under kriget, en nation af hjeltar, som ej skydde något; men en dygd för en nation blir ofta ett fel eller åtminstone en löjlighet hos en individ, och majorens envishet och häftighet var därför en visa i hela orten.

Hade han varit gift och sett en barnskara uppväxa omkring sig, hade troligen hans lynne blifvit annorlunda; han hade då egt sig ett litet fosterland, en liten plantskola, som af honom skulle lärt att frukta Gud, ära konungen, älska Finland och framför allt hata ryssarne. Det skulle varit honom en tillfredsställelse att för sina barn kunna berätta sina äfventyr, att i deras unga själar väcka fosterlandskänslan och nationalhatet, han skulle klädt dem i sina liffärger och gjort dem till en koloni af finnar midt inne i det fredliga Sverige, till en liten kärnstam, som skulle hoppats på en tid, hvilken han inbillade sig en gång skulle komma, då nationernas sjelfhämnd söndersliter politikens nät och kolonnen faller af sin egen tyngd. Men han egde ingen familj utom en syster, fröken Emerentia, en god, vörnadsvärd qvinna, men som icke hade så obetydlig del i sin brors motsägelseanda.

Hon var nemligen af samma lynne som han, endast förmildradt af en god portion qvinlighet; hon fästade mera än brodern afseende på hvad folket sade och försökte rätta honom; fastän med ringa, att ej säga ingen, framgång. Hon blef således i stället för en ledarinna, hvilket hon ville vara, ett slags gymnastik för gubbens envishet och häftighet, en öfning som gjorde honom godt; det lindrade att få gräla med syster Emerentia, då man ej kunde ansigte mot ansigte få gräla med »den förbannade ryssen», som gubben merendels uttryckte sig.

Men syster Emerentia hade så der småningom antagit en guvernants ton mot sin bror och var sällan af samma tanke som han. Om han såg ett moln på himmelen och sade att det var grått, så tyckte syster Emerentia att det var blått; beskref han, som ofta hände, slaget vid Svensksund och för att uttrycka sig expressivt, hvilket han gerna gjorde, kom att säga att de ryska skeppen blefvo sönderskjutna så små som svafvelstickor; strax var fröken framme och anmärkte, att det var omöjligt att ett skepp kunde så söndersplittas; då blef gubben ond och svor och bannade en hel armé af onda varelser öfver verlden och påstod att det var sant.

När alla medel att omvända majoren blefvo fruktlösa, gick Eme-

rentia sin väg. Gubben saktade sig och begrep, att han låtit hettan öfverila sig och att det var synd om syster Emerentia, som kommit i i misshugg för hans rysshät; han smålog således så der litet skamflat när hon åter syntes, och erkände att han blifvit för het. Om då syster Emerentia ej kunde låta bli att moralisera, hvilket hon sällan gjorde, utan sade: »käre Adolf, du är alltid orimlig och häftig», då började åter majoren att försvara sig på lif och död och svor med gnistrande ögon, att han var spak som ett lam, ja saktmodet sjelf, och så var trätan åter i full gång.

Man skulle tro, att de båda syskonen på detta sätt lefde ett högst olyckligt lif, men långt derifrån; med allt det der älskade de hvarandra innerligt, och Gud vet huru det går då döden skiljer dem åt; de äro oundärliga för hvarandra. Var majoren någon gång borta på egen hand, då gick fröken der hemma och viste ej hvad hon skulle företaga. Var åter fröken borta hos prostinnan eller på något barn-dop, vid hvilka tillfällen hon, oaktadt sina fyrtiofem år, gerna lät använda sig till flickfadder, då gick majoren der hemma och anställde en sorts husvisitation och snokade i alla vrår, för att hitta på något att gräla om, och endast vid sådana tillfällen led hans tjenstefolk. Men när fröken Emerentia var hemma, var allt det der onödigt och tjenstefolket fick vara i ro. Fröken var glacisen som bröt vägorna af majorens stormar.

Majoren gick en vacker vårafton, några dagar innan den märkvärdiga brunnsresan skulle företagas, fram och åter på gårdsplanen och mumlade då och då en ed öfver postgossen, som ännu ej anländt från staden. Syster Emerentia satt vid det öppna fönstret i nedra våningen och språkade med sin bror, som gick skyltvakt.

»Jag tror f-n tagit pojken», yttrade majoren slutligen, »jag skall väl en gång piska opp honom för hans sol.»

Fröken Emerentia, som ganska väl viste, att majorens bestraffningar aldrig blefvo af, utan alltid blott bestodo i några starka och hotande termer och en mängd förskräckliga löften, kunde dock ej underlåta att invända: »det vore högst orätt att slå gossen.»

»Jaså, du säger det, syster Emerentia», utfor majoren ännu mer förifrad, »du skall se, att jag slår pojken sönder och samman midt för frökens näsa.»

»Å nej, dertill har du icke hjerta, käre Adolf», invände system.

»Hjerta!» upprepade majoren ännu mer uppretad, »är jag en

gammal karing kanske? Är jag blödig jag kanske? Du skall få se, syster Emerentia, hur det går, och om jag nu slår pojken lytt eller förderfvad, så är det din skuld, för dina förbannade dispyter.» Majoren afbröt sig sjelf och fortfor med sin vandring.

Fröken ångrade likväl nu att hon åter uppväckt en storm och i synnerhet därför, att hon kommit att liksom sätta sin brors heder i pant, att postgossen skulle få stryk — och hon viste, att majoren gjorde allt för hedern. Hon beslöt därför att genom en liten krigslist förstöra hela majorens föresats.

Ändtligen kom gossen ridande in på gården och stannade vid förstugubron. Majoren gick in i förstugan och hemtade en käpp, men besynnerligt nog den allra klenaste, ty det skulle ju ej vara ett straff för gossen, mot hvilken vreden svalnat så snart syster Emerentia började sin dispyt, utan blott en sorts parad, för att visa fröken, att majoren hade karakter.

Fröken såg hela manövern, men ville icke en gång tillåta paraden, utan ropade till gossen: »du har dröjt oförskämtd länge med posten, skäms du icke; det skulle riktigt glädja mig, om majoren gaf dig mycket stryk.»

Majoren stannade liksom förbluffad med käppen i hand. Han hade väntat att få höra förebräelser och böner, allt det der hade han härdat sig emot, men att få medhåll af syster Emerentia, att han skulle göra syster Emerentia ett nöje — det var alldeles för starkt. Han mottog därför väskan utan att ens efterfråga orsaken till dröjsmålet och gick in för att läsa upp den. Det var en lycka för syster Emerentia, att tidningarne innehöllo en underrättelse om att ryssarne lidit ett nederlag på några hundra man. Majoren uppläste punkten ljudligen och kommenterade den på bästa sätt, så att inom kort hela ryska riket var söndersplittradt och Finland svenskt. Ändtligen, sedan tidningsnyheterna tagit slut, tog majoren till sina bref.

Det är nemligen att märka, att majoren sällan erhöll andra bref, än hvilkas innehåll han viste förut, från några vänner, som hvarken ville låna penningar eller hade något att fordra, och från några aflägsna släktingar, som bodde qvar i Finland och således voro i majorens ögon förkastade varelser, de der voro »slafvar under de förbannade ryssarne». Han blef därför öfverraskad att få se ett bref med adligt signet och som ej var något af de vanliga, och hastigt bröt han brefvet.

Det var från baron Nordenhjelm på Millesholm, en gammal krigskamrat, och innehöll en bjudning för »onkel Pistolsvärd och fröken Emerentia» att, då de besökte Sumpmyra, helsa på vid Millesholm.

Majoren smålog och berättade bjudningen för sin syster, hvarefter han lät henne afhöra halfva finska krigshistorien med en hop ohistoriska detaljer om åtskilliga äfventyr, i hvilka baronen och han gemensamt deltagit. »Nu har jag inte på många år», slutade han, »hört talas om honom, han lär vara gift med en förnäm och briljant dam från Stockholm och lefva rätt godt och väl, den hedersspaschan; han var mig alltid en så der underlig patron», tillade han, »f-n kunde ej bli slug på honom, men tapper var han och rask, och är nu baron, fastän han är bara pojken mot mig; ja, syster Emerentia, jag har läst matematik och fortifikation med honom; han är hela tjugu eller tjugufem år yngre än jag, och är redan baron, och blir väl grefve, om han får lefva.»

»Han är ju född ofrälse?» frågade fröken, som satte något värde på sitt vapen, två pistoler korslagda öfver ett svärd; »han är ju född ofrälse?»

»Ja visst, ja visst; han hette förr helt simpelt Stål, eller kallade sig så; åtminstone hette han det i Helsingfors i tiden.»

»Han är således en parveny», yttrade fröken.

»Parveny», uppbrusade majoren; ty han kände ingen annan skilnad emellan folk, än sådana, som han kallade för »bra karlar» och »rac-kare»; någon medelsort fans ej till i hans föreställning. »Parveny, hvad vill det säga, syster Emerentia? Vi äro alla parvenyer inför Gud, och den ene ej en bit bättre än den andre, och dessutom har Nordenhjelm eller Stålen varit min discipel, och var snäll, fröken syster, snäll som f-n.»

Andra pagen företogs resan. Långe Peter Anders, gårdsdrängen, som stod väl hos majoren, emedan han aldrig disputerade, men ändå handlade efter eget behag, fick en mängd föreskrifter, angående vården af Lillhamra under den tid majoren drack vatten; han »skulle mista armar och ben, om ej allt blef bra», och antog tillbudet.

Ändtligen satt då majoren i sin berlinare, klädd i en hvit parkumsrock, som endast pådrogs vid längre resor, då man kunde supponera dam, hvilket väl ej nu var händelsen, emedan vägarne ej voro torra, men som dock i anseende till årstiden ansågs nödvändig. Vid hans sida satt fröken Emerentia med en stor parasoll öfver sig, till majorens stora förargelse, och när vagnen for åstad, voro bror och syster redan

i dispyt om den der »otäcka maskinen», som majoren kallade parasollen; majoren tyckte, att syster Emerentia ingenting hade att skämma bort, hvilket åter svårligen förargade henne.

Brunnsterminen var redan ingången, då de resande anlände till Sumpmyra. Hela det långa, smala brunnshuset, i hvars fond den inbyggda källan befann sig och der brunnsmästaren, en Ganymed med rödblå näsa och för öfrigt socknens klockare, hade sin plats med sitt danaidiska kärl — brunnshuset var uppfyllt af gäster, som i långa rader togo sig motion på en mängd knarrande gungbräden. Främst ibland alla satt der mamsell Gallsten, en lång och smal figur, med grå ögon och gul hy, några och trettio år gammal; sedan femton år förlofvad med en fattig yngling, som nu var sina femtio år gammal, men ännu ej funnit lägenhet att gifta sig och njuta af äktenskapets lycka.

Under de der femton åren hade mamsell Gallsten blifvit ganska sjuklig af sig och kom så bestämdt som ett nedan på himmelen, årligen till Sumpmyra, för att roa sig och dricka sig till helsa. Nöjet bestod förnämligast i att hopsamla åtskilliga materialier till vintern, då mamsellen hjälpte till att sy i den lilla staden och således måste vara intressant. Sådana der gamla, sjukliga mamseller, som gått förlofvade i femton år, hafva, liksom ekorrarne, kakpåsar, i hvilka de samla sitt vinterförråd af nyheter, hvilket de derefter framlocka efter behof. Mamsell Gallsten började därför alla sina små berättelser om ortens folk med: »då jag var vid Sumpmyra i somras, så» m. m.

Den, som satt bredvid henne, var åter en liten gubbe af ett fryntligt, rödlett och gladt utseende; han syntes åtnjuta den bästa helsa i världen, men drack likväl brunn årligen. Det var ingen annan än rådmann Klenqvist från närmaste stad.

Rådmannen hade aldrig egentligen varit sjuk; men ändå var det en sanning, att det »vardt bättre med honom», så snart han kom till Sumpmyra. Den lille beskedlige gubben bar beständigt med sig konfekt i byxfickan och en stor strut russin och mandel i bakfickorna, för att bjuda »damerna» och traktera barnen, samt berättade dagen i ända historietter om sina ungdomsnöjen, den tid han var ogift; ty af senare data hade han intet roligt att berätta.

Den der lille mannen hade der hemma en hustru, som skötte så väl den yttre som inre ekonomien, och som ej kunde tåla rådmannens historietter. Det var därför han årligen reste till Sumpmyra, för att

länsa sig på berättelser, hvilka eljest brände tillsammans i hans hjerta, honom till en stor molest.

Jag kunde väl göra en hel mönstring af brunnssällskapet, men åtnöjer mig med denna, emedan majoren fordrar min uppmärksamhet.

Då majoren smakade sitt första glas vatten höll det på att gå illa för Ganymed. Den gemena stanken slog honom starkt i näsan och han frågade med ifver, hvad det var för förbannad smörja man gaf honom. Hade ej doktorn i hast förklarar, att det just var det der helsogifvande som luktade så der vederstyggligt, hade Ganymeden troligen blifvit döpt. Nu drack majoren i botten och teg, fastän det murade inuti hans själ.

Vattendrickningen fortsattes nu dag efter dag i samma takt, som den börjat; hvarje morgon klockan precist sex samlade sig brunnssällskapet från bondgårdarne i granskapet, der det hade sin bostad, vid det lilla träskjulet, der helsans gud bodde i ett kar.

En mängd mer och mindre bleka personer, alla med ett starkt syskontycke af tråkighet, och hvar och en i sin tur afhörande rådman Klenqvists historier, promenerade i morgondusket långs efter de smala gångarne, som ormade sig genom tallskogen, hvars träd genom en beständigt fortsatt gytjekur befunno sig i det mest torftiga och knutiga tillstånd.

Det var således en stor nyhet, då rådmannen en vacker morgon berättade sällskapet, att en konstmakare ankommit, som på eftermiddagarne skulle »amysera» sällskapet med åtskilliga gymnastiska och akrobatiska konstner och stycken i de mest förvånande variationer.

Påföljande eftermiddag samlades brunnssällskapet, nästan mangrant, i en bondgård, som låg ett stycke från helsokällan och hvilken såsom inbyggd passade till skådeplats. Åskådarne hade sina platser i stugan, på logarna och på några för tillfället uppslagna bräder; på taket hade en skara af barn krupit upp, för att få se, riktigt se på herrligheten, och rådmannen hade enkom hela påsar med konfekt till reds, för att traktera damerna, hvarför också han beständigt vandrade omkring och bugade och samtalade. Gubben såg så hjertans nyter och glad ut, att man verkligen hade ett nöje af att endast se honom. Det är alltid trefligt att se glada menniskor.

Ändtligen skulle då spektaklet begynnas; en svartmuskig bredaxlad karl, klädd i ett slags tunik af urblekt sammet med rödslitna oäkta guldgaloner, framträdde och bugade sig för det vördade publikum.

»Pajazzo, kom in, Pajazzo!» ropade karlen, och en vederstygglig figur sprang in samt gapade på mängden; barnen på taket skreko af glädje och förskräckelse. Den svartmuskige karlen gjorde åtskilliga konster; han var en Herkules och kastade jernkulor och tunga lod, hängde sig, lastad med stora tyngder, vertikalt vid en träpelare, med ett ord, plågade åskådarna med alla dessa onyttiga och farliga öfningar, som konstmakare bruka.

Det är ett ledsamt tecken, då folket samlar sig för att åskåda en sådan; det tyder på en råhet i karakteren, en brist på känsla, som är beklaglig.

Ändtligen voro då dessa öfningar slut, och nu framkom en liten gosse, tolf år kunde han vara; det var en liten kärleks gud, lätt och späd i sina former, med barnsligt, fromt och skönt ansigte; rika ljusgula lockar, blott sammanhållna af en smal silfverbindel öfver pannan, fladdrade ned på axlarna; ett par små vingar af tyll, med silfverstjerner på, sutto spända mellan dem, och en ljusblå tunik, ren som himlahvalfvet och, liksom det, beströdd med stjernor, smög sig kring det smärta lifvet.

Det var en skön anblick! Något englalikt, det vill säga något försonande och godt, lyste ur gossens blå ögon, log på hans mun och brann på hans kinder.

Rådmannen, som i allmänhet ej hade sinne för det estetiska, hvarken i form eller tanke, berättade halfhviskande för sällskapet, att han låtit gifva den lille kärleksguden en stor smörgås med ost på, och att han ätit med förvånande aptit. Det var väl en ganska prosaisk anmärkning, men den visade, att rådmannen var en praktiskt god menniska, fastän han saknade den fina känsla, som fordras för att idealisera. Vi se detta ofta och finna att känslor och människokänsla äro tvenne olika saker. Man känner djupt sanningen af en målning af fattigdom och elände, der perlar till och med en tår fram i ögat, då vi läsa derom, då snillet kastat sitt ljus in i eländets hålor och vi se den ruttande halmen i bädden, de hungrande barnen och den förtviflade modren. Men komma vi händelsevis in i en sådan håla, står der en förtviflad moder framför oss med sina hungrande barn omkring sig; då göra vi intet eller ganska litet för att rädda henne och dem; då äro vi förnuftiga och låta ej hänföra oss af vår känsla, därför att de stå i sanningens gråhvita, ej i diktens gyllene dager. Vi fordra njutning för att vara goda och verkligheten erbjuder ingen sådan.

Det var verkligen obehagligt att föreställa sig en sådan der liten kärleksgud med en smörgås i handen, och litet hvar hade säkert gerna undvarit den prosaiske rådmannens anmärkning.

Den svartmuskige karlen lyftade upp gossen på en slak lina och lemnade honom en pil och båge. Positivets ostämnda toner började brusa och linan att svänga. Som en sylfid flög barnet högt upp öfver folkets hufvuden, kastade sig fram och åter och böjde sig mjuk som ett rö, hängande vid det smala repet; slutligen stälde sig gossen på linan, spände sin båge och afsköt den gyllene pilen på folket. Pilen träffade fröken Emerentia midt för hjertat; ett allmänt bravo belönade gossen, som hoppade ner och bugade sig.

Representationen var slut och folket troppade af, utom majoren, som i synnerhet fästat sin uppmärksamhet vid det sköna barnet. Både han och fröken, som i parentes sagdt, funno sig litet smickrade att pilen just träffat henne, blefvo kvar, för att sjelfve tala vid gossen. Majoren trefvade efter penningar och fröken likaledes i sin redikyl — pirater voro ej ännu då brukliga.

»Hvad är den der svarte för en?» frågade majoren.

»Det är en ryss, som heter Iwanow», blef svaret.

»Fy f-n», muttrade majoren; »men pojken då, är han också ryss?»

»Det tror jag knappt», blef svaret; »ty han talar alldeles ren svenska.»

»Se så», sade majoren; »syster Emerentia, du skall få se, att den der ryssrackarn röfvat gossen. Det kunde jag väl se, att icke den der hygglige pojken var en ryss heller; jag känner det folket, kalmucker, baschirer och kossacker, sådana äro allihop. Ja, du mins nog, syster Emerentia, det satpaket, som låg på gränsen och stal kreatur från våra föräldrar och spetsade gamle Tyras; du mins gårdshunden med den hvita bläsen; det sakramenskade...»

Meningen fortsattes icke, ty nu inträdde de i konstmakaresällskapets stuga. Den var full af barn och pigor, som besågo ett par apor, hvilka hörde till sällskapet; men borta i en vrå låg den smutsige pajazon ännu, till folkets förlustelse, klädd i sin dräkt och hvilande sig på en halmsäck, och bredvid, mellan ett par burar, innehållande en mandrill och en kapucinerapa, satt en blek gosse och gret; det var lille kärleksguden.

Den präktiga drägten var afklädd och gossen skyldes knappt af

några usla trasor; ansigtet var så blekt, så blekt, de skålmaktiga ögonen våta af tårar, silfverbindeln borta och håret i oordning.

Fröken Emerentia nalkades och frågade gossen hvarför han gret. Han såg förundrad på henne, han var ej van vid medlidande och tog hennes fråga blott som nyfikenhet.

»Hvarför frågar frun så?» frågade han tillbaka och torkade ögonen med tröjarmen; »se upp, pajazzo», tillade han i skämtande ton, »här är herrskap.»

»Är du ryss?» frågade majoren vidare.

»Nej, bäste herre, jag är svensk.»

»Hvarifrån?»

»Från Stockholm.»

»Jaså; hur f-n har du kommit till ryssen?»

»Jo, mina föräldrar lemnade mig till honom, därför att de icke kunde föda mig hemma.»

»Stackars barn», suckade fröken Emerentia; »far du inte illa?»

»Å nej», svarade gossen; »då jag gör mina saker bra, så får jag mat, men om jag bär mig dumt åt, får jag stryk.»

»Har du fått stryk nu?» frågade fröken.

»Ja litet, men jag får väl mer när folket gått», tillade han och en ny tårflod trillade ner för kinderna.

»Stackars barn, stackars öfvergifna barn!» sade Emerentia. »Hvarför får du nu stryk?»

»Jo, ser ni», sade gossen, »herr Iwanow sade, att jag skulle skjuta på en vacker flicka, men jag sköt på en gammal fru i stället, som var nästan lik er.»

»Får du stryk för det, arme gosse?» yttrade fröken; »får du stryk för det att du sköt miste?»

»Nej, inte för det, nej, jag sköt icke miste.»

»Nå, hvarför gjorde du inte som man sagt dig?»

Gossen kastade en nästan förebrående blick på fröken. »Som man sagt mig?» återtog han; »jag hade ämnat att göra det; men då jag spånt bågen fick jag syn på den gamla frun, hon såg så god ut, jag tyckte, att hon var som min mor, då hon var god mot mig; jag höll mest af henne, hon var vackrast af dem alla, hon satt der visst och beklagade den stackars gossen, och jag sköt på henne.»

»Tack, min gosse lilla; det var på mig du sköt, du skall ej ha gjort det för inte, se här» (hon ville ge honom penningar).

»Nej, min fru, jag får ej taga emot penningar, då får jag stryk.»

Majoren hade, mot sin vana, varit tyst under detta samtal; men nu bröt hans vrede bommen. »Hvar är den förbannade rysshelveten?» skrek han högt. »Konstmakare Iwanow, kom hit!»

Konstmakaren, som trodde att en apa sluppit ur buren eller någon annan olycka händt, skyndade fram till stället, men stannade plötsligen, gripen i armen af den vredgade majoren. »Hör du, elemenskade bandit, hur vågar du att slå gossen och en svensk gosse till på köpet, din ryssracka; jag skall lappa om din lekamen, din skurk, så att dina knotor ska knaka i dig, din gemena kalmuck.»

Herr Iwanow, som förr trott att sol och måne skulle ramla ner, än att få ett sådant tilltal för en pojkes skull, blef förlägen och kunde ej svara strax, utan började stamma. Majoren i sin ifver grep saken an och fortfor att under de grufligaste eder fråga med hvad rättighet han medförde gossen, ville se hans prestbetyg, ville kvarhålla sällskapet till dess herr Iwanow gjorde reda för sin behandling.

Herr Iwanow hade ej riktigt tydliga begrepp om vår svenska lagskipning, utan fruktade att en hel hop kunde hända honom, isynnerhet som han af majorens orden och mustacher trodde sig ha för sig en af dessa, som i hans fädernesland hafva makten. Han föll därför till fota, helst som han ej kunde redogöra för sitt fögderi, och då han dessutom ej fick många ord fram för den rasande gubben, och denne slutligen erbjöd sig friköpa gossen ur slafveriet mot hundra rdr banko, ingick herr Iwanow på saken, och fröken Emerentia hade sin brors rysshät att tacka för en skänk, som hon värderade mer än man skulle trott.

I triumf, liksom efter en vunnen seger, vandrade majoren derifrån med sin syster; och Ludovico, så kallade sig gossen, följde med dem.

Hela brunnssällskapet skrattade åt den kuriöse majoren och hans underliga syster. Mamsell Gallsten fick en ny historia, som kunde hinna blifva lång och intressant inom vintern, och rådmannen ett barn till, som han kunde traktera med sviskon och mandel.

Brunnsterminen var redan nära slutad när en förnyad bjudning ankom från baron Nordenhjelm, den der gamle vännen och krigskamraten, och majoren med syster Emerentia afreste på sagd dag. På

kuskbocken satt lille Ludvig, nu iförd bättre kläder än förut. Han fick följa med för att öppna grindarne, hvartill han ock skickade sig väl. Fröken Emerentia skrek mera än en gång till när den vige gossen i ett hopp var nere på vägen för att öppna grinden och under starkaste farten hoppade åter upp på vagnen; men den lille luftspringaren såg så glad och fryntlig ut; hans blå ögon logo så skälmaktigt, att sjelfve majoren ej kunde bli ond på honom.

Tvärtom hade fröken förmärkt, att majoren liksom blifvit en ny människa, antingen det kom sig af »vattnet allena» eller därför att han nu hade en varelse, som slöt sig riktigt hjertligt intill honom. Majoren hade också verkligen blifvit förändrad, han disputerade ej så mycket som förr, han var saktmodigare och tåligare, och mot lille Ludvig hade han intet att anmärka.

Man talar mycket om ormars förmåga att tjusa, det är en olycklig förmåga. Men hvad förmår ej ett par oskyldiga barnaögon? Man blygs att låta dem se sina dårskaper; de återspegla så klart hvarje tanke, hvarje känsla, och jag tviflar på, att människorna skulle begå brott, om de bodde i rum, der hvarje vägg afspeglade deras handling; de skulle se sig sjelfva och blygas. Så var det äfven med majoren; han såg framför sig ett barn, rent och godt, uppväxt ur samhällets lägsta klass. Det var ett gräs, som sträckte sina gröna blad mellan springorna på statens förruttnade golf, hvilket nedifrån frätes af svamp och der hvarje tilja darrar af de mäktiges tunga steg, utan att någon tänker på att se efter, huru det står till inunder och om ej förruttnelsen tar öfverhand om golfvet brister.

Det var en stor fest på Millesholm, emedan baronens svägerska, den unga och sköna Euphrosyne Stålsköld, firade sin förlofning med fideikommissarien till Svaneholt och Sjöglinge, grefve Stjernefall.

Den som sett fideikommisserna med sina parker och trädgårdar, sina slottlika åbyggnader, der smak och prakt voro förenade, skattade fröken Euphrosyne lycklig; men den, som blott såg fästmannen skulle göra tvärtom. Det var en yngling, som ifrån vaggan vetat med sig, att han var fideikommissarie, som redan vid tjugufem års ålder njutit lifvet till vämjelse och fann det så ödsligt. Han stod liksom på ett slagfält, öfverströdt med förslitna och söndersprängda njutningar. Det var död rundtomkring.

Då majoren, som för tillfället var klädd i arméns uniform och således prälade med röd krage och gula mattor i epåletterna, kom fram,

voro redan alla gästerna samlade och ströfvade omkring i Millesholms namnkunniga park. Vattenkonsterna i trädgården spelade, mer än en Triton blåste en vattenstråle ur sin snäcka mot skyn; och bilder, en del af verkligt konstvärde, stodo så blyga gömda mellan häckarne. I boskéerna strömmade gästerna fram och åter och njöto af den sköna sommaraftonen. Der långt borta från parken klingade då och då tonerna af en munter dansmusik; der roade sig folket och en del deltog i leken. Mer än en vacker bondflicka blef uppbjuden till en polska af någon glad ungherre från hufvudstaden, som räckte sin glacébehandskade hand åt den sköna, hvilken liksom rädd att sönderbryta de fina fingrarne, fattade den ytterst i spetsen och svängde om, kanske tänkande på en Olle eller en Per, som stod i ringen och såg på, och som, då han dansade hade en annan »sväng», han, än den fine herrn.

Der borta, i skuggan af en tät häck af hacktorn, som just nu prålade med sina hvita blommor, stodo ett par personer inbegripna i ett samtal. Om jag säger ett djupt samtal, skulle jag säga en osanning; ty det var ett af dessa, som man brukar i sällskap, ett samspråk, som ej innehåller något och dock allt, och som blir pikant icke derför, att det är en blandning af de allra oskyldigaste saker, en mosaik af ämnen och vändningar, hvilka ega den egenskapen att de ej undgå att njutas, ett samtal med ett ord, som lika säkert måste sprida sig och slå an på en hvar i sällskapet, som de fina ångorna af en blomma, men som kvarlemnar lika litet som de.

Den ene var en ung man med fina drag, hans panna var hög och fint tecknad, fastän kanske något för smal, och ögat klart och glänsande. Allt, ända till det nästan satiriska leendet, som låg omkring munnen, och till och med det på en gång eleganta och snart sagdt vårdslösa i hans dräkt, förrådde en människa, som känner mera än han kan tänka, och som tänker på sig sjelf mer än på den öfriga skapelsen.

Det var den unge grefve Gynterfeldt, societetens förtjusning och hundratals medtäflares förtviflan. Naturen hade mycket gjort för den unge mannen, hade gifvit honom känsla för allt skönt och snillrikt i förening, den hade skänkt honom ett skönt yttre; men hans ställning i lifvet, hans uppfostran eller, kanske rättare, hans falska position mot andra människor, hade afstympat dessa sköna anlag till något, som hade brist på harmoni, på jemvig, och som således väl vid första anblicken kunde behaga, liksom skizzen till en skön målning, men

likväl ej gaf mera än ett ytligt begrepp af hvad den utförd kunnat blifva.

Vi se öfverallt sådana påbörjade, men ofulländade snillen och karakterer, ofta liksom ritade af en barnhand, med osäkra drag och utan proportioner, men ofta åter andra, der hvarje drag är lika djerft som slarfvigt, lika sant tecknadt som ofulländadt; blott hos få är taflan fulländad med sina dagrar och skuggor, och dessa få äro mennisko-slägtets utvalde, äro de lycklige, som en gång taga plats i minnets panteon, under det skizzerne förströs och glömmas.

Från barndomen hade grefven hört idel beröm; hvarje obetydligt infall multiplicerades i otaliga upplagor; hvarje min, hvarje hans ord beundrades. Som yngling blef han berömd som författare, som tecknare och tonkonstnär, och lärde sig således hvarken att behandla språket, ritstiftet eller pianot. Han hade, med ett ord, blifvit ett slags kopia af ett snille, med alla snilletts anspråk på beundran, utan att ens söka hvad det verkliga snillet alltid söker — i första rummet aktning.

Han gjorde därför lycka öfver allt, ty alla erkände hans öfverlägsenhet, utan att finna sig tryckta deraf, därför att denna öfverlägsenhet berodde af detta erkännande. En hvar kände med sig, att han när som helst kunde störta honom från hans usurperade plats, blott derigenom att han ej erkände honom; men man smickrade honom, liksom ofta historien visar hofmännen hafva gjort med de svagaste konungar, just därför att man viste dem beroende. Menniskorna älska också icke det verkliga öfverlägsna, de se hellre på en briljanteld, som föreställer solen, än de se på solen sjelf; det är af samma orsak de så ofta fira medelmåttan och beundra snillet *först* efter århundraden.

Den andre var af helt annat slag, men också en person, som väl icke beundrades, icke utbasunades, knappast omtalades, men, det oak-tadt, var skapad för sällskapslifvet. Grefve Gynterfeldt var en lyx-artikel, baron von Pahlen åter en nödvändighetsvara i salongen.

Baronen var en medelålders man, utan markerade drag, utom en viss godmodighet i hela sitt yttre, ända från det fryntliga ansigtet till den beqväma, på sig sjelf hvilande ställningen han plägade antaga. Det fans ingenting hos honom, som tillkännagaf egen vilja eller kraft att genomdrifva den; han var en »lian», som frodades öfverallt, och som klängde sig fast öfver allt, som sväfvade mot skyn och böjde sig ner mot jorden, lika litet i förra fallet uppuren af egen kraft, som i

det senare nedböjd af sin egen tyngd. Sällskapslivets krans har sina blommor, sina rosor, som gifva det omvexling, en sådan var Gynterfeldt, men den måste äfven ha sin grönska, sina fyllnadsblad, och ett sådant var von Pahlen.

»Vår värd är ett snille», yttrade Gynterfeldt, kastande en hastig blick åt sidan; »han har bragt sig upp från intet; det måtte vara en sann njutning att vara sjelf sin lyckas smed.»

»Ni säger det, herr grefve», svarade von Pahlen, »emedan ni inom er känner kraft att utmärka er på hvad plats ni också haft att börja.»

»Derom ha vi ej talat, baron», återtog Gynterfeldt; »men ni har anslagit en sträng i min själ, som ljuder klart; ja, i sanning, jag ville vara en af folket, jag ville utgå ur folkets sköte. Ni hör, att jag har mina frihetsidéer», tillade han med ett ursäktande smålöje.

»Det är gifvet, att ett snille känner sig nedtyngdt af hvilka bojer som helst och att det älskar frihet, det ungdomsfriska, det unga, med ett ord (och när är ej snillet ungt?), måste vilja flyga på egna vingar; ni tycker er ej pröfvat edra nog, och det är detta som gör, att ni ville begynna banan från dess nedersta punkt», yttrade baronen, med ett förbindligt småleende.

»Af hvad orsak som helst, jag har önskat något dylikt», svarade grefven smickrad, »jag skulle ej blygas för benämningen parveny; det är ej alla som kunna säga så. Baron Nordenhjelm är en parveny och ett snille; men så ville jag likväl ej sluta — början var god.»

»Ni har rätt», yttrade baronen, »han har slutat med att vara den siste i vår klass, då han borde åtnöjt sig med att vara den förste i sin.»

»Riktigt», fortfor grefven, »jag älskar ej detta öfverlöperi från folket och in i de privilegierade klasserna; man bör åtminstone ej söka sig bort från sin hedersplats. En annan sak är om belöningen på tvingas och man måste frånträda sitt förra stånd; men i alla fall bör man icke glömma sitt gamla namn och ej kalla sig Nordenhjelm när man förut hetat Stål, det är att förakta sjelfva inledningen till sin ära, och inledningen är ofta det bästa af hela arbetet.»

Nu närmade sig värden, baron Nordenhjelm, och samtalet ombyttes.

Baronen var en af dessa människor, som redan i sitt yttre tillkännagifva ihärdighet förenad med böjlighet, ett skarpt markeradt ansigte, en hård benig panna, slutan mun, men ett par ögon, som hade allt hvad de ville säga, som kunde blicka kärlek, hat, förakt och vörd-

nad utan att mannen sjelf kände någotdera. Det var blott en som han älskade, och detta var han sjelf, och blott ett som han föraktade, och detta var hans omgifning. Detta förakt visade sig antingen som ett hån, eller som en krypande vördnad; ty man kryper ej inför den man älskar och högaktar, till den talar man sanning, eljest kan man ej älska honom. Sully talade sanning med Henrik IV; ty han älskade honom, men *Cabalen* smickrade Carl II, emedan den måste förakta honom.

»Ni deltagar ej i nöjet, mine herrar», sade baronen småleende till sina gäster; »troligen har vår Byron inledt er, baron Pahlen, i fantasiens rymder; der är rätt bra, blott man har vingar att följa honom. Jag hör er gerna, herr grefve, men jag tröttnar på resan, och sedan måste ni släpa mig med er. O! se der», afbröt han sig sjelf, »välkommen, onkel Pistolsvärd och ni, min bästa fröken. Tillåt mig presentera er»; och nu gjorde han detta.

»Jag skall», återtog han, »följa er min fröken, till min» (han sökte efter det passande ordet) »till min *hustru*», sade han slutligen, emedan han i majorens ögon ville synas den gamle krigskamraten. »Onkel Pistolsvärd torde vänta mig här.»

Baronen gick, men kom snart åter.

»Nå, bäste onkel, nu kunna vi språka fritt med hvarandra», yttrade han fryntligt och lade sin hand förtroligt på majorens axel; »onkel ser ännu lika ung ut, åren hafva ej tagit.»

»Åh nej, Gud ske lof», yttrade majoren, »nu, sedan jag druckit af det der sattyget vid Sumpmyra, är det bra igen; men hvad f-n går åt dig, min hedersgosse, du är ju mager som en skrika och blekgrå se'n som ett pigförkläde.»

Baronen smålog och kastade en blick på sina begge gäster; den blicken uttryckte, »förlåt honom, herre, han vet ej hvad han säger», eller något dylikt. Grefve Gynterfeldt drog en djup suck och höjde på ögonbrynen, och baron von Pahlen smålog helt godmodigt.

Händelsen hade här sammanfört fyra karakterer, som voro af olika metall, det var den klingande och sköra bronzen bredvid det hårda oböjliga jernet, det smidiga tennet bredvid det i evighet uttänjbara guldets. De voro hvarandra motsatta, alldeles skilda på lifvets bana, olika till sin natur, olika förarbetade genom konsten.

Baron Nordenhjelm hade haft sina särskilda räsoner för att bjuda den gamle majoren till sig på den stora dagen; han gjorde nemligen

intet utan att dermed förknippa en bialsigt. Majoren skulle nemligen bland hans gäster vara en påminnelse om hvad baronen fordom varit: en simpel krigare, och hvad han nu var: ett slags diplomat. Han ville visa dem, i händelse de hade glömt det, huru stor hans förmåga varit, han ville skrämma dem tillbaka med en bild från det förflutna, som skulle säga dem, att han ännu innehade samma spänstighet som fordom, att samma öfverlägsenhet, som bringat honom från underofficer till baron, skulle kunna bringa baronen till excellens med tiden.

Man hör därför ofta lycksökare med en sorts förkärlek tala om sin lyckas uppslagsända; man anser det i allmänhet antingen för ett slags blygsamhet eller ett slags skryt; sällan är orsaken det förra, men desto oftare det senare; oftast dock är det ett slags skrämskott, ett slags hotelse med den individuella förmågans allmakt.

Majoren uppfylde dock allt för väl baronens afsigt. Han började i glädjen att återse »en gammal krigskamrat» (den enda åsigt gubben kunde få af sin vän baronen), att berätta en mängd fält- och tält-historier, som dels gjorde baronen löjlig, dels satte hans uppkomst i allt för dåligt ljus. Att han druckit om med underofficerarne, att han fått snubbor, att han till och med suttit i arrest o. s. v. var dock nästan för mycket; så ofantligt noga var det ej menadt, att hans ungdomsförsök på ärans bana skulle uppdissekeras.

Han afbröt därför snart samtalet och förde bort gubben för att se hans barn. Baronens och majorens vandrade länge genom parken utan att finna dem. Slutligen fingo de sigte på barnen, hvilka i yr glädje sprungo omkring på en gräsplan, som lik en matta var utbredd framför foten af en klippa.

Barnen framfördes en efter annan af sköterskan; men den äldste gossen, Adolf, baronens käraste barn, felades; han hade smugit sig bort, sade sköterskan. Men baronen gjorde ej så mycket afseende derpå; ty Adolf var tio år gammal, och i den instängda parken funnos inga faror.

Det var likväl icke så. Lille Adolf var en qvick och liflig gosse, men af ett djerft och vågsamt lynne, liksom fadren, hvars mörka ögon han ärft, men utan att ega hvarken den falskhet eller den hårdhet i blicken, som man fann hos fadren.

Lille Adolf viste, att parken var uppfylld af promenerande och ville på en gång få en öfversigt af det hela; han smög sig därför helt behändigt från sköterskan (som tvärt emot vanan för dagen hade fått

öfverinspektionen öfver honom, emedan barnen, för att blifva presentabla, borde visas en corps) och klättrade, alldeles obekymrad om följderna och djerft, som om ingen fallkraft funnits till i verlden, upp på spetsen af klippan. En skön utsigt öppnade sig nedanför honom, hela parken, sjön — den breda, knappt märkbart flytande floden, som gick omkring herrgården och föll i sjön, de vandrande människorna, som der nere rörde sig fram och åter och voro så små, så små; allt förjuste gossen, som i glädjen tog höga språng.

Han halkade hastigt och lätt utför den branta stupningen, och skulle ofelbart hafva fallit ned och blifvit krossad, ty bergväggen blef snart alldeles lodrät, om ej hans kläder hakat i en späd rönn, som klängt sig fast i en remna. Gossen grep tag i sitt svaga räddningsmedel och qvarhängde på kanten af afgrunden, med en starkt lutande, af regn och stormar blankslipad, berghäll bakom sig. Att ropa på hjälp föll honom ej in; ty de rörliga massorna af människor, han såg nedanför sig, voro för långt borta; hans bestämda och djerfva sinne kom honom blott att tänka på något sätt att åter komma derifrån. Då hörde han hastiga steg uppöfver sig och såg en gosse af ungefär samma storlek som han sjelf, vig som en lo, barfotad klättra utför den blanka berghällen och fatta hans hand. Han grep den mekaniskt, men ej utan fruktan; ty han insåg, att om gossen halkade, hade den lilla rönnen varit för svag att bära dem begge två; men den främmande tycktes ej dela hans fruktan, utan drog honom raskt med sig upp, och snart stod han der uppe räddad och säker.

Adolf darrade väl något, ty nu först ryste han, förut hade han ej haft tid dertill; den främmande gossen smålog och sade: »lille herrn, som inte är van vid sådant, skall akta sig en annan gång.»

»Hvem är du, lille gosse?» frågade Adolf.

»Jo, jag heter Ludvig», svarade denne.

»Kom med mig, Ludvig lille, tack för hjälpen, kom med mig skall du få något godt.»

Gossarne följdes åt och Adolf skyndade mot slottet. »Kläderna äro väl ej söndriga eller smutsiga?» frågade han sin nye vän då de voro framme, och när denne besvarade frågan med nej, sprungo de upp i huset.

Här införde han sin räddare i ett litet rum, der alla sorters bakelser stodo i stora högar på stora fat; det var ett slags handkammare. »Se här, Ludvig, ta' för dig, jag skall gå och bedja mamsell om lite sylt.»

Ludvig gjorde som hans vän bad, och vännen sprang bort; det dröjde likväl ej länge förr än han hörde flera personer nalkas dörren och baronen med ett par betjenter trädde in.

»Hvad är det för en gosse?» frågade han betjenten.

»Jag vet ej, herr baron.»

»Hör du, pojke, går du här och stjal. Hör, Sikman, tag och vräk ut honom; man bör strängt straffa det första brottet», tillade han för att gifva sin handling moraliskt värde; »kör bort pojken och gif honom något till bästa.» Detta var nemligen en term, som han använde då han ville ha någon afstraffad utan att sjelf låtsa veta af det.

Betjenten fattade Ludvig i armen, förde honom ner och slog honom; men till all lycka intresserade detta göromål föga Sikman, och Ludvig slapp således att blifva misshandlad fastän han med skymf och nesa blef utkörd på bakgården, der han satte sig på fotsteget till majorens gamla vagn och gret bittert.

Det dröjde länge innan Adolf kunnat uppsöka den främmande gossen, men äntligen fann han honom. »Stackars Ludvig», sade han och klappade sin räddare, »stackars Ludvig, allt det der lider du för min skull. Det värsta är», tillade han, »att jag icke vågar tala om händelsen, då finge jag aldrig gå i parken. Nå, gråt inte, Ludvig lille.»

Ludvig såg opp med ett gladt leende, förolämpningen var redan glömd och han torkade tårarne ur sina ögon.

»Det gör ingenting, min lille gode herre, endast ni håller af mig och en gång säger, att jag var oskyldig, att jag inte ville stjåla.»

»Ja, ja, det skall jag göra», mente Adolf, »det skall jag göra, lille Ludvig; ja, jag skall hålla af dig så länge du lefver, bara du inte gråter eller är ond på mig — kom ihåg jag heter Adolf — då du kommer hit igen, så fråga bara efter Adolf.»

Så tröstade gossarne hvarandra och Adolf gick ej ifrån sin nye vän förr än qvällen började skymma och gästerna att fara sin väg; då sprang han åter upp till slottet.

Femton år hade förflutit, och de personer, hvilka jag omtalat i det föregående, hade förvandlats från barn till män och från män till gubbar. Oaktadt all sin oro, alla de strider den födt och åter fördränkt, flyter tiden dock omärkligt förbi oss. Så hade det också skett dem.

Major Pistolsvärd var nu en svag gubbe; elden i hans själ hade nästan slocknat och blott då och då flög ännu en gnista ur den utbrända härden, der fordom så många och så ädla tankar, men lika ofta häftigt uppflammande passioner förut hade brunnit.

Hans syster hade blifvit en gammal matrona och stod ej mera flickfadder. Äfven hon var lugnare och fridsammare än förr, men hade bibehållit samma kärleksfulla hjerta som fordom.

Lille Ludvig var nu en skön yngling, han hade artat sig väl och var de begge gamlas enda glädje. Endast när der kom bref från Ludvig, lefde gubben Pistolsvärd åter upp och gladde sig åt sitt barn, ty så ansåg han honom, och fröken väfde lärft året till ända åt sin älskling.

Ludvig hade valt prestvägen och var just nu prestvigd. Brevet derom ankom en vacker sommardag, då gubben majoren satt utanför sin byggning med pipan i munnen; det blef en glädje i hela huset. Fröken, som eljest icke hade för vana att meddela hvarken sin glädje eller sina små motgångar med tjenstefolket, kunde ej nu låta bli att, så snart sig göra lät, berätta pigorna att herr Ludvig nu var blifven prest. Majoren deremot, mera barnslig än system, ropade strax på Petter Anders och sade:

»Det är ju f-n, Petter Anders! nu är Ludvig prest allaredan! Det var en tusans pojke — Gud välsigne honom! der har du en buss, Petter Anders, gå in i köket och få dig en sup.»

Ludvig hade blott några år varit vid akademien och hade tagit graden och blifvit prestvigd. Han var en yngling, som ingen talade om, han lefde för sig sjelf och med sina böcker. Hans lilla rum var ordningen sjelf, allt var rent och fint, fastän i högsta grad enkelt, ty majoren hade hvarken förmåga eller vilja att gifva till öfverflöd; Ludvig måste spara, om det äfven ej legat i hans lynne.

Han hade blott en vän, men af ett till honom sjelf alldeles motsatt lynne. Det är en oriktig idé man gör sig om vänskapens orsak, om det fina bandet, som kallas tillgifvenhet, då man tror, att det väfves genom sympatier. Vänskapen består af trådar, inväfda i hvarandra, ej af paralleler; gå tvenne karakterer parallelt, är der hvad man kallar likhet i riktningen af dess trådar, då är det blott uppräningen till en väf; men skall det verkligen blifva något af, så behöfs inslag, några trådar som inflätas tvärs öfver.

Det är därför man sällan ser två likartade menniskor vara mera

än blott *bekanta* och vänner. Ludvig och hans vän hade motsatta lynnen och älskade hvarandra med all den värma, af hvilken ett ynglingahjerta är mäktigt.

Deras första möte här i lifvet hade också sammanknutit dem; de hade delat en lifsfara, den ene af dem hade lidit en orättvisa för den andres skull, men hade burit den utan att knota; med ett ord, Ludvigs akademivän var Adolf Nordenhjelm.

Adolf Nordenhjelm var hvad man kallar en rask yngling, han hade hufvud och förmåga att genomdrifva hvad han önskade, hade en stark vilja och ville gerna herska der han kunde det, men han var deremot olik sin far deruti, att han var öppen och tillgänglig för vänskap, för kärlek och äfven för dårskaper. Han kunde beräkna sina handlingar, kunde väga dem på guldvigt, men han gjorde det sällan, emedan det föll sig så besvärligt, och han blef därför framfusig och begick fel mot konvensansen. Han stötte således emot många gånger, då han menade som bäst, ty människorna göra mera afseende på det yttre än det inre af en människa; hennes själ, hennes vilja, hennes handlingars källa är för de flesta en sluten bok och, om de öppna den, skrifven med outtydbara karakterer. Det är få som lärt sig mer än ett alfabet, för att läsa människan, och de tro, om hon är skrifven i ett för dem främmande, att hon ej förtjenar läsas; de göra då som medeltidens munkar, hvilka sade: »Græca sunt — non leguntur», de hoppa öfver bokens innehåll och bedöma endast bandet.

Ludvig deremot var af naturen mild, vek och god, och uppfostran hade ur hans sinne utplånat hvarje ojemnhet, hvarje hårdhet, som eljest kunnat bilda sig. Han handleddes af en gubbe, renhertad som ett barn, och Ludvig lärde sig tidigt att älska sin fosterfar, för det goda som var på bottnen, men tillika att akta för det kantiga i hans sätt att vara. Hans andra handledare var fröken Emerentia; hon ledde honom som blott en mor kan leda ett barn, hon ledde honom med kärlek, med denna allt uppoffrande kärlek, som röjer sig i hvarje blick, i hvarje småsak, i hvarje ord, som offrar så mycket och begär så litet.

Genom motsatsen af begge dessa handledare hade Ludvig blifvit hvad han var: en mild, kärleksrik människa, i sitt yttre utmärkt för saktmod, för blygsamhet och lugn.

Det var en sådan vän Adolf behöfde, och han slöt sig innerligt till Ludvig, som, å sin sida, var hela mensklighetens vän och inträdde

i ett nära förbund med Adolf, emedan han kände med sig, att han kunde gagna honom, att han ännu många gånger skulle kunna rycka honom upp från branten af ett brådstörtadt fall.

Baron Nordenhjelm den äldre hade blifvit enkling. Lyckan, som han hittills liksom hållit fångad uti ett nät, knutet af kall beräkning och list, hade flytt ifrån honom. Liksom genom en osynlig hand förstördes hans slugaste planer, störtades hans djerfvaste förhoppningar. Äfven han hade blifvit äldre och tröttnade småningom vid de evigt fruktlösa striderna mot en otur, som han sjelf framkallat, som var qvoten af hans räkning på livvets lycka — han hade missräknat sig och försökte förgäfvos finna hvari felet låg. Han hade uträknat allt så säkert, han viste att han ännu aldrig begått någon handling, som ej stod i strängt aritmetiskt förhållande till den föregående; men han hade ej beräknat, att det finnes ett okändt tal, som blandar sig i vår räkning, som ibland höjer summan öfver och ofta förminskar den under vår väntan — han hade ur sin räkning uteslutit försynen. Han hade byggt hela sin framtid på sig sjelf, hela sin lycka på detta jordiska, och den ramlade emedan den hade en ändlig grund, som gaf efter för den ökade tyngden. Det var en bitter erfarenhet för lycksökaren, som uppoffrat lycka, lugn, samvete och trefnad, för att ernå en punkt, der han hade ämnat njuta af allt; han ernådde den aldrig och stängdes från möjligheten att sträfva ditåt. Men med sådana människor händer ej sällan, att de, öfverlemnade åt sig sjelfva, redlösa som de äro, redan utan landsigte och utan att ens vilja se det land, der de en gång skola hamna, falla ur sin roll och nedsjunka till ett moraliskt intet eller till vecklighet och förderf. Det är ej annat än kärnröta, som tränger sig utåt på det stolta trädet och som gör att det snart faller. Baron Nordenhjelm hade således, då han ej fick njuta af en öfverlägsen rang och genom tillfredsställandet af sitt herskarbegär, nu på senare åren blifvit en vällusting, en af dessa, som sprida död och förderf öfver oskulden och störa familjernas frid. Kärlek hade han aldrig känt, han viste ej hvad detta ville säga; han endast kände sinligheten och kallade den för kärlek; ty sinligheten är egoistens kärlekskänsla; den gör ej afseende på sitt offer, ler åt dess tårar, är döf för dess klagan; det är nog endast egoisten njuter sjelf.

Om någonsin en människa i sitt yttre burit stämpeln af en skurk,

var det visserligen baron Nordenhjelm's kammartjenare; hans grå spelande ögon tolkade endast försåt och falskhet, och hans platta ansigte, den breda hakan, de framstående kinderna, till och med den kala pannan, ingåfvo en hvar ett slags ofrivillig fasa, nästan af samma art, som då man ser en orm, som smyger sig i gräset.

Denne man stod nu bugande inför sin herre, som, klädd i nattrock och rökmössa, beqvämt utsträckte sig i en fåtölj. Baronens magra, blygrå ansigte var mera fränstötande än fordom; tusende sorger, tusende bekämpade känslor af hat och förödmjukelse hade dragit sina fåror i hans ansigte; men i de mörka ögonen brann en häftig glöd, som ej var vredens, det var begärens.

»Du har således fått reda på henne», frågade baronen. »Ja, min käre Melker, om det stycket lyckas dig, så skall du bli belönad. Nå, hur ser hon ut på nära håll?»

»Ack, förtjusande», yttrade Melker med ett falskt grin, som skulle föreställa beundran; »förtjusande; hon ser mycket bättre ut nu, än då hon gick till altaret, mycket skönare; hon var så blek då.»

»Å ja, jag kan föreställa mig. Nå, hur har du gått tillväga?» frågade baronen.

»Jo, jag tog reda på henne; fick veta att hennes far heter Thomasson och bor borta vid Blecktornet; jag besökte mannen, han var enkling och är dessutom känd som en vild och supig krabat.»

»Ganska bra, ganska bra. Nå, talade du vid honom?»

»Ja visst, hans nåd; karlen var medgörlig han.»

»Bra min gosse», upprepade baronen — »nå vidare — du nämnde väl ej mitt namn, det kunde kompromettera mig.»

»Nej, Gud bevare mig, herr baron, därför aktade jag mig nog; jag sade honom, att han skulle få hundra riksdaler af en herre, en äldre förnäm herre, som sett hans dotter och som ville bekosta hennes uppfostran.»

»Nå, vidare, det var rätta ordet, *uppfostran* — nå, hvad sade han då?» frågade baronen och drack ur sitt chokolad.

»Ja, si det är just knuten», yttrade betjenten; »jo, han sade, att han nog begrep hvad jag mente, han viste nog hvad den der uppfostran hade att betyda.»

»Du är ett nöt!» afbröt baronen, »och således slutades hela underhandlingen? Karlen är ej fyllhund nog, sådane kunna uppoffra

allt, barn, fäder, allt med ett ord; nå vidare, negociationen afbröts således?»

»Visserligen icke, herr baron, men den blef något dyrare; han sade, att han var bortskyldig två hundra riksdaler och nödvändigt måste ha så mycket.»

»Det är bra mycket», mumlade baronen, som gerna sparade på sina utgifter, »men får gå, köpet må vara sagdt — två hundra riksdaler!» — Baronen gick till sin chiffonier. »Se der, tag dem; men förhasta dig inte och gif ej karlen penningarne förr än du fått varan.»

Kammartjenaren gick och baronen försjönk i djupa begründningar. »Det är rätt underligt», yttrade han slutligen vid sig sjelf, »att befinna sig så här ensam. — Adolf har öfvergifvit mig; han nästan tycks förakta mig — och hvad gör det, ingen vet deraf, det ligger i hans intresse att åtminstone *synas* älska sin far, och hvad behöfs mera. Vi äro alla isolerade, en hvar arbetar för sig; jag för mig och han för sig — ha ha ha!» skrattade han bittert. »När det stora slinter undan, måste man roa sig med leksaker; man har intet annat qvar än en och annan leksak, och allt kan man få för penningar.»

»Det var en tid», återtog han efter en stunds tystnad, »det var en tid jag hade vänner — och de stackars kräken hvad de blefvo bedragne! — De skreko, att jag var en falsk vän — de narrarne, hvem hade sagt dem, att jag någonsin varit deras vän! Jag var en gång utropad som en fosterlandsvän — att jag ville afskaffa missbruk, ville folket väl; det var inte min mening, och inte råde jag för att folket gick efter näsan; ha ha ha, det är roligt att så der se tillbaka ibland på sin lefnad. Man må säga om mig hvad som helst, slug har jag varit; men det är förbi — de känna mig nu litet hvar och akta sig — deri göra de rätt.»

»Säg du», frågade Adolf sin vän, magister Ludvig Stensson (ett namn, som majoren hittat på och som han antagit), »säg du, Pingstdagen, den sköna flickan, som gick till skrift i Maria?»

»Nej», svarade Ludvig småleende, »jag officierade icke och betraktade ej enhvar så noga; men min gode vän löjtnanten hade sina lekamliga ögon med sig, och jag kan således af honom få en beskrifning på henne.

»Du kan ej föreställa dig», började Adolf, som nyss ingått vid

artilleriet och som, i parentes sagdt, såg ganska bra ut i sin enkla uniform, »du kan ej föreställa dig en sådan flicka! Det var kuriöst att du ej observerade henne; men sankt Johannes ser ej på sådant, det förstås. Nå väl, blå ögon, så fromma, så fromma; då hon såg mot himlen, tycktes blicken kunna smyga sig fram genom molnen till Gud sjelf. Det var, med ett ord, ett ansigte fullt af godhet och oskuld; det ljusa håret, den enkla, nästan fattiga drägten: allt, allt, ja till och med den lilla foten, som vanpyddes af en klumpig sko, allt var förtjusande.»

»Jaså», yttrade Ludvig allvarsamt; »och allt det der kunde du se, kunde du fästa dig vid just i det ögonblick, då det arma, fattiga barnet förnyade sitt förbund med sin fader i himmelen, just då hennes hjerta öppnade sig för en stråle af den eviga nåden: just då, Adolf, stod du och betraktade med giriga blickar hennes yttre behag. Tänkte du i dessa ögonblick så, att du velat lägga ditt hjerta öppet för verlden? smög sig icke liksom en fläkt af blygsel genom din själ, då du stod vid altaret och tänkte det du tänkte?»

Adolf slog ned ögonen. »Du är alltid sträng, du dufvosjäl, mot mig; men tala du, jag behöfver det. Jag är ej och kan ej vara sådan som du. Nåväl, det var ej rätt; men det är en gång gjordt och flickan fick ingen skada deraf. Men kanske jag kan gagna henne; hon är i fara.»

»Hur då?» frågade Ludvig; »är hon i fara?»

»Jag har», återtog Adolf, allvarsammare än förut, »jag har alltid talat uppriktigt vid dig; du har varit en källa, ur hvilken jag då och då druckit en drick ren glädje; du har varit min rådgifvare, mitt samvete, mitt allt.»

Ludvig smålog åt sin väns värma, men sade intet, utan blott såg honom med milda, vänliga blickar in i ögonen, liksom han läst uti hans själ.

»Ja», återtog Adolf efter ett kort uppehåll, »jag vill bekänna allt. Jag har följt flickan på spåren, jag har vandrat der i trakten beständigt. Låt ej blicken mörkna så, Ludvig, det var ej låg kärlek allt, det var något godt i den, fastän jag ej kan förklara hvad det var. Nog, jag har sökt opp flickan, hon är dotter till en timmerman på Söder; men . . .»

»Käre Adolf», afbröt Ludvig, »du är på afvägar; kufva din passion, aflägsna dig från henne. Arbeta, Adolf; i arbete ligger dygden

gömd, den flitige är sällan lastbar. Hon är i fara för dig sjelf och du är sjelf i våda. Akta dig, Adolf, du står åter på branten, om du ej hejdar dig.»

»Ja — ja, Ludvig, du har rätt!» ropade Adolf; »men deri består ej hennes största fara. Ack, Ludvig, om du viste . . .»

»Tala ut, du är så upprörd», sade denne och tryckte sin väns hand. »Tala ut, Adolf, det är något ovanligt som ligger på ditt hjerta.»

»Jo, ser du», återtog Adolf, och en darrning flög öfver hans öppna anletsdrag, »ser du, jag smög mig deromkring för några dagar sedan, det var mörkt på qvällen, och jag smög mig in i förstugan för att få höra henne tala. Jag lyssnade vid dörren och tittade in genom dess springor. Der sutto tvenne män, men den andre vände ryggen åt mig och jag såg blott den ene, en gubbe med fula, vanskapliga drag och med utseende af ett halft rus. — Tyst, Ludvig, låt mig tala, afbryt mig icke. De talade om penningar, om en gammal förnäm herre, som ville uppfostra flickan — och, Ludvig! fadren sålde sitt barn för ett par hundra riksdaler.»

»Men du misstog dig, Adolf, du missförstod dem, det händer merändels då man lyssnar, det är den otillständiga nyfikenhetens otur att taga felt.»

»Nej, nej», ropade Adolf, och några tårar, som länge suttit darrande i ögonvråerna, störtade ned öfver kinderna, »nej, nej, det är ej misstag, det är en grufflig sanning, en verklighet, som likt en dolk sticker mig här, Ludvig! här midt i hjertat på mig, nej, det är ej misstag. Jag smög mig ut på gatan när den främmande skulle gå; han kom ut, jag följde honom troget som ett ondt samvete. Jag fick se honom vid skenet af en gatulykta. Ludvig, har du någon tröst, har du något botemedel? — jag såg hvem det var —»

Adolf räckte ut sina armar och grep hårdt om sin väns hals; »det var», tillade han hviskande, »min fars kammartjenare, den uslingen Melker.»

»Du misstänker således din far? stackars Adolf!» sade Ludvig sakta. »Ack Adolf, för första gången har jag ingen tröst åt dig; det är hårdt, mycket hårdt; men kanske du dock misstager dig, kanske din far är oskyldig, kanske Melker för egen räkning . . . det finnes många möjligheter.»

»Nej, nej, Ludvig, de finnas icke, jag känner min far, jag har

haft anledning att tro sådant förut. Nej, Ludvig, min far är i stånd till allt.»

»Jag hade», började han åter, »föresatt mig att i lugn ton om-tala händelsen och inhemta ditt råd. Min egenkärlek satte sig emot att jag skulle inför dig röja min far; men din förebråelse gaf mina känslor en annan strömfåra och jag har uttalat hemligheten. Du inser vidden af min smärta, du inser faran af ett dröjsmål; jag vill vara ren, jag skall ej tala vid flickan, skall ej se henne mera, men på ditt sam-vete lägger jag att rädda henne, jag har penningar om de behövas, jag skall natt och dag bevaka deras steg, rädda henne du emellertid om hon står att räddas. Du kan som prest utan anmärkning gå in i hvarje hus, du kan rädda henne, dig misstänker ingen, du går din Herras ärenden.»

Ludvig tryckte sin väns hand som svar.

»Hon är ej hemma mera», berättade Adolf några dagar derefter för sin vän, »jag har fått veta, att Melker fört henne till en fru Mandelqvist, som skall ha henne i sitt hus och småningom bereda henne till förderfvet. Gå dit i afton, så snart som möjligt, min far har ej ännu sett henne.»

»Hvar bor hon?» frågade Ludvig.

»På Österlånggatan n:o —», svarade Adolf, »tre trappor upp, dörren till höger; hon är något slags tvätterska eller dylikt.»

På aftonen gingo de båda vännerna dit. Adolf stannade utanför det mörka huset, under det att Ludvig trefvade sig uppför trapporna; ändtligen hade han räknat tre trappor och sökte nu efter dörren till höger; den sprang upp och han kom i ett mörkt rum; han sökte efter nästa dörr, men kom att bullra. Några personer i det inre rummet hördes gå, och slutligen kom en gumma ut med ett ljus, och en karl insvept i en kappa följde henne. Ljuset kastade en flämtande dager på gum-mans förfallna ansigte; spår af en försvunnen skönhet funnos ännu, men bortblandade med en ofantlig mängd af rynkor, som i alla riktningar genomkorsade hennes ansigte. Hon lyste på Ludvig, som stod midt framför och betraktade henne. Den kappklädde karlen sade halfhögt: »det blir efter aftal, om en timma är jag här åter och då gå vi ut.»

»Ja visst», svarade gumman, »ja visst, det skall ej fela. Nå, bäste herre», yttrade hon till Ludvig, »var god och stig in, kanske herrn vill tala med mig, kom in!» Hon gick in i sitt rum, åtföljd af Ludvig och

karlen aflägsnade sig. »Nå», fortfor hon och satte ljuset på bordet, »min unge, vackre herre, tala ni fritt ut, här är ingen som hör oss, derinne sitter väl en flicka, men hon förstår sig icke på sådant.»

»Är ert namn Mandelqvist?» frågade Ludvig.

»Ja, till herrns tjänst», svarade gumman.

»Ni har i förgår hos er mottagit en flicka, som är sexton år gammal och som heter Theodora — är det ej så?»

»Jo visst, söte herre, men —»

»Jag vill se henne.»

»Se henne», upprepade gumman, »å ja, det kunde väl gå an, men flickan är ej *min*, utan tillhör en förnäm herre, så att —»

»Nog derom, jag vill se henne, jag skall säga er resten sedan.»

»Gerna, mycket gerna, men herrn får inte skrämra det stackars barnet, hon är så blyg och rädd af sig, så att hon riktigt måste narras å stad.» Med dessa ord gick hon in i nästa rum och återkom snart med flickan. »Det är en herre, Dora lilla, som vill tala vid dig», sade gumman; »var inte rädd, det är en så god och beskedlig herre.»

Nu framförde hon den sköna flickan, som stod der blyg och darande och slog ner de vackra ögonen.

Ludvig kunde ej annat än instämma i sin väns yttrande. Något på en gång renare och skönare hade han ej sett; han räckte sin hand åt flickan, som, kastande en blick på hans redliga ansigte, strax och med häftighet fattade den, liksom hon instinktlikt känt, att hon träffat en gammal vän.

»Theodora», sade Ludvig, och såg in i hennes blåa ögon, »Theodora, du heter ju så?»

»Ja, herre!» hviskade flickan.

Ludvig knäppte upp ytterrocken, så att hans presterliga drägt blef synlig, och sade: »Theodora, det är blott åtta dagar sedan du inför Guds altare förnyade ditt döpelseförbund, är du ännu ren? är du ännu god som ett barn? Se på mig, flicka, och besvara den frågan.»

Flickan såg upp på honom och svarade: »ja, herre, ja, inför Gud, jag är ett barn.»

»Du ser mitt stånd», fortfor Ludvig, »du tror mig ju och lyder mig då jag vill dig väl.»

»Ja», sade flickan, »jag vill lyda er, ni ser så god ut, alldeles som ett godt barn.»

»Gifve Gud du hade rätt», fortfor den unge presten rörd. »Du

är, Theodora, i ett hemvist för förderf och last, man vill locka dig till synd; vill du bli en rik, prålände synderska, så blif kvar; vill du bli en fattig men ädel qvinna, så följ mig.»

Flickan tvekade, men gumman icke så. Hon uttömde i hast en mängd försäkringar om sin ärlighet och välvilja för flickan.

Ludvig lät henne tala ut. »Hvart skall ni gå om en timme?» frågade han med lugn värdighet. »Jag skall säga er det, ni skall föra denna flicka till en rik, förnäm herre, som bor på Drottninggatan n:o —, en trappa upp, det var hans kammartjenare, som smög ut när jag — kan ni neka?»

Gumman tvekade.

»Ni ser således min fru, att ni är röjd. Känner ni Wannqvist?»* frågade Ludvig med allvar i blick och åtbörd.

»Ja-a», yttrade gumman med ett slags suck och teg.

»Nå, mitt barn», fortfor presten till flickan, »har du gjort ditt val: öfverflöd och synd, fattigdom och dygd, du står på skiljovägen, välj den bästa.»

Theodora betraktade honom länge stillatigande, hon liksom pröfvade hans anletsdrag, om de öfverensstämde med hans ord, slutligen sade hon: »ja, herre, jag följer er; bedrar ni mig, så straffar er Gud!»

»Tack, Theodora, för det ordet», sade Ludvig; »om jag bedrar dig, så straffar mig Gud. Kom!»

Han förde nu flickan med sig utan att gumman vågade protestera. Ludvig beledsagade Theodora till en fru af sina bekanta, för hvilken han förut, utan att dock röja namnen, omtalat händelsen och hos hvilken han bedt om en fristad för den stackars flickan. När han infört henne der och den goda frun, som sjelf hade flera barn, emottagit henne som ett af dem, fattade han ännu en gång hennes hand och sade: »farväl, Theodora; tror du mig nu, tror du nu, att jag velat dig väl?»

»Ja, jag tror det», sade flickan och såg sig omkring i de snygga rummen, der en hel familj hade sin trefliga bostad; »ja, nu tror jag er, ni är en ädel människa.»

Det var en regnig afton då detta tilldrog sig, gatorna voro mörka, blott här och der upplysta af en usel lykta. Samma afton gick baron

* Den tiden polismästare i Stockholm.

Nordenhjelm den äldre fram och åter i sina rum, väntande på den sköna flickan och hennes fostermor. »Jag begriper ej hvar Melker tagit vägen», yttrade han halfhögt för sig sjelf, då den dyrbara bordstudsaren slog tio. Vaxljusen, som stodo i de stora silfverstakarne, upplyste rummet klart, och deras strålar bröto sig i tusen riktningar mot speglarne och de glänsande förgyllningarna. Baronen smög som en ande fram och åter med ljudlösa steg på den turkiska mattan, som, lik en blomstertapet, mjuk och elastisk, låg utbredd för hans fötter.

Ändtligen hörde han steg i yttre rummet, hans hjerta klappade af en sjudande passion och han gick mot dörren; den öppnades slutligen, men han for förskräckt tillbaka, då ett vildt rödblått ansigte tittade in och en person inträdde, klädd i en usel sjömanskavaj.

»Hvem är ni?» ropade baronen och gick baklänges, för att fatta klocksträngen, men den främmande grep honom hastigt i armen och sade: »hå hå, inte så brådtom heller; jag vill tala vid dig litet grann.»

»Hvem är ni?» frågade baronen, kännande en dödskylla ila genom sina lemmar; »hvem är ni?»

»Du känner ej din svärfar, din dumme skurk», sade mannen, och kastade med otrolig styrka baronen baklänges ned på en soffa. »Ser du, jag har fått reda på dig! du har bedragit mig på nästan alla penningarne och blott gifvit mig en spottstyfver för flickan.»

»Min vän», hastade baronen att säga, »då har min betjent stulit penningarne. Du skall få mer än man lofvat. Har du ej fått penningarne, så är det ej min skull; jag har riktigt lemnat dem till Melker.»

»Tig!» yttrade mannen; »jag har ej kommit hit, för att få penningar, för, ser du, jag har ångrat mig, jag har betänkt mig, der har gått ett ljus upp för mig, jag vill endast hindra dig; du skall ej förföra mitt barn, du skall aldrig mer locka den fattige in i förderfvet med dina penningar; — tyst, låt mig tala. Ser du, Gud har gjort dig rik, mig har han gjort fattig; Gud har gifvit dig vett och förstånd framför andra menniskor, jag deremot har ingenting lärt, har från barndomen lefvat bland liderligt folk och har blifvit liderlig som de andra. Huru har du begagnat din lycka? Jo, för att locka den fattige ned i helvetet, för att med dina usla pengar störta honom i evigt förderf; du har icke varit nöjd med att synda ensam, du ville draga flere med dig dit ner —»

»Min bäste man», yttrade baronen och sökte, fasthållen af mannens jernhand, förgäfves uppstiga; »min bäste, ni skall få allt hvad ni vill; jag skall ej tala vid er flicka, jag skall belöna —»

Mannen smålog bittert.

Det var den rike och den fattige egoisten, som nu talade vid hvarandra; det sker sällan, men när det sker, är det alltid också en svår redogörelse. Der sutto de midt emot hvarandra, den rike, den lycklige, den stolte och öfvermodige bofven och den fattige, föraktade, den förtappade; de spelade ett högt spel med hvarandra, men den rike tappade.

»Släpp mig blott, ni skall få penningar», upprepade baronen, alltmera förskräckt för det djupa förakt, det brinnande hat, som låg i den vilda människans leende.

»Penningar och åter penningar», sade mannen, och tog ännu ett starkare tag i sin fiende. »Du känner således ingenting annat godt än penningar; nå väl, jag vet ett bättre: hämd, herr baron! hämd — känner ni det ordet?»

Baronen darrade; mannen kände denna dödsdarming.

»Du darrar; hvarför gör du det?» frågade han med ett bittert hån. »En så förnäm man bör ej vara rädd att dö — du kan ju gifva Petrus några hundra riksdaler, så öppnar han nog himmelrikets portar för din arma själ — det har ingen fara med dig.»

»Akta dig», yttrade baronen, djerf genom det förtviflade i sin ställning, »akta dig, här kommer folk.»

»Nå väl, hvad gjorde det?» fortfor mannen lugnt. »Ser du, jag har ingenting att lefva efter, och dessutom sitter en knif emellan dina refben, innan dina betjenter hinna hjälpa dig — nå väl, jag skall dö för den saken; men alla skola säga, den der karlen mördade en rik man, som ville förföra hans dotter: — hvilken af oss dog med äran?»

Det tycktes som den vilda människan riktigt ville njuta af sitt dödsoffers ångest; han teg och betraktade baronen med en djefvuls småleende. Det var det första ögonblicket i sitt lif han kände sig öfverlägsen, och han förlängde det. Slutligen sade han: »hör du, nu kan detta nöje vara nog; bed ej mig, utan Gud.» — Nu grep han med sin jernhårda hand ett tag om baronens strupe — kampen blef ej lång.

»Se så», sade mannen vid sig sjelf, då baronen låg liflös utsträckt på soffan; »se, så der slutade ditt kärleksmöte. — Betjenten», yttrade

han sedan, »kommer väl snart med flickan; han skall se sin herre riktigt» — och nu flyttade han vaxljusen närmare, så att de kastade ett klart sken på den dödes blåbleka ansigte. Ändtligen gick han, smög sig tyst utför trapporna, förbi betjenternas rum, der han hörde skratt och buller, och ut på gatan. »Ack», sade han vid sig sjelf, »hvad den der bofven var ensam och fattig i all sin rikedom!»

Baronens kammartjenare var likväl länge förhindrad att komma hem till sin herre. Då han skulle passera ut från det hus vid Österlånggatan, der fru Mandelqvist bodde, grep honom en karl i kragen. Betjenten ville slita sig lös, men förstenedes och förskräcktes, då han igenkände unge baronen Nordenhjelm vara sin motståndare.

»Ser du, Melker, jag har funnit dig», yttrade Adolf, »och du skall åtminstone ej blifva ledsagare i afton; du följer med mig.»

»Nådige baron! jag vågar inte; gamle baron har skickat mig ett ärende, och jag törs ej dröja.»

»Jag känner ärendet», sade Adolf lugnt; »du följer mig, gamle baron må säga hvad han vill derom; du kan skylla på mig, Melker — se så, gå.»

Adolf förde betjenten med sig hem på sitt rum. »Se så, nu äro vi framme; du, Melker, dröjer kvar tills dager i detta rum. Intet prat, jag känner hela historien, och vore ej baronen min far, skulle jag öppet anklaga dig.»

Med dessa ord gick han åter ut och kvarlemnade Melker i mörkret; dörren tillslöt han med regellås och gick.

»Nå», frågade han Ludvig, då han inträdde i sin väns rum. »Nå?»

»Flickan är räddad», yttrade Ludvig.

»Och är i säkerhet?»

»Ja.»

»Hvar fick du rum för henne? är hon hos godt, hederligt folk? har du ställt allt godt och väl?»

»Ja», svarade Ludvig, »hon är hos en aktningvärd familj; hon skall bli en god, ädel flicka.»

»Hvar är hon?» frågade Adolf med ifver.

»Jag vill ej säga dig det; du finner sjelf orsaken», yttrade Ludvig. »Om du verkligen älskar flickan, så är det dig nog att hon är lycklig,

att hon är undanryckt förderfvet, och om du är min vän, som du är, så tror du mina ord.»

»Ja», sade Adolf, och såg dystert ned framför sig, »du tror mig icke, du fruktar, att jag skulle öfvertaga min fars roll.»

»Icke just det», svarade Ludvig småleende; »du kan ej bli hennes förförare med beräkning; men du är ej ännu nog lugn, nog san- sad, du har ej reda på dina passioner, du kan ej tämja deras stormar, du skulle förgå dig, du skulle lida och kanske göra äfven henne olycklig.»

»Men», sade Adolf, »om jag ville ärligt fria till flickan och gifta mig med henne?»

»Det bör du ej göra», yttrade Ludvig.

»Bör jag ej?» frågade Adolf, högst förundrad, »och detta säger du — du, som själf af alla krafter arbetar för de lägre klassernas emancipation, som så gerna ser att alla få lika rättigheter, att jemlikhet skulle finnas.»

»Ja, du har rätt», svarade Ludvig och smålog åt sin väns hetta; »men jag tror likväl, att du ej bör tänka på att gifta dig med flickan.»

»Du är mig en gåta», sade Adolf, icke utan en anstrykning af missnöje.

»Gåtan är lätt löst, bäste Adolf», började Ludvig. »Låt vara, att ståndsskilnaden i sig själf är en chimère, att alla människor ega lika rättigheter och lika människovärde; men ser du, denna chimère är ännu en af de krafter, som framdrifva händelsernas hjul, och upphör ståndsskilnaden, så stannar hjulet. Är det för dig verkligen nog, att din hustru är en god, oskuldsfull och skön människa; fordrar du icke mera af henne, fordrar du ej bildning, talanger af henne? Med ett ord, du fordrar, att hennes själ äfven i kunskaper skall stå i ett visst proportionelt förhållande till dina egna kunskaper, din egen bildnings grad. Äktenskapets lycka består ej endast i kärlek, den beror äfven på vanor och seder; du fordrar harmoni i allt, ända från öfverensstämmelsen mellan lynne och hjerta, ända till sättet att gå, att bära hufvudet, att nyttja händerna och att tala. Du fordrar harmoni i idéer; ty hvad är kärlek annat än den innerligaste, den sannaste vänskap, och hvad är den utan denna: blott ett sinligt rus, som förgår. Men vänskap och kärlek äro ej annat än en utvexling af känslor, af idéer; och huru vill du vexla med den, hvars mynt äro slagna efter en annan myntfot än din, som hafva annan halt och annat värde; allt måste då

gå i bråk: du kan ej räkna jemnt med henne. En annan sak är att söka befordra det lägre folkets emancipation. Man fattar detta ord oriktigt, om man dermed menar, att man på en gång bör frigöra massan från sitt betryck — äfven detta är en vacker idé, men låter ej utföra sig, emedan massan ej eger förmåga att bibehålla sin frihet och ej förstånd nog att försvara den mot list och våld. Men ett sätt finnes att emancipera folket, och detta är att upplysa det, att sprida bildning och ljus bland massorna, att bereda det på en tid som skall komma, då folket är allt och allt är till för folket. Historien har visat, att massan ofta brutit sina fjettrar, men alltid blifvit insmid i nya. Men när den en gång lärt sig huru dessa bojor äro beskaffade, då folket känner hvarje nagel, som sammanhåller dem, hvarje skruf, som trycker, då löser det af sig sin tvångströja och är fritt, varaktigt fritt, emedan det ej låter påläggas sig nya. Du ser således, att mina idéer om emancipation ganska väl förlika sig med mina tankar om ståndsskilnadens nödvändighet.»

»Ja, jag finner det», yttrade Adolf med nedslagen blick.

»Det gör mig ondt», sade Ludvig, och hans utseende förrådde hjertligheten af detta hans yttrande, »det gör mig ondt om jag gjort dig sorgsen, om jag bedragit din väntan, men en högre pligt än vänskapens befaller mig här, jag kan ej handla annorlunda, jag måste tala så, ty jag tänker så.»

»Det är dock mycket hårdt», sade Adolf, »hårdt att blifva beröfvad sina käraste förhoppningar.»

»Ja, jag vet det», svarade Ludvig och fattade sin väns hand; »men är det dock icke ännu hårdare att en gång få ångra sig, att en gång få se tomheten af sina ungdomsdrömmar; är det ej bättre att förekomma än förekommas, att på förhand inse sitt misstag och rygga tillbaka i tid. Då återstår ännu något litet af den förgyllning, som glänste i våra ögon och vi tvingas icke då att förakta det vi fordom älskade.»

»Du har rätt», sade Adolf, »du har rätt, Ludvig, jag vill behålla något af förgyllningen kvar. Theodora skall bli mitt ideal af qvinnlig oskuld; jag får älska henne, är det icke så? det är ju intet ondt deri?»

»Nej, visst icke», svarade Ludvig; »men älska blott idealet och sök ej efter sjelfva flickan. Var emellertid öfvertygad, Adolf, att jag skall sörja för flickan, som en bror, att jag skall söka att göra allt för

hennes framtid, men fråga mig ej vidare, jag kan, jag får ej svara dig. Kämpa, Adolf, det är en god kamp då man strider mot sig sjelf och segrar.»

Några dagar före julen kom ett bref till fröken Emerentia. Det var från Ludvig, som berättade händelsen med Theodora och bad sin fostermor mottaga henne på Lillhamra.

»Jaså», sade majoren, då han fick höra brevets innehåll, »då är pojken, förbanna mig, kär i den der flickan, hvad hon heter; och han vill nu, att vi skola uppfostra en hustru åt honom.»

»Men kära du», invände fröken, »han skrifver uttryckligen att han räddat henne från förförelse och olycka, och att han ej vet någon bättre fristad för det arma barnet än här hos oss. Det är ej annat än ett drag af hans kristliga medlidande.»

»Hvad f-n är det för persilja du pratar, syster Emerentia?» sade majoren; »sådana der gamla mökäringar, som du och andra, komma alltid stickande med er kristendom; pojken är kär och dermed basta; han vill ha henne till hustru och du skall med tiden få se att så går, och att vi få barnbarn i huset.»

»Så du pratar», sade fröken; »kan då omöjligen en ung karl ha ädla känslor och blott af mensklighet hjelpa en flicka undan förnedring?»

»Å jo, men förbannadt sällan är det», yttrade majoren, som liksom skämdes litet grand öfver att det var så sällan.

»Du erkänner ju sjelf», fortfor fröken, som nu fann sig hafva öfvertaget, »du erkänner ju sjelf, att Ludvig är en ädel yngling, och likväl tror du, att han endast af egennyttan räddat flickan och af egen nytta vill låta oss uppfostra henne till en nyttig menniska.»

»Hm hm, ja det är väl så», svarade majoren; »men är flickan hygglig, så hvarför inte, han må gerna hålla af henne.»

»Det vore just hyggligt», yttrade fröken litet förargad.

»I all tukt och ära, syster Emerentia», tillade gubben; »ni fruntimmer äro då alldeles befängda. En karl skall, då ni vill tycka om honom, vara rent af ett träbeläte, han skall sucka och bedja och åbäka sig som en gammal käring och kär får han inte bli, det är Gud bevars syndigt, utan han skall gå der som ett oskyldigt få i alla sina lifsdagar och tala om mänsken och himmelsk kärlek och allt det der; f-n vet inte allt hvad det heter.»

»Å ja, jag känner dina åsigter», sade fröken Emerentia, litet stucken; »jag känner mycket väl min käre brors liberala åsigter i det fallet; man kan ej vänta bättre af den, som är uppfostrad bland knektar.»

»Tig, syster Emerentia!» började majoren, mera retad, än han nu på senare tiden plägat blifva; »tig, säger jag! Knektar? hvad menar du med det? Är det ej knektarne, som få offra lif och blod mot fosterlandets fiender? som under tusende försakelser måste kämpa för dig och andra kaffedrickande gummor, som sitta hemma med sina träbeläten till englavarelser? Knektar, sade du, syster Emerentia; låt bli att tala om det kapitlet.»

»Ja, men du kan väl inte neka, att du har allt för vidsträckta begrepp om hvad som går an för en yngling»; yttrade fröken, som fann att hon kommit att vidröra en ömtålig sträng.

»Alltför vidsträckta?» upprepade gubben åter försonad. »Ja ja, du har kanske rätt. Men ser du, jag rör ej upp himmel och jord, om en pojke blir kär och bär sig dumt åt, bara han ej bär sig gement åt — derpå göra ni ingen skilnad, utan skära allt öfver en kam --, och det kommer sig deraf, att ni icke känna världen, utan döma den efter hvad ni läst i böcker. Ack! syster Emerentia; jag har känt många både karlar och qvinnor, som i dina ögon skulle varit en styggelse, skulle kallats fallna, förtappade varelser, och som, det oaktadt, voro tusende gånger bättre än dina dydemönster, så kallade ädla själar, som aldrig förgå sig, därför att de blott tänka på sig sjelfva; man skall icke döma efter ytan, syster Emerentia, icke döma efter handlingen, utan efter hjertelaget.»

»Å ja, du kan hafva rätt», sade fröken; »men du kan icke heller förundra dig öfver, att ett fruntimmers åsigt af lifvet betydligt skiljer sig från den, som en gammal major har; vi hafva sett lifvet från olika sidor. Men som bevis på att Ludvig ej tänker på sig sjelf, då han ber oss dra försorg för flickan, är, att han uttryckligen begär, att vi ej skola uppfostra henne till mamsell, han ber endast, att hon skall få lära sig hushålla och väfva litet, för att en gång kunna bli en hederlig daglönares hustru; det der bevisar ju tydligen . . .»

»Ja, att Ludvig vill öfvertyga oss, att hans handling är af meniskokärlek; åh, det der känner jag nog», skrattade majoren, »en koja och ett hjerta, litet potatis och sill, bara fattigdom och kärlek, det förstås; men pass på, då gunstig herrn blir gift, om han icke, med all

sin öfversinliga kärlek, likväl då och då vill ha litet buljong med klimpar, eller en och annan à la daube, och gerna ser att hans hustru kan säga »charmant» riktigt, i stället för »skjärmant», att hon vidare kan sjunga ett och annat litet stycke vid pianot, i stället att tralla en pigvisa. Talangerna hos ett fruntimmer äro som gurkor och sallat till steken; visst kunna de undvaras och man kan lefva ändå, men förbättre är det, om de finnas.»

Fröken tog saken i närmare betraktande och började finna allt mer och mer skäl i majorens tanke derom; hon började begripa först, att det var möjligt att kärleken till ett jordiskt föremål intagit deras Ludvig, och ju oftare hon fann möjligheten, desto säkrare blef hon, att det verkligen så förhöll sig.

Sällan har väl någon människa varit med mera nyfikenhet väntad än Theodora af majoren och hans syster; hon var, enligt deras tanke, den, som framdeles skulle afgöra öfver deras Ludvigs väl och ve.

Fröken fruktade att ej finna henne nog god, nog fullkomlig, och hennes fruktan var ej utan skäl; när anser någonsin en mor sin sons fästmö god nog åt honom? En engel förslår knappt och ännu mindre en människa.

Theodora hade kommit, och oaktadt all fröken Emerentias skarp-synthet och hennes begär att få reda på den stackars flickans fel, så måste hon dock erkänna, att hon var en god, oskuldsfull varelse, och att hon såg »rätt nätt ut»; detta var dock det längsta fröken kunde få sig till att gå, då hon skulle yttra sig om Theodoras utseende. Fröken hade nemligen den lilla egenheten (många andra dela den med henne) att gerna erkänna alla en qvinnas förtjenster; men hon hade ytterst svårt att få sig till att medgifva, att ett fruntimmer var vackert; »hon går väl an», »hon är som folket är mest», »hon ser rätt nätt ut» — det var alla de loford i den delen, den goda fröken kunde bestå.

Majoren var deremot alldeles förtjust och blef som ung på nytt; Theodora var hans beständiga samtalsämne, och det behöfdes hela frökens verkligen moderliga omsorg för den presumtiva sonhustrun, att ej tröttna vid majorens prat, som nu syntes lika envist, som förut historierna öfver finska fälttåget.

»Theodora skall lära sig musik», sade en gång majoren; »vill du det, Theodora lilla?»

»Ja, herr major; men magister Stenson sade mig, att jag ej skulle flyga öfver mitt stånd — och jag är en fattig timmermans dotter.»

»Ja ja, det var då det», yttrade majoren i sin vishet; »men Ludvig ser gerna, att du lär dig spela; Ludvig tycker mycket om musik, och du gör honom en glädje — vill du det, barn lilla?»

»Ack ja!» ropade flickan, »ack ja! tycker han det, skall jag nog lära mig.»

Man talade således med socknens organist, en ganska skicklig man, och Theodora spelade nu dagligen på det gamla klaveret, som så länge stått obegagnadt, och der blott då och då fröken, för att göra sin bror till viljes, hade hamrat en och annan finsk folkvisa, eller Savolax' jägarebataljons marsch.

Majoren tog sjelf en tjenares skepelse på sig och sökte fram en fransk grammatika och läste franska för den lärgiriga flickan, som arbetade bittida och sent, emedan majoren och fröken försäkrade, att det skulle glädja Ludvig.

»Till nästa jul, vill Gud, kommer Ludvig hem», sade gubben många gånger, »och då skall han bli glad.»

Huru lätt böjer sig icke qvinnan i hvarje form; hon är skapad att slingra sig kring mannen som en murgrön och betäcka den nakna stammen med sina gröna bladvippor. Utan att förlora sin sjelfkänsla, utan att ett ögonblick försaka sin värdighet, kan hon linda sina armar äfven kring en brottsling, kyssa hånet från hans läppar och torka ångestsvetten och förbannelsen från hans brännande panna.

Så kunde också Theodora offra allt, för att böja sig i den nya form man ville gifva henne; hon observerade hvarje blick, hvarje ord, sög människokänedom ur hvarje blad hon läste, och ombildade sig till en helt annan människa, än den, som hennes barndom hade lofvat.

Fröken gjorde, å sin sida, all sin flit att bilda henne till en god husmoder; aldrig än hade matredningen på Lillhamra haft en sådan omvexling, som detta år, aldrig hade väfstolarna arbetat så olika drällmönster — Theodora skulle lära allt — allt hvad hon kunde lära.

De begge gamle åstadkommo således ett slags underverk: en obildad flicka, som inom den korta tiden af ett år antog bildning och inhemtade en mängd kunskaper, som i en pension behöft fyra, för att intrugas och inexerceras.

Men undervisningens frön föll också i en tacksam jordmån, och ej i en sådan, som förut genom bakvända odlingsförsök hade blifvit beröfvad sin ursprungliga kraft.

Qvinnans uppfostran går alltid fort i jemförelse med mannens. Huru ömkligt långsamt och huru stapplande göra vi ej vårt inträde på vetandets område; qvinnan åter är nästan strax hemmastadd och finner genvägar, små gångstigar, som leda rakt till målet, under det att vi arbeta oss trötta vid hvarje litet hinder och göra omvägar, i stället att söka fogelvägen. Orsaken till detta förhållande tyckes ligga deri, att qvinnan ser sitt mål, men icke vi vårt; hon utbildar sig endast för det husliga lifvet och ser dess framtidsbild hos sina föräldrar och sina kommande omsorger i dem, hennes mor slösar på henne. Gossen deremot skall bildas för att vara verksam i en verld, som han icke känner, han har intet mål och ingen framtid att söka, han måste gå alla krokvägar, beständigt skymda af nya uppväxande hinder, och blott småningom öppnar sig vägen och visar honom, i hvilka riktningar han kan gå — likväl går han sällan den han bör gå.

Om en hvar komme på den plats, der han passade, skulle verden vara uppfylld af store män; det är ej brist på duglighet, utan på förmåga att välja verkningskrets, som gör oss så fattige på utmärkte män. Deremot, huru mången vördnadsvärd qvinna se vi icke ibland oss; der en, som offrar allt för sin man och sina barn, som i tyst försakelse, kanske bortglömd och otackad, arbetar om dagen och vakar om natten för deras väl; der åter en annan, som gläder sig åt hvarje god tanke, hvarje ädel gerning, som lefver och verkar för att sprida glädje, lycka och dygder omkring sig, kanske ogift, kanske faderlös och moderlös, men likväl sammankedjad vid hela mensklighetens väl och ve, likväl deltagande för allt godt, som rör sig inom det stora släktförbundet. Qvinnan uppfyller oftare sin plats än mannen sin.

Alla vetenskaper ha sina tekniska termer, och ofvanstående är en sådan. Man talar om kaffekalaser, men detta ord uttrycker icke hvad jag vill säga, då jag omtalar ett sådant hos fru borgmästarinnan Tvärsäker i K. Då omkring trettio å fyrtio fruar blifvit bjudna — gamla, beskedliga enkor och andra gummor, som tycka om sin kaffetår — då man samlat en så respektabel massa, åstadkommer man ett så kalladt »kafferep».

Längs efter i den lilla staden ser man då, så der mot klockan tre, ett slags procession af gummor, som alla draga sig mot borgmästarens, vid torget belägna, gulmålade byggning; de gå så tätt efter hvarandra, att de formera ett slags sträng eller rep, och deraf har man ordet kafferep.

I franska akademien finnas fyratio platser och likaledes i staden K. kafferep, så att man med skäl kunde kalla ledamöterna af detta samfund för en af de fyratio i kafferepet — en ganska vacker titel, om den blott användes.

Mamsell Gallsten var en af de fyratio och instälde sig också precis på slaget tre hos borgmästarinnan; trappor, förstuga och rum ångade af kaffelukten, och redan hade omkring tjugugu gummor ankommit och tagit plats på soffor och stolar i de tre små rum, borgmästarinnan hade att disponera; alla krukor och blommor voro uppställda i symmetri, och på ett stort, rundt bord stod det susande kaffeköket af polerad koppar.

Ändtligen voro alla samlade och första koppen med sina många sorter kaffebröd förtärd af samtliga gästerna. Borgmästarinnan frågade, hur kaffet smakade, och alla uttömde sig i beröm öfver dess egenskaper, och alla fyratio försäkrade, att ingen i hela staden kunde koka så godt kaffe som borgmästarinnans Lena. Rådmanskan Klenqvist upphof sin röst och sade:

»Så snart jag får den äran att bli bjuden hit, så säger min lille gubbe alltid: »nu är du väl glad, mamma lilla, som får den äran att dricka af fru borgmästarinnans 'syperma' kaffe.»

»Ja, Herre Gud!» sade borgmästarinnan, »kaffet kunde väl gå an, endast man vore i stånd att få någon god grädde; men får man någon tår, så är han half sur och tål inte att koka upp en gång —, och Gud välsigne kaffet, om det ej är kokt grädde till, annars smakar det som ett slag vid örat.»

»För den saken kan jag gifva råd», sade en liten gumma, som, klädd i negligé och halfhandskar hade sin plats i soffhörnet; och som ingen annan var än enkekaptskan von Påsken; »om syster bara tar några lutdroppar, som fås på apoteket, och dryper i, så skär det sig icke, det har jag många gånger försökt.»

»Det var alltför delikata rån», yttrade stadsfiskalskan Fingerqvist.

»Jag förstår inte, huru fru borgmästarinnan får dem så möra?»

»Jo, min lilla fru, det är en liten konst», svarade borgmästarinnan;

»jag blandar bara litet potatismjöl uti och bra med smör, så att det riktigt fräser om jernet — de bli då mörare och liksom bättre än eljest. Nå, mitt herrskap! nu kommer andra koppen; är det ingen, som vet något att tala om? Lena! bjud kaptenskan; söta, lilla, goda kaptenskan, var så god, lägg för all del sockret uti och tag litet tilldopp; lilla, goda mamsell! krusa inte här, tag för sig, mitt barn, var så god; om herrskapet inte håller till godo med det lilla jag har, så får ni intet mera.»

»Borgmästarinnans koppar äro så stora», svarade sällskapet i korus.

»Det är starkt och godt kaffe», yttrade en, »så att man knappt får dricka mer än en kopp.»

»Det kommer så tätt på», yttrade en annan, detacherad röst. Man blef dock i ordning.

»Har», började mamsell Gallsten och bet en bit af sockerbiten (ty hon drack alltid, för helsans skull, på bit), »har någon hört något om den der underlige majoren Pistolsvärd, som för många år sedan tog upp en lindansarepojke, der borta vid Sumpmyra? Har någon hört hur den pojken artat sig?»

»Jaha, han har blifvit prest, tror jag», yttrade borgmästarinnan; »det måtte vara en hygglig prest den.»

»Åh ja, en rätt hygglig persedel, min lilla, goda fru borgmästarinna», fortfor mamsellen. »För omkring ett år sedan skickade han ner en Stockholmsjungfru, ett elakt och gement stycke, till sina fosterföräldrar, och befalde dem — ja, mitt herrskap, *befalde* majoren och fröken, det gamla våpet — att behandla henne som hon varit af bättre folk; och de voro så rädda för den der pojken, att de rättade sig efter hans befallningar. Hade jag varit som gubben, så hade jag kört människan på dörren och förbjudit herr Stenson, eller hvad han heter, att någonsin komma på min tröskel.»

»Ja, det är förskräckligt, att man kan vara så svag för en landstrykare till pojke, som man tar upp på vägen!» suckade fiskalskan Fingerqvist och såg gudsnådelig ut.

»Nå, vidare», bad borgmästarinnan, »vidare, mamsell Gallsten!»

»Jo, vidare, mitt herrskap!» fortfor mamsellen, »vidare uppfostrade de det trollet och lärde henne spela på klavér och tala franska — ha ha ha! —, en sådan der tala franska!»

»Jo, det är just 'schiärmant'», sade rådmanskan Klenqvist och

slog en knyck på nacken; »det är obegripligt, huru oförskämd en sådan en kan vara.»

»Och nu är hon en hel dam», fortfor mamsellen, »och nyttjar hatt, gubevars! liksom en sådan en ej kunde nyttja mössa och stycke; och inte nog dermed: majoren lärde henne tyska och engelska och till och med taljenska, eller italienska, som det också kallas; men hvad händer: när presten kom hem (han skall ändå se ut, som om han kommit af bättre folk, och predikar rätt bra, den der karlen, fastän han är simpel), så blef han missnöjd med, att mamsellen hans hade fått för mycket bildning, och trätte och grälade och ville inte ha henne, fastän hans fosterföräldrar nödvändigt ville det; ty hur det var, så hade det der flicktrollet smilat in sig både hos majoren och fröken; men Ludvig kände henne bättre, så att han ej tog henne, när han såg, att han inte var tvungen att gifta sig med henne.»

»Huru, tvungen, säger mamsellen?» frågade litet hvar.

»Åh ja, det glunkades både hit och dit hvad som kunde vara orsaken till hennes hastiga resa från Stockholm — det såg misstänkt ut», tillade mamsell Gallsten, blinkande med ögonen.

»Ack, hvad ändå det är ömkligt, när en prest slår sig i slanger med sådant patrisk!» suckade kaptenskan von Påsken; »han är ändå en af ordets tjenare.»

»Ja, min goda kaptenska!» sade borgmästarinnan, »allt det der kunde den dåraktige major Pistolsvärd vänta sig förut, jag vet visst, att han blef varnad.»

»Ja, det felades icke», sade rådmanskan. »Min man sade honom, att han skulle bara få otack till lön; men han brydde sig ej om hvad klokt folk sade, utan följde sitt eget hufvud, och nu har han det, som han har det — som man kokar, får man sup.»

»Sina gerningars frukt får man uppskåra!» suckade kaptenskan, som ville anses för något heligare och bättre än de andra.

Ludvig satt åter i lugn på sin lilla kammare och fördjupade sig i sina böcker. Det var ett litet trefligt rum der han bodde; en fullklädd bokhylla, några tafior af erkänt värde; der borta i hörnet, aflägsnadt såväl från kakelugnen som dörren, stod pianot, dervid soffan, och framför det arbetsbordet. Ludvig hade nyligen hemkommit från sitt julbesök hos fosterföräldrarna på Lillhamra. Det hade varit en

glädjefest för hans barnsligt känsliga hjerta, men en sak hade på en gång förorsakat honom nöje och missnöje.

Den bildningsgrad, till hvilken de gamle hade sökt lyfta Theodora (och hvari de lyckats), tvärt emot Ludvigs önskan, gjorde honom bekymrad. Theodora var redan så långt öfver sitt stånd, att hon aldrig kunde återföras dit, och man hade således gjort henne en verklig otjenst; man hade ingifvit henne fordringar af lifvet, hvilka man ej var i stånd att tillfredsställa, man hade öppnat för henne en ny verld, der man ej kunde införa henne, emedan hon ej tillhörde den, och hon hade otvivelaktigt funnit sig lyckligare, om hon för alltid fått stå utanför, utan att ens få kasta en blick ditin.

Ludvig hade väl icke, som mamsell Gallsten påstod, »trätt och grälat» på majoren och fröken för deras välmening, men han hade ej kunnat underlåta att meddela dem sina bekymmer för Theodoras framtid. Då kommo deras suppositioner fram, och då han ej kunde annat än beröfva dem denna illusion, smärtade han djupt de gamle. Ack, de hade hoppats så mycket. Majoren hade mången afton gladt sig åt huru han en gång skulle få gunga ett barnbarn på knät och sedan få dö. Fröken hade så ofta gladt sig åt huru snäll Theodora var i hushållet, huru väl hon tillagade de rätter, som frökens uppmärksamma öga observerat att Ludvig tyckte mest om. Med ett ord, de gamla kände sig bedragna.

Den enda, som ej anade något, var Theodora sjelf; hon trodde sig göra Ludvig ett nöje, och därför var hon glad, stundom yr som ett barn, då han hade berömt henne.

Nu satt Ludvig åter hemma hos sig och grep till boken, hans vanliga tillflykt då han förgäfves tänkt på ett ämne och ej fann reda och klarhet, något som han beständigt sökte.

Han satt därför nu och läste och märkte knappt att en främmande inträd i rummet, förrän han hörde en sträf och obehaglig röst fråga: »är detta magister Stensson?» Han såg upp, och en gammal hopkrumpen gumma, klädd i nästan endast trasor, stod framför honom och väntade på svar.

»Ja, min vän», sade Ludvig och steg upp; »vill ni mig någonting?»

»Ja visst, herr magister; det är en karl der hemma hos mig, som för Guds skull bad er komma dit till honom, ty han håller på att dö.»

»Hvar bor ni?» frågade Ludvig.

»I Maria församling», blef svaret.

»Men hvarför går ni ej då till en af edra egna prester? Han hör ej till min församling.»

»Ack jo, kom!» bad gumman; »han bad mig gå till *er*, det var, mente han, den enda prest han ville höra; herrn skall veta att karlen i sina dagar varit en öfvergifven sälle; men nu håller han på att dö, och han ber.»

»Det är nog», yttrade Ludvig; »jag följer er.»

Qvällen var mörk, kölden skarp och vägen lång. Ändtligen voro de framme, och Ludvig insläpptes i ett halfmörkt rum, der han hörde en menniska pusta och klaga.

Har ni sett någon dö? har ni stått bredvid någon dödssäng? Har ni sett denna sista kamp, som förestår oss alla, då pulsarne slå, än nästan som de skulle stanna, än öka hastigheten, liksom de ville skynda undan för döden? Har ni aftorkat kallsvetten på en döende? hört hans sista hviskande bön om nåd och kärlek? Har ni sett hans leende? Döden kommer alltid med ett leende på läpparne; det är blott bröstet, som suckar ut lifvets sorger.

Gumman framsatte ett ljus bredvid sängen och lemnade rummet, skenet föll klart på den kämpandes ansigte, som var blekt, utmergladt; men ännu brann der eld i de insjunkna ögonen, ännu hvälfde sig tankar inom den breda pannan; snart, snart skulle allt vara förbi.

»Ni har bedt mig komma», sade Ludvig och satte sig bredvid sängen, »jag har kommit till er för att fullgöra min pligt som Guds tjenare.»

»Tack, herre», sade mannen med mer styrka än man kunde förmoda; »tack, herre! Ni skall veta», fortfor han afbrutet, »att jag varit en dålig menniska i mina dar — och ej mycket brytt mig om prester och bibel; jag tvärtom gjorde gäck af begge delarne och gick ofta i kyrkan för att endast få något att skratta åt, om jag märkte någonting underligt hos presten; — men jag hörde en gång på er, och från den stunden föll liksom fjäll från mina ögon — ni talade ni, ej bättre än andra — men ni sade det med mening, det kom ur ert hjerta och träffade mig — ni såg så kärleksfull ut, så god — och jag ville ännu en gång se er i ögonen, innan jag dog.»

»Om jag kan trösta», sade Ludvig, »så är det icke mig, utan Herran ni har att tacka därför; det är han som talar genom mig och ber er att uppriktigt bekänna edra synder. Har ni något på hjertat,

så bekänn — i bekvännelsen ligger en half ånger och i ångern bön-hörelse.»

»Ja, jag vill bekänna — jo, herre, jag har mördad, med denna hand mördad en menniska. — Förlåtas blodskulder?»

»Ingen skuld», sade Ludvig och ryste, »är så stor, att ej den evigt barmhertige fadren vill förlåta den, om du faller ned för hans fot och ångrande ber om hans förbarmande.»

»Ja, herre, så tror jag också; men det är ej nog», yttrade den sjuke med förtviflans ansträngning — »det är ej nog — jag har sålt mina barn, sålt dem för penningar, herre — jag har mottagit blodspenningar för dem och dessa ligga och bränna på hjertat som eldkol.»

»Sålt edra barn?» ropade Ludvig och reste sig upp, öfvervåldigad af fasa; »sålt edra barn — hvem är ni?»

»Jag viste väl», stammade gubben, »jag viste väl, att äfven du skulle öfvergifva mig — må vara, jag är beredd på mitt öde.»

»Nej», sade Ludvig, »jag öfverger dig icke; hvilka voro dina barn?»

»Jo — det var en gosse och en flicka; flickan var den sista jag sålde; men det var strax innan jag hörde dig predika, och jag ångrade mig, och det var i ångesten jag mördade — mördade den, som ville köpa henne utaf mig.»

Ludvig betraktade den gamle med forskande blickar, det var Theodoras far. »Nå, än gossen?» frågade han darrande.

»Gossen, åh det var längesedan, honom lemnade jag till en lindansare; kanske han brutit ihjäl honom.»

»Barmhertige Gud!» ropade Ludvig och störtade ned bredvid sängen och dolde sitt hufvud vid den döendes bröst.

»Jaså, du tror då», ropade gubben, hvars sista krafter tycktes försvunna genom ansträngningen; »således ingen nåd, ingen försoning för mig, arme syndare.»

»Låtom oss bedja», hviskade Ludvig — »låtom oss bedja!» Och begge blandade sina böner tillsammans, mördaren och hans son.»

»Ångrar du dig, gamle man?» sade slutligen Ludvig; »ångrar du djupt din synd och dina brott?»

»Ja, inför Gud, det gör jag», hviskade denne.

»Är det något du önskar, vore det något, som kunde lugna din sista strid?» sade Ludvig ännu knäböjande. »Gamle man, älskar du dock dina barn, så som du vill att Gud skall älska oss alla?»

»Ja», hviskade gubben allt mera oredigt och matt, »ja —»

»Dina barn lefva, de lefva begge, de äro lyckliga. Gud, den barmhertige Guden, har gjort hvad du försummat, har varit dem en fader, och den fadren förskjuter ej sina barn.»

Den gamle brottslingen smålog och dödens glasglans bredde ett flor för hans blickar, men de bristande ögonen stodo orörligt fästade på den unge mannen, som låg knäböjd vid hans säng. Gubben andades tungt. »Är du der, Ludvig?» frågade han slutligen, liksom dödens engel förestafvat honom denna fråga.

»Ja, min far, här är jag», hviskade ynglingen och böjde ner sitt hufvud.

»Gud välsigne dig, Ludv —» rosslade gubben och lade sin blodslade hand på ynglingens hufvud. Det var slut.

Det finnes en kraft, som liksom ej tillhör människosjälen sjelf, utan tyckes inympas på den utifrån. Denna kraft är den kristnes mod i olyckan och pröfningen. Så var det äfven med Ludvig. Den hulde ynglingen, som var så böjlig, så vek och så känslig, hvars hela lefnad var en fortsatt dröm om kärlek och försoning, böjde sig, men bröts ej genom denna upptäckt. Han såg deri icke något straff, icke någon olycka, utan en nåd, en fröjd kommen genom en högre makt. Denna tanke gjorde honom lugn och glad. Han var sig lik, icke ett spår af den hemska nattens sorgliga minnen tycktes hafva intryckt sig i hans sinne. Han fasade ej för att vara en mördares son; ty han tänkte: »jag skall söka försona hvad min far brutit.»

Hans umgänge med Adolf hade en längre tid varit afbrutet. Ludvig trodde, att Adolf undvek honom för att ej beständigt påminnas om Theodora, och han sökte därför icke mera Adolfs sällskap.

En tid hade således förflutit utan att de begge vännerna talat vid hvarandra, då en dag Adolf inträdde i hans rum.

Adolfs sätt att vara hade likväl undergått en stor förändring. Han sade intet, utan satte sig ned midt framför Ludvig och betraktade honom utan att säga ett ord. Ludvig å sin sida såg förundrad den mörka blick, som hans vän kastade på honom. »Hur är det med dig, Adolf?» frågade han slutligen; »du är sorgsen, är det icke så?»

Adolf hånlog. Det var ett grufligt uttryck i detta leende, det var smärta, förakt och tillika löje i denna dragning på munnen.

»Tala då, Adolf, jag besvär dig», ropade Ludvig; »huru är det med dig, är du sjuk?»

»Ja, sjuk, Ludvig», yttrade slutligen Adolf enstafvigt, »sjuk in i själen, ha ha. Men hvad intresserar det dig — nå väl, du har alltid sagt mig hvad jag bör tänka om saker och ting, säg mig, hvilken är den största sorg en menniska kan lida?»

»En besynnerlig fråga, Adolf», yttrade Ludvig; »du är ej frisk — hvilken olycka har hänt dig, rik, förnäm, med de djerfvaste förhoppningar — hvilken af dessa har slagit felt?»

»Åh, intet mer än alla. Nå, Ludvig, hvilken är den största olyckan, den, som förkrossar hjertat, som ger oläkliga sår — du viste det förr, vet du det äfven nu?»

»Jag förstår ej din mening», sade Ludvig, »men lugna dig — låtom oss tala som vänner.»

»Vänner, ha, ha, ha!» skrattade Adolf vildt.

»Du hänler, Adolf; hvad menar du?» frågade Ludvig, bekymrad för sin väns förstånd.

»Du sade sjelf en gång: det hårdaste, som kan drabba ett människohjerta, är att en gång blifva tvingad att förakta det man fordom älskade.»

»Ja, du har rätt, Adolf, det är hårdt, mycket hårdt.»

»Nå, om jag nu vore i denna ställning, att jag måste förakta det jag fordom älskade», sade Adolf och fäste sina brinnande blickar på Ludvig.

»Jag förstår dig ej, gode Adolf», yttrade denne, »förklara dig!»

»Jo, ser du, jag egde fordom en vän», började denne med en darrning på rösten, »en vän, som var mitt andra jag, som jag tillbad som min gode engel, en vän, för hvilken jag velat offra lifvet, om hvars dygder jag i många år drömde vakande en herrlig dröm, full af trohet och kärlek; — nå väl, jag älskade äfven en flicka, jag älskade henne innerligt, men stridde med mig sjelf, för att bekämpa mitt hjerta — ty min vän ville så — sade att det var rätt — att jag skulle finna mitt samvete lugnt, min död fridfull, om jag öfvergaf henne: nå väl, Ludvig! den der vännen svek mig och jag hör nu, att han sjelf ämnar gifta sig med flickan. Kan du säga mig ett trösteord, Ludvig — du har så godt om sådana.»

»Ja, Adolf, det kan jag», svarade vännen småleende, »det kan jag, Gudi lof — Theodora är min syster.»

»Din syster!» ropade Adolf och sprang opp, »din syster — man har sagt mig, att I ären förlofvade med hvarandra. Jag fick bref derom från K—»

»Ganska möjligt, men se här bref från Theodora — läs.»

Adolf läste. »Jag har således gjort dig orätt, Ludvig», yttrade han slutligen, räckte honom handen och nedslog blicken, för att ej se förebräelsens ord tecknade på sin väns ansigte — »förlåt mig, Ludvig.»

»Ja, ja, gerna, gerna, Adolf», sade denne; »se upp, Adolf, se på mig, din ungdomsvän, se rakt in i ögonen på mig.» Adolf gjorde så, »Nå, hvad ser du, Adolf?»

»Kärlek, endast kärlek och förlåtelse!» ropade ynglingen och föll i sin väns armar.

Några år hade förgått. Hela den lilla staden K— och isynnerhet alla de fyratio i »kafferepet» voro förtjusta af den »lilla söta» friherrinnan Nordenhjelm's behag, hennes blygsamhet, hennes godhet och snillrikhet. Borgmästarinnan helsade ofta på vid Millesholm och sjelfva mamsell Gallsten, som då och då fick förtroendet att sy en klädning åt den unga friherrinnan och som alltid blef bemött med den mest förekommande vänlighet, talade nästan intet om annat, än sin umgänkelse med friherrinnan på Millesholm, ville gerna inbilla alla, att hon stod på förtrolig fot till den firade egarinnan af det stora godset och utsåg, med ett ord, Theodora till sin skyddspatronessa.

Det var verkligen samma Theodora, som fordom så strängt bedömdes i »kafferepet», samma Theodora, som rycktes från förderf och vanära, och på ett så förunderligt sätt fick en ny bana för sin framtid. En kedja af händelser hade bringat det så långt — hvem kan väl neka Guds försyn?

Sommaren prälade i sin högsta prakt, blommorna i den stora trädgården stodo stolta och solade sig i en skön Julidags solsken, fjärlarne fladdrade omkring bland buskarne, foglarne sjöngo och folket hurrade af glädje.

Några få gäster voro samlade der uppe i stora galleriet. Det var endast baronens trognaste vänner, den gamle finske majoren och hans syster; några andra vänner och Ludvig, klädd i sin presterliga dräkt, stodo uppställda i två rader, fruntimmer på den ena och karlar på den andra raden. Midt framför stod en dyrbar silfverskål med vatten; der var barndop i huset.

Man bar in barnet och gamla fröken tog den sofvande engeln i sina armar och bar fram honom. Hon var väl blott en gammal fröken, men hon var dock barnets mormor, om någonsin kärlek och uppoffringar kunde göra en människa till mor åt ett barn, som hon ej födt till världen.

Den lille gossen döptes till Frans Ludvig Theodor.

Folket på godset drucko under glädje och sång den lilles välkomstskål der nere i parken, der inspektoren sjelf var närvarande, som en glad och treffig värd för alla de underhafvande. Deras glädjerop, bondbarnens gälla hurrarop för den lille nyfödde hördes upp till slottet och in i Theodoras kammare, der hon, klädd i sin hvita dräkt, hvilade på den dyrbara sängen.

Fröken återbar barnet in till modren, och de öfriga gästerna följde henne tysta och intagna liksom af en innerlig andakt.

Då nalkades Ludvig sängen, der Theodora låg med helsans rosor på kinderna och den första moderskärlekens milda låga i sina blickar, och tryckte en kyss på sin systems läppar — sedan tog han barnet och kysste det och några tårar rullade ned från hans kinder och föllo på barnets panna.

»Ludvig, gråt ej på barnet», sade Theodora, »du skall ej helga det med tårar.»

»Ack jo, Theodora», sade presten, »det är glädjetårar, som falla på den sofvande oskulden. Ser du, Theodora, hämden går genom världen, men efter honom kommer försoningen — det är försoningen jag firar.»

Skråköpings sällskapsnöjen.

Jag satt helt stilla och beskedlig här i Skråköping och läste i Norra Kalmar Läns tidning K. Kullbergs snillrika föredrag om sällskapsnöjen. Nå väl, tänkte jag, ha vi ej sällskap i Skråköping? Jo visst, ett litet, men utvaldt. Ha vi ej nöjen? Jo visserligen, af många slag. Vi ha våra hederliga middagar, der det vankas mat och dryckjom, och våra soupéer, der det vankas musik och dans, och våra baler med »regementsmusik», och vårt musikaliska sällskap, der apotekaren spelar andra fiolen, så att tonvägorna ånga af kamfert.

Detta senare sällskap består af herrar och damer, som kunna »göra» musik, och herrar och damer, som en gång i veckan behöfva »ingnidas», med ett af fyra fioler sammansatt själaliniment, som kommer det andliga jaget i stark transpiration af känslor — för att ej tala om aningar. Sällskapet bär i knapphålet en gammal harpa, till minne af salig borgmästarinnan, som i tiden egde ett Lindholms klavér och mycken musikalisk bildning samt var ordförande i sällskapet, med samma rätt som en rysk furstinna varit president i ryska vetenskapsakademien.

Borgmästarns var, i salig borgmästarinnans tid, ett hus det! — gästfritt och godt om allting, och spridde bildning omkring sig, så till vida, att man der fick lära sig att »höra». Det är en smula kinkigt

att bli konstkännare i allt annat än musik. För att bedöma en bild eller en tafla behöfs icke endast synsinnet, man måste påpeka förtjenster och fel, man måste fälla ett omdöme.

Ännu värre är det med litteratur. Vid läsning deraf finnes alltid en och annan anmärkare (jag vill härmed icke utpeka herr hofsekreteraren, som bor i Wallanders rödmålade gård vid tullen), en och annan, som betraktar minspelet hos det afhörande sällskapet och anmärker, att fru apotekerskan skrattade vid ett rörande ställe, eller torkade tårar ur ögonvråna vid ett muntert, eller att borgmästaren höll på att somna, o. s. v.

Dessutom är det svårt, om ej omöjligt, att talas vid en smula; men låt bara musik komma i fråga! — Är det en »resande» konstnär, så sitter man der saligt drömmande och hör på huruledes innehållet af en dubbel rättfälla sluppit ut på tangenterna af ett piano, och hur en fiol, som en ömsint katt, står bredvid och jamar; man behöfver ej mera än lägga märke till finalen i stycket, och detta är lätt att veta, emedan, rättsprången då bli häftigare och mera förtviflade — det tycks, som tonsättaren velat säga till publiken: »nu måtte ni väl bli mätta på konstmakerier», och så gör han sina sista bocksprång, och så komma slutackorderna: kratsch! kratsch! kratsch!

Då skall man ha händerna i ordning och dra till att applådera, sedan man sett hur hofsekreteraren, som bor vid tullen, bär sig åt. Börjar han vid finalen att vika upp frackärmarne, så skall man lägga till hårdt, men sitter han och gnider sig i pannan med käppknappen och synes obekymrad, så bör man låta händerna ligga stilla, ty då har konstnären icke fått beröm i Svenska Tidningen eller Aftonbladet. Har han det fått, så kan man klappa utan att se på hofsekreteraren.

Är det åter i ett enskildt sällskap — i »en förtrolig krets af vänner», som värdinnan säger, när hela staden är samlad, så är att märka, att man blir förtjust, när dottern spelar, om hon spelar dragligt, och talar om stora *anlag*, om hon kommer af sig. Guvernanten får icke beundras annat än af en och annan gammal herre med tur på hufvudet och otur hos damerna, hvilken kan fälla några »uppmuntrande ord» åt mamsellen.

Det förnämsta nöjet i vår goda stad är middagarne. Sådana middagar ställas till vid alla högtidliga tillfällen; man får en invit så lydande af farbror, som har bod i hörnet vid torget (han är rådman också):

»Jag ser i morgon några vänner hos mig, och bror skulle göra mig och min hustru ett särdeles nöje, etc. etc.» Då kan man vara säker att det går hederligt till. Gubben är en hedersman, som lag-söker sjuåttondedelar af stadens invånare, bysätter en sextondedel och håller vin i de återstående, ty han är stadens förnämste vinhandlare — med ett ord, en galant, hederlig, allmänt älskad och aktad farbror.

Bordet svigtar af silfver; på bränvinsbordet stå tio till tjugu olika småfat med tillugg till den välsignade supen. Sällskapet tränges der som en färskock kring en löfknippa; den ena svarta frackryggen skymmer den andra, infallen regna om hvarandra, och människokännaren kan studera hundra olika sätt att tugga smörgåsar.

Efter en stund är stormningen slut. Det lilla bordet med spildt bränvin, en och annan ostbit, en afbiten anjovis, en hop halshuggna rådisor, med sina gröna armstumpar utsträckta efter räddning, och i midten bränvinsflaskan med kommandörsbandet — ser ut som ett bataljfält, eller snarare en bataljtafla (som alla äro lika hvarandra), med kringkastade vapen och lik samt en segrande fältherre på en hvit häst i förgrunden och härskarorna i bakgrunden.

Bland kroppens nödtorft är det endast sådant, som förvaras på buteljer, som kan ernå en sorts riddarevärdighet med kedjan om halsen och hederstecknet på bröstet; denna heder erhålla de visserligen för innehållets skull, men också därför att de äro korkade. (Detta utan att vilja alludera på herr ekonomidirektören, som fått Vasen genom att nedlägga medborgerlig förtjenst i en stor kompost och en stengärdesgård.)

Det manliga sällskapet har nu vändt sig om och presenterar idel hvita västar, och beger sig sålunda till »damerna» för att konvojera dem till bordet. Detta sker med fara för några par att fastna i dörren; värden beklagar en hop herrar, som stå i klump, att damerna icke räcka till; der finnes blott tretton damer, men trettiofyra herrar; således bli tjuguen lottlösa. Detta är en verklig förlust — tänk hvad det skulle vara att få utföra fru borgmästarinnan, en liten fet fru, med hjert röda blommor i negligéen — eller hvad den der inrättningen i i nacken, som nu brukas, egentligen heter — eller långa stadsfiskalskan! o. s. v.

Nu är det en sed hos oss, att det går efter rang och värdighet att leda ut damerna till bordet och sitta bredvid dem vid bordet; likaledes kommer man i Skräköping ej till något anseende, förr än den

kroppsliga hyddan är en smula bofällig, och deraf händer sig också alltid, att en och annan ung, hygglig och söt flicka får det nöjet att sitta mellan två gamla herrar, med servietten knuten i knapphålet, i stället att sitta mellan två unga, af hvilka den ene till och med (kanske) visat »afsigter», fastän pappa och mamma haft sina åsigter, och saken ännu har klena utsigter. En sådan der stackars flicka sitter der och pratar med sina grannar, som äro förbålt intressanta med sina sammanräknade hundra år på nacken och peruken på hjessan, nyrakade, med hvita halsdukar och gråsprängda polisonger. Den ena rätten bjudes efter den andra, vinerna flöda, samtalet får liflighet, det är ett sorl som på en marknad, ett klappande med knifvar och gafflar, som klappet i en elektrisk telegraf.

»Bror postmästare skolkar! — Inte får bror fiskal späda ut vinet, det är, har man försäkrat, godt portvin; bör inte skämma bort en god vara med vatten.» Dessa ord äro väckelseord af värden.

Nu börjar man trycka hvarandra; man nickar åt de närsittande; är föremålet för vänskapen lomhördt eller sitter långt borta, låter man Lindberg, vaktmästaren, stöta honom i ryggen och skrika: »hr kontoristen vill dricka med kamreraren!» Då tittar kamreraren med en äkta färmin omkring sig, sticker hufvudet åt alla sidor och snokar efter den aflägsne vännen, ända till dess han ser besagde väns näsa stickande fram ur den långa raden, med en rörelse liknande en spikhammare, som betyder, att kontoristen nickar god mening. Förvissad, att han ser rätt, fastän han sitter illa till, förändras plötsligen kamrerns anlete, mungiporna dras uppåt, kring ögonen synas några glada rynkor, och han nickar, dricker och höjer sitt glas, för att visa, att det är tomt, samt fortsätter samtalet med: »den stod i femton riksdaler tunnan i förgår på torget.» Sådant der drickande fortgår på värdens uppmaning rundt omkring bordet — det är ett fasligt nickande och bråkande, för att få i sig de välsignade tårarne.

Men flickan der, med en tesked St Julien i sitt glas, som väl femton gånger blifvit tryckt af sina gamla grannar, utan att vinet tyckes förminskas — — nu — nu drack hon ut allt ihop på en gång och lägger det fina fingret på glasets fot. Om jag såg rätt, så drack vice härads höfdingen der borta ut hela sitt glas också, äfvenledes utan påtryckning. — Hade en blick blifvit vaxlad mellan dem, eller var det en händelse, att de unga tu — precis på en gång drucko? — Nej, det är en kärlekshandel, midt för pappas och mammas och förbi alla

de öfrigas näsor; de tycka om hvarandra. Min Gud, så litet bråk gör kärleken af sig; stort mera bråkar ej den sanna vänskapen heller; men sällskapsvänskapen håller ett fasligt väsen, nickar, ropar, skickar vaktmästare och dricker i botten — det är skilnad.

När deserten kommer, knackar värden på ett glas och äskar ljud. Han håller nu tal — det är alltid någon *ärad* gäst, t. ex. borgmästaren från grannstaden, som nu gästar Skräköping, eller en rådman i Skanör, som kommit till Falsterbo, eller är det en älskad makas födelse- eller namnsdag att fira — kanske stadens sångförening träder upp och sjunger: »Våren är kommen» eller »Malins milda öga» — och så kommer skål efter skål.

Slutet är, att två gubbar i öfra raden blinka åt hvarandra och tala halfhögt öfver bordet:

»Bror skall.»

»Nej, det är bror...»

»Nej, jag är ingen talare.»

»Ja, det blir bra ändå» — och så knackar den ene »brodren» på glaset och talar och säger: »hm — mitt herrskap — hm — hm, jag är ingen talare, och egentligen borde ordet tillfallit en annan, men jag får — det är klart, att alla hjertligen — nej — af hjertat hjertligen tömma — nej — dricka en hjertlig skål för vår värd och värdinna, vår rådmanska — hm — jag är inte van att tala —»

»Gick rätt bra; bror talar med ledighet», tröstar en närsittande.

»Hm, har så ringa öfning.»

Och så drickes skålen — stolarna ramla från bordet, ett ögonblick helgas åt Guds godhet — och så aftroppar sällskapet.

Samtalet blir något långsamt, man kunde säga däst och trögullet — de gamle herrarne ha för vana att sofva middag, de unge hafva icke skolkat, man placerar sig här och der och fortsätter samtalet — och så kommer kaffet, buret i en stor silfverkanna med inskrift: »Till Råd- och handelsmannen N. N., af tacksamma valmän i Skräköping 18—». Denna kanna, som det vill en hel karl till att lyfta på rak arm, fick rådmannen, för det att han genomdrifvit, att statens jernväg, en gång när den kommer att anläggas, tar tre mils krok endast och allenast för att få beröra Skräköping. Detta skall göra Skräköping till en centralpunkt för handeln och bringa lika många riksdaler till Skräköping, som kroken kostat staten.

När kaffet är drucket, går man hem och sofver middag.

Soupéerna började hos oss fordom klockan 6, men nu klockan 8—9. Saken är den, att man här fästat mycket afseende på en insändare i Aftonbladet om *middagstimmans förändring* — och således egentligen tidens förändring på det hela. Denne herre vill ha middagen framskjuten till klockan *fem* på qvällen och är ej nöjd med tredagen; derigenom »blir förmiddagen längre»; men tänk, om man stege opp klockan sex i stället för tio förmiddagen! — skulle den ej då möjligen räcka till? Följden af en sen middag är en sen soupé — då man äter middag klockan 5—6, så måste man soupera klockan 1—2 på natten, och följderna af detta är åter, att man ej har sofvit ut förrän klockan 10—11 på förmiddagen, sedan Gud låtit solen skina i åtta hela timmar.

Man skulle, säger bemälda senätare (här menas ej, att han äter senor, utan äter sent), om middagen så der framsköttes, få se sköna landtställen på Söder, dit husfadern skulle skynda (naturligtvis med lykta i näfven) för att tillbringa aftonen i familjens sköte; — hvilken afton! — till klockan två på natten? Då sofva barnen godt och drömma om små Guds englar, som hviska till dem: »morgonstund har guld i mun», och sitta icke som pappa och mamma förkonstlade, utbytande dagen mot natten, och predika sitt: »*Plenus venter, non studet libenter*».

Med ett ord — familjen vore sprängd; dess spädaste, älskligaste och roligaste medlemmar följa naturen äfven i Stockholm och borde lära det goda folket att stiga upp i tid och äta i tid och lägga sig i tid, äfven om detta ej sker i det »vestra Europa» — det bildade — hvar ifrån vi fått snörlifven, de små »kyss-mig-hattarne», och hela denna oklimatiska utstyrsel vi ega. — Om det är frågan om att följa utländska moder, så göra hamnbusarne det bäst; de lefva i Stockholm lika mycket i fria luften, som Neapels lazzaroner. Detta vare nog sagdt om det mer än enfaldiga förslaget; men borgmästaren, som gerna ligger länge på morgonqvisten, framflyttade rådstugutimmen till klockan elfva, den mest passande för *honora*. Folket, som brukar *riktigt* använda dagen, får vänta fram på sin *eftermiddag*, för att få sin sak föredragen på borgmästarens *förmiddag*; men så är han också borgmästare och embetsman, och de andra ej annat än rättsökande: bara packet.

Jag hade så när glömt ett af stadens bästa sällskapsnöjen. Saken är nemligen den, att vi Skråköpingsbor äro menniskor och dragas med mänskliga svagheter. Således händer det temligen ofta, att någon af stadens honoratiorens aflider, och så blir det en präktig begrafning.

Derför händer det alltid, att när ryktet förkunnar, att herr N. N. ligger lik, alla »vidkommande» liksom få en försmak af oxsteken med lagerbärssåsen. Herr hofsekreteraren (jag mins ej, om jag nämnt, att han bor i Wallanders gård vid tullen) skrifver vanligen verser, som ofta nog tryckta utdelas i sorgehuset — deri den aflidnes »dygder» rimmar med »våra bygder», »grafven» med »glafven», »sorg» med »borg» och »smärta» med »hjerta». Stadens likvagn framdrages och smörjes — färgareåldermannen Blausingers svarta hästar skrapas, kuskarne få hvita kambrikshandskar, och kring sorgehuset sprider sig en blandad lukt af stekt kött, granris och saffran. Hela gatan barras, och folket samlar sig i skaror, för att se på huru det går till att få ned en »herre» i jorden. Det är en riktig folkfest, fastän det endast äro vi »bättre», som erhålla någonting substantiellare än blott själafröjden att kunna tänka: »vi äro alla lika goda».

Och sedan vi väl fått pappa ned i jorden, troppa vi pratande och skrattande tillbaka till sorgehuset, der vi roa oss hela qvällen med drickande och glada samspråk, väl aktande oss för rummet, der enkefrun med sina vänner sitter i sorgen. — Det skulle vara riktigt sorgligt, om det ej på konfektfaten märktes, att den djupa sorgen och deltagandet ej uteslöt tanken på att förse sig med sötsaker.

Litet hvar stoppar i fickorna karameller och dylikt, och de finnas, som hafva rätt ansenliga fickor, ty vi herrar ha inga pirater att ta uti, och därför förslår det så fasligt litet, när pappa ensam varit på begrafningen, emot när mamma varit med. I senare fallet blir tillgången på konfekt så stor, att ungarne der hemma bli sjuka i flera dagar, fastän på mer än en i svart papper insvept karamell följande vackra vers är intryckt:

Ehvad det dig än måtte hända,
Tänk städse på din egen ända.

Påföljande år händer, så vida mannen haft stora förtjenster, det vill säga förtjent bra på sin rörelse, att en minnessten reses på grafven. Då blir också ett kalas vid aftäckningen, hvarvid pastorsadjunkten håller ett litet tal, virande sin hvita näsduk om pekfingret, för att ej tappa den på samma gång som koncepterna.

Bröllop är också ett af stadens nöjen, dock mera sällsynt. Olyckligtvis bli unga, vackra och fattiga flickor också gifta — och då är bröllopet också derefter. Det bästa, jag bevistat, var då skomakaren,

rådman Blankman, gifte bort sin långa Märtha med en liten blek baron, som funnit henne behaglig. Lille baron kunde dock ej tala om annat än själens behag, ty de lekamliga förstå sig litet hvar på, och mamsell Märthas ögon sutto som svensken och normannen, på hvar sin sida om näsryggen, och skelade på hvar andra, i stället att se rätt fram.

Det var ett stort bröllop. Rådmannen var så styf i kragen att få kalla baron för »min svärson baron», och smålog så förnämt, när vi kallade unga frun, (hon var bara trettiosju år) »friherrinna». Bröllopet stod i fyra dagar, och glädjen högt i tak — och så reste baronen sin väg, och skomakaren fick en gång i månaden afsända ett rekommenderadt bref. Nota bene: gesällerna fingo ej vara med på bröllopet, utan åto för sig sjelfva.

Så står det till med våra sällskapsnöjen i Skråköping, i hvad de röra det bättre folket.

Det sämre folket har efter ålder olika nöjen:

1:o Spela kronvägg — detta är ett nöje för gatpojkarne. Ingen vet bättre, att medaljen, som Crusenstolpe uttrycker sig, har två sidor, än dessa trasiga ungar, som ropa krona och klafve.

2:o Bollspel — också ett pojknöje, som äfven delas af bättre mans barn. Man slår boll på kyrkogården strax vid skolan; men nu är bollspel förbjudet sedan i fjol, då magisterns näsa blef plattslagen af en boll, som träffade olyckligt väl.

3:o Snöbollkastning — också ett pojknöje. Stadens pojkar äro, huru trasiga de än synas, dock en smula bättre än »bonddrumlarne», och så hagla snöbollar på bönderna, som åka gatan fram, hvarefter ett halft tjog bytingar hänga sig på medarne och åka med. Detta har alltid gladt mig, som aldrig tålt ståndsförfattningen. Det är en naturlig och lämplig hämd af den orepresenterade klassen på den representerade.

4:o Man super sig full — nöje för de äldre. Detta har aftagit något, sedan bränvinet blifvit så dyrt och fått en sådan smak af terpentin och Hoffmans droppar, som de lagliga sex graderna göra nödvändigt för naturligt tregradigt bränvin. Att man här i Skråköping får förfalskad bränvin, vill jag ej påstå, ty det säljes af hederligt folk, som ha godt bränvin på sitt eget bränvinsbord vid kalaser och således äro öfver all misstanka; men visst vore det roligt, om doktor Hamberg ville undersöka Skråköpings sexgradiga.

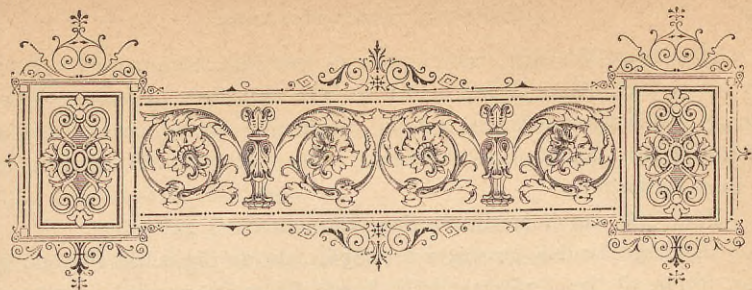
5:o Spela kort — också ett nöje för de äldre — en svag efter-

härkning efter de bildade, och som sällan slutas med vanligt anständigt och bildadt gräl eller sura miner, utan med

6:o) Folknöjet slagsmål. Det svenska berserkalynnet bryter ut, det gamla modet vaknar, lejonet rustar sig till strid och lägger sin väldiga ram på motspelarens öra, att ej tala om näsan, som vid en sådan händelse ej blir stort att tala om. Denna kraftiga väckelse verkar ögonblickligen på motspelaren, som gör rätt för sig — och så är folknöjet i gång. Försonare träda emellan, men måste draga sig tillbaka »med ögon blå» — och så leker man ännu i våra dagar lika bra som i de forna konungarnes gästsalar. Den platta, opoetiska nutiden kommer dock snart och påminner om att vi ej lefva i hjelteåldern, utan måste hålla oss neutrala, det må gå som det vill. Fiskalen instämmer målet, och som det egentliga folket ej har tid till nöjen annat än på Söndagarne, så får man, utom för blånader och blodviten, plikta för sabbatsbrott — och så slutas det nöjet.

Vare detta lilla utdrag nog för att gifva begrepp om våra nöjen här i Skräköping, en liten special-historia om det »sedliga elementet» i staden Skräköping.

Filantropiska sällskapet i Skrå- köping.

Lisserligen var det i Skråköping, liksom annorstädes, mulet och grått den 1 Januari. Det nya året, hvilket eljest plägade komma i kappsläde, med hoppets bjellror på sin vingade slädtrafware och med minnet på hundsfooten, tycktes i anledning af sin herr faders, glorvyrdig i åminnelse, år 1855, snöpliga död, hafva anlagt sorg i gammal romersk stil; ty fordom var den grå färgen sorgens — en tid var det förhoppningens.

Sälunda var ock morgonrodnaden, som namnet antyder, någonting rödt och himmelens azur någonting blåaktigt; men det nya året begagnade på sin födelsedag icke någondera af dessa färger, utan kom i stället klädd i en gråpappersstrut, såsom född och buren beskyddare till minuthandeln och en hatare af lyx. Det nya året var verkligen något oroligt, ty dess närmaste förfäder hade haft åtskilligt bråk med framåtskridandet, och man är bra orimlig mot de stackars åren: de flesta ha ej mer än 365 dagar, och ändå fordrar man, att de skola hvar för sig hinna med det hela släkten i 5,000 leder ej orkat att hjälpa. Allt skall det sista året göra, och det har funnits många år, som hellre velat vara månader, ja simpla veckor, om de fått det; men pligterna höra till familjen och äro omöjliga att bli af med.

Det nya året var, som sagdt är, mörkt i hågen, under det att det skred fram öfver jorden. Det började naturligtvis i öster, och fann genast sin kusin, kejsaren i Kina, utsatt för oro; schacken i Persien mådde ej stort bättre, och så vidare. Huru det står till i Europa veta vi utan beskrifning.

Först när det kom till Sverige, klarnade dess anlete.

»Lyckliga land!» utropade år 1856, »du är dig alltid likt, du gör intet bråk af dig, därför skall jag bestå dig en nära total månförmörkelse, låta planeten Mars uppehålla sig i Kräftans eller tillbakaskridandets stjernbild och flytta fram Kalmar marknad.» Om nu det nya året sagt så der, hvilket ej är så alldeles säkert, så har det misstagit sig, nämligen deri, att vi stå *stilla*.

Det är ett högt misstag, ty det fins ingen man i landet, som ej har en synnerlig fallenhet för sansade reformer, och därför sansa vi oss en fyrtio år i stöten och så röra vi på oss.

Denna rörelse liknar visserligen den, som Kalmar marknad gjort: i fjol var han den 7, men i år den 6 Februari — det vill säga, om några år hålles Kalmar marknad i forntiden, det blir en marknad i det förflutna, men det är också en rörelse. Om vi således icke få se till någon bro vid Röda bodarne, eller representationsförändringen, eller nya lagen, så är orsaken ingen annan än den, att de rört sig, liksom Kalmar marknad, och sedan befinna sig i det förflutna — ja, det kan hända, att hela Sverige en gång så der flyttar in i forntiden.

Såsom bevis på denna vår rörlighet vill jag berätta hur det gått med Skräköpings filantropiska sällskap.

Det minnesvärda året 1848 stod stadens apotekare i sitt laboratorium, sysselsatt att tillreda det för sina milda, sega och klibbande egenskaper i palats och hydda lika högt värderade *hvita plåstret*. Genom en ganska förklarlig idé-assosiation kom vår apotekare att tänka på den då för tiden gängse filantropien. Newton fick af ett fallande äpple, som slog honom i pannan, den första idén om fallande kroppars rörelse, och vår apotekare fick i plåsterpannan den första idén om sättet att uppressa de kroppar, som fallit dels i rännstenen och dels i förderfvets afgrund.

Han fattade pennan och skref en inbjudning till Skräköpings vördade invånare af båda könen att vara välgörande på aktier och upplysa menskligheten mot en ringa penning, för hvilken han utlofvade tusenfaldigt igen på andra sidan grafven, der räntan, som man vet,

är fri — ty att bli evigt salig för 12 skillings utgift i lifvet är ej procenteri, som att taga en skilling i veckan på riksdalern. Derjemte föreslog han en festlig middag, så att det »räddningsbehöfvande folket» skulle få lukt af steken, samt sålunda liksom dragas vid näsan till andlig och lekamlig förkofran.

På utsatt dag församlade sig också stadens herrar och damer på rådstugan; hela dess bildade societet var der samlad — ett bevis huru den höga kulturen söker att förädla allt omkring sig. Sedan alla satt sig i ordning och det blifvit tyst, uppträdde apotekaren i tribunen, snöt sig och började:

»Högtärade damer och kavaljerer! vördiga Skräköpingsbor! Inom dessa murar, der den blinda rättvisan så ofta uttalat sina vänliga varningar, der så mången af den faderliga kärleken blifvit ädömd 40 par eller 28 dygn och, till uppmuntran för dess religiösa känsla, uppenbar kyrkoplikt, uppträder nu jag, en individ blott, en hänförsvinnande droppe, full af medvetandet om min ovärdighet att beträda en plats, der (pekande på borgmästaren) den föräldrade rättvisan, med snillets klarpanna, skiftat lag och rätt.»

»Han talar bra sött», hviskade borgmästarinnan till sin granne.

»Vår stad har under tidehvarfvens lopp förblifvit hvad den varit, men tiden har nu äfven gripit oss och för oss med oemotståndlig kraft framåt. Vår stad bör ej stå efter det öfriga Europa, der man så länge inrättat stuterier, schäferier och holländerier, att man slutligen kommit på den tanken att förädla äfven människorasen, höja traspacket ur sin andliga förnedring, med ett ord, skapa »medborgare» för en annan verld. (Bravo! långvarig sensation.)

»Vår stad står högt bland Sveriges städer i anseende till requisita för ett filantropiskt sällskap. Eller, mitt herrskap! finnes icke här fyllbultar? Jo, legio.

»Finnes här ej de som snatta, fastän få höjt sig till verkliga tjuftar? Jo, visserligen.

»Finnes här icke okunniga, råa människor? Ack jo, vi ha dem inom våra murar. (Sensation.) Icke *dessa* murar likväl, utan stadens», tillade apotekaren. (Ty det bör anmärkas, att Skräköping omgifvit sig med »trämurar» eller så kallade gärdesgårdar.)

»Finnes här ej ömmande hjertan? ädla medborgare och medborgarinnor?? (Paus.) Jo! Slå ej ned ögonen, du ädla qvinna, som förliden jul skickade två varma grynkorfvar till gamla Utterqvistskan,

som nu i sin himmel tackar dig! — de stå uppskrifna i den stora boken. Eller du, som med egen hand, lik den barmhertige samariten, lade beck och talg på Appelbomens klufna näsa. Eller du, ädla mö, som af din bahytt gjort en pirat åt en af stadens blygsamma fattige. Vänd ej bort dig, ädle välgörare, som ändrat kyrkstötens uniform och skänkt en ny modellkappa med sju kragar — eller du, »okände», som donerat staden med en svingrind, liknande en äreport. — Nej, blygens icke för edra ädla hjertans skänker.» (Paus. Djup sensation. Frun, som gifvit korfvarne, snyftade högt öfver Utterqvistskans eviga tack-samhet.)

»Således föreslår jag inrättandet af ett filantropiskt sällskap. Hvarje menniska är filantrop så till vida att hon, sjelf menniska, älskar sig sjelf öfver all ting; men först den nyare tidens upptäckter ha bringat det derhän, att hon förmår *vetenskapligt* älska andra, på samma sätt som entomologen älskar de kräk, han uppsätter i sina samlingar. Det är således mensklighetens kräk, filantropien har tagit under sitt beskydd. Tron icke, mitt herrskap, att jag ej inser den fina gränsen, som man bör uppdraga mellan en falsk och sann filantropi. Då ett träd förtvinar af brist på näring, hotas af röta i kärnan och ej bär annat än surtkart med mask i kärnhuset, då kommer *dåren* med sina omvältningsplaner, han vill rycka upp jorden kring rötterna, lägga bättre mull deromkring, vattna trädet och bortskära det förderfvade samt inympa nya qvistar af ädelt slag. Så vill den falska, omvältande filantropien; men den visa, den sanna filantropien plockar upp den redan nedblåsta, redan maskstungna och förderfvade frukten och virar in den i kinesiskt silkespapper — ty om Gud vill, kan den förvandlas till en apelsin; han pressar de gulnade bladen mellan läskpapper, han vårdar sig om de förmultnade qvistarne och lackerar upp dem, så att de se ut som nystpinnar — med ett ord, dåren vill börja vid roten, men den vise sysselsätter sig med qvistarne; dåren vill förändra, den vise blott begagna ympvax eller det så kallade hvita plåstret. Eländet, mitt herrskap, har blifvit en vetenskap, och den lastbare ett intressant ämne för forskning.

»Fordom fasade man för en komet. Sjelfva högst salig hans maj:t Johan den tredje blef i sina sista dagar förskräckt af en sådan. Nu åter följa vi kometen på hans oändliga bana med fjerrglaset, som närmar honom till oss. Fordom var t. ex. en fyllhund en sådan sällsynthet, att man hade en skrockaktig fasa för honom. Nu åter följa

vi honom på hans slingriga bana med ett glas vatten för att förnärma honom, fastän detta glas ofta för honom blir ett fjerrglas. Således måste äfven vi bli adepter i den nya vetenskapen och bilda ett sällskap under namn af: *Bättre folks sällskap till det sämre folkets uppståndande i Skräköping*. (Långvariga bravorop.)

»Jag antar af dessa rop, att mitt förslag vunnit bifall? (Ja, ja!) Vi fasa således ej för att låta vårt ljus lysa för människorna? (Nej, nej!) Och vi besluta således att meddela något af den dygd, den människokärlek och klarhet, som vi ega, åt de mindre lottade? (Ja, ja!) Dock, kaplanerne skola hafva lagom! (Ja, lagom!)

»Denna inrättning bör indelas i klasser. Liksom frimurarelogerna ha egna namn, så böra äfven dessa klasser benämnas olika. De begge stora afdelningarna bestå af herrar och damer. Den förra afdelningen kunde lämpligen kallas för *Svärdsidan*, ty vi nyttja alla värja till borgareuniformen. Afdelningen för det täcka könet kunde lämpligen kallas: *Det svagare kärlet*, i anseende till dess ömhet och späda, sylfidiska natur. (Ja, ja! bravo! Långvariga bravorop.)

»Hvad åter pligterna angår, så bör sällskapet indelas i afdelningar efter de fel och laster vi ha att bekämpa, som t. ex. 1:o afdelningen för fyllhundar, 2:o tjuv-afdelningen, 3:o smutsafdelningen, 4:o slagsmålsafdelningen, 5:o oenighets-äkta-makar-emellan-afdelningen, och 6:o afdelningen för allmän okunnighet. (Ja, ja!)

»Jag uppmanar stadens herrar litteratörer att bilda ett skrå, för utgifvandet af sådan litteratur, som man utan fara kan lemna i den oupplysta hopens händer, ty om vi bildade låta hela ljusmassan af vårt vetande inströmma i hopens ögon, blir den solblind; och, mitt herrskap, då läkaren opererar en blind, finnes ingenting skadligare än att denne ser operatören »på fingrarne».

»Jag föreslår således utgifvandet af en samling oskyldig läsning, som för att ej lida af någon förblandning eller gå utom sitt ämne, lämpligen kunde kallas: »*Bibliotek för sämre folk*», (ja, ja, bra!) ty der bör ingenting inflyta, som duger för bättre folk. (Bra, bra!) Den bör hållas i en stil *mer* än enfaldig, för att fattas af de enfaldige. Den bör ej innehålla något oroande, som kan föranleda någon annan rörelse än den, att gå till hvila, att somna; ty den som sofver syndar icke. (Sant. Apotekaren har rätt.)

»Vid detta tillfälle kan jag ej underlåta nämna en sorglig erfarenhet af den oförsigtighet, med hvilken en och annan bildad leker med elden.

»Mitt herrskap! oakadt fattigvårdsstyrelsens aldrig tröttnande nit och de bättre lottades osparda frikostighet, började det förliden höst att drypa i stadens fattighus. Detta upphörde väl under vintern, då vattnet kristalliserades till is och således ej var i droppform, men återkom på våren desto häftigare och dröp på dervarande gummor, hvilka dock med kristlig undergifvenhet buro sitt öde och funno det behöfliga skyddet genom att ligga *under* sängbottnarne i stället för på dem, hvarigenom ett extra tak erhöles. Men nu på sommaren sade en af våra upplysta medborgare, visserligen ej i elak afsigt, men dock ej välbetänt, till de klagande: »der äro flera hål på taket». — En allmän oro uppstod, ty i stället att som förut anse takdroppet som en himmelens tillskyndelse (hvilket det sannerligen också är), sköto gummorna skulden på fattigvårdsstyrelsen. Hvarför, frågar jag, skulle man säga dem, att det var hål på taket, när de ej begrepo det sjelfva? Hvarför väcka oro i oskuldsfulla hjertan och försvaga det heliga band, som förenar dessa käringar med deras älskade fattigvårdsstyrelse? Hade de väl råd att laga hålen? Nej. Och hvad måste då bli följden? Jo, att fattigvårdsstyrelsen, mot hvars ära det strider att taga impulser nedifrån, *måste* för exemplets skull låta hålen förbli olagade; ty om de *nu* lagades, skulle anspråken stiga ännu mera. (Bra taladt! Apotekaren har rätt!)

»Så bör ock en upplysande skrift ej innehålla något, som kan väcka oro. Utom bönesuckar om en salig ändalykt, som är det nödvändigaste af allt, bör denna skrift innehålla nyttiga rön om närande mossor, om bensoppa och andra födoämnen, som äro stärkande, att ej nämna bark, detta manna, som Gud låter växa i våra tusenåriga skogar (sensation), i minnets lunder. (Paus. Djup sensation.)

»Det är ej utan orsak nordmannakraftens gud, Thor, drogs af bockar, ty dessa lefde af bark och voro symboler af den nordiska kraften. Mätte nationen återvända till barken! (Skönt! sublimt!) Det är ej utan orsak Odins foglar voro korpar, ty dessa djur äta afskråde. (Bra! bra!) Det ligger således en gammal nordisk-religiös åsigt till grund för barkbröd och bensoppa. Men tron har vikit ur folkets hjertan liksom barkbrödet från bordet. Öfvermodet beherrsakar massorna.»

Så ungefär talade vår lille apotekare, och sällskapet bildade sig.

Sedan år 1848 har mycket händt. Europa har lugnat sig (tycks det) och dessutom ha sällskapets alla välvilliga försök strandat mot »de sämres» halsstarrighet.

En ädel enkeftu väfde till exempel en hop förkläden, ämnade till belöning för dygdigt tjenstefolk, under afdelningen: »Det svagare kärilet». Dessa förkläden voro lämpliga belöningar för dygdiga pigor och hade inskriften: »För dygdiga pigor» konstigt inväfd på midten. Det var en belöning af samma slag som ordnar och medaljer för bättre folk; men den oupplysta massan fattade ej deras höga betydelse.

Likaledes gick »Bibliotek för sämre folk» ej bättre.

Det är klart, att de obildade, likt envisa och tjurskalliga barn, som ej förstå sitt eget bästa, bita ihop tänderna för den helsogifvande dryck, som de bättre tillagat och kryddat. De tyckas ej ha förtroende till dessa välmenta försök, denna *enkom* för dem utvalda själaföda, eller, med ett ord, »sämre folk» tycks lika litet vilja vara *sämre*, som »folket» tycks vilja vara folk; och det synes, som om ordet *folkskrift* och påskriften »för dygdiga pigor» hade samma fränstötande verkan.

Så belönas den välgörenhetsande, som gjort sin rund genom Europa, med otack och smålek. »Bättre folks sällskap till det sämre folkets uppsatsande i Skräköping» har upphört.

Om detta nya året således behagar se till, så hafva vi verkligen rört på oss — vi hafva lyckligen gjort ett steg tillbaka, och vi hoppas göra flere. Stillaständet är omöjligt.

Ett misstag.

Vi äro några vänner här i Skräköping, eller, för att genast säga hvilka vi äro, bror Rumlander, bror Hees, bror Struntén och jag utgöra en liten, men utvald samling, som hvarje afton, precis 6, mötes på hotel Balaklava i f. d. Smoerska gården vid stora torget. Hotel Balaklava, så omdöpt förlidet år, då vestmakterna gjorde ända på Rysslands öfvermakt i Europa, är tillika stadens gästgifvaregård. Vårt sällskap har, utom att taga sig en liten hopknutad tutanego och en sexa deruppå, för ändamål att taga reda på resande främlingar och representera stadens bildade societet.

Vår stad står ännu, så att säga, i målbrottet mellan den period, då den var en by eller köping, och den, då den blir en verklig stad med egen magistrat, egen fiskal och egen borgmästare samt representationsrätt på riksdagen, hvilket är något att eftersträfvä.

Emellertid råder en stor okunnighet om vårt Skräköping; man vet knappt, hvar det är beläget och reser ibland midt igenom staden utan att ana, att det icke allenast skall vara, utan verkligen är en stad med kungliga privilegier. I Europa anser man en stad vara en sorts spansk fluga på det osunda samhället och lägger den på dertill »passande ställen»; i Amerika får otäckstyget slå ut hvar det vill — det är hela skilnaden.

Ingen vill vara okänd — litet hvar vill ha sin lilla vrå i ryktets tempel, om också det skulle vara sopvrån — och som en stad är en individ, så vill äfven en sådan vara känd, fastän han är liten och i

sin begynnelse. Det kan till och med hända, att flugan har kommit på rasande ställe och aldrig i tiden blåser upp sig.

Vårt lilla samfund har bildat sig för att göra staden fördelaktigt känd. Också har, allt sedan vi konstituerade oss, ingen märklig främring rest härigenom, som icke blifvit stup full och i åtta dagar efteråt haft hufvudvärk och punschleda. Detta är ett mycket anlitadt sätt i de smärre städerna.

Men till saken.

Vi sutto en afton detta innevarande år på hotel Balaklava och drucko, som vanligt och som ofvan är sagdt, en liten tutanego på fyra man hand. Brodren Hees, som i öfrigt är rådman i staden, hade fått knuten.

Vi sutto och öfverlade som bäst om nödvändigheten af att staden skulle ha en egen sjelfständig tidning, och allt hade gått bra, om det icke felats oss tryckeri med tillbehör, en redaktör och slutligen ämnen; ty hvad f-n händer väl i en så liten stad? En enda liten brandanläggning förstör hela staden och tryckeriet också; afger man en opinionsyttring, d. v. s. slår ut en hop fönsterrutor, så sitta redaktörens egna i fara, om han ej tiger; således beslöto vi oss att tills vidare ej vilja ha någon tidning, särdeles som så väl fiskal som borgmästare voro stora fiender till all publicitet. Det är så alltid på vårt samhälles höjder, hvarom vi här i Skräköping hafva mångfaldiga, att ej säga enfaldiga, bevis, som t. ex. då borgmästaren på allmän rådstuga uppmanade oss att inte hålla Ruckleköpings nya tidning.

Just som vi kommit till samma resultat, som på en och annan riksdag vunnits, att nämligen »tiden för reformen icke ännu vore inne» och att Skräköpingsboarnes massa icke ännu tillräckligt mognat, steg der en liten tjock herre in i skänkrummet. Mannen bar kamlottskappa och var lungblöt, hvilket icke behöfde anmärkas, emedan händelsen hände sistförliden sommar, så der på höstsidan. I släptåg efter honom kom en kappsäck och ett guitarrfodral. Han kappade af sig, ruskade sig och stampade, räknade upp skjutspengar, tappade också naturligtvis några tioörestycken, emedan dessa äro så funtade, att de måste tappas, samt begärde bums en stor toddy.

»Hm, hvem kan den mannen vara?» hviskade vi mellan öss.

»En resande musikus kanske — lådan förråder någonting dylikt; hvem f-n för med sig annat än ett bränvinsschatull då man reser, om man inte har toner till födkrok »

»Struntén, du, du blåser flöjt», sade Rumlander, »hör du efter, slå dig i slanger med karlen och ha honom att sätta sig vid vårt bord, så kunna vi pumpa honom på nytt. Sådana der musikanter hafva alltid en hop sällskapsbildning och äro vanligen roliga kusiner.»

»Gå sjelf, Rumlander», sade Struntén.

»Nej f-n, du är musikalisk, du kan prata ditt och datt med karlen — gå du — är han rolig, så komma ni till mig i morgon qväll, så skola vi dricka ett glas, ta oss ett litet dulgarus och hälla i honom så pass, att han skall se sju solar på himlen, när vi vräka upp honom i kärran.»

Förbannadt treflig och gästfri karl, den Rumlander — han är eljest handlande här i staden och gör i tjära ganska betydligt.

Detta löfte verkade. Struntén steg upp och gick fram och åter några slag.

Vår lille resande herre satt helt lugnt och smuttade på sin toddy, utan att säga ett enda ord.

»Det är obehagligt väder i dag», började Struntén, »min herre har väl rest lång väg, fast man hinner inte långt? Jag föreställer mig, att vägarne stå som en välling.»

»Nej, som gröt», inföll den resande.

»Jaså, de äro då så mycket svårare. — Min herre, förlåt, jag vet inte titeln —»

»Gör ingenting, alls ingenting.»

»Hå, ber om förlåtelse — men jag är kommissarien Struntén, sakkörare här i staden.»

»Jaså — jaha.»

»Min herres instrument har kunnat taga skada.»

»Instrument?»

»Ja, der i lådan.»

»Jaså — nej det är en gammal guitarr.»

»Min herre trakterar då detta instrument?»

»Jaha, något — då jag var på kansliet i tiden, så spelade förste kontoristen rätt bra guitarr, och så sa' han: hör på, Allsing, sa' han, vill inte Allsing lära sig klinka, sa' han — och så lärde jag mig klinka — ja, moster min — hon bor i Ruckleköping — är alldeles förtjust i mitt klink.»

»Jaså, jag har då den äran att tala med herr Allsing?»

»Ja, med två l.»

»Således är herrn inte slägt med handlanden Alsing, som blef rånad vid Gefle?»

»Nej-ne-nej, alls intet. Det var en kuriös sak med den der. Alsingen påstod, att han blifvit rånad, men det var osant, och detta därför att alls ingen blifvit rånad — lös mig den gåtan — ha ha ha!»

»Ha ha ha!» skallade det från bordet.

»Förlåt, herr Allsing med två l!» ropade herr Rumlander, »sitt ner hos oss och gör mig sedan äran på en liten simpel sexa vänner emellan.»

»Jag tackar, hi hi hi! — mjuka tjenare, mine gode herrar, presenterar mig med glaset i hand — förbannadt ruskigt i år —»

»Hvad få vi kalla min herre?»

»Förlåt, jo, mönsterskrifvare.»

»Jaså, herr mönsterskrifvare — kypare, punsch och fem glas! — herr mönsterskrifvaren är ute och reser.»

»Jaha — skall resa till Ruckleköping för att helsa på en gammal moster.»

»Hvem? om jag får fråga.»

»Fru magasinförvalterskan Rattenfraat.»

»Kors, fru Rattenfraat, åh, jag känner henne, en galant gumma — en skål för fru Rattenfraat, för si, jag har gått i skola i Ruckleköping och kände mycket väl så väl henne som salig magasinförvaltaren.»

Mitt goda herrskap, som läser detta mitt opusculum, kan lita på, att bror Allsing blef en smula »smit» om qvällen; vi ledde honom upp på kammaren och hulpo honom i säng — det var satans trefligt, som det alltid är, då Rumlander slår fram rättsidan.

Öfverenskommelsen var (ty brodern mönsterskrifvaren skulle äfven påföljande dag bli i Skråköping), att vi klockan sex om qvällen skulle råkas hemma hos Rumlander.

»Då skall han få fecit, vår mönsterskrifvare», hviskade Rumlander, då vi skildes åt på torget. »Hustru min är sjuk, hon, och bor i flygeln, så att vi lefva på trefligt ungarlsmanér. Godnatt, gubbar!»

»Vete f-n hvad det var i punschen», sadé vännen Allsing, då jag och Struntén — vi kallas för Castor och Pollux, eller de oskiljaktige, här i staden — klockan tre qvart på sex instälde oss.

»Bra punsch, bror, felet låg deri, att bror inte var riktigt disponerad — i dag går det bättre. Dessutom har Rumlander —»

»Jaså, den brodern heter Rumlander?»

»Jaha, och är stadens ende vinhandlare, så att der får man ärliga och fina varor.»

»Skall jag ta frack? — är han gift?»

»Ja, han är gift, men frun är sjuk; tag du bonjouren, det brukas inte att här gå i frack.»

»Bra, bra — f-n ändå hvad jag är liksom tung i öfvervåningen.»

»Sade jag inte det, att det är goda varor», menade Struntén efter första glaset. »Sjunger bror? — förbanna mig, sjunger icke bror — hvad heter bror i förnamn?»

»Olof — *Olaus Allsingius adolescens bonæ spei*, stod det i mitt studentbref. — Om jag sjunger? — ja visst sjunger jag, bara jag tar gitarren i näfven — jag skall nu ner och sjunga för gumman Rattefraat i Ruckleköping — hon är, skall jag säga, en smula förmögen — jag är hennes köttslige systerson — hon är galen i musik.»

»Och bror skall spela till sig ett testamente?»

»Träffadt, gubbsnyfflar! träffadt — jag skall försöka.»

»Vi skicka efter gitarren — du skall sjunga för oss också.»

Sagdt och gjordt. Gitarrlådan kom; karlen hade snygga saker; lådan var klädd med gult skinn och var af mahogny samt märkt med ett stort O. A. i mässing på locket.

»Ser ni, O. A.: Olof Allsing», sade vår mönsterskrifvare.

»Kanske det är bror, som skrifver en hop undersigna turen O. A. i tidningarna — jag tycker mig ha sett något sådant.»

»Nej, bevars, hvarken läser eller skrifver en smula mer än tienstent fordrar; det är fasligt många som heta på O. A., men bara en mönsterskrifvare.»

Der dracks försvarligt. Vår rolige mönsterskrifvare sjöng Bellman och Gluntarne, lite skrabbigt, det är sant; men han hade blifvit kall på vägen, och dessutom är han ingen dufunge heller, och så punschen i går och fortsättningen i dag — ingen kan undra på honom.

Vi voro en hel hop vänner, utom vi vanlige — aldrig i tiden ha vi haft muntrare och roligare, ty gubben mönsterskrifvare klirpade på sin gitarr och sjöng, och vi deltog så der emellanåt, när vi kände igen tonen. Inte var det så ordentlig sång heller; men det är inte noga, bara man har roligt och får något att skölja strupen med. Rumlander hade inte knusslat — tu riksdalers arack i punschen per butelj.

Plötsligen stördes vårt nöje. Vår hederlige, blott allt för nitiske stadsfiskal Preijare stod på en gång midt inne i rummet med battongen på bröstet och åtföljd af Skråköpings begge polisbetjenter. Herre Gud! jag känner dem alla tre, både Preijare och Linqvist och Sundstedt — och det är inte ondt med dem för en vittnen.

Vår nye vän teg och stack undan gitarren bakom soffan.

»I lagens namn! — jag förbjuder denna folksamling», ropade fiskalen.

»Hvaba! bror Preijare», sade Rumlander.

»Ingen lagbrytare är bror med mig. Nu är här tyst — men drag fram en viss gitarrlåda — hit med den — Sundstedt, tag henne, der står hon.»

Sundstedt lydde.

»Se, här står O. A. Hvar är egaren?»

»Der.»

»Jaså, ni är egaren af denna låda?»

»Jaha.»

»Polisbetjenter, hören opp nu! det är *hans* låda. — Mjuka tjenare, min gunstige herr Oskar Ahnfelt!» sade fiskalen och bockade sig försmädligt för vår nye vän, »är ni nu kommen till vårt förut laglydiga samhälle med er riksgitarr? — Vi ha, gudilof, kyrka i staden och få höra ordentligt och lagligt Guds ord mer än vi behöfva, en gång hvar vecka — ni är igenkänd. Linqvist, teckna upp de närvarande. Och ni, mine herrar, som låten en förförare förleda er att bryta mot vårt välsignade konventikelplakat — I sjungen psalmer.»

»Psalmer?»

»Ja, psalmer — (läser på ett papper)

Ack, längtansvärda och bortgömda skjul

Under de susande grenar —

Der tid och döden en skönhet ej fick —

med mera, är det inte en psalm kanske?»

»Psalm?»

»Ja, psalm för f-n, eller en sådan der gudlig visa, som läsarne sitta och sjunga — eller — (läser på lappen)

Ack, hvad vårt lif är eländigt,
Fins någon fröjd på vår jordiska stråt —

är det inte en så kallad bönesuck kanske? — Linqvist, äro de antecknade?»

»Ja, herr fiskal.»

»Herr Oskar Ahnfelt samt herr handelsman Rumlander, hvilken tillåtitt denna samling i sitt hus, kallas härmed att stå till rätta inför herr borgmästaren i morgon Onsdagen den 22 Oktober. Onäpste skolen I icke blifva — lita på Per Preijare.»

Fiskalen höll på att rusa ut; men Rumlander fick honom i armen och sade:

»Bror Preijare, hör på, hvar f-n har du gjort af näsan?»

»Angår dig inte; men eljest så har jag snufva. — Trodde aldrig, att du —»

»Känner du inte punschlukten? — det är ett misstag, bror Preijare: inte äro vi lagbrytare, som sitta här och tacka och lofva Gud — hvem har väl tänkt på sådant? — nej, vi supa en smula för rolighets skull, och vännen der är mönsterskrifvaren, brodren Olof Allsing, en lustig kurre, en snäll sångare.»

»Men psalmerna?»

»Den ene var af Bellman och den andre står i Gluntarne — det är inga psalmer — tror du väl, att vi — vi hederlige Skräköpingsboar skulle sjunga psalmer — ha ha ha — kom och drick några glas. — Slå i, Struntén, en skål för vår hederlige fiskal — du skulle varit med, om jag fått tag i dig.»

Fiskalen fick sitt glas, stadsbetjenterna sina, och sågo nu lika muntra ut, som förut högtidliga.

»Hurra, hurra, för vår hederlige och vaksamme fiskal!»

»Ja, mine herrar och bröder», började fiskalen, »jag är, det veta vi alla, ingen oresonlig människa; men detta oaktadt en embetsman med samvete. Laglydnad, mine herrar och bröder, är just min svaga sida, och det är strängeligen förbjudet att se sina vänner hos sig i ändamål att frukta Gud. Det veten I. Men hade jag inte blifvit narrad af mina kunskapare och misstagit mig om den der gitarren, med ett ord, hade jag vetat, att ni söp en smula på qvällqvisten, så

hade jag naturligtvis icke stört er. Det var ett misstag — jag erkänner det, ett förbannadt misstag. Jag kunde väl tro, jag — skål »gubbar i bergskollegium!» — att brodern Rumlander bjöd ihop vänner när och fjerran för att ta sig en liten tankställare och dra en liten spader så här vägg emellan, men att han inte samlar ihop folk för att prisa och lofva Gud — hvaba?!»

»Kommer aldrig i fråga, bror fiskal, kommer aldrig i fråga.»

Strumpväfvarens barn.

»**L**ägg några pinnar till på brasan, det är så mörkt så, — nå, Anna, hör du!»

»Ja, far, visst hör jag; men hvar eviga pinne är åtgången.»

»Jaså, gå ut och skaffa då; — nu, flicka, är mor din död och här blir intet mera pjäs i huset. — Åh så, visst var människan bra alltid», tillade han och räckte ut handen åt barnet, som började gråta, »visst var hon bra — och slet och ref och spann och väfde, så att vi hade litet i huset att lefva af — och ännu en tid har du litet att slita på; men se'n så skall du ut i verlden; detta bär rent rakt åt hin onde.»

»Men om ni arbetade, far», inföll flickan och kastade med en hastig knyck de ljusa lockarne ur ansigtet.

»Arbeta! arbeta! Hvad är det värdt att arbeta i en sådan förbannad profession — nu när engelsmannen den blodhunden och tysken den skojar'n sälja strumpor för hvad bomullen kostade i min ungdom. Känn efter på hyllan, om der står någon ljusbit — det skulle finnas en, vet jag, för jag stod qvällen före begrafningen och lyste på mor — jag ville allt än en gång se henne, fast hon var ful och nu ett lik — då hade jag ljus; men det gick inte åt.»

»Jo här, far», sade flickan; »skall jag stryka eld?»

»Ja stryk! — Ja det är också ett förbannadt påhitt», började fadren, »då jag var en liten pojkvasker, så tjenade jag in mången skilling åt mina föräldrar med svafvelstickor. Jag späntade sjelf stickorna och så smälte jag svaflet i en gammal lertallrik och så doppade jag — men nu gudbevars, så gör den der engelsmannen hyfvelmaskiner, som göra fler stickor på en timme än alla verdens pojkar på ett år förr — och så få de svälta som Anders och du.»

»Men, far», återtog flickan, som nu tändt ljuset, »arbeta ändå.»

»Arbeta — åh, du är dum — förbannadt dum liksom mor din, som beständigt blåste i samma pipa. Arbeta! ja det är värdt att arbeta. Vill handelsman lemna mig litet af nummer 20 eller 15 till grofva? Nej, Martell — ingen menniska vill ha hans strumpor, för alla nyttja engelska; — fan, inte engelska utan tyska, vet jag, bara fusket, lösa och illa hopkomna. Ja, hvad fråga jungfrurna efter, om det håller, bara det ej går sönder på söndagskvällen, när de äro ute och stata — och så komma de hem med hål på hälarne och tårna, — ja, se'n köpa de nya, för det är godt pris — ingen bryr sig om att det är durabelt, säger handelsman, bara det är grant, säger han — och Martells väfstol har för grofva stickor.»

Strumpväfvaren satt en stund försänkt i djupa tankar — hans lilla flicka teg med nedslagna ögon. Äntligen såg han opp, i hans djupt blåa ögon glänste ett par tårar, som långsamt letade sig väg ner för den uttärda kinden, hvars forna rodnad blifvit öfverflyttad på näsan och pannan.

»Ser du, Anna, barnet mitt», sade han och drog kärleksfullt den lilla flickan till sig, »ser du den der jernmaskinen, som står der som ett spöke i vrån, — han är efter gamla modellen, — hela mor dins arf gick åt för att köpa den, då vi gifte oss, och ser du — i början så rullade det af rätt bra. Gamle rådman borta i hörnet, som dog för — låt si! fyra — nej sex, sju år se'n, tog alltid mina strumpor. Han lemnade garn, och jag väfde, och folket köpte inte annat än strumpor, som Jonas Martell väft på den der tingesten. Här kom både borgmästarens och öfverstens hit in för att se huru jag bar mig åt — och fruarna alldeles förundrade sig — och der satt jag dagen i ända och slamrade, så att krukmakaren inte fick ro att sofva middag, der han bodde vägg i vägg. Det är en förbannad maskin, sade krukmakaren; men det är en välsignad maskin, sa' jag, — ty den föder mig och hustru min och gamla mor min och gamle svärfar; för si,

då hade vi inte er, inte. Jo, jo, Anna», återtog han efter en stunds tystnad. Den der jernstolen, den är som ett spöke, det är en ungdomsvän, som dött och går igen — jag höll honom så kär — hu, nu grinar han med sina rostiga tandrader och liksom säger: Martell, du är vemodig, du också, du trampar väl, men du går inte bättre, för det du är inte efter nya modellen.»

»Men, far, gör något annat.»

»Jaså, skulle det heta, att strumpväfvaren Martell, som svor borgareeden för tjugufem år sedan, innan grosshandlaren var född och innan lagman var torr bakom öronen, skulle gå och sopa gatan eller hugga ved — nej tack; borgare är jag, och om jag skall stjäla, så betalar jag skatt för burskap och näring, fastän inte en rätta kan lefva af professionen. Om jag hade tysken här, så skulle jag klå honom, så att han lät bli att slarfva ihop sitt trasverk, som narrar dumma menniskor.»

Dörren öppnades, och tvenne gossar inträdde. Den ene var omkring tolf år gammal, med ett öppet, gladt barnansigte och med ljust hår, liksom den lilla flickan vi förut sett. Han var också hennes bror. Den andre gossen var något äldre, mörklagd och mager och försedd med en del af ett gammalt förskinn, spändt om det smala lifvet med en grof rem.

»God afton, far! god afton, Anna!» helsade sonen i huset. »Gud ske lof nu är det gjordt och herr Stanly sade: »Gossa få komma verkstad», sa' han; det är allt en beskedlig karl den der Stanlyen, bara man begriper honom; men si, det är allt qvistigt emellanåt.»

»Jaså, då skall ni hos den der herr Griberg, som ärfde verkstaden efter salig Stensjö — det var karl, Stensjö, tog sig upp ifrån platt inte och inrättade hela manufakturen. Åh så, det kan väl också gå an; men ser ni, pojkar, jag är en fattig menniska, jag, skapad af Gud i himmelen efter hans beläte, fastän det just inte är vackert heller, och de der maskinerna, valsar, klippsaxar, hyflar, svarfvar och borrar, och allt hvad det heter, äro gjorda af menniskor, stackare som jag, och ändå ha de tagit brödet ur munnen på mig och nu ta de mina barn också från mig, men hvad skall man göra?»

»Jo, vet farbror», började den länge pojken med ifver, »jag sa' till Anders: hvad skall du på den verkstaden att göra, gif dig in på klensmedja som jag, sade jag; inte blir du fet, men så kommer der icke någon uppfinnare och på en minut gör dig onödig och onyttig.»

»Rätt sagdt», uttalade strumpväfvaren. »Nå!»

»Jo, ser farbror, de må göra maskiner hit och maskiner dit, men inte kunna de göra maskiner, som arbeta som en klensmed heller. Så länge inte alla hus äro precis lika, alla vagnar efter en modell och alla hofvar lika stora, så får det lof att finnas klensmeder — hm, det är riktigt förargligt. Satt der inte uppe på Gribergs verkstad denne här gubben Smitt, tysken vet jag, och födde sig och hustru och barn med att slå hugg i skrufvar — och så köper Griberg ett sattyg, som slår tvåhundra hufvun, innan gubben Smitt hinner slå tjugu, och så säljes skrufvar till mycket bättre pris; men si gubben Smitt hade fått svälta ihjel, om inte gamle baron tagit honom till sig på Frilunda; men det är inte näringens skull.»

»Mångas bröd är mångas död», mumlade strumpväfvaren. »Jaså, du skall till Gribergs; känner du patron?»

»Nej han är utrikes med unga frun.»

»Jaså, åja, det kan vara detsamma hvar han håller sig; inte begriper han en smitt eller smul af hela verkstaden, inte mer än en grönsiska förstår sig på en strumpväfstol; men si verkstaden skall gå, den skall ge pengar, och som han inte begriper annat än hvad han ser i räkenskapsboken — för han har aldrig varit annorstädes än på kontor — så suger han musten ur folket och knappar in på alla håll, utom för maskinerna, ty om de icke smörjas, så gnälla de och slitas, och det kostar fyrkar att laga dem; men om folket skriker, så kör man bort dem — och tar nya stackare in igen.»

»Ah, det är inte så farligt; jag skall sitta vid hyfveln, far, den går så jemnt och vackert, och det är inte svårt alls att skrufva fram hyfveltanden en smula i sender och smörja med olja.»

»Och bli en lathund — det är inte svårt», inföll fadren.

»Ja, kom ihåg, Anders», tillade smedpojken, »nu får du sitta vid hyfveln i många herrans år och lär dig jemt ingenting och så, när du nått och jemt kan ingenting mer än skrufva fram tanden och smörja, så köper patron din en vacker dag en liten inrättning, som både skrufvar och smörjer på en gång, och den inrättningen kostar inte så mycket som dina aflöningar på en månad, och så står du på gatan — nej, bli du klensmed. De sätta ingen inrättning vid städet, som böjer jernbiten på alla sätt, gör honom rund eller fyrkantig, krokig eller rak, allt som man beställer.»

»Åh ja; men inte alla kunna bli klensmeder heller.»

»Ja men ingen af dem svälter ihjäl», inföll den andre gossen lifligt; »och det behöfs smeder öfverallt, i alla socknar och vid alla vägar. När en resande kört sönder ett hjul, så gör ingen någon inrättning, som kan laga hjulet åt honom.»

»Nej, det låter engelsmannen bli och tysken med», inföll fadren småleende. »Du är en dugtig pojke, August; men si, kan tänka, Anders der är fallen för bekvämlighet, han, och tycker, att det är så lätt att sitta stilla och låta den onde arbeta åt sig — och så är det ett sådant surrande och lif i verkstaden, fläkten i sin tunna låter som hin onde i en sprucken ask, och så går verket och remmarne, och allt surrar och durrar — det är alldeles som då jag var pojke, så riktigt kliade det i mig att bli soldat — för det var så grant och gick så ordentligt och raskt kantänka, med musik före och trosskärror i ändan. Med ett ord — maskingöra är så galant för lata pojkar.»

»Gode, söte far!» inföll Anna och trängde sig fram, »säg inte så — Anders var så glad, då han kom, si nu sitter gråten i halsen på honom. Si så, Anders», tillade hon tröstande, »vår Herre ser nog till två fattiga barn, som ingen råd veta sig.»

Fadren strök sig om kinden, han var en godhertad menniska, då han var nykter. »Åh, hå — Anders får som han vill; men därför att jag var ett få, som satte min lit till en arbetare af jern och stål, så ville jag inte, att han skulle bli ett ännu större nöt än jag. Jag ville ändå tänka, när jag dör: Anders föder sig nog, hans barn behöfva ej som mina stå på fabrik; men den trösten skall jag väl inte ha, kan jag tro.»

August stod der förlägen, det var hans ifver att öfvertala Anders att ingå i hans yrke, som väckt hela den obehagliga frågan.

Han satte sig ned bredvid Anna och smekte henne, ty hon grät. »Det går nog bra, Anna lilla», sade han; »med Guds hjälp går det nog bra, Anders blir en bra pojke, och du blir en bra flicka, och jag skall bli en dugtig karl, och vi skola bo ihop allihop — se så, Anna, gråt inte. Det är en god profession att sitta vid hyfveln, de få bra dagspenning och — med ett ord, det går nog bra.»

»Åhnej, jag tänker på mor; hon sade alltid: »stackars barn! när jag dör, måste ni begge in på fabriken, någon annan hjälp finnes ej»; och nu är början gjord.»

»Åh så», tillade fadren suckande; »här finnes ingen annan råd.

Anna skall ut till Strömsbro spinneri, hon — Anders på verkstaden — och jag på — fattighuset.»

Några år derefter, en skön söndagseftermiddag gingo tre personer på de ojemna planerna på stadens begravningsplats. De voro strumpväfvarens begge barn och August, smedpojken, som nu vuxit i höjden och skulle sett rätt bra ut, om ej hyn varit skadad af sot och hettan från härden, och händerna, fastän tvättade i äkta såplut, haft en gråaktig anstrykning, som bjert stack af mot den hvita skjortlinningen. Anna var fjorton år, med vackra reguliera drag, men blek och utan färg, ungefär som en blomma, hvilken slagit ut i mörker. Anders var den, som bäst bibehållit utseendet; han var rask, men svag i växten, man såg, att hans kropp saknat en jemnt fördelad rörelse. Detta gjorde, att öfra delen var starkt utvecklad, axlarne breda, armarne grofva och hela ställningen klumpig; men hela underredet, som man säger, var osäkert och svagt. Han hade svårast att reda sig bland grafvarne och torfvorna.

De passerade en mängd kors och grafstenar. Skulle man trott alla dessa vittnen af sten, jern och trä, så hade hela staden bestått af idel ädla och präktiga män. Ingen enda fans, som ej åtminstone var djupt saknad af släkt och talrika vänner, och en hel mängd hade varit hulda makar, ädla medborgare och personer, som först i en evig lycksalighet kunde nog belönas för sin tro och sin dygd. Grafmonumenterna äro vexlar på saknad och beundran, som äro fullfärdiga så när som på accepten.

»Så här grant ligger inte far», sade Anders, »men det kan vara detsamma, inte har han längre till Gud än någon annan.»

»Jag var ändå i fjol», inföll Anna, »och satte ner en kruka med geranium på grafven — far tyckte så mycket om geranium — nu skall jag sätta dit den här blomqvasten.»

»Här skulle det vara», yttrade Anders; men grafven finnes ju inte — här står ett kors i stället — hm.»

»De måtte väl inte tagit bort fars graf — det är ju fattigkyrkogården», inföll Anna; »men här var det — hvem är det, som ligger här?» Och hon läste på korset: »Her vilar Strumpvefvar Mäst. Pet: J: Martell föd Ano 1785 död Ano 1844.»

»Der ligger ju far; men hvem har satt jernkorset? August, har du satt korset?»

August stod med ryggen vänd åt syskonen och plockade några qvistar af en albuske, som förnedrat sig ända derhän att ha slagit rot på fattigkyrkogården.

»August, kom hit! hvem har satt korset på grafven? Jo, jo, nu vet jag», ropade Anna och störtade bort till August, »det har du, du, lille August.»

Flickans vackra drag lifvades, hennes öga brann, den bleka kinden spelade i en späd rosenfärg, då hon kastade sin arm om August och sade: »det är du, August, det är du, som satt korset.»

»Åh ja, jag tyckte det såg så tomt ut, och så sade jag till mästaren: här ligger en gammal blankard till en trilla, kunde jag få köpa den af mästaren? — »Hvad vill du med den?» sa' han. — »Jo, jag ville sätta ett kors efter strumpväfvar Martell», sa' jag. — »Kände du Martell,» sa' han. — »Ja», sa jag. — »Åh ja, Martell var bra, ända till det gick ut för honom, då började han», sa' han. — »Åh, så ta jernbiten, men fuska inte», sa han — så att det inte har kostat mig två styfver.»

»Tack, August!» ropade flickan; »den der skall stå der till evig tid.»

»Åh ja, den är durabel, som far alltid sade om sina strumpor», inföll Anders.

De tre vännerna stannade en stund, Anna nedsatte sin bukett vid korsets fot; men solen började sjunka i vester, himlen rodnade redan lindrigt, och det var två mil till Strömsbro. Hon kunde ej komma hem förrän på natten. Min Gud! fyra mil måste hon gå för att träffa en fattig bror och en ungdomsvän och få se sin fars graf — det är mycken möda för litet nöje.

Då de unga lemnade kyrkogården, var ännu solen till häften oppe, den sken klart på monumenterna och glindrade präktigt mellan träden — en liten stund derefter var solen nere, och månen satt blek på den ljusa himmelen, som ej skuggades af några moln.

»Staden behöfde verkligen en annan promenadplats», yttrade en herre, som, ledande en dam och i stort sällskap, inträdde på kyrkogården; »man har här aldrig fred för att vattna och plantera på grafvarne.»

»Ack, herr Griberg, man kan inte tänka sig något vackrare än att en skön, sval sommarafon promenera under de höga löfhvalfven på kyrkogården; jag och min Albert riktigt njuta deraf. Är det inte så, Albert?»

»Joho», pustade en liten tjock herre, som med möda höll sin långa amazon under ena armen och på den andra bar hennes vidlyftiga schal.

»Ack ja! hennes nåd tänker alldeles som jag och Griberg — är det inte så, lille Griberg?» yttade den fina damen, som gick vid hans sida.

»Jo visst; det är någonting romantiskt i det der; men i alla städer, der man gör anspråk på något trefligt lif — och vår stad, fastän ännu liten, bär frö inom sig — har man en publik promenad, der man kan köra med ekipager och således promenera ogenerad af en hop folk, som — förlåt, har hennes nåd sett monumentet efter min salig far? det är detta hus.»

»Oh! gudomligt vackert, en skön idé — hvad är det för en gudinna? — det är så mörkt.»

»Det är en grupp, föreställande tacksamheten, som leder vetenskapen in i odödlighetens tempel; precis samma basrelief, som finnes på Père la Chain i Paris öfver en berömd vetenskapsman, jag mins inte för ögonblicket namnet.»

»Oh, det är charmant, min bästa fabrikör — eller hvad tycker du, min vän? — Albert, du ser väl tacksamheten?»

»Jaha, jaha, det är den der i långa kjorteln», pustade den fete mannen.

»Nej, det tror jag är vetenskapen, eller hur, hehr fabrikör, är det tacksamheten?»

»Tacksamheten, ja, jag tror, att det skall vara tacksamheten. Se, min bästa hennes nåd, tacksamheten kan tecknas på många sätt.»

»Men idén är förträfflig. Förlåt, herr fabrikör, salig pappa var således vetenskapsman?»

»Ja, jaha, han hade studerat på apotek, men fortsatte icke, fastän han hade, efter hvad man sagt mig, ganska solida kemiska kunskaper.»

»Ja, derom är jag säker», inföll hennes nåd; »men jag kände honom visst, jag var som flicka här i staden.»

»Herre Gud!» pustade mannen, »gamle herr Griberg gjorde i ättika, jag mins honom mycket väl.»

»Ack! gjorde han i ättika, då fabricerade han också myrättika, som salig tant gned på tinningarna mot hufvudvärk; åh då mins jag honom.»

»Monumentet», afbröt fabrikören, »är rätt väl gjordt för att vara gjordt här i Sverige. Jag hade ämnat låta göra monumenter åt begge gubbarne, både far min och morbror min, ute i Tyskland; ty man gjuter mycket bra af kallbräckt jern derute; men transporten och kallbräckan hindrade.»

»Kall — kallbräckan! hvad är det?» frågade den lilla hennes nåd Albert.

»Jo, det är en sorts egenskap, som kommer af vidbränning i ugnarna, när folket inte rätt kan sköta jernet», svarade den unge jernförädlaren, för hvilken alla begrepp om jern och jernförädling voro totalt främmande. Ännu för tjugu år sedan fann man i vårt goda Sverige män, som drefvo fabriks- eller bruksrörelse i stort, utan att ega ens en tillstymmelse till kunskap i sitt ämne. Man var den tiden ännu allt för god att taga notis om grundvilkoren för en god fabrikation — och om någon sådan var ej heller frågan. Man ärfde eller köpte en manufaktur- eller bruksinrättning, alldeles som man köpte en häst, den fick draga, tills den stupade; men den ene stupade efter den andre, och nu fann man, att man ej gjorde nog, om man egde en sådan af vetenskapernas utveckling beroende skapelse, utan att man måste sjelf vara själen deri. För en man, som upplefvat den förändring, som nu inträdt, är det en fröjd att märka, huru arbetsklassens praktiska kunskaper trängt sig uppåt till herreklassen och der mätas af den vetenskapliga teorien och hemta ny näring. För detta ha vi att till stor del tacka Falu bergsskola, Teknologiska institutet och nu senast Motala mekaniska verkstad, som upphöjt arbetet till en makt, därför att det gjort arbetet hedradt och aktadt.

Sådan var dock ej tonen under fabrikörs Gribergs lysande period. Då arbetade maskinerna och människorna, icke för att skapa en produkt af snillet och muskelstyrkan i förening, utan blott för att öka en och annan siffra i hufvudboken.

Ändtligen stod det promenerande sällskapet på den kala platsen, der de fattiga begravas; man hade ej planterat träd der — det är endast tacksamheten och den finare bildningen, som har råd att gräfvä nog stora hål för att sätta träd. Fattigdomen försöker nog då och då, den också, att bana ett hål med kryckan och der sätta en pilqvist ner — det är de fattiges träd — ju mer det afhugges, desto rikare blir kronan, ju mera krokig stammen vrider sig, desto vackrare tar det sig ut på taflan, och slutligen, när det faller, kan det, liggande

i dyn och utan kärna, nästan utan grenar, ännu envist lefva och med sina få blad vifta i vinden.

»Hvilka är det som ligga här?» frågade hennes nåd.

»Bara fattiga», blef herr Gribergs svar. »Men här är min sann ett sorts monument här också — låtom oss se — Strumvefvaren Pet: J: Martell — jaså — det var en supbult, som jag kände, Martell med röda näsan — jag mins honom från den tid jag gick i skolan. »Strumvefvaren» skall vara strumpväfvaren — det är säkert någon välaktad medbroder på krogen, som satt upp monumentet; besynnerligt, att kyrkorådet tillåter sådant.»

»Man har åtminstone icke kunnat stafva svenskan grammatikaliskt», yttrade hennes nåd.

»Lille Albert, det käns kyligt, häng på mig schalen.»

Detta var en befallning, som så till vida liknade de fleste, att den var lättare att gifva än att verkställa. Pappa Albert sträckte på sig alldeles förskräckligt.

»Nå, tag hit den då — du är inte öfvad med dylikt, lille Albert.»

»Vi hoppas», yttrade herr Griberg, »att herr hofjunkaren och hennes nåd i morgon skola ha en så rolig dag, som vi här i vår lilla vrå kunna erbjuda. Vi skola i morgon se på vår verkstad och så resa vi ut till Strömsbro, der man anlagt ett bomullsspinneri, men jag mins inte precis huru många spindlar; men det går raskt undan. Jag har nästan lust att anlägga ett sådant, jag med», tillade herr Griberg vårdslöst; »det betalar sig.»

Herr Stanly var ärfd styresman för herr Gribergs jernförädlingsverk, och för öfrigt en gammal butter John Bull, till figuren sådan han förefinnes på de engelska karrikatyerna. Han gick dagen i ända i verkstäderna i en blårandig kort rockjacka, som med knapp nöd skyldte tyngdpunkten af hans feta lekamen, och han bröt illa.

»Hvad vara för galenskap? Jag fråga — svara Anders, du vid hefeln.»

»Jo, si fabrikören har befalt, att vi skulle löfkläda på stolarne.»

»Lefkläda — hvartill?»

»Jo, främmande från Stockholm har kommit.»

»Främmande, det är, god dam — — annamma, inte anna än spektakel — komma hem, lefva i sos och dos och bjuda främmande.» Med dessa ord aflägsnade sig herr Stanly för att pådraga en anständig rock.

Detta hade riktigt skett, då fabrikör med fru och sällskap, bestående af hofjunkaren med fru samt deras tre fröknar döttrar och en son, som för närvarande studerade vid akademien till jurist, anlände.

»Gog dag, käre Stanly — det är min verkmästare.»

»Are you quite well to day, perfectly», blef dennes korta svar.

»Godt, käre Stanly. Akta sig, mina damer, för dessa hjul och trissor, man kan lätt haka fast, och då är det gjordt. Se så.»

»Bevars, det är väl ej farligt.»

»Åh nej, inte för den, som är van, men ändå händer det ibland, att en och annan drumlig pojke mister en arm eller ett ben, men det är deras eget fel.»

»Men kunde man inte sätta något litet hinder för de der remmarna, mellan och under hvilka pojkarne springa som spolar», sade hofjunkaren.

Patron såg dit åt. »Åh ja, kanske — vi tänkte en gång på den saken, då en pojke miste armen der borta, men sedan ha vi glömt det.»

»Man behöfde inte mer än ett par smala bräder, så vore allt hulpet», yttrade hofjunkaren, som ryste ända i djupet af sin fettmassa.

»Det är ändå Guds försyn, som är det starkaste värdet mot all fara», inföll hennes nåd, väl svepande schalen om sig.

»Ja, det är sant, lilla Ottiliana; men visst borde det vara någon ting, som skyddar arbetaren, isynnerhet då barn användas, nemligen så vida ett sådant skydd icke på något sätt är hinderligt för arbetet vid maskinen — visst kunde de der surrande hjulen betäckas med t. ex. en jernbygel, så att, om en snibb af kläderna kom i, icke ovilkorligen människan skulle följa med.»

»Hu, du talar, så att jag ryser.»

»Åh, det går mycket fermt», inföll patron skrattande. »Se här!» och han kastade sin silkesnädduk på kuggdrefven. Inom ett par sekunder kom han fram söndertrasad och oigenkänlig.

»Hu, det är ändå farligt; men det var ju synd om er vackra nädduk», sade hennes nåd.

»Bah! — jag kom öfver ett helt parti äkta vestindiska i Hamburg för bagatellpris.»

»Här är en borrmaskin.»

»Nej, det är en schtempel att slå hål med», inföll herr Stanly.

»Jaha, stämpelmaskin; — jag går verkligen så sällan hit, att jag

ibland försäger mig -- när jag har en sådan verkmästare, så behöver jag icke sjelf se efter.»

Herr Stanly bugade sig.

»Stanly, låt maskinen slå några hål för hennes nåd.»

Herr Stanly lät maskinen gå och slog nu på en tjock jernplåt några hål.

»Herre Gud, sådana små brickor, alldeles som knappskal», anmärkte hennes nåd om hela operationen.

Unge herrn ville ta en sådan, men brände sina fingrar, så het var biten.

»Var plåten glödgad? Jag tyckte, att arbetaren höll i den», frågade herr juristen.

»Det är friktion.»

»Ja friktion», inföll patron. »Herrskapet känner de så kallade friktionselddonen, det är samma naturanlag; ty när jernet kommer i friktionsförhållanden, utvecklar sig en brännbar gas, som tänder sig, fastän osynligt, inuti massan och gör, att atomerna komma i en dallrande rörelse.»

»Ack, hvad det är intressant att få upplysningar; man vet sedan huru det går till.»

»Vi fortsätta. Herr Stanly, hvad är det som hyflas här?»

»Det är en skifva, som schall in i den der.»

»Jaså. Ja, vi ha kanske sett nog. Akta sig! akta er, mitt herrskap! kom ej nära maskinerna!» Och så aftroppade herrskapet, åtföljda af herr Stanly. »Tack, käre Stanly! Det går rätt bra; men den der Jerlabobeställningen gaf inte mycket. — Här är kupolugnen, men de gjuta inte i dag; och detta är stjelpugnen — de gå med koks begge två. Blåsmaskinen är här bakom.»

Vagnarne stodo framme, och man åkte nu till Strömsbro.

Der voro maskinerna i full gång. Det var en vacker inrättning. Egaren förstod sin sak och var, det som är hufvudsaken, intresserad deraf. Detta sågs på allt.

Han hade lika litet som patron Griberg egentligen studerat mekaniken i sin vidsträckthet; men han hade studerat spinnmaskinerna och följde med spändt intresse alla deras utvecklingar. Herr Jarlin var en medelålders man, som köpt en illa anlagd och illa konstruerad fabrik, ett af dessa barndomsförsök, med hvilka ett folk börjar.

Under hans hand hade den nya fabriken vuxit upp — ett präk-

tigt hus med luftiga, sunda salar, vackra maskiner, noggrannhet i allt, ordning, snygghet, och, som produkt af allt detta, garn som var fruntimmernas förtjusning. Vid en spinnstol stod lilla Anna, hon, flickan med det bleka ansigtet. Beständigt samma rörelse, beständigt samma sak, hon gick der som en del af den omedgörliga maskinen, som surrade oupphörligen och ej gaf någon rast eller ro.

Hon och alla voro nyfikna på de främmande.

Herr Jarlin redogjorde för hvarje olika operation, han kunde det utan att gå in i floskulösa förklaringar — allt föll så enkelt, men ändå så intressant.

»Det var en hygglig flicka, den der», sade hennes nåd.

»Den?»

»Ja, den der bleka; det var ett par ganska förtjusande ögon.»

»Ja, det är en snäll och beskedlig flicka», sade herr Jarlin; »men hon skall gå till skrift snart, och det är svårt för fabriken.»

»Ja, de få väl ej tid.»

»Åh jo, de kunde väl få, om någon viss tid vore stadgad för arbetet; men det ega vi icke — de arma barnen måste arbeta hela dagen och få ej läsa något.»

Nu stannade maskinen.

»Hvad? är det slut?»

»Det är middag, de ha en half timma på sig. Behagar ej herrskapet komma upp till oss, vi bo trångt, men välkomna ändå i vår boning.»

»Men kan inte herr Jarlin låta dem få någon liten tid att lära sig någonting?»

Herr Jarlin ryckte på axlarna. »Olyckligtvis, nej. Vi sakna en lag, som bestämmer tiden för arbetet på fabriken. Detta gör, att egaren kan forcera huru han behagar, och den, som forcerar mest, undersäljer den, som icke forcerar. Det är en kapplöpning, som kostar tusen stackars barn hela deras framtid.»

»Men det der bör du komma fram med, lille Albert, på riddarhuset», yttrade hennes nåd.

»Det strider mot fabriksintresset», sade herr Jarlin. »Då detta endast afser att vinna penningar, vill det ej förlora en sekund af arbetstid; det beklagar ej mera än en sak, den nemligen, att det *måste* använda lefvande varelser, som måste äta, dricka och sofva. Rent taget så skulle fabriksintresset helst vilja vara utan all menniskohjelp,

ända till fabrikatet är färdigt och skall säljas, då», smålog herr Jarlin, »förstå vi nog, hvartill människorna duga. Det gifves dock ett högre och ädlare; men så långt hafva vi ej kommit.»

Bordet var dukadt — och sedan allt var slut, middag, kaffe och likör, reste herrskapet hem igen.

»En rolig människa, min beskedlige Jarlin», sade patron Griberg, vårdslöst lutande sig i sätet.

»Den der Anders är, liksom de andre, en riktig drommel», sade herr Stanly. »Komma in i svarfven med hegre hand i utvexling — alldeles krossa hegre handt.»

Så var det verkligen. Anders hade blifvit för stor att stå vid maskinhjveln och flytta tanden och smörja, utan sattes till en svarf, som han aldrig förr skött. Han hade väl i många år sett den der inrättningen, men hade aldrig tagit notis om dess skötande — det hörde honom icke till, tänkte han och brydde sig icke om messings-svarfven. Denna liknöjdhet var ej ensam för honom, den är temligen allmän hos arbetare vid maskiner. De identifiera sig så med sin mäktige hjälpare, att de utgöra hans själ, under det att mekanismen är sjelfva kroppen, och detta gör, att en arbetare vid en kardmaskin lika litet tänker på huru en spinnstol verkar, som det faller en skata in att tänka på huru hon skulle reda sig om hon vore en svala. Det skulle ej skada, om personen verkligen vore identifierad med sin jernkropp, som arbetar; men det är han icke. Blir denna kropp obruklig, så blir skötaren liksom död, och irrar som en osalig ande på Stygens stränder — han har ej lärt annat än att lefva för och genom en viss bestämd mekanism, och då denna blir onödig och bortfaller ur fabriks-verlden, så är hans ande befriad, men i samma olyckliga ställning som den, hvilken dör från en verld, vid hvilken han alltför mycket fäst sig. Lika svår är inom fabriken förflyttningen från en maskin till en annan — det är en sort själavandring, som ofta förstör både kropp och själ. Så var det nu — Anders hade krossat sin hand, och svarfstolen hade gått sönder.

Detta hände flere år efter sedan hofjunkaren med sin fru togo ortens begge fabriker i ögonsigte. Sonen, den dåvarande juris studiosus, var nu en välbestäld vice häradshöfding och en yngling, som utvecklat sig till sin förmån. Han förenade sin fars godmodighet med

sin mors oböjlighet och var på detta sätt en temligen hel karakter — de fleste man får se äro blotta fragmenter eller illa hoplappade bitar af karakterer.

Han förestod nu borgmästeriet i den lilla staden, under det att borgmästaren var på riksdagen i sin tredubbla egenskap af representant för sin egen stad samt Luleå och Engelholm; ty det finnes ingen klass i verlden som lägger mindre vikt vid *lokala* intressen än borgerskapet i en hop småstäder. Man får vid hvarje riksdag inom borgarståndet se män, som skulle representera tvenne olika städers intressen, af hvilka det ena pekar i norr och det andra i söder; men det gör platt ingenting. En borgmästare eller borgare i en stad, som ligger midt på torra landbacken, är ett ganska passande ombud äfven för en stad som ligger vid kusten. Jag vet ej, om Barthelemy är representeradt; men vore det med på riksdagarne, ville jag föreslå, att staden Gustavia skickade hit en plantageegare, som äfven kunde representera t. ex. Östersund.

Emellertid, för att icke utsätta oss att klandra Rikets Ständer, så nämna vi i förbigående, att borgmästaren till all lycka var borta och vice häradshöfdingen satt i rådhusrätten.

»Den der herrn är ny — en ny qvast sopar alltid rent», yttrade gamle Stockengren till sin granne, handelsmannen och borgaren Krakel, under det att de begge på stadskällaren på eftermiddagen togo sig en liten tuting.

»Att han inte skäms fälla Griberg att gifva underhåll åt den der pojken, som kom i maskin med handen», sade herr Krakel; »det är, liksom om jag skulle betalat för Olof Mattson, som blef förderfvad af en säck, som föll ner — linan var sliten, det var sant, jag hade haft henne i många år, men inte kunde jag tro, att den skulle brista, precis då Olof Mattsson stod midt inunder. Inte rådde jag för det?»

»Nej, det är klart. Det är ingen vinter, som inte en eller annan trillar ner från min höga trappa, som bror vet är mycket hög; de slå sig fan så illa — en bröt armen af sig — rådde jag för det? — nej — och så sa' stadsläkaren till mig: »farbror får lof att sätta ledstång på sin trappa, ty hon gör *mig* så mycket besvär»; men jag sade: »trappan är min, och den, som inte vill akta sig, den får låta bli.»

»Griberg har klagat och säger, att om han äfven skall gå till kungen, så skall pojken ingenting ha, för det var hans eget fel, och så tog den der häradshöfdingen syn på verkstaden, och syningsmännen

förklarade, att — hvad säger bror — en ytterlig vårdslöshet var synlig i hela anordningen, samt intygade att denna olycka var den åttonde der på stället.»

»Åh», småskrattade vännen, »det är hulpet. Griberg har också låtit syna — jag var en — det var en riktigt pråktig frukost, och så gingo vi in i verkstaden och sågo på allting. Griberg hade låtit stanna ångmaskinen, så att vi fritt kunde krypa omkring i alla vrår — det gick galant. Till och med jag kom fram mellan remmarne. Vi gåfvo honom motbetyg. Det der hade aldrig händt, om vår riktige borgmästare varit hemma.»

Processen hade likväl sin gång, gick ända till kungs, och Griberg tappade, hvarefter han slog sig på opposition och blef en väldig politikus.

Derför att det var *bevisadt* att maskinens konstruktion var vådlig och bort öfvertäckas för att ej skada — och då det var upplyst, att flera olyckor i Gribergiska verkstaden tid efter annan inträffat, hvilka ej af egaren på något sätt för framtiden förekommits, så ansåg kongl. maj:t nådigt, att fabrikör Griberg skulle till målseganden utbetala en viss summa som ersättning m. m.

Hela denna process, som gjorde så mycken ond blod på hela orten, hade blifvit alldeles onödig, alla de särskilda opinionsyttringarna äfvenledes, om vi egde en lag, som anbefalde: »att alla sådana delar af en maskin, som lätteligen kunde förorsaka skada, skola betäckas, så vida en sådan betäckning ej är för arbetet hinderligt» *).

*) Jag har varit vittne till många dylika olyckshändelser, som hade utblifvit, om egarne ej alltför mycket litat endast på sina arbetares *försigtighet* och *vana*. En här: en boktryckare egde en stor snällpress, på hvilken långa remmar lupo långs efter sidorna, just der arbetarne skulle stå; inunder gick en stor tackjernsvals som förde formarna fram och åter. Då jag såg denna inrättning, bad jag egaren, en human och om sitt folk synnerligen öm man, att låta sätta en lös bräda framför remmarne, emedan eljest olycka kunde hända. Pressen hade redan länge varit i gång, så att både egaren och hans arbetare logo åt förslaget som fullkomligt onödigt: vi akta oss nog, hette det. Svenskarne röja i alla lägen en egen lust att leka med faran, så äfven här; dessa hederlige arbetare, liksom deras herre, voro riktiga svenska fatalister. Men en tid efter fattade remmarne en liten gosse, drogo honom in under tackjernsvalsen och fotstället. Ångmaskinen stannades. Egaren och arbetarne bleknade af fasa — med möda drog man fram det lilla offret. Han var sanslös, blå, sammantryckt, men blef lefvande och oskadad, tack vare hans litenhet. En större människa skulle ofelbart krossats. Nu sattes der en bräda; den hindrade ingen i arbetet och kostade två riksdaler, en summa,

»Herre Gud!» sade Anna till August, som, helt gentilt utstyrd, kom på sin vanliga söndagsvisit till Strömsbro, för att helsa på sin flicka.

»Herre Gud, säger du det; men Anders söp aldrig förr, han var en riktigt beskedlig pojke.»

»Nej bevars, inte söp han, så länge han kunde göra något; men se'n han miste högra handen, så kan han ingenting ta sig för — och så dömdes han till den der årliga summan af patron Griberg — och den räcker att supa på — eljest så står han dagen i ända och hänger på handelsman Svenssons trappa vid torget och springer ärender åt bokhållarne eller åt folk på torget — och så vankas det några skilling eller en sup. Du kan aldrig tro hvad han är gul i synen, unga pojken, genomskinlig öfver ögonlocken som en glasbit och med ögon, som stirra i skallen på honom.»

»Det hade aldrig händt, om han blifvit klensmed som jag. Det var en smed i Ekebo socken, vet jag, som bara hade venster hand; men skodde han inte hästar, jo serra ko tri gjorde han det — gubben högg hästen om hofven med armstumpen och nitade söm så bra med venstra hand som någon annan.»

Annas ögon voro tårade. »Gråt inte, Anna; i dag lyser det andra gången, nu skall du inte vara ledsen.»

»Jo, August, det är just därför; Anders duger till intet och, käre August, du stackare får en oduglig hustru i din lilla stuga. Ser du, jag kan ingenting, ingenting annat än stå här och nicka.»

»Åh, viljan drar halfva lasset och sämjan den andra», inföll den unge smeden gladt. Vi skola nog försöka.»

som ej står i något förhållande till sjelfva maskinen. Om man nu litet närmare undersöker saken, så hade en lag, som ålagt en dylik betäckning, kostat egaren af en snällpress (som kostade 4,000 rdr) ännu två riksdaler eller 4,002 riksdaler; men denna olycka hade ej inträffat. Nu åter kostar det utan några riksdaler ofta också en människas hela arbetsförmåga, om hon ej är lycklig nog att dö genast.

I förra fallet blir det kommunen, som blir skyldig att underhålla krymplingen ett helt, kanske långt, men beklagansvärdt, lif.

Läkaren får så ofta se dylika olyckshändelser af alla slag, hvartill nu fosforförgiftningen kommit på tändsticksfabrikerna, att han i mensklighetens namn måste fråga våra lagstiftare, om ej en liten speciallagstiftning till förekommande af så kallade olyckshändelser vore högeligen af nöden.

En sådan lagstiftning skulle på intet vis vara hinderlig för fabriksrörelsen; den skulle ej såra något annat intresse än liknöjdheten, slarfvet och bristen på uppmärksamhet, tre saker af hvilka vi ha öfver nog ändå.

»Men, August, om nu allt går på tok, om jag i min dumhet ödslar bort i stuguspiseln det du med svett och möda hamrat ihop i smedjan, hur skall det gå? Då blir du ond på mig, och jag olycklig — då skall du ångra, att du tagit mig — då skall du tro på alla historierna om oss, fabriksflickor — ty visst och sant är ändå, att de inte äro för rara. Ja, ja, August, om jag inte hållit dig så kär för det der korset du satte på fars lilla graf på fattigkyrkogården, om jag inte vid spinnstolen beständigt tänkt så här: »om söndag kommer August hit», och så hållit på att glädja mig i sex långa veckodagar — så — ja det erkänner jag — hade det nog gått ikring — kring med mig också, som med många andra.»

»Tror du det? Åh nej, lilla Anna», sade den nye smeden och såg sin bleka flicka in i de trohjärtade ögonen.

»Jo jo, min August. Tänk dig ett stackars barn, som i sex dagar ingen annan har att tala med än ett spöke af jern, som slamrar och skriker sitt eviga: håll ut — surr, surr! håll ut, jag tröttnar inte, du får ej tröttna! Tror du ej då, när söndagen kommer, och barnet får höra en menniskoröst, som talar smekande ord — att icke dessa halka ned i hjertat och förderfva det. Tror du väl, att det barnet kan akta sig för hala ord —? Det har blott lärt akta sig för trissorna i spinnstolen. Nej nej, du! det är ej så godt heller. Det är ej många, som har en vän att lita på; nej — ingen vill gifta sig med fabriksflickan och göra henne till en ärlig mans hustru — ingen vill ha en oduglig en, en stackare — bara du, August, bara du — Gud gifve du ej ångrar dig.»

Fjorton dagar derefter höll herr Jarlin bröllop åt Anna. Mamsellen hade klädt den unga bruden rätt grann och nätt. En myrtenkrans slingrade sig genom det bruna håret. Denna myrten egde Anna sjelf, den stod bland andra blommor i stora spinnsalens ena fönster och hade vuxit bra, oaktadt bomullsflocket och oljeluften.

Fru Jarlin hade på Annas begäran låtit henne gå i sitt kök — hon var ej så oduglig, som hon sjelf ansåg sig. Hon kunde åtminstone koka en ärlig gröt. Men detta var också allt; som nygift och två och tjugu år gammal måste hon lära sig allt som ett barn — men August var tålmodet och munterheten sjelf när han kom ur smedjan. »Ser

du: viljan drager den ena hälften af lasset och sämjan den andra», sade han; »brödet är ju bra — det är inte att klaga på.»

»Men det är stålrand midt uti, fastän du ej vill säga det, jag ser det nog.»

»Nå, så skadar inte en stålrand, vet jag, en smed», skrattade August; »dessutom blir det bättre nästa gång; vi baka bara litet i sender, och så blir det nog galant utan stor kostnad.»

»Herre Gud! hvad August ändå är rar och snäll», tänkte Anna många gånger, när hon af ovana bråkade och fäktade med sitt lilla hushåll; »Gud låter allt väl gå!»

Och allt gick verkligen väl. Anna blef friskare, kinderna blefvo mera röda, ögonen fingo mera glans — hennes lynne blommade upp med ny kraft.

»Du hade allt rätt», sade hon många år derefter en högtidsafton, då stugans golf var barradt och allt så trefligt i den lilla snygga stugan, »du hade allt rätt.»

Smeden satte barnet, med hvilket han lekt, på knät, tystade ett par andra, som stojade, och sade: »i hvad hade jag rätt, Anna?»

»Jo», sade hustrun och strök med sin hand på hans panna, »du hade allt rätt ändå, viljan drar halfva lasset och sämjan det öfriga; men huru ofta finnas två sådana dragare?»

»Öfverallt, Anna, der två menniskor hålla af hvarandra.»

»Ja», började hustrun, »bara de der fabrikerne aldrig funnes till — de göra bara skada.»

Smeden smålog. »Kära Anna», sade han, »så der tänkte äfven jag fordom; men», tillade han, »se på de der ungarne, huru snygga och vackra de äro.»

»Ja, Gud ske lof.»

»Men klädningarna äro af kattun och de små kragarne af schirting — hade de kunnat få sådant, om det icke funnits fabriker? De hade, efter vår råd och lägenhet, fått gå i pjaltor, om icke priset var så billigt.»

»Deri har du rätt, August; men —»

»Och de der rutorna i fönsterna äro från en fabrik; om ej sådana funnos, fingo vi i vår stuga sitta med öppna gluggar. Din spegel der, som är så stor och grann — hade dina föräldrar en sådan? Och min varma rock och dina och barnens kappor — allt, kära Anna, är gjordt på fabriker», fortfor smeden, »och kostar så litet, att äfven en

fattig landssmed kan kläda sig, sin hustru och sina barn snyggt och varmt. På det hela taget äro fabrikena till välsignelse — det är alldeles onödigt, att man blandar äfven en förbannelse i den gåfvan, som uppfinningarna skänka oss. Ser du, Anna, så är det med allt, om man bara ser saken på *en* sida — men Gud har så skiftat regn och solsken, att *alla* skola ha nytta deraf, äfven om en och annan enskild förlorar. Så är det också med de der manufakturerna och fabrikena; den gör väl, som förstår att gagna utan att skada — men, ser du — du vet allt hvad som hjälper på alla håll — säg, vet du det, Anna?»

»Ja, om viljan drar halfva lasset, och sämjan den andra.»

En opinionsyttring.

Det ligger någonting rörande uti en så kallad resfrukost; sjelfva gurkorna simma i tårar och refbensspjellet dryper af väl-talighetens fetma; den resande herrn tillhör för ögonblicket rörelsepartiet och klifver på vagnsstegen till gamla kareten, allt emellan som han lägger sig på magen för att efterse, om sprinten på vändhjulet sitter fast; han har tusende bestyr och stoppar alla nycklar och lappar, han får tag uti, i resväskan, och, när den är proppfull af nödvändighetsvaror, i byxfickorna. Sedan allt det der är ut-rättadt och den resande herrn får litet andrum, går han äntligen in för att taga afsked af sin familj, mamma och Anna Greta och Lisa Cajsa och lille Per — eller hvad hela familjen då kan heta; sjelfva pigorna, som byka i bryggstugan, afbryta sitt arbete och ställa sig i haie på gården, för att taga afsked, då herrn reser. Detta är dock blott händelsen på landet, ty i städerna går allt »lättvindigare» för sig.

Det var en dag i förliden Juli månad som possessionaten, f. d. majoren Trasybulus Ärensvamp lagade sig till att resa till Stockholm, ty han var ätteman i Ärensvampska ätten och skulle nu uttaga polett, för att försvara det urgamla Sverige, med ty åtföljande minnen och ett stycke ära, som, liksom en gammal sinkad bål, blott framtages vid högtidligare tillfällen. Den der svenska kraften, äran och redligheten äro, liksom den heliga jungfruns lintyg, bra att lägga på sig, då man har någon vända att framföda rim och reson; då drar man till der-med, ty de äro sannfärdeliga relikter. Major Trasybulus Ärensvamp var

en galant jordbrukare på sitt lilla hemman Kalfhagen, ättens feodal-gods, ett fjerdedels mantal frälse, hvadan också ätten var inskrifven på riddarhuset såsom ätten Ärensvamp från Kalfhagen, till skilnad från ätten Ärensvamp från Småland, som icke ens egde en kalfhage och således på intet vis representerade den urgamla feodaladeln, som den förra dock kunde, på grund af Kalfhagen.

Det var, som sagdt är, på morgonqvisten, och majoren hade, på sätt det antydde i inledningen, besigtigat sin vagn och packat på sig en mängd löst gods, då han äntligen hörde sin lilla frus påminnelse: »söte Trasybulus, kom in och ät en smula, innan du reser.» Der inne hade församlat sig en hel hop af ortens honoratiore, nemligen prosten Slentriander med sin adjunkt, magister Drängstedt, kommissarien Lisk och kapten Trossbotten, en gammal hedersman, som bodde snedt öfver från Kalfhagen, på ett undantag, der han lefde af pension.

»Se så, i Guds namn!» sade majoren; »kom nu, mine herrar, och ta en liten kläm!» och dermed satte han sig ned vid bordet, stack servietten i halsduken och söp; ty det är ej helsosamt att stå, när man super. »Var god ta af refbensspjället — nå, hvad skall jag nu säga vid riksdagen?»

»Vid riksdagen», återtog prosten Slentriander, en lång, något kopp-ärrig man, som bar håret slätkammadt öfver öronen; »detta riksmöte blir märkligt — jaha, mycket märkligt, det nya representationsförslaget —»

»Ja, just det der representationsförslaget eller hvad fan det heter», yttrade majoren; »det är ett fyrböfladt tyg, de der nya orden; bror Slentriander måste säga mig något om hvad de betyda — det der representationsförslaget, hvad är det egentligen? Landshöfdingen sade till mig, då jag satt med i komitén: »major Ärensvamp är ganska säkert emot det nya förslaget.» »Ja bevars», sade jag naturligtvis; ty landshöfdingen tog för afgjort, att jag kände det der sattyget på mina fem; men jag vet det inte i denna stund — och dock, förstår bror, är jag af min heder bunden att rösta mot det — åh ja, det är inte svårt att säga nej.»

»Vill du ha litet mer refbensspjell, Trasybulus?»

»Nej, säger jag, nej, i evighet nej; man kan må illa vid att höra sådana dumbheter.»

»Kors, är du sjuk, lille Trasybulus, mår du illa?» yttrade major-skan, som hörde något dåligt.

»Jaså, tack mor, jag mente det der reprepent —»

»Representationsförslaget», rättade prosten.

»Åh, det gör intet till saken, eller hvad säger magistern der? Ät, magister, sådant här fastnar inte i halsen.»

»Min enfaldiga mening —»

»Nå, låt höra, vi behöfva just en mening vid riksdagen.»

»Min enfaldiga mening», sade magistern, med en något stel men dock behaglig uppstrykning af luggen, som hängde lång och besvärande i pannan, »min mening är, att förslaget bör afslås.»

»Ja visserligen, afslås», sade prosten; »herrarne böra formera en kompakt massa.»

»Ska vi gå i kompakt?»

»En tät massa.»

»Jaså, nu förstår jag — nej tack nu, inte smultron, gif mig ett glas öl.» Och nu skyndade majoren från bordet, torkade sig om munnen och kysste sin hustru och lille Trasybulus och fröken Metta, som begge instälde sig för att taga afsked af pappa. »Farväl, go' herrar; jag skall fylla mitt rum som en ätteman!» ropade majoren, då vagnen rullade bort.

På vägen kom majoren i åtskilliga funderingar; han hade läst tidningarna, och liksom dunkla aningar om hvad som förehades for genom hans själ, allt som reffbensspjället smälte undan. Han fann då, att han, kosta hvad det ville, måste ha sig en så kallad politisk opinion, ty nu för tiden kan man lika litet undvara en sådan som permissiönerna; man är ej anständigt klädd, om man icke dragit på sig en sådan, och om man är tvungen att hänga en liberal opinion på sig, så är det dock godt att ha en konservativ dylik inunder som nattröja; då är man rustad så der temligen väl mot »tiden».

Majoren kom likaledes i djupa funderingar öfver hvad tiden egentligen vore: tid hade för honom förut alltid varit dag ut och dag in, ingenting annat; men att ha en tid, som stod på fyra ben, alldeles som ett matbord, eller en tid, som ville framåt, liksom ett skapat kreatur, eller en tid, som rusade till sitt förderf, en tid, full med oro och faror, se det var något kuriöst. Men lika godt; majoren tänkte och tänkte och förestälde sig sittande på riddarhuset, der hans sköld väl måtte hänga i någon vrå med påskrift: »n:o — Ärensvamp till Kalfhagen». »Jag gör som landshöfdingen», tänkte han slutligen och — somnade.

Den der politiken försliter hjernan, liksom ett tröskverk skall arbeta sönder halmen för att skilja agnarna från säden; den der politiken är en farlig ting att handtera, och därför lät majoren politiken vara och sof. Men han drömde om förändringar, som förestodo, och i sömnen såg han en syn.

Det var en gammal riddarfigur, som stod framför honom; det hvita håret föll i vågor ner på den gamles skuldror, der han stod framför den sofvande majorens inre öga.

»Trasybulus», sade gubben »jag är din stamfar; se dig tillbaka, och du skall få se, att dina förfäder ärligt kämpat för konung och fosterland, vi hafva offrat allt, utom äran, för att rädda begge; men huru har ej du vanslägtats! Du är ej vår ättling, Trasybulus, ty vi voro ett med folket och värnade det mot försåt och våld; men då var folket oupplyst och viste ej sitt eget bästa. Mina efterkommande ha lemnat detta folk i samma råhet, ha velat nedtvinga det i samma mörker som då, men så snart edert eget intresse varit med i spelet, då han I retat samma folk mot eder och deras konung, då han I väckt uppror och tvedrägt i landet för att sjelfva vinna derpå. Nå väl, Trasybulus, tiderna hafva förändrats, folket har stigit i vetande och upplysning, och I han sjelfva lärt det, att det är folket, som har makten, emedan I sjelfve så ofta höjt upp eder på denna makt, begagnat denna kraft för edra ändamål. Nu har tiden kommit, att folket sjelf vill begagna sin makt, emedan det både känner dess tillvaro och förstår att bruka den, och nu, arme Trasybulus, reser du till riksmötet att bekämpa en opinion, som försvaras af tusende munnar och värnas af tusende människors förstånd. Trasybulus, min ättling, för detta kapten vid adelsfanan, med majors afsked, herre till Kalfhagen, vänd om, du bryter halsen af dig!»

Majoren vaknade och gnuggade sig i ögonen. »Håll, Petter! Huru långt äro vi hemifrån?»

»Knappt en mil, nådig major.»

»Hör du, Petter, jag har besinnat mig, gif hästarne en kaka och vänd hem igen.»

»Hem igen, nådig major?»

»Ja, för tusan, som jag säger.»

»Har nådig majoren glömt något då?»

»Är du galen, karl, gör som jag säger, och gif dem bröd och vänd hem igen: jag ger hela riksdagen på båten. Vill landshöfdingen,

så må han kämpa mot öfvermakten. Tack vackert! jag vill lefva och verka, jag, låt honom fara. Nog får länet höfding efter honom, som sköter länet lika bra som han; men hvem kan sköta Kalfhagen så bra som jag!»

Resan anträdde hemåt och Petter funderade hvad det kunde vara, som så hastigt ändrat majorens tankar, och då han hörde, att han flere gånger mumlade: »den förbannade opinionen», blef det klart för Petter huru det förhöll sig.

»Vet du, Märta», sade Petter till en piga, sedan majoren gått in och som bäst hölls i examen af majorskan, som gerna sett, att hennes man skulle nappats med tiden, blott för att få hem en negligé från Stockholm; »vet du, Märta, majoren har glömt sin opinion här hemma, vet du hvad det är?»

»Nej, jag har ej sett hans opinion.»

»Ja, det kan väl också hända», återtog drängen, »att majoren spräckt sönder den der opinionen på vägen. Det måste vara en bräcklig ting.»

Det sanna var, att majoren ej någonsin egt en opinion, utan skulle han ega någon, så var det bestämdt på lån.

»Vet du hvad, mor», slutade majoren sitt försvarstal till sin fru, »vet du hvad, jag ger riksdagen fan och säljer min förstfödslorätt för hundra riksdaler till kammarherren. Esau sålde sin för en grynvälling; det var godt pris den tiden.»

Majoren sålde nu sin representationsrätt för hundra riksdaler banko och köpte två stutar, som han kallade den gamla och den nya tiden, och är det anmärkningsvärdt, att den ene alltid går baklänges, då den andre vill fram, så att de en gång sönderbröto oket. En tidnings-skrifvare skulle på sitt värtaliga språk sagt: »konflikten emellan det stationära och reaktionära elementet gör en fraktion på den junktur, som förefinnes mellan det historiskt gamla och det historiskt nya.» Men Petter sade: »tro mig, ha inte stutarne fått sig en opinion.»

Det blef emellertid en stor uppståndelse i orten; prosten Slen-triander kom morgonen derpå till Kalfhagen och sade sig ej kunna begripa, hvarför en man af majorens kända öfverlägsenhet icke rest till riksdagen, då det icke var fråga om mindre än om hela hans rättighet att vara caput; men majoren hade kommit hem i god ro och gick hellre omkring på ängen, der man nu började slå, än han velat sitta på riddarhuset med oppositionen midt emot sig och en hop refe-

renter eller bläcksuddare uppe på läktaren. Adjunkten Drängstedt, som, i anseende till sin lilla lön, slagit sig på att vara läsare, det vill säga, ett slags ciceron för dem, som ville besöka helvetet och betrakta samlingarna af alla slags syndare, som tid efter annan kommit dit in, utfor näst påföljande söndag mot den, som af rädsla öfvergifver den heliga striden, och liknade majoren på Kalfhagen vid kung Saul, som gömde sig för folket, och den nya tiden vid Potifars hustru. Majoren kröp ner i sin bänk, för att ej blifva rent af utpekad; men detta halp föga, ty adjunkten Drängstedt sade då, brytande på dialekten:

»Se der den fäkunnige Saul, som, i stället för att slåss mot the Medianiter och slagta dem såsom boskap, sitter der nere i kyrkbänken såsom en kruka, den der ingen smörjelse hålla kan; akta dig, du Herrans förtappade, du evinnerliga kruka! Mätte Herran slå dig med ond sår, att du i din hjertans qvida må utropa: jag är såsom en uggle i the förstörde städer. Ack ja, älskade åhörare, snarligen få vi qvida: vi sitta såsom en stork på taket och såsom en uggle i förstörda städer, ty saltet hafver förlorat sina sälto och våra försvarare vika ifrån oss.»

Det var ej underligt, om allt det der förargade majoren, som ganska gerna skulle stridt med tiden, blott han vetat på hvad sätt det skulle tillgå. En vacker dag drogs åter vagnen fram, och majoren reste hela tre mil in till staden; men hvad som hände der, styrkte honom ännu mera i sitt beslut.

»Vet du, bror Trossbotten», ropade han, då han såg sin vän kaptenen stå utanför sin undantagsstuga; »vet du hvad — nå, håll, Pelle — tpro, tpro — se så, håll in bruntan — vet du hvad, nu är fan lös der inne i staden; hela borgerskapet har rotat ihop sig och skrifvit under en opinionsyttring — fy fan att en sådan håla skall ha en opinion, och vi här uti stora socknen, upplyst folk, hafva ingen.»

Jag har med vilja ej förut infört kaptен Trossbotten som talande, ty han stammade något, och det är något svårt att stamma skriftligen; kaptenen lyfte på nattmössan: »ja-ja sååå, de der käl-käl-kälkborgarne ha-ha-hafva en o-o-o-pi-pi-pi-pi-nion; de må-mätte ve-ve-veta hu-hut.»

»Ja, så tycker jag också», sade majoren; »vet du, då jag kom till gästgivaregården, så var der fullt af borgarpack, och en man kom emot mig, pottmakaren nemligen, och sade: vill majoren skriva under? och så stack han mig ett ark papper i näsan, fullklottradt med namn och en inledning af kråkfötter, som fan inte kunde läsa. Hvad är det?»

frågade jag — en opinionsyttring, sade pottmakaren, och stack papperet i näsan på mig, så att jag fick lukta. En opinionsyttring, vet bror, skall lukta som långtobak.»

»O-och de-det gjorde pott-pottmakaren?» frågade kapten Trossbotten.

»Ja, visst gjorde han det.»

»Nå, så hö-högg vä-väl bror ho-honom för tu-tu-tungan ve-et jag.»

»Nej, jag var väl klokare, ty hela hybblen var fullt af patrisk.»

»Ja, pa-pa-patterask, de de ä rä-rätta or-ordet», inföll kaptenen.

»Jag sade nej», återtog majoren, »men jag tänkte något.»

»Ja-så bror bror tänkte något?»

»Jo, tänkte jag, vänta bara, ert pack, vi ute i Klämstad kunna också hafva en opinion i representationsfrågan; eller hvad tänker du?»

»Ja, jag tä-änker väl i-intet egentligen, men ka-kan väl ändå ha en o-opinion», sade kaptenen; »ja-jag skri-rifver under, jag skri-rifver under hvad bror vill skri-rifva.»

»Tack, bror», sade majoren, »jag kommer med listan; nu far jag hem till prostens, ty han kan fatta i pennan, så att det får kläm.»

Prosten Slentrianders kammare var ett litet mörkt hål, på hvars ena sida en stor bokhylla hade sin plats, och i bokhyllan stodo en mängd gamla böcker i åtskilliga slags band, ett arf af prostens salig svärfar, men så heligt, att det aldrig vidrördes, utom i nedersta afdelningen, der kyrkoböckerna lutade sig emot hvarandra. På prostens bord låg ett gammalt utslitet exemplar af Homanns kartor bredvid en vattenkaraff utan propp och ett gjutet tobaksskrin, och i vrån närmast kakelugnen lågo hela bundtar af Svensk författningssamling, hvaraf prostens just nu studerade på medicinaltaxan, som enligt påskrift skulle blad för blad uppläsas från predikstolen, en ganska lärorik läsning och ganska nyttig sedan, emedan det ej kan fela, att allmogen på det sättet får veta hvad allting kostar på apoteket.

»Mjuka tjenare, hedersbror», sade prostens, då majoren inträdde, solbränd och fet, med en viktig min målad i ansigtet; »bror har något på sinnet; — får jag bjuda på en pipa?»

»Nej, tack, bror, du skall i stället skriva en opinionsyttring mot det hvilande — hur det heter nu igen — förslaget; det är rysligt och riktigt halsbrytande att uttala alla de der nya satorden; är det ärligt svenskt? låt se: konstitutionalitet, konstitutionsutskottet, byrå-kрати — och alla de der sakramenska kratierna; men nog om det. Du skall fatta i pennan min, det vill säga, vår tanka.»

»Ja, gerna, bara det är emot förslaget. Vet du hvad, det är fråga om att vi skola väljas liksom andra af folket», sade prosten och skrapade ur pipan, »och folket kan ej med oss, därför att vi måste taga vårt dagliga bröd ur församlingen. Religionen står i fara, ty sedan få vi aldrig ut våra rättigheter, kristendomen hånas och föraktas, ty presterna få sedan stå under allmän lag — det blir en försmädelse.»

»Ja ha, du har rätt, sätt dig ner och skrif.»

Prosten tog, efter mycket letande, fram en liten papperslapp och satte sig ner för att skriva.

»Nå, hvad vill bror ha skrifvet?»

»Jo, se der, skrif så här», dikterade majoren, »bror lägger ut det sedan, detta är blott sjelfva konfenta.»

»Kontenta, vill bror säga», yttrade prosten.

»Ja, lika godt», återtog majoren. »Jo, du kan säga: Vi Klämningeboer, sjelfegare och possessionater, finna klarligen, att tiden är ond, att om det får hålla på som det nu gör, så blir det rent af omöjligt att få pigor och drängar i Klämninge; de skäms inte att redan begära femtio riksdaler i lön, och en usel räfskäring tar aderton skilling och maten, hvilket är hutlöst. Detta skulle bli ännu värre, om torpare och backstugusittare skulle få inträde på riddarhuset.»

»På riddarhuset? Bror menar i representationen», anmärkte prosten.

»Det går på ett ut, de komma dit utan all förskyllan eller värdighet. Vänta litet, bror; vi skola tala om religionen en smula och om den gamla gudsfruktan och kärleken för konung och fädernesland; det är sjelfva såsen det.»

»Vi kunde ju», sade prosten, »anmärka, att tronen står i fara, och vi erbjudar oss att stödja tronen och den rätta tron, sådan som den besvuren är.»

»Ja, vi Klämningeboer åtaga oss att stödja tronen och beskydda religionen, det är klart som korfspad», sade majoren. »Skrif nu som dig lyster, jag har sagt min tanke; kunde du dra in på slutet något om pottmakaren, som kom stickande med sin opinionsyttring, så vore det bra; man begrep då i staden, att förslaget kom från mig.»

Prosten skref med små, nästan osynliga bokstäfver, ty han var prest på landet och var rädd om papperet som en fransman om sin karta. Ändtligen var skrifningen slut, och nu uppläste prosten följande:

»Tiden är något, som måste understödjas af de fyra grundpelare,

som från ålder understödt friheten och tronen, att ej säga altaret. Nu hafver likväl så hänt, att en minoritet satt sig upp mot majoriteten . . .»

»Ja, det var bra», inföll majoren, »jag förstår, med minoriteten menas pottmakaren och med majoriteten mig, ty jag är major.»

Prosten, läsande: »som tänker helt annorlunda, oaktadt den öfver-skrikes af tidningsskrifvare och bläcksuddare, hvilkas hela diktan och traktan det är att vända upp och ner på det gamla, för att göra sig till godo hvad de kunna. Men för att visa, att vi Klämningeboer af de bildade stånden icke hysa samma åsigt i representationsfrågan, som åtskillige af de oupplyste af bönder och borgerskap, så få vi förklara, att vi anse det hvilande representationsförslaget böra afslås utan att pröfvas och säga, att allmänna val blott skulle förorsaka förargelse inför Gud och människor — Amen. Klämninge den etc. etc.»

»Nå, hvad tycker bror?»

»Jo, bra nog, men det är skrivvet med moderation; bror kunde gerna hunsat om dem litet mer.»

»Nu låter bror skrifva om det», sade prosten, »jag har inte just så godt om papper.»

»Ska' ske, ska' ske», sade majoren, satte sig upp i sin vagn och for.

Det var en olycka med den opinionsyttringen; när allt kom omkring, kunde man ej få flere namn undertecknade än Trasybulus Ärensvamp, egare af Kalfhagens säteri; Jeremias Slentriander, prost och kyrkoherde; Michel Lisk, kronolänsman; Petter Niklas Drängstedt, S. M. adjunkt, och Salomon Trossbotten, f. d. kapten, boende på n:o 6 Klämninge bys egor.

Vid närmare besinnande fann man, att dessa fem ej voro nog för en kompakt opinionsyttring, och hela förslaget blef således liggande. Emellertid fann både majoren och prosten en tröst deri, att man i en tidning ansåg sjelfva *tystnaden* för en opinionsyttring, och sålunda afstannade allt precis der det hade börjats.

Tro mig, det ligger många sådana opinionsyttringar i lådorna än här och än der, fastän olyckan velat, att de ej blifvit publicerade; mången skulle strida mot den nya tiden, om han blott kunde få många nog med sig; men se deri ligger just knuten.

Skatorna.

Jag tviflar på, att någon ännu kunnat säga hvad det egentligen är som skatorna skratta åt; man har väl länge hört dem sitta här och der och begrina världen och skratta åt ingenting, men ingen lär ens hafva försökt förklara orsaken.

Som man vet kan elefanten gråta stora, strida tårar i kapp med hvilken madam som helst, hvilken blifvit »oskyldigt», det förstas, pliktfäld, för det hon hållit lönkrog. Historien förmäler, att ett sådant djur, som skulle föras till Jardin des plantes i Paris, gret, som det varit rasande; ty de tjockhudade djuren äro mycket absoluta af sig och trifvas bäst i sådana stater, der en regerar och alla andra blott tuga och lyda — det skulle vara en stor skilnad för det stackars djuret att komma direkte från stora Mogul till förste konsuln i en republik! — men nog om det; man har emellertid ej med nog uppmärksamhet följt djurens affekter; allt har sina orsaker, och således äfven dessa.

Då jag händelsevis gjort en upptäckt angående orsakerna till skatornas skratt — upptäckter ske alltid händelsevis — så hade jag först ämnat att författa en memoir om ämnet och skicka till alla lärda samfund i den kända världen; jag hade troligen med omgående post fått mig ett kallelsebref att inträda som korresponderande ledamot i samfundet; men jag är en vän af folket och ville således låta folket direkte veta mina små rön i naturalhistorien. Midt emot mitt fönster står ett träd, det är en rätt vacker rönn, som mot hösten är full af

»rönndrufvor» — i den rönnen hålla skatorna på att bygga ett konstlöst bo af pinnar och qvistar. De äro två och hjälpa hvarandra troget; från bittida på morgonen till sent på qvällen arbeta de flitigt, snart är boet färdigt; då bo de tillsammans i sämja och endrägt, hjälpas åt att kläcka ut äggen och att mata ungarne; när dessa blifva större, lära de dem flyga; mödan är gemensam. Kommer en roffogel inom deras synkrets, så gömma de sig begge, faller en unge ner och dör, klaga de begge, och när de flytta, följa de hvarandra, bygga ett nytt bo och lefva på sitt gamla sätt; men de skratta mycket, nästan för mycket, för att vara endast af glädje öfver sin lycka.

Jag har länge funderat öfver resonen, jag reflekterade till och med en hel hop.

Nu vet enhvar, att skatan aldrig bor annat än i sällskap med människor, i städer och byar. I skogen, på ängen, med ett ord — i vildmarken ser ni dem aldrig. Skatorna äro således sällskapliga djur, det är nummer ett, och älska människan, det är nummer två, och likna människan derutinnan, att de tycka om silfver och andra glänsande ting, det är nummer tre, och till och med kunna stjäla, precis som om de vore riktiga människor: om man nu lägger härtill, att de lefva två och två i ordentliga äktenskap (nemligen detta är en »det går an»-idé), samt skratta så hjertligt som trots någon beskedlig handelsbokhållare, som råkat säga ett qvickt infall, eller en extra notarie, som får beundra ett dylikt af sitt hofrättsråd — så följer deraf, att, fastän skatorna icke äro riktiga människor, så äro de likväl icke så rasande långt ifrån.

Mina skator höra till la haute volée, de bo åtminstone i höjden, högre än två våningar, min rön är deras lilla »sommarnöje», och hafva de uppe i toppen troligen en ganska vacker utsigt. Jag sökte sjelf härom dagen att skaffa mig ett ungefärligt begrepp om vidden af deras synkrets, i det att jag stack ut hufvudet genom en taklucka på en byggnad der nära vid — det var en förtjusande utsigt, fastän jag ej såg mer än åt ett håll; men jag kan ungefärligen imaginera mig huru de hafva det der uppe. Jag observerade ock, att mina skator alltid sutto och sågo sig omkring, då de skrattade, eller också kom en af dem hem från en utflykt i granskapet och tycktes omtala något för den hemmavarande; språket förstår jag väl inte riktigt, men att det är i samma slägtskap med kinesiskan, som svenskan med sanskrit, är temligen afgjordt. Nå väl, jag observerade ännu mera noga och

såg, att mina skator tittade in i alla fönster under vägen — de måtte skratta åt något, som de se — jag företog mig därför att ta reda på hvad det kunde vara.

I nedra våningen i det der huset bor en skomakare; han super något, men är en i öfrigt mycket beskedlig karl, som blott är herre i sitt hus, då han tagit något till bästa. Fru skomakerskan är en riktig amazon, som håller sin man med gesäller och pojkar i ordning. Man ser därför den beskedlige skomakaren sitta framför sin tafla dagen i ända och späka sin lekamen och sy skor; gumman åter sitter inne i sin kammare, allt emellan som hon är ute och grälar på sin Klacklander.

»Nå, Klacklander, hvad gör du, ser du inte upp med pojkarne; ser du, ditt eländiga kräk, hur Janne har pinnat den här klacken snedt och sålat fast en ny tånäsa, så att det är synd och skam åt — om jag inte vore, så gick det åt helvete allt ihop» — och med dessa ord går hon in i sin kammare till madam Sviskonqvist, vindragarens hustru, som sitter der inne och dricker sin lilla kaffetår på bit.

»Herre Gud, hvad jag är en olycklig hustru!» säger Klacklanderskan och sätter sig vid det lilla runda, trefotade bordet, på hvilket kaffepottan står och en gammal kortlek ligger. »Herre Gud, hvad jag är olycklig, som har en sådan dålmåns till man! Vet syster, i förrgår var han full igen, det eländiga kräket, och ville vara herre; men, Gud ske lof! att jag orka med honom; jag slog ikull'n i sängen, så att han låg der som en trasa, tills ruset gick af honom. Lägg kort, syster lilla! Hur var det? Spader tia! och, låt mig se, trettonde kortet derifrån klöfver-ess! hvad betyder det nu igen, syster?»

Madam Sviskonqvist klipper slugt med ögonen och säger med en profetisk ton, så god som mamsell Arvedssons och fru Krüdeners: »det betyder snart lik i huset.»

»Ja, Herre Gud, om det vore så väl!» säger den stora frun; »om ändå Klacklander vore väl i jorden, så skulle jag drifva verkstaden med fart, nu super han upp allt ihop.»

Derute satt herrn i huset och klackade; det sved i tummarne, som voro halfstrypta af becktråden. Han suckade. — »Hör du, Janne, tag flaskan der borta och spring öfver till krögaren och bed

om kredit på ett halfstop; det skall riktigt betalas i morgon. Om bara fan väl tog det långa spektaklet der inne, så skulle jag lefva väl se'n.»

Der uppe i andra våningen af samma hus bor kapten von Slarfven. Äfven han är gift, lyckligt gift och har en liten söt hustru. De hafva blott varit gifta i några få år och hålla innerligt af hvarandra. Lilla frun förde förmögenhet med sig i huset, och det behöfdes; von Slarfven var fattig som en skåprätta och behöfde hvad han fick. Nu skaffade han sig en hel våning, alla möbler af mahogny; von Slarfven går halfva dagen i sidennatrock, utsydda tofflor och rökmössa. Lilla frun visar sig hvarje morgon i en modern morgondrägt af musslin. Man ser dagligen främmande der i huset, vänner och bekanta, det förstås. De små barnen se ut som dockor; men hvarje afton är von Slarfven borta, frun också, men åt hvar sitt håll; mannen spelar höga spel med förnämt folk och har den äran att förlora betydligt. Småningom har kaptenens lynne förvandlats; han är mera ömtålig och kinkig än förr; lilla fruns morgondrägt gör ej samma intryck på hans hjerta som fordom.

Frun sitter en afton der hemma; — hennes syster är hos henne — lilla frun gråter; hvad kan felas? »Ack, Amelie!» säger hon, »gift dig aldrig, om du ej vill bli lika olycklig som jag. Von Slarfven älskar mig, det vet jag, men han blir dock allt mera kall emot mig; jag vet, att han förlorar betydligt på spel, att den yppiga lefnad, som våra bekantskaper göra nästan oundgänglig, uttömmar våra tillgångar.»

»Skulle», frågar systemen och slår upp sina barnsliga, klara ögon till en fråga, »skulle din man mindre älska dig, då han vet med sig, att det är han, som förstört din förmögenhet; skulle han ej med kärlek återgälda hvad hans obetänksamhet kostar dig?»

»Nej, nej, min kära Amelie, så är det icke, det är sällan samvetsförebåelsen gör en menniska bättre än förr!» snyftar frun; »då han återser mig, gnager honom medvetandet, jag blir honom obehaglig, därför att min närvaro alltid uppväcker smärta i hans bröst. Du minnes, att vår far mycket höll af vår vördnadsvärde prost der hemma, att de beständigt umgingos, men sedan den gode andlige mannen nödgades gifva vår far den förkrossande underrättelsen, att hans äldste

son blifvit mördad på en resa i Italien, efter den stunden flydde vår far den gode mannens sällskap. »Hvarför gör du det?» frågade ofta vår goda mor; »är du ej mera hans vän?» »Ack jo», svarade vår far alltid; »jag är ännu hans vän, men se, han bär en Jobspost präglad på sin panna, det är för det tecknet jag flyr.» Så, min Amelie, är det äfven med en hustru, hvars lycka och förmögenhet mannen förskingrat; hon bär en tyst förebråelse på sin panna, det är för det tecknet han flyr. Hjelp mig att gråta, Amelie!»

Der uppe på ett vindsrum i samma hus bor en skrädharegesäll. Det är en vacker karl, och han gifte sig för ett år sedan. Han är på mästarens verkstad hela dagen, för att förtjena något att lemna der hemma åt hustru och barn; han är flitig, han håller af sin hustru och sitt lilla barn, men när han går hem, dröja ändå hans steg; han skyndar sig icke mera så fort uppför trapporna som i början.

Nu kommer han hem och går långsamt uppför de trenne trapporna, han inträder i sitt lilla vindsrum.

»Jaså, äntligen», säger hustrun, »du hann då äntligen uppför trappan en gång. Kaptенens Stina Lisa var väl till mötes, kan jag tro? Min käre man skulle väl snacka en hop dumheter med det otäcka stycket, och jag stackars olyckliga qvinna skall sitta här ensam hemma hela dagen.»

»Kära Karin, jag är ju på verkstaden hela dagen; der är tre riksdaler banko, som jag förtjenat ihop.»

»Gör af dina pengar hvad du vill!» säger hustrun och slår en knyck på nacken; de der tre banko skulle nog Stina Lisa eller skräddarns Anna tycka bättre om. Det var skada», fortfor hon med ett försmädligt leende, »det var skada, att du kom hem med den styfvern till din stackars hustru och barnet; du kunde ju stält dig in med någon af dina sköna bekantskaper; vet du hvad jag vet om dina vägar? En af mina bekanta såg dig stå en hel timma på gatan i dag och tala vid den der otäcka Pauline hos källarmästarns.»

»Nej, Karin», säger mannen och blir, oaktadt sin fromma natur, litet ond, »det har din vän ljugit, så att det står herrliga till; jag bara frågade henne, om källarmästaren var hemma, intet vidare, och det var gjordt på fem minuter.»

»Jaha, lika godt, jag vet hvad jag vet!» sade hustrun; hon bör-

jade att gråta, tog sitt barn i famnen och snyftade: »stackars barn, din far bryr sig inte om din mor, du har snart ingen far mera.»

»Ja, ja!» suckar mannen vid sig sjelf, »på detta sätt slår nog den spådomen in!»

I det der lilla huset der bredvid bor ett gammalt folk i all endragt och sämja, efter hvad det vill synas. Det är rådman Quintalin med sin gumma. Rådmanen går der dagen i ända, klädd i sin gråa rock och med nattmössan på hufvudet, och gumman stökar i huset, prydd med dusamell — negligé kan den ej kallas. Det är ett hjertinnerligt beskedligt folk, begge två, och det är blott i ett enda fall de icke allt ifrån början kunnat sympatisera.

Det är nemligen om Calle. — Kanske ingen vet hvem Calle är, så får jag berätta, att han är enda barnet och för närvarande underlöjtnant vid ett husarregemente.

»Förbanna mig, jag skickar en fyrk mera till den slyngeln!» säger gubben och skjuter nattmössan med en egen behändighet på ena örat; »förbanna mig, jag det gör!»

»Ja, så gör jag», säger gumman, »om jag också skulle taga min sista smörmark och sälja, så skall den stackars gossen ha hvad han behöfver — du har hatat det stackars barnet, allt ifrån han var liten, för si du har alltid varit en tyrann.»

»Nå, nå! inte så häftigt, min gumma lilla», säger gubben och tar fram en anteckningsbok, »hör på nu bara.»

»Det är onödigt att höra på», säger gumman.

»Ja, det tror jag nog», menar gubben och fortfar: »Martii den 16 sändes per posto till Calle 44 rdr bko.»

»Ja, det var också en summa! infaller gumman.

»Martii den 20 till Calle 250 rdr bko, Aprilis den 2 till Calle 100 rdr bko till en ny kappa, Aprilis den 12 item till Calle 56 rdr bko, Aprilis den 13 till 3 marker fisk, 18 skilling — jäså, det hör inte dit — hm, hm!»

»Ja, det är nog», säger gumman; »men nu skall ändå Calle ha sina femtio riksdaler.»

»Femtio, kära mor?» säger gubben, »det skulle väl gå an, det, men si det är etthundrafemtio.»

»Ja, det är detsamma», ropar gumman. »Calle skall ha dem, stackars barn; om jag inte vore, så fick han gå naken och svälta i hjel, stackars gosse!»

Jag bör anmärka, sanningen likmätigt, att det stackars barnet är trettiofem år gammal och en stor rumlare, som esomoftast gör tienstgörande majoren besvär nog.

Hvem är det som bor der borta i det stora vackra huset? Det ses troligen också från den höga ståndpunkten i skatboet! — Ja, visserligen — der bor baron Fredenpalm, en mäktig rik magnat, gift med brukspatronens dotter der nere från bergslagen, jag kan inte för ögonblicket påminna mig namnet.

Baronen är en liten, rätt beskedlig man, något dum af sig, säger man, men af det förträffligaste hjerta.

»Välkommen, herr löjtnant!» säger han förbindligt, »var god stig in hos min hustru, jag skall strax komma efter.»

»Välkommen, min älskade Jaques! säger han förbindligt; »gick Fredenpalm ut? Ack, min Gud, hvad han tråkar ut mig! Här sitter han då hela dagen ibland, och hade jag ej hoppet, att du då och då kom hit, så...»

»Ack, älskade Fredegunda!» hviskar löjtnanten, »jag föreställer mig hvad du lider — han hade den godheten att lofva komma strax efter, han är strax här.»

»Jaques», suckar frun, »du tänker väl ofta på mig?...»

»Ödmjukaste tjenare, herr löjtnant!» säger baronen och klifver med detsamma in i rummet. »Jag ber om förlåtelse att jag lemnat er ensam med min hustru; var god sitt ner älskade Fredegunda, ring på te!»

»Kanske du fryser, älskade Sebastian», säger frun och klappar honom på kinden; »herr löjtnant, ni skall vara god moralisera Sebastian, för att han går ut så tunnklädd! — en man, som ej aktar hel-san, älskar inte sin hustru; du skall akta din hustrus man, min egen Sebastian!»

»Ja verkligen, herr baron!» säger löjtnanten; »hennes nåd har rätt...»

»Nej, nej, herr löjtnant», småskrattar baronen, »men hon är så förfasligt rädd om mig, min lilla hustru. Är jag icke försigtigt klädd? Först har jag en tjock flanelsskjorta närmast kroppen, den lade jag mig till i fjol våras, sedan jag haft frossan, — jag frös nemligen i två

månader nästan kontinuerligen — der utanpå en hollandslärtsskjorta, och så lifstykke af fint sticktyg; dessutom nyttjar jag alltid om vintern tre par kalsonger, fastän jag nu på vårsidan lagt af det ena paret.

»Men kan det inte vara oförsigtigt?» frågar frun med bekymrad uppsyn; »bara du inte förkyler dig, min egen man!»

När löjtnanten går, får baronen en vink af frun och bjuder löjtnanten vara god helsa på vid tillfälle; — »det gör ingenting, om jag inte skulle vara hemma, då herr löjtnanten kommer. Herr löjtnanten kan sitta och språka en stund hos min hustru, som är så ensam och har ledsamt, stackars liten.»

Der borta i den röda gården — den ligger också inom mina skators horisont — bor magasinförvaltaren Rattenfraat; hans förfäder kommo in från Holland med Luis de Geer — åtminstone låter namnet så. Herr Rattenfraat har qvar en hel hop holländsk flegma, han kan hela dagen sitta på sin kammare med de gröna oljemålade tapeterna och räkna vid pulpeten; han är långsam i alla sina vändningar och skulle kunna hänföras till sengångareslägtet, det vill säga i kusunage med *Bradypus tridactylus*, fastän han har fem fingrar, af det långa slaget ändå. Han lefver ganska godt på musfrat och hoptorkad säd, som »balanseras» år från år i räkenskaperna.

Frun är en liten beskedlig människa, som har sin fru mor, enkekamrerskan Skrammelbom, i huset.

Gumman är en liten, mager figur, som far omkring i alla husets vrår och vinklar, gör sina anmärkningar och ger sina råd.

»Om jag kunde begripa hvad Rattenfraat tänkte på, som köpt detta», heter det hundra gånger om dagen; Rattenfraat har inte förstånd för två styfver», heter det vidare. — »Stackars Sara», heter det ännu vidare, »du är riktigt att beklaga, stackars Sara, som fått dig en sådan som Rattenfraat till man; der sitter han inne och pluggar dagen i ända, och man får inte skura en gång, så att alla människor skola säga, att du inte duger för två styfver.»

Dessa föreställningar hafva småningom nött in sig i fru Sara Rattenfraats själ; hon är, utan att egentligen veta huru, en olycklig hustru; mamma har så sagt, och fru Sara Rattenfraat har just aldrig befattat sig med att tänka sjelf — mamma har varit hennes tankmaskin; hon tänkte med sin mors hjerna, liksom hon härfvade garn på sin mors knäpphärvel.

Herr Rattenfraat har nödgats gå upp i magasinet och har glömt sin kammarnyckel hemma — vips är svärmor der; gardinerna nedtagas, på golfvet slås ett helt haf med vatten, taflorna, föreställande »Amant mucisien» och »Mari battu et contant», det vill säga två gamla franska taflor, tryckta i fyra färger, uttagas och tvättas med såplut, så att bara kritan sitter kvar af förgyllningen, väggklockan uthänges i köket, papper och annat »skräp» undanstökas, med ett ord, då herr Rattenfraat kommer hem, känner han icke igen rummet; papperen ligga hopvräta, klockan knäpper icke som vanligt, de gula gardinerna äro ersatta med ett slags röda lappar, som »bättre skola stå emot tobaksröken», med ett ord, herr Rattenfraat befinner sig på ett alldeles främmande ställe. Då förgrymmar han sig och går in till fruntimmerna; de hafva väntat en storm och stält sig, figurligt taladt, med ryggarne mot hvarandra, liksom de gamle berserkarne gjorde. Herr Rattenfraat börjar anfallet med en fråga: »hvem i Herrans namn har vändt upp och ned på allting i min kammare?»

Herrns roll var likväl härmed slut; ty nu började svärmor att utösa en ström af ord till försvar: — »om att rummet såg ut som ett stall» — »att stackars Sara fick skämmas ögonen ur sig» — »att hela sta'n sade en hel hop om saken», och mycket mera, som jag ej kan uppräknas. När svärmor ej orkade mera, började sjelfva fru Sara att utgjuta sitt hjerta, och när dess källa började sina af, tog svärmor vid; nog af, saken slutade så, att herr Rattenfraat måste krypa in i sin fuktiga kammare, sedan han med sin blotta närvaro fått sin hustru i tårar och sin svärmor i det mest moderliga raseri. »Jaså, din tyrann», ropade gumman till slut, då han tog sitt parti att gå in till sitt.

Der låg han nu i fukten och kunde ej sofva, ty klockan knäppte icke som vanligt; han fick tandvärk af skurlukten och svärmodren sade: »der ser man hvad innesittandet gör; nu får Rattenfraat tandvärk, bara för han står på magasinet en smula! Stackars Sara, det är en olycka att ha en sjuklig man, du får slutligen bara bli en sjuksköterska, stackars Sara, det blir hela herrligheten.»

Inne på gården hos magasinsförvaltaren Rattenfraats bor också ett äkta folk. Mannen är nattväktare; man ser intet annat än taket på den lilla byggningen; men skatorna måtte kunna se mera. Om man

tittar in i rummet, ser man öfverallt spår af fattigdom — det är ett gammalt ordspråk, att der fattigdomen kryper in, kryper ock kärleken ut. Det slår in här. En skara barn leka på golvet, men de äro magra och gulbleka; en liten unge ligger i ett slags skrub, inlindad i trasor och diar på en sudd. Mannen träder in, klockan är så der fyra på eftermiddagen, hans ansigte är rödblått, ögonen blodsprängda, han raglar, han är drucken.

»Nå hvad i djefla skinn är detta för ett spektakel? Är inte ungen död ännu?»

Modren sitter der och suckar bredvid skrubben, barnet skriker.

»Nå så!» fortfor mannen och kastar sig på en bänk; »jag har länge nog tålt detta här ungskricket. Jag skall sköta min tjänst och får ju inte sofva en enda blund för tjutet. Jag vill sofva — ut ert pack!»

»Käre Matthis», säger hustrun, »du skall ej vara så orimlig; barnen vänta på potatisen, bara de fått äta litet, skola vi gå ut.»

»Jaså, är det intet annat, som felar?» säger mannen och raglar upp; »se så, den sorgen skall snart ta en ända!» och med dessa ord kullslår han potatisgrytan i spiseln, så att elden släcket. »Jag har inte ätit på två dar sjelf, men du och ungarne äta mig ända in på benen; ut, pack!» Nu kastar han sin hustru, som håller det minsta sjuka barnet i sin famn, ut genom dörren; de öfrige, vana vid manövern, springa sin väg. Matthis är således herre i sitt hus och kastar sig på den usla bädden. Ni frågar: super Matthis ofta sig full? Åh ja, han är ofta full, men han tål inte mer än en sup, när han ej fått mat på två dagar, — det är egentligen fattigdomen och icke öfverflöd af bränvin, som gör honom till drinkare och till sin hustrus och sina barns förskräckelse.

Men hvem bor der borta i det lilla nätta huset med kaprifollihäcken utanför? Jag för min del har observerat, att mina skator aldrig se ditåt och skratta, de hålla sig allvarsamma och beskedliga.

Det är en ung prest med sin hustru, som bor der. Ser ni den unge mannen, som står i trädgården och hjälper sin hustru med planteringen, ser ni det lilla barnet, som tultar der på gången och leker med den lurfviga hunden? Det är hela familjen.

Den husliga lyckan kan ej beskrivas, den utmärkes genom intet annat än frid och lugn; det är lätt att beskriva vattenfallet, som splitt-rar sina vågor mot klippafsatserna och brusar i djupet, man kan säga mycket derom; men man har ganska litet att säga om den lugna floden, som i ett nästan omärkbart strömdrag flyter mellan sina blosterstränder: så är det också med den husliga friden, den husliga lyckan. Allt är så hvardagligt, allt är så regelmessigt, att det kan beskrivas med blott några ord — dock det kan ej beskrivas.

Botanisten kan skildra det yttre af en blomma: detta är ståndare, detta är pistillen, detta är blomfodret och detta är den yppiga kronan; men han kan ej fatta och ej beskriva dess inre lif, han kan ej säga oss hvarför rosens blomblad bära morgonrodnadens färg och hvarför liljan har snöns. Så är det äfven med mensklig lycka, vi se den och vi tro oss ofta se den, men vi kunna aldrig uppge hur den växer, hur den utbildas, — ett veta vi dock, att sällheten växer som blomman bäst i frid och lugn, bäst i dalen och den stilla huslighetens gårdar. Vi veta, att för begge det behöfves ljus ofvanifrån för att frodas och grönska, och att under natten faller himmelens dagg öfver ängen och uppfriskar den. Der borta hos prestfolket växer kärleken på sin naturliga grund; han är ej planterad, icke tillkonstlad och ej spaljerad, han växer fri som kaprifolihäcken. Hvarken staden eller jag eller skatorna ha särdeles mycket att säga om det folket.

Efter dessa undersökningar och betraktelser började jag få reda på saken. Mina skator flyga nemligen omkring i staden och se in i familjerna; der de näsvisa djuren få se, att människornas äktenskap äro uslare, kärlekslösare och trolösare än deras, skratta de af hjertans grund. Det är därför de skratta nästan beständigt.

Fastän jag själf är ogift ännu och kanske ända in i min senaste ålderdom förblifver »ungkarl», så var det ändå nästan för magstarkt att komma under fund med, att ett par skator fördristade sig skratta åt hederligt folk, som likväl äro, så vidt jag vet, kristne, och dessutom lutheraner.

Jag spekulerade länge, huru jag möjligen skulle kunna vänja mig att tåla detta gäckeri med de menskliga inrättningarna; men det fortfor

så oafbrutet, mitt fromma sinne blef allt mera retadt mot de infama skatorna, som vågade skratta åt hederliga, genom ordentlig vigsel sammanvigda och ej ännu ens i konsistorio anmälda par. Jag måste således taga någon kraftigare mesyr och tog ner professor Hvassers bok om äktenskapet från min hylla, begaf mig upp på vinden, slog upp den lilla takgluggen, som jag förut omtalat, lade boken framför mig i takrännan och kastade mina ögon på skatorna, hvilka nu som bäst höllo på att mata sina ungar.

Jag slog upp pag. 9 och läste med hög röst:

»Då den pseudonaturalistiska åsigten mäktat försvaga eller upphäfva tron på det eviga, hafva äfven samvetet och förnuftet eller medvetandet af det rättas och sannas nödvändighet, hvilken uti denna tro har sin lefvande rot och grund, förvissnat, och under det naturdrifternas till positiva krafter — inom känslans gebit har viljan emanciperat sig från samvetets makt, och i denna emancipation satt sin frihets sanna väsende —»

»Begripen I detta?» frågade jag, när jag läst upp det anförda stället.

Skatorna sågo något förlägna ut; jag tänkte därför att smida, medan jernet var varmt, och slog upp pag. 87 och läste:

»Erkännandet af generationens helighet utgör, såsom redan är sagdt, äktenskapets inre lefvande rot — — —»

Jag hade knappt kommit till »roten», förrän skatorna började skratta af alla krafter; kan man begripa, hvaråt de skrattade? Jag kan inte begripa det, men därför blef jag också ganska ond, slog handen i takrännan, så att hon svigtade — det är nemligen en gammal träränna — och utropade:

»I grinande uslingar! er kärlek är blott »somatisk» och icke denna luttrade, heliga kärlek, som människorna hafva; människans generation är helig och alldeles icke det allra minsta djurisk, vi homines sapientes handla af en djup och helig inre grund, hvars innersta och sanna kärna är af himmelskt ursprung, I åter af en rent af »somatisk», på instinktens grofva jordmån uppskjuten, ren och obemängd djurisk sinnlighet eller »somatisk» kärlek; I skolen veta, att »det positiva i äktenskapets idé utgöres af erkännandet af generationens helighet.» Af detta erkännande följer omedelbart begreppet om qvinnans värdighet; ty (nu lade jag vigt på orden) inom sexualförhållandet är hon *hufvud-*

sakligen generationens organ, då deremot mannen är blott propagationens.»

Mina skator fortforo likväl att skratta. Jag blef allt mera förargad och slog upp pagina 118.

»Tyst litet grand, I skolen få höra något, som skall förskräcka er!» Jag läste:

»På den venstra sidan står en väldig och fruktansvärd gestalt; men hans anlete är icke menskligt. Det är deremot *Oxhufvudet* — — —»

Nu började skatorna skratta alldeles onaturligt; jag kunde inte begripa orsaken; det låg väl ingenting löjligt i det der — men de skrattade.

»Hans anlete är icke menskligt», läste jag om igen; »det är deremot *Oxhufvudet*», om ni följer meningen rätt, mitt skrattande herrskap», tillade jag, »så finner ni tydligen, att det här icke är fråga om kapten Oxehufvud, som sålde briggen Oscar, utan om en myt, och kapten Oxehufvud är inte mytisk, fastän hans handling är något mystisk.»

Skatorna höllo nu upp med sitt skratt. Jag fortfor:

»Oxhufvudet, denna de samtida folkslagens bild af det fruktansvärda, af ödet och makten, som beherrsakar hans — nämligen gestaltens, tillade jag — jättelika skuldror. Äfven på hans — på gestaltens, tillade jag — armar ligger ett barn, men det hvilar ej i moderlig famn, dessa armar äro af koppar.»

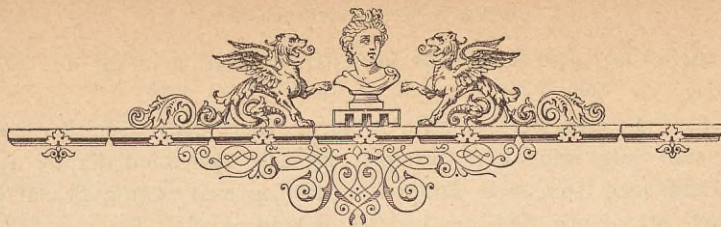
När jag kommit ända till »offrets klagoskrän», som är sjelfva det, som tar mest i hela stycket, skrattade mina skator så, att jag, för att ej riskera deras lif och helsa, måste krypa tillbaka in genom gluggen och taga »Äktenskapet» med mig.

Det är ändå bra besynnerligt med mina skator: de älska hvarandra och de små så innerligt, de hjälpa hvarandra så troget — är detta blott instinkt? Ja visst, det är instinkt; men fans det icke i tidens morgon äfven en sådan hos människan? och äro icke hennes fel, hennes laster, hennes afvikande från sedlighetens och fromhetens vägar endast följderna af en förvisning från hennes första rena barnasinne? är icke äktenskapet, som ofta blott är ett skenbart godt, endast ett konstigt botemedel mot en tillkonstlad sjukdom?

Frågorna kan ej samtiden besvara; men det är dock gifvet, att det finnes en kärlek i lif och död, som på sina snöhvita vingar svärfvar

i rymden, dit inga mensklige lagar nå, och der inga band hinna att fångsla den inom de gränser, som bestämmas af seder och bruk. Se på en lycklig mor, när hon leker med sitt barn, se på en man, som offerar lifvet för det han älskar, det må då vara en flicka eller ett fosterland, se på ett barn, som gråtande qvarhänger sig ännu vid sin moders lik, och säg mig — är detta icke också instinkt, eller hvem har stiftat lagarne för denna kärlek? — ligga de sammanhållande trådarne i människornas händer? — Ingalunda — kärleken och äktenskapet äro af Gudi.

Telegrafstolparne.

Icke har jag velat tro det, men sanning är det — telegrafstolparne hafva förnuft, äro verkliga varelser, liksom vi, fastän naturligtvis långt under människan i förstånd, ty hon är den förnämsta i skapelsens kedja, det veta vi — och en krögare med blå näsa är mera lik en Guds engel än någonsin en stackars dufva — allt det der är klart i sig. I våra tider tror man intet annat än det man sett med sina egna ögon eller hört med sina egna öron; man tror, med ett ord, på ingenting annat än sig sjelf, och i detta fall hör jag till tiden; men jag har verkligen hört telegrafstolparne tala, icke genom tråden, utan sjelfva — individerna.

Jag gick mig en afton ut att spatsera, och gick stora landsvägen, der bredvid Kongl. telegrafstyrelsen på vissa afstånd rest upp stolpar. Jag betraktade dessa bräckliga stolpar, så smärta och höga, och tänkte ett och annat om hvad verkan allt detta skulle ha i en framtid, om t. ex. krig och telegrafi kunde finnas på en gång, om ej jernvägsnäten och dessa eviga trådar inom kort skulle förbrödra folken, snart göra ett gemensamt telegrafspråk nödigt och omgestalta nationernas kottierier till en enda stor mensklighet, som icke hade någon skrinlagd ära eller några klafbundna intressen. Just när min framtidsverld höll på att klarna för mitt inre öga, hörde jag bredvid mig en djup suck. Jag stannade — det suckade omigen, och sucken kom från telegrafstolpen.

Nå, tänkte jag, med sämre har jag talat. »Hvarför suckar du?» frågade jag.

»Ser ni, min herre», sade stolpen, »telegrafstyrelsen har i sin onåd stält mig midt i en kärpöl; jag står med foten djupt i dyn, ompackad med sten och skräp; här står jag med stöttor, liksom jag ej kunde stå af mig sjelf, om jag fått en annan plats. Ser ni», tillade han, »huru orättvist deladt: jag i ett kärr, min arme granne likaledes, en hel rad olyckliga, dömda att stå lågt; och de der borta, precis likadana stolpar som vi, ej en hårsman bättre, se huru de höja sig uppför den der backen, huru de andra fått sin plats der i ängen, och der oppe på högsta höjden, den der som står så nära himlen, fritt och torrt, och högmodas. Är det rättvist?»

»Nej, visst icke. Er belägenhet är i sanning omvexlande», blef mitt svar; och jag gick linien fram. Hela den förnedrade linien mumlade och suckade. Jag gick uppför backen.

»Herre!» sade en telegrafstolpe, som stod på slutningen, »tycker herrn, att det är skick och skäl att ställa mig så här på sneda backen midt i ett stenröse? Jag står nog högt att se några stackare under mig, men ändå, hvilken rad öfver mig! Är jag ej så god som de?»

Längre fram på höjden af kullen stod den lycklige. Han skrattade bittert. »De der narrarne afundas mig, och här står jag utan skydd för stormen, utan stöttor, utan någon granne, med hvilken jag kan språka som kamrat och vän; på begge sidor om mig går linien nedåt, alla afundas mig.»

»Ja, det är sant», sade jag i förbigående till den upphöjda stolpen och gick vidare. Öfverallt klagan. Slutligen blef jag förargad på de dumma stolparne. »Hvad ville ni att telegrafstyrelsen skulle göra? Skulle den ställa er alla på samma ställe, i en klunga?»

»Ja, det hade varit rättvisa; vi äro alla lika goda stolpar, precis samma träslag, tillyxade af samme mästare.»

»Men då hade ni också varit onödiga, ty då hade ni ej tillsammans utgjort stödet för en telegraflinie.»

»Det gör oss detsamma.»

»Ser ni, gode vänner», återtog jag försonande, »genom den der tråden, som är spänd mellan edra enfaldiga hufvuden, gå tankar, snabbare än blixten, öfver verlden; dessa tankar tillhöra ej er, utan dem, som äro klokare, visare och bättre än ni; och ni arma, så olika lottade telegrafstolpar äro endast de som bära tråden, genom hvilken

ordet strömmar öfver jorden. Varen nöjda, hvar på sin plats. Telegrafstolparne måste stå än högt, än lågt, än bland sten, än i kärr, än i äng; så måste det vara.»

Då sade en telegrafstolpe, som fått sin plats der tråden delades åt två håll — han var den klokaste af dem alla, ty han teg — »kamrater», sade han, »låtom oss, skogens barn, ej vara så enfaldiga som dessa verdens barn, som kallas menniskor. De äro aldrig nöjda med sin ställning, och ändå måste de veta, att de ej äro annat än telegrafstolpar, som bära Guds eviga tankar från land till land, från sekel till sekel, och alla göra det lika mycket, den fattige som den rike, den svage som den starke, den trasige så väl som den, hvilken bär purpur, den hvars namn ingen känner, och den hvars namn lefver i historien. Alla bidraga för gudatanke, att den må stråla öfver verden.»

»Ja, ja», sade de öfrige, som hörde honom. »Vi inse det; vi skola ej klaga på telegrafstyrelsen; det måste så vara.»

Det måste så vara, tänkte jag i mitt hjerta. Vi, gudaviljans telegrafstolpar, låtom oss också vara nöjda med vår lott, med den plats vår Eviga Styrelse gifvit oss; låtom oss troget stå fasta, der den stält oss, att ej tråden, som sammanbinder folk med folk, tid med tid, må springa; ty utan ändamål kunna och få vi ej vara.

Vår nästa.

Och det ringde till kyrkan, och vagnen stod framme. Det var ej en litet märkvärdig dag; ty lilla Emma skulle få följa med och detta för första gången, och Emma var så liten, att hennes mamma icke hittills haft nog förtroende till hennes tålmod och hennes förstånd, att hon skulle hålla sig stilla under predikan eller låta bli att prata högt; ty att hon skulle fråga, det var klart; men konsten var just den, att endast fråga sin mamma och icke på samma gång allt kyrkfolket.

Men nu hade Emma lofvat så säkert, att hon skulle sitta stilla och tåga och höra på hvad presten sade och icke på något sätt lägga sig i saken. Och så fick hon lof att följa med till kyrkan. Lilla Emma hade svårt att vänta, till dess hon fått sin lilla kapp och sin hilka på sig; ty hästarne ville så gerna springa — ja de skrapade med hofvarne i marken, så otåliga voro de, och lilla Emma ville så gerna åka och dessutom hade hon vidtalat sin mamma, att hon skulle få hålla i tömmarne, så att hon kunde tro, att hon körde sjelf, fastän kusken höll en del af tömmarne; men när man är litet lättrogen, så tror man, att man sjelf kör. Och nu bar det af till kyrkan, och man för bi så mycket kyrkfolk, och då vagnen stannade, var hela kyrkbacken fullpackad af menniskor, som väntade på sammanringningen. Luckorna på klockstapeln stodo öppna, man kunde till och med se klockorna, som hängde der oppe, ja, det fans folk der i höjden, och

snart började klockorna att röra på sig. Bing, bång — bing, bång — det lät något. Lilla Emma tyckte, att detta var så märkvärdigt, att hon nära nog trodde, att allt ihop var slut med endast ringningen.

Men kyrkdörrarna stodo öppna, och nu skulle man in i kyrkan. Den stackars mamma måste beständigt luta sig ner; ty det var ett evigt frågande. Emma, som aldrig förut fått förtroendet att följa med till kyrkan, hade visst hört talas om altare, predikstol, orgelverket och taflorna, ja till och med de med bjerta färger målade vapnen på väggarne; men sett allt detta hade hon aldrig. Sången begynte, och orgeln föll in. I början viste Emma ej riktigt hvad hon skulle tänka om det väldiga instrumentet, men fattade snart, att det var en sorts fortepiano, fastän mycket större än det syster Clara spelade på. Men psalmen slutade, och presten framträdde. Detta är en prøfvosten för de små barnen, och Emma höll på att högt fråga sin mamma, då denna böjde sig ner och hviskade: »nu skall du vara alldeles tyst och noga höra efter hvad presten säger, och så skall du göra som han säger; ty han talar öfver och förklarar Guds ord.»

Och lilla Emma satt så stilla, så stilla och hörde så noga på. Visst var det mycket, som hon icke förstod; men presten hade fattat sitt kall som en andans man, som väl vet, att vi alla i kyrkan äro barn, eller vilja vara det eller åtminstone böra vara det. Han viste, att dessa barn, de lärde som de enfaldige, skulle tränga sig kring honom för att från hans mun höra kärlekens evangelium. Allt detta viste han, och därför talade han så enkelt, men tillika så hjertligt, att alla små och stora förstodo honom. Det var ej lärdt — icke grant; men så klart, att sjelfva lilla Emma förstod en hel hop — och så fattade hon, att han talade om kärleken till *nästan*. Hon gjorde sig ej reda för, hvem nästan egentligen var; men lika godt! — det var ett kärleksfullt hjerta, som behöfdes, så mycket viste hon.

Hennes mamma, som blott tänkt på, att Emma skulle hålla sig stilla, och icke förmodade, att barnet skulle begripa någonting af hela predikan och allra minst att hon skulle fästa sig vid den delen deraf, som talade om kärleken till nästan, gjorde ingen förklaring öfver detta ämne, fastän hon förklarade mycket annat. Emma åter, småförståndig och säker på sin sak, tänkte: ja, jag skall lyda presten och älska nästan som mig sjelf.

Påföljande dag lekte den lilla i trädgården. Der stod en liten blomma, som började blekna af brist på vatten. Den fina stjelen

hade böjt sig, det lilla hufvudet lutade sig utmattadt mot jorden och bladen hängde slappa. Emma stod och betraktade henne. — Hon törstar, stackars blomma, tänkte hon och skyndade efter en skål vatten och vattnade rikligen, kanske litet för mycket; men lika välment var det.

»Det var snällt, Emma!» sade modren; »det var snällt, att du vattnade den lilla blomman, nu skall du se huru grön hon skall bli och hur stjelken skall bli spänstig igen. Det var snällt, att du tänkte på henne.»

»Ja, hon bad så vackert», sade Emma.

»Bad blomman? Huru bar hon sig då åt?»

»Jo, hon såg så ledsen ut och så blek och sjuk, mamma, och så tänkte jag på hvad presten sade.»

»Hvad sade han?»

»Jo, mamma, han sade: »du skall älska din nästa som dig sjelf» — och dessutom: »hvad I viljen, att andra skola göra eder, det görer I ock dem». Och se, nu stod blomman der och höll på att dö af törst, och så tänkte jag: hvad vill jag, att andra skola göra mig? Jo, gifva mig en drick vatten, och så gaf jag blomman vatten, ty hon var min nästa och törstade och led nöd.»

»Blomman? Emma lilla, är hon din nästa?»

»Ja visst, mamma, hon var i nöd, hon behöfde min hjälp, och då måste hon väl vara min nästa — det sade presten.»

Men Emmas mor hade ej mod att motsäga sin lilla flicka — hon hade rätt — hjertat hade rätt. Alla, som behöfva oss, äro vår nästa; men hon sade småleende:

»Snälla Emma, tror du väl, att blomman kunnat gifva dig vatten, om du törstat; ty som presten sade: »det I viljen, att andra skola göra eder, det görer I ock dem.»

Emma hade intet att svara på detta; ty den saken var allt för svår att lösa. Men visst vattnade hon blommorna, både den och de andra på blomsängen, då de, stekta af solen, höllo på att vissna, och tänkte: det der om nästan begriper jag icke så noga; men lika godt.

Det var senare på sommaren, då Emma med sin mor var i trädgården, och nu blef Emma så grufligen törstig; men det var långt efter vatten, och modren dröjde. »Jag är så törstig, mamma», sade barnet flera gånger.

»Hör på, lilla Emma, gå dit bort och tag dig några bär på smultronsängen; de släcka törsten.»

Och Emma sprang dit. Der stod den blomman hon vattnat med dess syskon, och alla buro stora friska bär och liksom erbjödo sin vän att plocka dem. Och Emma plockade många bär och blef läskad, mycket bättre än af endast vatten.

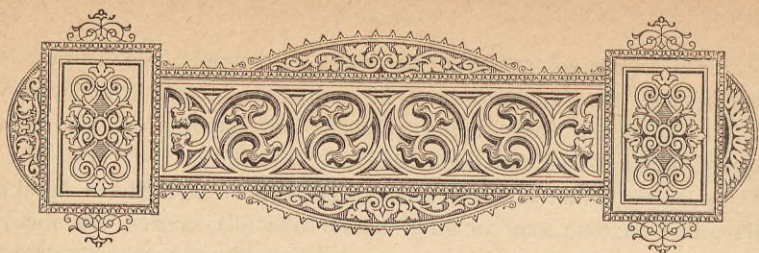
»Det var snällt af dig», sade barnet och strök med sin hand den lilla gröna växten, som nu gifvit henne sina alla skatter, alla sina bär.

»Du talar med smultronen», smålog modren; »hvad sade de dig?»

»Just ingenting, mamma; men nu vet jag, att smultronen äro min nästa; de hafva lönat mig och läskat mig, liksom jag läskade dem, de hafva gjort mig det jag gjorde dem; men gifvit mig mångfaldigt igen. — Ser mamma, så är det ändå. Blommorna voro ändå — »min nästa».»

Så länge hjertat är bottenrent, är allt lefvande vår nästa; först när det kallnar, blir ringen mindre och mindre, och slutligen stå vi der ensamme. Nej, barnet hade nog rätt; äfven den lilla bleknande blomman kan löna en välgerning, då den kommer från ett godt hjerta. Det goda har alltid sin lön. Låtom oss aldrig blifva så öfverkloka, att vi förakta någon eller med liknöjdhet se något lida, som, liksom vi, hafva att tacka den kärleksrike fadren för sin tillvaro.

Minnen från mina informatorsår.

»**H**vart skall du gå så svartklädd? Bevars, så gentil! hvit halsduk! nej se på Alexej, som har hvit halsduk och fadermördare på sina fina kinder.»

»Jo, jo, professor Ekeberg har skickat bud till mig», svarade jag min vän Wimmerkant, som i sällskap med en mängd vänner — ty han var rik han — mötte mig på gatan.

»Jaså — nå, hvad ville han dig?»

»Jag vet verkligen icke», sade jag, »men jag förmodar något.»

»Hvad då?»

»Ah, det hör inte hit — adjö med er!»

Saken var, att jag på en bjudning slagit mig en smula ut, för öfnings skull naturligtvis, för guvernanten hos professor Ekeberg; inte var jag kär, inte — men jag var tjugufyra år gammal och oöfvad i sällskapslifvet; jag viste detta sjelf och försökte nog att lägga mina ord både försigtigt och bra, men var ej säkrare på min sak, än att jag efteråt alltid kom i en sorts samvetsqual.

»Hvad var det egentligen du »hamsade»? tänkte jag dagarne efter. — Du sade säkert mycket dumheter, kanske man skrattar åt dig, kanske man anser dig för pratmakare. Saken är den, att detta fel ofta vidlåder fattiga gossar, som börja sin bana i sällskapslifvet. De komma

så sällan dit, att ett sker af två: antingen tiga de som muren, låsa in sina sällskapsgåfvor — af fruktan att de ej kunna stå prof — eller också öppna de hela förrådet; och man kan väl föreställa sig, huru mycket fattigdomen, hvars tillgångar ofta äro endast drömmar, samlat ihop på en eller två terminer. Som ur ett ymnighetshorn på medaljer — ur hvilket kronor, svärd, riks- och vanliga äpplen, rosor och päron, böcker, barnleksaker och englar falla i en förvirrad blandning — så flödar ordet från läpparne på en fattig student, som en gång om året eller så omkring kommer i sällskap och skall lära sig att lefva som och bland folk.

Så mycket mindes jag, att jag just lagt an på att behaga mamsell Mellén, guvernanten, och som jag ej hade någon skala att mäta mina artigheter med, så kunde det ganska lätt ha händt, att jag framställt sakerna så, som att jag velat fria; — och af en roman, som jag läst, viste jag, att det icke fans i hela världen någon varelse, som så lätt klibbade vid som en guvernant. Således kunde det nu hända, att mamsellen, för att taga fasta på min arma person, omtalat och utlagt saken för professorn, som åter, för att skydda sin guvernant för prat bland stadens fruar och flickor och sitt huses ära, kanske funnit bäst att lägga vantarne på gunstig herrn och låta mamsell Mellén taga första inteckningen i min förut ograverade person.

Dessa voro mina funderingar, som på intet sätt voro glädjande, ty först och främst så ville jag vara en fri man, för det andra var mamsellen äldre än jag, och långt ifrån vacker, hvartill kom, att hon var lika fattig som jag; — men för det tredje skulle jag bli magister, och professor Ekeberg skulle med tiden bli min svåraste examinerare, och sträng var han alldeles tillräckligt förut, att man just icke behöfde framställa sig som hvarken pratmakare eller förstörare af en flickas frid — för att bli differerad, hvartill kom att professorn var en »kinkblåsa», »lunegod» (för att ej nyttja ett utländskt ord: journalier) och att han ibland, som man sade, differerade en stackars passabel människa, blott därför att han sjelf hade tandvärk eller att hårturen blifvit illa bränd.

Jag var verkligen icke i den allra lyckligaste sinnesstämning, när jag inträdde i professorns nedra förstuga och putsade mig för att gå opp till honom på öfra botten. Det var strax före jul — fult, kallt, regnigt och snöslaskigt. Trappan opp, mörk som ingången till tartaren, gapade *emot mig — men jag gick*, frusen naturligtvis både till kropp och själ. I öfra förstugan skurade man till helgen.

»Är professorn hemma?»

»Ja, det tror jag nog», svarade en gumma, som såg förargad ut. »Herrn skall trampa på viskan och stå på den der trasan», tillade hon. Jag lydde och knackade, stående på en disktrasa, på en dörr, på hvilken der å en papperslapp stod att läsa: »professor Ekeberg träffas hemma alla förmiddagar mellan åtta och nio — och kl. 11 hvarje söcknedag å kongl. akademiens mindre lärosal.» Högst gemena bokstäfver, snedt skrifna dessutom på groft säckpapper. — Min Gud, de professorerna!

»Stig in!» hördes en röst. Jag upplät dörren för att artigt träda in; men professors rop: »stå inte der och söla, så att skurluften kommer in», påskyndade mitt inträde, och knappt stod jag en half tum inom dörren, förr än den knäpptes igen bakom mig af skurgumman, som också var vred. Således mellan två eldar, skulle jag sagt, om jag ej egentligen stått emellan en skurbalja och en professor i filosofien.

Professor Ekeberg var en temligen gammal man, mager och liten, men med quicksilfver i ådrorna. Han gick fort fram och åter på mattan och bar en servet knuten om kinderna. Ganska fägnasamt, han hade tandvärk!

»Hvem är herrn?»

»Mitt namn är...»

»Ja, det är herrns namn, jag vill veta», yttrade professorn, stannande; »när man frågar — hvem är herrn? så är det ingenting annat än namnet man vill veta — hvad är herrns namn?»

»Alexej Al.»

»Alexej — ja det är nog — hör på, min käre Alexej, han är en ung man.»

»Jaha.»

»Jaha, det vet jag sjelf — hm, när man är ung, så bör man tänka på framtiden — har han tänkt på framtiden?»

»Ja — jaha, på framtiden.»

»Ja, ser han, om han får lefva, så får han en framtid, det är väl klart — vet han någon bot för tandvärk?»

»Nej!»

»Det var skada — denna skurningen gör mig alltid sjuk — jul, påsk, pingst och midsommar — tandvärk reguliert — det är ju besynnerligt?»

»Ja.»

»Nej, alldeles inte besynnerligt — min vän professor Leoson säger, att fuktigheten täpper porerna, om man är känslig — hm — min käre herr Alexej, ni är ung — och som jag kan förstå, så har ni en egen förmåga att ställa er in med personer af det täcka könet.»

Nu lopp en rysning genom mig — hvad skulle jag svara?

»Jag är kanske något — —»

»Nej ännu ingenting, men han kan bli — om han är flitig, så kan han en gång sätta fötter under eget bord och gifta sig.»

»Ja — det vågar jag inte tänka på.»

»Tänka på? hvad? är det heder i det der?»

»Min fattigdom.»

»Fattigdom, hvad har det med den saken att göra? — Ser herrn, den som inte gifter sig, är antingen en narr, som tror, att hans eget jag, hans eget förstånd, hans egen förträfflighet är nog, att hålla honom oppe hela lifvet igenom — eller en däsig människa, som kan sitta som en groda ensam på bottnen i en brunn och ändå må väl, eller en vindspelare, som tror att qvinnan är en leksak. — Herrn skall gifta sig, så vida herrn är en hederlig karl.»

»Ja — ja.»

»Nu är saken den, att vår guvernant —»

Jag höll på att falla, men lyckligtvis stod jag med ryggen mot dörren.

»Vår guvernant, som herrn känner, hon har talat om allt ihop.»

»Jaa—så.»

»Ja, det är klart, jag är liksom far för henne, vi hålla af henne som vårt eget barn — med ett ord, mamsell Mellén har bedt mig — —»

»Ja — jag försäkrar» afbröt jag professorn — det måtte gå som det ville — »jag försäkrar, att om jag — om jag skulle...»

»Ja visst skall herrn. — Herrn sade ju, att han var fattig.»

»Ja just därför.»

»Ja just därför så har mamsell Mellén rekommenderat herrn.»

»Mycken godhet af mamsell Mellén.»

»Åh, det är en rar människa — skada, att hon måste ifrån oss.»

»Skall hon?»

»Ja visst, när hon gifter sig.»

»Är det afgjort?»

»Ja visst, afgjordt, så vida den som friat till henne icke är en skurk, en ärelös bedragare; ty Alexej, vet han, det finnes intet värre odjur i skapelsen, än en karl, som med fagert snack bedrar en stackars värnlös och svag qvinna — och blir hon bedragen, så får han med mig att göra.» Professorns små ögon sprutade eld. »Men vidare, hon är förlofvad med en häradshöfding Gyllenarm.»

Jag drog en djup suck.

»En ganska hygglig karl, hvartill lagmanskan Thorsson på Träskälla — vet herrn hvar Träskälla ligger?»

»Nej.»

»Det ligger trettio mil härifrån, nära Waldemarshamns stad — vet han, hvar den ligger?»

»Ja.»

»Det var bra. Nu behöfver lagmannen en informator för sin son och mamsell Mellén har rekommenderat herrn, emedan lagmannens bo så ensligt och således behöfva en människa i huset, som kan prata och slå opp språklådan. Jag har hört mig för hos herrns inspector nationis och fått vackra intyg om herrns conduit och kunskaper och att herrn är fattig — således, om herrn vill ha en god, beqväm kon-dition, med hundra banko lön och allt fritt samt blott en discipel — så.»

»Jag tackar ödmjukast — ja.»

»Hör på nu, hm — stig litet fram, han står ju rent af fastklistrad vid dörren — hör på — nu kunna vi tala om annat. Tror han, att jag är en narr?»

»Nej bevars!»

»Nä, hvarför klutar han ut sig som en narr, då han skall komma till mig — tror han, att jag sätter värde på de der löskragarne eller den der otäcka hvita halsduken eller hans gamla svarta frack?»

»Nej — men det brukas.»

»Brukas? hvarför brukar ni sådant der, när ni går till en professor? — hvarför står ni der som en stackare vid dörren och skrapar? — skall det der vara vördnad? — vet ni! en professor är en lärare och en vän, är han gammal, så är han en far för de unga — herrn ser mig ut att begripa sådant — herrn ser inte så platt ut som många andra — herrn är en människa, som gerna öppnar sitt hjerta. Mamsell Mellén har berättat ert samtal — och se, en ärlig, barnslig själ

visade sig deri. — Så der pratar man ej utom munnen, utan att antingen vara en narraktig idiot eller en barnafrisk, glad själ.»

»Men om jag vore det förra», sade jag småleende.

»Det förra är han icke, och således är han det senare — hör på — till nyår skall han vara på Träskälla, och således skall jag lemna honom respenningar.»

»Jag tackar — men —»

»Men han är skyldig för mat och rum?»

»Ja.»

»Nå, det skall betalas, gör opp sina räkningar nu och kom igen. Adjö med honom, käre Alexej.»

Således var allt väl aflupet. Ack! du min Gud, hvad den beskedliga mamsell Mellén var älskvärd — jag blef nästan jaloux på den lycklige härads höfdingen Gyllenarm, som skulle få en sådan skatt. Att hon ansett mig tala bredvid munnen, som en narr eller ett barn, skulle väl förtryta mig, men hon hade rätt — så var det.

»Nå, nu ser han annorlunda ut, vår hederlige Alexej», yttrade brodern Wimmerkant, som, under det jag stod på heta stenen, varit på källaren och ätit frukost. Så olika äro ödets lotter — han åt en delikat frukost, under det att jag stod inklämd vid dörrn hos en professor, och han svor på kyparen och var missnöjd med vinet, under det att jag höll på att blifva yr af glädje öfver något, som han skulle ansett rentaf för en olycka, nemligen att mottaga kondition på bondlandet, som han alltid uttryckte sig. Vi skulle begge varit olycklige, om vi nödgats byta. Jag ville ej för hela världen lefva på värdshus och med ett tjog dussin-vänner på släp; han skulle fått tvinsot, om han nödgats flytta från kamraterna.

Det var den 12 Januari år 18—. Året må vara onämndt, ty det är så vanligen med märkvärdiga händelser, att man vet dagen, men icke året. Således var det den 12 Januari för många år sedan en glad ungdom, nemligen jag sjelf, sittande grensle på en kappsäck, åkte vägen fram till Träskälla herregård. Det hade varit en svår resa — hvar och en, som är något van vid »comfort», isas af fasa, då jag nödgas omtala, att jag endast hade en tunn kappa, icke några bottforer, ej en gång galoscher, att jag åkte än på släda, än på kärra, att jag vältade några gånger på vägen och fick ligga i oeldadt rum, ty att

några vedpinnar till min heder sattes in i kakelugnen och der pepo, till dess jag somnade, anser jag icke alls böra räknas som värme.

Om femtio år härefter, då man sitter i en jernvägsvagn och far med pilens hastighet åstad, då man hvarannan quart träffar en restaura- tion, der man åker in i förstugan och der i skänkrummet bordet står dukadt med alla möjliga rara saker -- då kan man ej föreställa sig, huru man färdades i min ungdom. Men allt det för inbillningen herr- liga, som ligger i begreppet om afstånd, försvinner också. Det var något att komma ut på landet, då det skedde först med uppoffringar af tid och möda — man beredde sig till en dylik resa som till ett äfventyr, inbillningskraften hade fritt spelrum, ty en dylik resa aflopp aldrig utan händelser, och då man kom till ort och ställe, huru väl- kommen var ej den fjerran gästen, som hade rest hela trettio milen — trettio mil, det var ett afstånd.

Allt det der försvinner med de hastigare och bekvämare kommu- nikationerna — man blir snart icke i stånd att bli ett föremål för uppmärksamhet och omvårdnad, om man icke minst kommer från Hobart Town, Nova Zemlia eller Nukahiva.

»Äro vi snart framme?» frågade jag allt emellanåt min skjutsbonde, som, klädd i vadmalsrock och räfskinnsmössa, satt bredvid mig.

»Åh, än är det ett stycke.»

»Jaså. — Nä, hur långt är det nu?»

»Åh, det är bara ett par gårdar och en äng, och så se vi Trä- skälla.»

Så fortforo vi — Gud vet huru länge, men det der lilla stycket ville ej taga slut och detta oaktadt jag redan länge frusit om fötterna. Om någon människa tycker att tiden går långsamt, så är det en resande, som fryser om fötterna eller har snöslask med motvind.

Någonting ditåt var det den 12 Januari.

Ändtligen skymtade vi några tegeltak öfver och genom en hop aflöfvade träd, och skjutsbonden berättade, att det var Träskälla.

»Hm, skall herrn dit?»

»Ja.»

»Känner han herrskapet?»

»Nej.»

»Skall han bli der länge!»

»Ja, minst ett år.»

»Jaså — hm.»

Det der lät mig misstänkt. — »Hvarför frågar du så noga?»

»Åh, för ingenting, men annars så kallas lagmannen för kungen.»

»Jaså, hvarför det?»

»Jo, si han är så omenskligt rik och mäktiger.»

»Och hans fru?»

»Frun? Jo visst har han väl en fru, det förstås, men hon synes aldrig till, hon — hm.»

»Nå!»

»Hm — herrn vet väl huru det är?»

»Nej, verkligen icke.»

»Jo di säga — inga ord efter mig — att hon inte är rätt slug — men si, det tror jag icke — för si, hon gör mycket godt — och då skall man inte vara galen.»

»Nej, det tror jag; men komma vi aldrig fram?»

»Åh jo, men si vägen går i en »rundal» kring gårdarna, så att man nära nog får fara rundt omkring gården, innan man kommer dit.»

Nu voro vi inuti en skogsdunge, derefter kommo vi ut på ett gårde, som syntes evigt och om hvilket bonden berättade, att lagmannen hackat upp det helt och hållet ur ett kärr; för si Träskälla var förr ett torp, som låg midt i en pöl. Man kunde också icke ännu finna stället vackert. Naturen hade gjort nästan intet, men konsten desto mera. Den långa allén, de planterade lundarne, de stora lindarne på gården gifvo Träskälla ett prydligt, men icke desto mindre enformigt utseende. Hufvudbyggningen var ett temligen stort två-våningshus af rappadt trä, enkelt och utan alla prydnader. Jag blygdes för att svänga upp på gården i min »rapphöna», utan lät bonden hålla utanför grindarna och gick upp till mitt blifvande hem.

Det var afton, och det lyste blott i fem fönster, två i öfra våningen genom ett par täta gardiner, två i nedra våningen, som blott voro försedda med jalousier — och en fladdrande belysning, som bevisade, att det femte ljusa fönstret tillhörde köket.

Nu stod jag i en mörk förstuga och hörde en hund skälla inifrån rummen. Efter några ögonblick öppnades dörren, och ett par personer kommo ut. »Se så, garçon, tig nu!» sade den ene, en ung man af snart sagdt ett ståtligt yttre.

»Hvem der?»

»En främmande», sade jag. (Det är rasande svårt att, inpackad i en snöig kapprock och nära förfrusen, presentera sig med värdighet.)

»Jaså, välkommen!» yttrade den unge mannen; men den andre, en prest, nalkades honom och hviskade något.

»Ah, pastorn drömmer ej om annat», yttrade den unge. — »Hör på, min herre! säg rent ut», fortfor den unge, »är herrn, som pastorn påstår, en stråtröfware, så var så god och säg till.»

»Bevars, jag?» sade pastorn med förlägen min.

Jag kunde ej underlåta att skratta, synnerligast som kappan var upphängd och jag stod der temligen hygglig. — »Stråtröfware — nej — jag skall bli informator här i huset.»

»Nå för f-n — högst roligt — kom in, magister — se så, pastorn tar kappan, och så marsch.»

Man kan ej neka, att mottagandet var något kuriöst. Vi inträdde emellertid i ett väl upplyst rum — en liten sal, prydd med ett fortepiano, på hvilket noter lågo, och en hel hop blomkrukor framför fönstret. Nu började presentationen.

»Jag är», yttrade den unge, »löjtnant Thorsson — magisters ödmjuka tjenare — och detta», pekande på presten, »är pastor Fikonlöf, vår själasörjare och disponent öfver ett andeligt Dylta med eld och svafvel, som aldrig hinner att brinna opp.»

»Herr löjtnanten behagar alltid raljera», yttrade pastorn, skakande på hufvudet, »det är icke *mitt* sätt att sålunda tala — välkommen, herr magister, måtte Herren välsigna er ingång i denna kristliga boning!»

»Se så, sitt nu ner, tills morbror kommer — jag skall säga till honom», yttrade löjtnanten. »Pastorn kan emellertid hugsvala vår nye magister med lite andligt manna.»

Således var jag ensam med herr Fikonlöf.

»Magistern», började herr Fikonlöf, »förundrar sig troligen öfver sitt mottagande?»

»Ja.»

»Ni har kommit in, min bäste magister, i ett hus, der himmel och helvete strida om herraväldet — med ett ord, der Guds ord föraktas i ena våningen och läses och begrundas i den andra.»

»Jaså.»

»Jag hoppas, att *vi* skola bli vänner», tillade pastorn och grinade ganska sött; men, sanningen att säga, jag just fick förtroende för mannen.

»Jag har varnat er, min bäste, Gud lede edra fjät. Vår löjtnant

är en lättsinnig människa, med ett samvete så rymligt, som det plär vara hos herrar militärer och —»

I detsamma öppnades dörren, och löjtnanten steg in. — »Morbror ber magistern stiga in till sig — vi begge, lille pastor, skola under tiden tala om andliga ting.»

»Jag tackar», sade herr Fikonlöf, »men jag går opp till hennes nåd.»

»Åh ja, det går också an», svarade löjtnanten och kastade sig i en soffa, »gå ni in, käre magister.»

Inom några ögonblick var jag inne i lagmannens kammare. Lagmannen kom emot mig. Han var en äldre man med gråsprängdt hår, men med ett utseende, som ingaf förtroende. Någoting mildt, nästan svärmiskt hvilade öfver hans drag — som tillika förrådde karaktersfasthet och förmåga. Vid bordet, lutad öfver en bok, satt en gosse, troligen min blifvande discipel.

»Välkommen, magister. Mamsell Mellén, som eger mitt och min hustrus odelade förtroende, har talat godt om er. — Professor Ekeberg har berömt ert uppförande och edra kunskaper — således välkommen! Det der är vårt enda barn, vår Felix», tillade lagmannen med ett sorgset leende och pekade på gossen, som rest sig och stod framför mig. Någoting spädare, vekare, hade jag aldrig sett. Hos denne gosse tycktes anden vara allt, den skimrade genom kindens rosor, den brann i hans djupblå ögon, den tycktes leka med de ljusa, mjuka lockarne, som böljade kring halsen. — »Det är vårt enda återstående barn af sex», sade lagmannen och lade sin hand på gossens hufvud, i det han med andra handen pekade på fem barnporträtt på väggen. »Der äro de andra fem i olja — de sjelfva slumra i frid.»

Jag blef rörd — det låg någoting så utsägligt vemodigt i denna hänvisning — der låg en aning och en bön tillika i fadrens blick, då han visade de öfriga porträtten.

»Jag hoppas», sade jag, »att lille Felix och jag skola trifvas väl tillsammans. — God afton, Felix, se på mig — jag är den der magistern.»

Gossen smålog och räckte ut handen. — »Välkommen», sade han, »jag skall nog läsa.»

»Ja, det tror jag nog», sade fadren. — »Gå du nu ut, Felix, och sök opp Emilie och bed henne spela för oss en stund, det är ännu en stund till qvällsvard.»

Så snart gossen gått, återtog fadren: »ni har sett gossen, min

bäste magister — ni behöfver ej tvinga honom att läsa — här är ej så mycket fråga derom, som att låta honom läsa litet. Ni förstår mig icke?»

»Nej, verkligen.»

»Jo, ser ni, jag har arbetat mig fram ur intet — jag har varit fattigare än ni — jag måste, om jag ville eller ej, afsluta en viss lärobana inom en viss tid. — Detta har gjort, att min bildning är ringa och detta lilla ensidigt. Jag inser det bäst, då min gosse frågar mig om mycket, och jag öfverallt finner luckor, så att jag måste hänvisa honom till böcker. Så får det ej vara — han är svag, han är på flykt ifrån oss, han liksom syskonen; han är lärgirig — han skulle förtvina ännu snarare, om han ej finge lära — men detta måste ske samtalsvis. Kan ni det? — jag kan det icke.»

»Jag skall försöka», sade jag.

Nu anslogos toner på pianot der ute.

»Vi skola gå dit ut; — det är min hustrus brorsdotter, Emilie, som spelar; barnen roa sig om aftnarne med musik; — det», tillade han med en suck, »var äfven min hustrus glädje fordom, är det ännu *ibland*. Kom nu!»

I salen satt min löjtnant bredvid pianot och betraktade en ung flicka, som spelade. Musiken tystnade, ty hon steg opp. »Det är», sade lagmannen, »en släkting, fröken Emilie Gyllenarm — detta är magister Alexej — sätt dig, Emilie, och spela för oss.»

Emilie var en ganska vacker flicka — hon, liksom gossen, ljuslockig och vek; men med friska kinder och ett leende kring munnen. Alla öfriga utom löjtnanten hade någonting dystert. Flickan spelade bra. Efter en stund öppnades dörren försigtigt, och pastor Fikonlöf inträdde. Ett lindrigt moln tycktes flyga öfver lagmannens ansigte; men han teg.

Pastorn trädde fram till Emilie och hviskade några ord.

»Skall det bli en psalm af?» frågade löjtnanten.

»Ja, så vida fröken Emilie vill göra sin älskade tant en glädje.»

Löjtnanten mumlade någonting och strök mustacherna, och lagmannen sade med en suck: »I skolen väl göra mamma till viljes.»

Pastorn satte sig bredvid pianot, snedt emot Emilie, på hvilken han fästade sina små ögon, hvilkas färg jag aldrig förmådde utforska. — Emilie slog an några ackorder, och Felix, hållande sin arm om hennes hals, började att sjunga, under det att pastorn, blinkande

med ögonen, sammanknäppte händerna och vid vissa ställen liksom neg med kroppen:

Hvarthän skall jag dock fly
Ur syndens djupa dy, m. m.

Jag har aldrig hört något djupare gripande än denna duett, då man viste, att en förkrossad varelse der oppe med tårar deltog i sången. — Jag glömmmer aldrig detta intryck af den första aftonen på Träskälla.

Sedan sången var slut, budades till supén. Den var tyst, enstavig, ledsam. Sjelfve löjtnanten, som på tu man hand gjorde allt för att förarga pastor Fikonlöf, var tyst och lät blott sina blickar berätta hvad han tänkte. — »Min hustru är sjuk», sade lagmannen, »derför kommer hon icke till bordet.»

Löjtnanten och jag skulle tills vidare bo i samma rum, helst pastor Fikonlöf intog det, som var mig ämnadt. Dessa rum voro belägna i ena flygeln, med utsigt åt fruktträdgården, hvars tvinnande träd visade konstens vanmakt mot en viss bottensyra.

»Nå», sade löjtnanten, sedan han iklädt sig nattrock och tofflor, »hvad sägs om pastorn?»

»En ganska religiös man.»

»Religiös?» dermed vill väl magistern förstå en hederlig karl?»

»Ja, det är naturligt.»

»En människa, som lefver såsom han lär?»

»Ja, det är klart.»

»Men se, denne här han bara tror — det är en läsare, ser magistern — en karl, som tror och beder och ligger i syndaånger utan hof och måtta och för öfrigt är lömsk, hård, snål — en falsk figur, som smyger som en orm och fiskar som en katt i grumligt vatten.»

»Ganska vacker målning.»

»Men hör på nu. — Den der karlen upptogs på gatan af en fattig borgarenka i Waldemarshamn; han gick och tiggde — då förbarmade hon sig öfver barnet och tog det till sig. Hon höll honom i skolan, hon arbetade för hans räkning, vakade och led brist — hon höll honom vid akademien. Då voro hennes tillgångar uttömda — hennes syn förmörkades. Fikonlöfvet fick sig en god kondition som huspredikant hos baron Gyllenarm — tants gamle far. Då bad enkan,

hans ungdomsvän och enda hjälp, om en skärf — han löste in henne på fattighuset och ser aldrig om den gamla — ty nu bevars är hon icke af Gudi — nu finner han, att hon varit en mammons träl, att hon varit verldslig — med ett ord, han bryr sig ej om henne; — är det kristligt?»

»Nej.»

»Och allt det der hjälper han med att han tror. — Item: i Walde-marshamn bodde han hos en annan borgare — han förlofvades med dottren i huset — äfven dessa hulpo den beskedlige Fikonlöf för hans fromma tal. Men fadren dog, der blef konkurs — då öfvergaf han de fattiga, och flickan dog af lungsot och sorg — är det bra?»

»Nej, visst inte.»

»Ja, ser magistern, det der hjälpes allt ihop, bara man tror.»

»Och här?»

»Här? märker ni intet?»

»Jo något, men vet ej hvad.»

»Jo, ser ni, tant är en förträfflig menniska, men vek till lynnet — vet ni, det är en kuriös historia. Då hon var förlofvad — men derom en annan gång.»

»Nej nu, löjtnant!»

»Men det är ju nu mörka natten, ser ni, och historien är en smula ruskig, liksom vädret här utanför. Hör hur snöslasket slår på rutan — har ni stark inbillningskraft?»

»Åh ja, men tala om historien ändå.»

»Jo, ser ni, magister, fem mil härifrån ligger en gammal gård, som heter Sunnanhäll — en gammal stenbyggnad, som blifvit hundra gånger ändrad och rappad och förnyad, men ändå har kvar sina två alnar tjocka murar, sina djupa fönstersmygar, sina kuriösa smårum, sina tvenne salar, prydda med porträtt och taflor. Jag har många gånger varit der — ty nu bor der ungt folk — men aldrig har jag haft någon ro der — f-n vet hur det kommer sig. Den tiden tant var flicka, bodde der en gammal grefvinna Lausan, enka efter en landshöfding af detta namn. Det var en besynnerlig varelse — en liten, gråklädd gumma, som hvarje söndag for till kyrkan i ett gammalt skramlande vagnskräp, förspändt med två smäckfeta, svarta hästar; men oaktadt all sin kyrksamhet kunde den goda gumman aldrig öfvertyga folk om att hon icke hörde hin onde till. Då hon kom,

drogo barnen sig tillbaka, de tystnade — ty grevinnan på Sunnanhäll kom, och det var, som om ett spöke kommit.»

»Nå, var hon elak?» frågade jag.

»Långt derifrån, den beskedligaste människa i världen; hon hade blott två fel, nemligen sin lilla hopskrumpna figur, klädd i den eviga stålgrå sidenrocken och den eviga gammalmodiga, äfvenledes grå, sidenhatten med sina svajande, svarta hägerfjädrar. Detta var ett fel, som hon till en del ej rådde för, men som hon ökade genom sin antika, evigt enahanda drägt. Då man oupphörligen ser en människa i samma habit, förefaller det, som om hon kom upp ur grafven, spökande i sin oförstörbara gestalt.»

»Och det andra felet?»

»Jo, detta var, att gumman var så genomgod, att hon icke unnade någon människa blifva lycklig, utom precis på det sätt, hon i sitt envisa hufvud uppgjort. Det fans ingen människa så frisk, att hon ej ansåg sina kalmerande droppar nödvändiga, ingen så klok, att han ej behöfde hennes råd, ingen så lycklig, att hon ej skulle kunna skapa en ännu större lycka.»

»Således en envis, högmodig gammal nåd?»

»Nej, långt derifrån — hon var varmt religiös på sitt sätt och gjorde ej med vett och vilja en mask för när.»

»Och vidare?»

»Jo, tant hade fattat tycke för morbror här — det är en särskild historia — och detta var ej mot hennes föräldrars önskan, utan tvärtom; men grevinnan Lausan, som burit tant till dopet, hade en annan tanke. En gång om året gjorde tants föräldrar ett ordentligt besök på Sunnanhäll. Försigtigtvis, för att ej få spleen, valde de den ljusaste årstiden för sitt besök; men en höst sjuknade gumman och bad då, att hennes guddotter skulle få komma dit på en tid. Kallelsen åtluyddes, och en mulen oktoberdag tågade min stackars tant, som då var aderton år gammal, skön, ungdomsfrisk och glad — in i det gamla ugglenästet. Hon har ofta omtalat sina känslor, då hon kom in i den första salen med de stela porträtten kring väggarna, huru de tycktes nicka, då ljuset i pigans hand flämtade, under det att de passerade rummet. Derefter följde ännu en sal, och der blef det ännu värre. Gud vet hvem som gjort samlingen, troligen en dygdevän eller en som fann nöje i att rysa. Nog af — der fick man se Virginias mord — en stor tafla. Item Lucretia i sitt blod, Carl I:s af England halshugg-

ning och Herodias' dotter med Johannis döparens hufvud på ett fat. Dessa taflor voro detta rums prydnad. Sålunda vederbörligen förberedd, inträdde hon i gummans sängkammare. Aldrig hade detta rum förefallit henne hemskare än nu, belyst af en nattlampa, som brann på kaminhörnet. De tunga sängomhängena, som uppbyros af en hvitmålad trä-ängel, som på ett tjockt, groft rep var fästad i taket — de hörgryggade stolarna med sina taxhundsben — det gamla bordet med sina vridna pelarfötter och slutligen en så kallad bordstudsare af gammal fason, som pickade outhärdligt hårdt och hastigt, med en sväfvande messingsfogel, spökande innanför en glastruta, fullbordade prydnaderna. Dertill kom nu gumman sjelf, i sin stora hvita nattmössa och sina magra armar framstickande ur en vidlyftig svepning af kambrik.

»Emilie var naturligtvis mycket välkommen; men gumman, välmenande in i det sista, började snart tala om giftermål och att hon (gumman) utsett en passande make. Detta var ingen mer eller mindre än en gammal gråhårig baron Stjernes katt, hederlig man för öfrigt, men försedd med två kullar barn, ty det var nu i tredje äktenskapet han skulle inträda. Sant var väl, att baron lika litet annat gummans välvilliga tänkesätt, som lilla Emilie Gyllenarm (nemligen tant, som hette så förut); men detta hindrade alldeles intet, emedan gumman omöjligen kunde tänka sig annat än att förslaget å ömse sidor skulle mottagas med förtjusning; ty baronen kunde ej önska sig vid fyllda femtiofyra år något bättre än en ung, vacker och väl uppfostrad flicka — och Emilie kunde ej gerna önska något bättre än en allmänt aktad och stadgad man med förmögenhet och ett ganska trefligt och välförsett hem.

»Förslaget gjordes första qvällen, under det att Emilie, bredvid tant Lausans säng, ur en stor blåmålad kinesisk kopp drack någonting, som på Sunnanhäll kallades te.

»Tant trodde först, att gumman på sitt sjukläger roade sig med att raljera, så befängdt föreföll henne förslaget; men dag efter dag fortfor samma visa. Gumman blef sämre och sämre; ty hon botade sig sjelf med en sorts lifspanacé, som kunde lägga hvem som helst i grafven. Hon märkte det sjelf, men tycktes ha mod nog att se döden i anletet. Deremot fördubblade sig hennes ifver att öfvertala Emilie — men omöjligt. Slutligen måste min stackars tant fram med sanningen.

»Vill du ha den usla människan?» sade gumman, men afbröts af hostan — »en — en vallpojke, en tiggarrunge — en . . .»

»Söta tant!»

»Jaså, skulle jag i min graf ha den skammen», rosblade gumman, »att ha burit en gemen lyckoriddares hustru till det heliga dopet. — När Gud frågar mig och säger: Emerentia Catharina Isabella von Lausan, hvar har du dina gudbarn? så skall jag svara: Nästan allihop äro hos dig, Herre! välsignadt vare ditt namn, men *en*, Emilie Gyllenarm, har vanärat sig och mig och hela sin ädla släkt och gift sig med en landstrykare.»

»Detta ord bragte tants blod i svallning; hvad hon svarade, vet jag icke — men nog af, hon har tusende gånger ånkrat det, och följden blef, att gumman, samlande de sista gnistorna af sin kraft, reste sig upp i sängen och sade: »så svarar du mig på min dödssäng; men gift dig — förnedra dig — men kom ihåg, alla dina barn skola, innan de äro tolf år, dö ifrån dig — det är — (hon föll tillbaka) — det är», upprepade hon — »en Gud — som — —.» Det sista ordet kunde hon ej uttala. Ögonen voro glasartade, det magra ansigtet antog inom få ögonblick detta dödens egna uttryck — och på natten afled grevinnan Emerentia Catharina Isabella von Lausan i en ålder af åttatiotre år, fyra månader och tretton dagar.

»Denna händelse står outplånligt för min stackars tants minne. Också har olyckan velat, att fem barn af sex, vid fyllda elfva år, gått till Gud. — Felix är den ende, som är kvar; men ni ser, bäste magister, huru svag han är, huru lätt det tyckes, att äfven hans lifstråd brister. Med hvarje dödsfall har tants lynne sjunkit djupare — hon har i det längsta kämpat, men krafterna stå ej bi. — Nu bor hon der oppe i ett mörkt graflikt rum och läser och beder — hon firar dagligen sin sista gosses likbegängelse, fastän han är i lifvet ännu. Under allt detta arbetar hon natt och dag för att skydda honom för döden — så har hon gjort med de andra, allt sedan den första dog — och denna klemiga uppfostran har troligen förstört dem från början.»

»Det är kärlekens barnamord», anmärkte jag; »det är ändå underligt — jag har sett flera dylika fall, att varmhjertade, gudaktiga menniskor, som tro och hoppas allt af Guds nåd, likväl ej våga lita på Gud i fråga om barnens lif och helsa. Der gå de ifrån förtroendet till Hans allsmäktiga hjälp och försöka med menniskopåhitt att uppehålla, att stärka och skydda dem, som Gud allra bäst skyddar — barnen. Det är en psykologisk egenhet, som ej rätt kan förklaras.»

Min löjtnant var en bra berättare, men brydde sig ej synnerligen om reflexion.

»Åh ja, kuriöst är det.»

Jag kan ej neka, att min första afton på Träskälla — som egentligen hette *Träskkälla* — fälde mitt glada mod. Jag hade ej väntat, att vid mitt första inträde i verlden blifva utan alla förberedelser invid i en familjs öden — och allra minst så sorgliga och så hopplösa som dessa.

Felix, med det milda englaansigtet, tycktes verkligen vara färdig att när som helst fly från både far och mor och mig, stackars informator, till på köpet. Jag kunde ej begripa hvarför mamsell Mellén rekommenderat just mig, men troligen hade min öppenhjertighet behagat henne, kanske också någon idé, som följt med ordströmmen.

Både jag och löjtnanten tego: vi hade begge att tänka på.

Plötsligen bröt han tystnaden och sade: »och den förbannade prestsjälen till på köpet.»

»Pastor Fikonlöf?»

»Ja, ser magistern, nu i tants bedröfvelse, så har han fått makt med henne och gör henne splitter galen. Han talar om att hon ådragit sig himmelens förbannelse, att barnen därför straffas med sjukdom och död; han kunde åtminstone veta, att barnen höra Guds rike till — — men si, de äro alla födda med synd och kunna, tio, elfva år gamla, inte ha tron naturligtvis så komplett i ordning, som han har den i sitt hjerta — det måste se ut som en kautschuckspung, svart och läderartadt allt igenom.»

»Men kan icke lagmannen...?»

»Hvad kan han här? Ingenting. — Hvad kan mannen göra, hvad hjälpa hans böner och föreställningar, hvad hjälpa barnens tårar och böner, hvad hjälper husets undergång och olycka, då en läsarprest får tag i en svag, kärleksfull och ångrande qvinnas hjerta? Han talar i Guds namn — han påbjuder sånger och böner, ånger och ruelse, i stället för ett verksamt lif, i stället för uppfyllelsen af en makas och mors skyldigheter — ty hon skall allena tjena Gud. Jag undrar hvad läsarpresten sjelf skulle lefva af, om alla ginge in på hans lathundslära; men det behöfs icke — han har sina får, som ingenting behöfva göra — och getterna, som ej ha tid att sjunga och bedja från morgon till qväll, få föda sällskapet.»

»Men har då ej ni, bäste löjtnant, eller lagmannen, upplyst henne

om att herr Fikonlöf är en ganska vanlig människa — för att tala lindrigast — eller en dålig människa, för att tala rent ut?»

»Det? — det? att han burit sig åt lömskt, trolöst, otacksamt och lågt är tvärtom en förtjenst — han har en hel hop att ångra — det är just allt det der, som ledt honom på andra tankar! Nej bevars, herr Fikonlöf gör sig rent af en förtjenst af att han burit sig gement åt, då han lefde i köttet — det stör ej hans kredit på något sätt, ty han gråter ihop med tant öfver syndens makt — hans är verklig — hennes inbillad, men desto värre. — Hon är sjuk, stackars tant; men vår gamle landsdokter, som vågade säga herr Fikonlöf, att hennes sjukdom kom af melankoli, förklarades genast för en Belials man, som icke kunde begripa, att det var en sann syndaånger.»

»Således omöjligt att bli af med hans hjelp?»

»Alldeles omöjligt. Här är han oupphörligt, och far han bort, skickar tant express efter honom — han regerar hela huset; ty morbror fruktar att göra sin Emilie emot. Magistern kan ej föreställa sig huru mycket han älskar henne och hon honom — men detta är nu en synd — hon vågar ej älska honom — ty, säger herr Fikonlöf, det är en jordisk lusta; men si, det han tror, det blir dock aldrig af i tiden — han må lipa så mycket han vill.»

»Hvad?»

»Åh jo — såg ni inte hur hans små ögon liksom en basilisk betraktade Emilie?»

»Den vackra fröken?»

»Ja — hon har en tio tusen riksdaler, mycket för en framtida komminister eller prost i tredje klassen; ty han har, säger man, mycket skrala jordiska betyg, han tillhör icke det förbannade släktet, som har verldslig lärdom, han — han är andeligen upplyst och kan ej sy i en knapp i rocken eller säga mig, om Sten Sture den äldre styrde Sverige före eller efter Sten Sture den yngre.»

»Nå», sade jag småleende, »då inser jag, att löjtnanten har dubbelt skäl.»

Min löjtnant hade kunnat sitta, under det han omtalade herr Fikonlöfs makt öfver tant Emilie; men när fröken Emilie nämndes, steg han opp och gick med starka steg fram och åter på golfvet.

»Ja — så är det — och om presten försöker att genom tant tvinga sig till flickan, så pryglar jag honom sönder och samman —

ja, fastän det är skamligt som att slå en käring — det är knappt något att ta i — han är nära blott och bart en ande.»

»Bevars, hvad löjtnanten är het!»

»Het? ja, det skall magistern se — men, ser magistern — han har genom tant begärt flickan hos morbror. Hon ryser och vill naturligtvis inte — men jag vet bot. I morgon dag tar jag herr Fikonlöf hit in — ni skall vara närvarande, för blir jag ensam med honom, så får han stryk; ni skall vara liksom en försonare och lägga er i leken, om ni ser, att jag håller på att gå för långt.»

»Nej, bäste löjtnant, det kan jag icke.»

»Ja, då får han styrk — välj, magister — var vittne till ett colloquium familiare mellan mig och herr Fikonlöf eller bered er på att få se honom med en arm eller ett ben mindre.»

»Men, bäste löjtnant», bad jag i verklig ångest, »ni finner väl, att jag i min ställning . . .»

»Nå, så finner ni väl, att jag i min ställning . . .», invände löjtnanten uppbrusande: »nej, slut med kurtisen skall det ta — en ända med förskräckelse; använder han andliga medel för att få henne, så skall jag förebygga den saken med lekamliga. Här har han nu ett helt år — ett *helt* år, magister! satt sig på näsan på oss alla: — min hederlige morbror, mig — alla, med ett ord. — Allt lyder hans vink, ty han talar vid tant — och hon är sjuk, mjältsjuk nära till galenskap, och man fruktar . . .»

»Men lugna er — nu är klockan 1 på natten. Vi skola sofva på saken. — Se så, löjtnant, låt mig lugna er med den försäkran, att jag skall hjälpa er hvad jag *kan*. Säg! tror ni, att han älskar fröken Emilie?»

»Älskar? nej bevars — han skulle gifta sig med morbrors gamla medevivagn, om der låge tolf tusen riksdaler i sits-lådan.»

»Nå godt, då är ju allt bra.»

»Jo vackert — vackert», mumlade löjtnanten; »vet ni, magister, min mor lärde mig, då jag var barn, att bedja hvarje qväll — den vanan har jag — men det svider i mig, att jag i detta skall likna Fikonlöfvet. — Således, magister! vi skola ej tala om saken — vi skola lugna oss — jag skall läsa en psalm för er.»

Den raske, häftige ynglingen läste en af våra herrliga psalmer, med en tonvigt, som tillkännagaf, att han kände hvarje ord.

När han slutat, sade jag: »och det är ni, som kan hata en människa?»

Löjtnanten teg några ögonblick. — »Ser ni, magister, det ligger i blodet, han har nog rätt, Fikonlöfvet — det behöfs en hård kamp att lugna sig.»

»Men då ni finner detta, så bestå den kampen — det är den förste fiende, mot hvilken ni träder i fält, tappa icke edra vapen — er mor har ju i bönen — i kärleken — gifvit er vapen nog — kämpa, min unge vän — det vore pultroneri att ej vinna er första seger — en emot en, löjtnant! — fruktar ni en sådan strid?»

Han betraktade mig uppmärksamt, hans öppna, skönt manliga anlete liksom strålade, då han räckte mig handen och sade: »tack, magister, för det ordet — ni är ju med mig?»

»Ja — men en bättre hjälpare ändå — Gud är med er.»

»På det hela taget», återtog han efter några ögonblicks tystnad, »på det hela vore det en skam, om jag vore sämre än Fikonlöf. — Godnatt — nu behöfva vi begge ro.»

Allt förflöt lugnt och stilla en vecka bortåt. Visst såg jag, att min löjtnant emellanåt hade en hård kamp; men så snart han märkte, att jag betraktade honom, smålog han och blef ogenerad som vanligt.

Den enda möda, jag hade med min discipel — han var *tio* år gammal — var att då och då gå ut med honom på en promenad. Han var naturligtvis inpelsad och med ytter-stöflar; men så mycket hade dock pastor Fikonlöf hulptit lagmannen, att gossen fick gå ut. På det hela visade pastorn mig mycken uppmärksamhet — jag nästan gissar, att han, som bodde rum om rum med oss i flygeln, lyssnat och i sitt sinne ansåg mig som sitt lekamliga skydd emot löjtnanten, hvars båda skuldror och kämpalika händer visserligen skulle kunna hålla hvad tungan lofvat.

Dessa åtta dagar voro nog för alla i huset att lära känna min hedervärda person — det kan vara både bra och illa att ha hjertat på tungan — men då man intet ondt tänker, så är det ändå icke så farligt som man tror.

En dag sutto lagmannen och jag vid fönstret. Snön låg öfver fälten, och den aflägsna skogen på bergåsen afbröts här och der af ett snöfält.

»Ser magistern», sade lagmannen och pekade åt det skogbeväxta berget, »der borta är socknens allmänning.»

»Jaså.»

»Den är märkvärdig för mig», återtog han småleende, »ty i de der backarne gick jag vall i min barndom.»

»Ni?»

»Ja, — och icke en gång åt mina föräldrar, utan åt grannarne. Vi hade intet lefvande djur mer än en katt.»

»Och ni har ändå . . .?» frågade jag förundrad, fastän jag af löjtnantens berättelse väl viste, att lagmannen ej var af någon hög börd. »Och ni har ändå . . .?»

»Icke jag, bäste magister, utan Gud har länkat händelserna, så att jag, i stället att blifva på sin höjd torpare — kanske med ett helt dussin, snart sagdt, odödliga barnungar — blifvit häradshöfding med lagmans titel — och i det närmaste utan barn.»

Lagmannen återkom alltid på detta sorgliga ämne.

»Ja — vet ni, bäste magister, man talar om, att en barnlös fält-herre tröstat sig med två segrar — att stora vetenskapsmän icke efterlemnat barn, men stora upptäckter — ack! magister det är likväl något i hjertat, som säger, att barnen ändå äro de bästa af alla Guds gåfvor, och att vi lefvat utan ändamål, vevegeterat i okunnighetens mörker eller på bildningens höjder, om vi ej efterlemna någon, som är en fortsättning af oss sjelfva. Derfor är äktenskapet en gudomlig stiftelse. Jag nämnde med vilja min barndom. — Nå väl, ni är redan vår vän, jag ser det, jag vet det, så väl, som om jag känt er i många år — ni har hjertat på tungan.»

Se så, tänkte jag, der har jag det igen.

»Således har jag omtalat allt för er — vi måste känna hvarandra ty om Gud vill, så skall ni göra oss en stor tjenst.»

»Herre Gud! om jag kunde! men fortsätt.»

»Jo», började lagmannen, »jag var tio år gammal, rådlig och utvecklad, som vildmarkens barn alltid äro — ett slags älskligt instinktdjur, som röjer tecken af ett utveckladt förstånd. Hade jag blifvit hvad jag var, hade denna fyndighet, denna snabbhet i att finna utvägar aldrig utvecklats sig högre än till instinkt — förståndet hade troligen ej tilltagit. Vi se detta ofta vara fallet med armodets barn; huru tidigt äro de ej kloka — och med tiden, huru qvarbli de icke i rätetstillståndet! Det förefaller mig som en vild törnros — huru

kraftigt skjuter hon ej opp just på grund af sin kamp mot yttre inflytelser, men hon är och förblir enkel — skall hon bli dubbel, måste hon underkastas kultur; hon växer svagare, hon blir vekare, bladrikare och *i vårt tycke* skönare. Nog af — jag gick der i bergen och blåste på näfverlur och ansåg mig för en stor konstnär; ty jag tog tre rena och fem falska toner; lefde för öfrigt i godt förstånd med skogens träd och mina får, men hade alltid ondt öga till stora kärret — mitt barnahem — ty mina föräldrars backstuga är just den lilla kojan, som står vid bakgården.»

»Den? jag har ofta undrat huru ett sådant, förlåt mig! ruckel fick stå kvar.»

Lagmannen smålog. — »Jo, ser ni, magister, det der »rucklet» täcker jag om emellanåt, så att det ej må skadas; der inne i den låga stugan hafva alla mina barn haft sin lekstuga — det var deras fäderneborg. Men vidare. Jag gick så der, en vacker dag, i skogen och tänkte just på ingenting, då jag fick höra ett förtvifladt barnskri: — mamma! mamma! Jag skyndade dit och fann till min förundran en liten grant klädd flicka i grönrutig rock, som likväl var sönderrifven bland björnbärsbuskarne. Hon kunde ej göra reda för sig mer, än att hon hette Milli — lilla Milli — hon var fyra år gammal.»

»Huru länge har du varit här?»

»Hela natten — var så kallt — hvar är mamma? Milli vill gå till mamma.»

»Jag, fyndig och hemma i ortens topografi, gissade genast, att flickan tillhörde något resande herrskap och tog därför flickan i famnen och bar henne öfver berg och backar ner till Krångemåla, der jag förmodade mig få en slant. Detta var den verldsliga belöningen, hvarjemte jag tyckte mig liksom ha godt samvete också; men då man är tio år, känner man ej så synnerligen af något samvete — om nemligen ingenting gått illa.

»När jag kom fram, mötte mig en piga och två betjenter. »Min Gud, Milli är här!» skreko alla på en gång och ville ta henne ifrån mig. »Nej tack», sade jag, »hon skall till sin mamma.» Så skedde också, och jag mins än huru underligt det föreföll mig, att Millis mamma gret och skrattade på en gång och bar sig åt som en förryckt, därför att flickan gått i skogen en natt. Det föll mig icke in, att någon skulle vara så dum, att man icke skulle hitta ut igen ur sko-

gen, eller att man skulle kunna hoppa i vid qvarndammen eller i Krångeån, som snabb och svart strömmar förbi.

»Jag för min del tyckte, att man gjorde allt för mycket bråk, för att en barnunge kom hem igen från skogen; hade hon gått rätt fram, så hade hon antingen kommit till Träskälla eller också till Krånge-måla eller utåt Sventorpsvägen eller åt Sunnanhäll till — det var det simplaste i världen.

»Sedan kom ordningen till mig. Man började med att gifva mig en sorts brun soppa med smått, smått bagarebröd till — det var kaffe. Sedan qvarhöll man mig och bad mig vänta, till dess baron skulle komma igen, ty han var gången nedåt ån och hade sändt betjen-ter och folk åt alla håll för att få reda på Millis lik — nu satt hon der lefvande. Man hade skickat efter honom.

»Snart kom han — ny glädje. Flickan hade på qvällen smugit ut och försvunnit. Ingen kom att tänka på möjligheten att hon gått till skogen, som låg temligen aflägsse; men alla antogo för säkert, att hon fallit i ån.

»Jag för min del tyckte dock ganska litet om dröjsmålet; om nu bjellfåran begifvit sig ner i gungflyet — och otäck var han att springa vild — så kunde det gå vackert hos Ola Persson i qväll; inga slantar sågos till, och visst hade jag hellre velat ha en ärlig smörgås än den der bruna soppan och småbrödet. Dröjsmålet blef dock långvarigt — äntligen kommo mina föräldrar — jag trodde för att taga reda på mig och underrätta mig om något ofall med bjellfåran — men intet af delarne. Baronerna lofvade att draga försorg om mig — med ett ord — om eftermiddagen satt jag baklänges i en stor vagn — min mor gret, och jag såg också rörd ut — men jag gaf min mor uppdrag att för all del se till bjellfåran. En framtid öppnade sig för mig, men det märkte jag knappt, så bundna voro mina idéer vid min befattning som vallgosse. — Historien är snart afslutad», fortfor lagmannen. »Jag röjde anlag, man lät mig läsa tillsammans med Adam — ende gossen, lika gammal som jag. Jag blef allt mera kär för mina välgörare, de goda, älskliga baron Gyllenarms. Jag försökte att löna dem genom flit — det lyckades — och då jag fick domsaga — då lefde likväl blott friherrinnan — så — med ett ord — min stackars Emilie är just den der lilla flickan jag fann i skogen.»

»Jag har redan gissat det förut.»

»Nu vet ni mina barndomsöden», sade lagmannen. »Jag erkänner

att jag envisades att bygga just här, att fruktbart göra detta kärr, som jag i min barndom tyckte så ängsligt. Just som jag då i tankarne lät träd växa bland mossan, just så har jag låtit plantera dem — men stället är fuktigt och osundt; kanske», tillade han, »mina barn lefvat — om icke — men jag har aldrig förut kommit att tänka på denna möjlighet — jag sjelf och min syster vuxo upp här i en låg, fuktig stuga till ett par starka, friska menniskor — men det kom väl deraf, att vi minst af allt voro inne. Emellertid, min bästa magister, så önskar jag, att Felix skall vara borta härifrån, till dess han fyllt tolf år; lefver han öfver sin tolfte födelsedag, så är min hustru botad — då är den gamlas förbannelse tillintetgjord och bevisar sin orimlighet — men dör han innan dess, så — — —

»Pastor Fikonlöf har i denna sak hulptit mig. Han har ett aldeles obestriddt inflytande öfver min hustru — han har öfvertalat henne; det var en tjänst, för hvilken jag bör tacka mycket.»

»Men, förlåt, herr lagman — skall han då för alltid fortsätta detta inflytande, som förstör hennes nåds lugn och dödar all trefnad i huset?»

»Jag hoppas, att han snart måste bort — han har sökt ett litet patronelt pastorat och aldeles förtjust en gammal fru, som innehar jus patronatus. Hans lycka har vägt på ett hår, emedan det blifvit process om patronatsrättigheten; men fru Mäzinger lär vinna. I fall detta händer, så tillträder han i Maj, emedan nådåret förlupit under processen. Således kan jag hoppas; men sedan — kan min hustru vara utan hans tröst? Ni skall i eftermiddag gå upp till min hustru, hon är förberedd på er ankomst.»

Jag hade mina egna tankar om frun, henne i all ära; men huru öfverraskad blef jag ej, då jag fann ett fruntimmer, visserligen blekt och af ett sjukligt utseende, men det oaktadt verkligen skönt. Ett par så milda, svärmiskt sköna ögon hade jag ännu ej sett — hon tycktes vara en varelse från en bättre verld. Det var omöjligt att ej älska henne — oaktadt hon plögade oss alla. Hon förrådde ett varmt hjerta — hon till och med smålog; men pastor Fikonlöf inträdde, och hennes gryende glädje släcktes i ett nu.

Hon såg ner dystert framför sig, liksom om hon syndat genom att tala vid oss.

Hvilket välde egde ej denne man, som talade i Guds namn till en sörjande moder och som med obarmhertig hand ref opp, om något sår ville läkas i själen!

När April kom, anlände pastor Fikonlöf till Träskälla — för att taga afsked. Genom »Guds nåd» hade han fått Talleberga patronella pastorat af tredje klassen och — skulle inflytta den 1 Maj. Nu talade han vid lagmannen angående sina afsigter på Emilie — men fick ett tvärt nej. Han talade vid hennes nåd och fick tröst, men ej mera. Det tycktes nästan, som äfven hon kände sig lättare om hjertat, när han skulle flytta. Således blef visiten icke lång; löjtnanten var borta — ty han vistades der endast under högtiderna — och således behöfdes inga äfventyr.

Pastorn reste, sedan han underrättat hennes nåd om att han sörjde öfver att lemna en så öm själ, som hennes, i ett sådant hus.

Fram i Maj reste Felix och jag. Hennes nåd var beundransvärd, då hon omfamnade sin siste. Hon grät ej — utan sade blott: »huru det går, Felix, så råkas vi.»

Jag tog gossen med mig till akademien.

Enligt lagmannens önskan fick han gymnastisera och fäkta — han ämnades också till officer; »ty», sade fadren, »något sittgöra passar ej en natur, som behöfver att härdas.»

Två och ett halft år förlupo. Af bref från lagmannen hade jag fått veta, att hennes nåd allt mer och mer återgått till sin roll af en god husmoder — och då hon äntligen fick ett bref från Felix, dateradt den 16 Februari eller åtta dagar efter hans tolfte födelsedag, vardt hon på en gång liksom förvandlad. — »Således, således», sade hon, antingen gälde ej förbannelsen, eller är den borttagen» — och nu blef hon lika ifrig för de sina, som förut förlamad.

I Maj, då väglag och väder blef vackert, skulle vi resa hem, och med detsamma skulle min kondition taga slut. Felix skulle i en pension i Stockholm, för att sedan gå in på Carlberg — en uppfostringsanstalt, den enda, der man kommit ihåg, att barnet och ynglingen har en kropp, som icke bör tillintetgöras, om själen skall vara frisk.

När vi kommo till Träskälla voro grindarna klädda med löf och blommor, och föräldrarne kommo oss till mötes vid egornas gräns. Den förut så bleka varelsen hade fått rosor på kinderna, de englagoda ögonen brunno af glädje. — »Ser du, älskade Felix — vi råkas igen.»

Gossen hade utvecklat sig i växt och styrka, han var ej mera den vecka, klemiga barnaengeln, som förr — han var nu en rask pojke, öppen i bröstet och barhalsad, vig som en ekorre och stark — ja, ganska stark efter sina år. Och ändå var han samma goda själ som förr; men härdad, glad och förtröstansfull.

»Åh, ödmjukast», ropade löjtnanten mot mig, då vi kommo fram. »Hör på, magister, kan magistern skriva vers?»

»Nej — hur då?»

»Jo se eljest vore det tillfälle.»

»Nå?»

»Emedan löjtnanten välborne herr Gustaf Thorsson är förlofvad med välborna jungfru Emilie Gyllenarm.»

»Nå, jag lyckönskar!»

»Tackar förbindligast — det var ändå hjertinnerligen väl, att jag icke frikasserade presten.»

»Nå, hvar är han nu?»

»I Talleberga patronella pastorat naturligtvis. Församlingen ville inte ha honom, fastän gumman satte honom i embetet; nu ligger han i process med församlingsboarne och har förlidet år räknat kärftarne åt dem och lagsökt, så att länsman Tränberg svärjer ve och förbannelse öfver både prest och församling. Det är ett hyggligt lefverne.»

Lagmannen smålog och gick in i sitt rum. »Se här», sade han, »är en ny sida af lifvets bok.» Det var ett bref från herr Fikonlöf, derutinnan han, framställande sina många besvär med hennes nåds själavård, begärde trehundra trettiotre riksdaler sexton skillingar banko, hvilket han dock öfverlemnade åt lagmannens samvete att betala eller icke.

»Och han?»

»Jo, han fick penningarne, men det brefvet fullbordade min hustrus kur — eller huru, goda Emilie?»

»Ja, jag lärde mig, att det icke är någon menniska, som kan leda oss till Gud — till Honom måste vi stappla fram sjelfva, så godt vi kunna. Jag har lärt mig, att det finnes en hjertats gudstjenst, som ej afbrytes af de verldsliga bestyren — jag har lärt mig, att vi hafva

pligter mot andra, som ej få afbrytas af bekymmer för vår egen skull, äfven om det rör vår salighet — den är dock endast *vår* sak, och därför böra ej *andra* lida. Jag har lärt, att Gud icke är en vredens Gud, som glädes åt att straffa, utan som lefver och verkar som Gud blott i kärlek — straffa oss, tvingas vi att sjelfve göra: med ett ord, jag har lärt mycket, jag har lärt mig att ej tro på skrock, ej låta min inbillningsgåfva spela öfver. Och hvem är det, som hulptit oss alla? — hvem är den vännen, som i dag återskänker oss en rask gosse i stället för en drifhusplanta?» — Hennes ögon tårades. — »Jo ni, magister, ni hederliga! menniska, som har hjertat på tungan — ni och ingen annan. — Tack, magister, — tack, evigt tack!!»

Jag hade verkligen icke haft hopp om en så glad dag på Träskälla.

Jag förblef der hela sommaren öfver. Om jag någonsin skulle bygga mig ett hem, så skulle det vara ett sådant som detta — ett stilla hem, fullt af lif och verksamhet; och öfver allt detta kastade en sann, lefvande tro, en innerlig och fast förtröstan sin milda dager. Jag såg en husmoder, som lefde i och för sitt kall, tjenande Gud, i det att hon vårdade de sina, lika långt aflägsnad från en ängslig fruktan, som från egenkärlekens stolthet. Hon viste, att hvad hon var och hvad hon kunde vara, var hon endast genom Honom, från hvilken all god gåfva kommer, kraften hos de svaga och förtröstan hos dem, som hoppas.

Hon hade under dessa begge senare åren, sedan hon frigjort sig från allt tvifvel om Guds godhet, allt ängsligt stormande på himlens portar, lärt sig, att sjelfva hvardagslifvet både kan och bör vara en gudstjenst och att det föga tröstar hjertat att i en overksam lefnad förnöta sin tid med böner — hon hade med ett ord lärt sig att bedja och arbeta.

Hvarje afton samlades husfolket, de gamla och de unga, i stora salen, der hvar och en i sin ordning läste bönerna och alla gemensamt uppstämde en psalm. Då lagmanskans ordning var, kunde jag, under det hon läste, icke låta bli att betrakta denna qvinna, som genomgått så svåra pröfningar, som i årtal nedsjunkit i nära hopplös förtviflan, nu styrkt af den eviga kärlekens kraft, ungdomlig, som det evigt goda alltid är, läsa för de sina, sedan hon hela dagen verkat för deras trefnad och lycka.

»Nu är hon sig åter lik som förr», sade lagmannen en gång, »och hade hon små barn, skulle hon som då vårda dem sjelf, kläda dem och lära dem sjelf allt. — Sådan var hon, innan försynen slog oss så hårdt, innan våra barn hvarje år föllo undan, det ena efter det andra — alla omkring elfva år gamla. Med hvarje barn, som bars ur huset, bortbars också en förhoppning, och en ny farhåga smög in i stället; men nu — nu är hon sig lik igen, densamma som förr, men bättre, skönare, herrligare än någonsin.»

På hösten firades löjtnantens bröllop. En gammal bondgumma, hans mor, satt bredvid bruden. — Jag och Felix förestälde marskalkar. Sedan gästerna rest, höllo vi alla bön som vanligt.

»Näväl, bäste magister», sade lagmanskan till mig, som skulle resa några dagar derefter, »ni ser — jag är ännu en läserska — ni kan ju ej med läsare, är det ej så?» Hon smålog, då hon gjorde mig denna fråga.

»Förlåt mig», blef mitt svar, »jag bär djup vördnad för läsare, men jag kan ej tåla hycklare — låtom oss väl skilja dessa begge slag, af hvilka det senare söker att intränga bland det förra, förnedrar det heligaste genom öfverdrifter och låter lära och lefverne gå i olika banor.»

Hon tryckte min hand och sade: »tack, magister, att ni ej dömer alla menniskor lika; det finnes dock ett läseri, som man icke kan ned-sätta — som man icke kan undvara.»

Några dagar efter for jag åter ut i vida världen; men jag har ännu icke glömt den ädla maken, den verksamma husmodren, de fattiges välgörarinna, de oupplystes lärarinna — läserskan.

Jag var, då jag återkom till akademien, på sätt och vis en för-mögen man. Jag hade en liten besparing och dessutom ganska vackra presenter af silfver och annat. Lyckligare kunde man ej vara. Det dröjde dock ej länge, förrän jag stod på samma punkt som förut.

Min mor, den enda jag egde och som egde mig, bodde på en afbruten lapp från stomhemmanet; ty min far var komminister. Det blef fråga om att detta ej var lagligt, och den nye innehafvaren af bostället ville ha en rund summa för att låta gumman bo kvar. Följden blef ett jämmerbref på fyra tätskrifna sidor från min mor, som i sin fattigdom trodde, att hennes son, kandidaten, hade allt hvad han

ville ega. Jag kom i en svår strid — skickade jag penningar, så gick hela mitt kapital och några år af mitt lif bort — gaf jag intet, så hade min mor ej tak öfver hufvudet. Sade jag ja, så var det dumt, sade jag nej, så var det dåligt. När man har dessa tu ting att välja på, är det alltid det klokaste att bära sig dumt åt, ty att bära sig dåligt åt, är verkligen det oklokaste man kan göra. Jag gjorde några undersökningar, för att ej rusa åstad i ogjordt väder, och vidare några förbehåll, för att betrygga min mor för framtiden, och skickade min skatt. Jag tyckte, att jag blef lättare till sinnet, när brefvet väl var på posten, och utan att se hvarken till höger eller venster gick jag till professor Ekeberg — knackade på och steg in. Den sträfve mannen låg på golfvet och kröp för att hjälpa sin minste gosse att rulla en trissa.

»Välkommen, kandidat Alexej», sade han, »genera sig inte, sitt ner!» Professorn steg opp, satte sin gosse på en stol och sade:

»Nå, hvad står på? — Kandidaten ser just inte glad ut.»

»Sanningen att säga — jag behöfver åter en kondition.»

»Se så ja — åh ja, man lär sig att känna menniskan på det sättet — det är ett erfarenhetsstudium, det lär man sig icke ur böcker. Således vill kandidaten ha en kondition?»

»Ja.»

»Hm — han vill väl ha god lön — och det skall han få — fastän saken icke beror på mig, utan på professor Ljungqvist — han frågade mig för några dagar sedan efter en passande person till informator hos en patron — patron — jag mins inte hvad den goda patron heter — skulle tillträdas vid vanliga pigflyttningen, den 24 Oktober — vi ha nu September — passar bra — är ekiperad, allt i ordning?»

»Ja.»

»Men hör på, hade kandidaten ingenting öfver från Träskälla?»

»Jo.»

»Och är ju god hushållare, vet jag?»

»Åh ja.»

»Om kandidaten inte är sjelf hushållare eller förstär sig på penningar och sådant, så skall han skynda att gifta sig. — Min hustru sköter om allt det der, jag vet inte, om jag har penningar eller inte har — det är det allra beqvämaste. Se, hon ställer om allting — hm, der är ett par nya stöflar, dem hon har skaffat mig — inte viste jag, att bottnarne voro hål på, visst kylde det om fötterna, men ser kan-

didaten, resonen — resonen, den kom jag icke att tänka på. Nej, gör som jag, skaffa sig en hustru, som tänker i hans ställe, som sköter om honom som ett barn — det är det allra beqvämaste.»

Jag kunde ej underlåta att småle åt den hederlige mannen, som verkligen var ohjelpig i det allmänna lifvet och en odrägligt kinkig menniska, då hans hustru ej kunde hjälpa honom.

»Jag skall gå opp i konsistorium», sade han, »kandidaten tycker väl som jag, att jag ändå kan kläda mig — då han sitter här?»

»Ja.»

»Hör hit, någon (stampande i golvet), se så — se så — nu höra de inte der nere i köket (stampande om igen).» — En piga kom hastigt upp på trappan.

»Skall det domsbasun till innan någon kommer?»

»Söte lille professor.»

»Se — är hustru min hemma?»

»Ja bevars.»

»Nå Gud ske lof — säg till henne, att jag inte har någon halsduk.»

»Den ligger der på bordet.»

»Hm — jäså — så bed henne komma upp ett ögonblick.»

Professorskan kom. — Det var någonting glädtigt och tillika lugnt i hela hennes utseende. — »Nå», sade hon, sedan hon helsat mig, »nå, hvad vill du mig?»

»Jaså, är du der, Hedda, det var väl, hm — jag skall i konsistorium.»

»Ja, det är den vanliga dagen.»

»Nej, det är inte den vanliga dagen; ty vi skola inbetala afgiften till bilden af förre kanslern — excellens — hvad det var — trettio och sexton, sa' vaktmästarn — kära, lägg penningar i fickan, så att de komma med.»

»Du har ju i din byrå.»

»Nå!» började professorn med jämrande ton, »tycker du, att jag, som skall klä mig, har tid att räkna penningar? — och sexton — nej trettio och sexton — om det är riksgäld eller banko, frågade jag icke.»

»Den goda frun smålog och sade, liksom för att ge mig en förklaring: »min man har så mycket annat att tänka på ibland.»

»Hedda du!» afbröt professorn, som nu skulle ha på sig halsduken, »söta vän, slå den här knuten — låt bli mig, Per — se så — är du

nu på min rock? — Tack skall du ha, min kära gumma! se så, tag Per med dig — så, nu är det ingenting mera — jag skall tala vid kandidaten, som sitter här och väntar på svar angående — nej, vänta, Hedda! — angående en ny kondition. — Jag tycker, att han kunde ta Ljungqvistens — eller hvad tycker du?»

»Jag kan icke gifva något råd — jag har ju aldrig hört omtalas hvarken kondition eller något annat, gode man.»

»Jaså! så, nu mins jag, du var ej tillstädes, då Ljungqvist var hos mig. Se så, nu är jag färdig», yttrade professorn slutligen och gick.

Det finnes menniskor, som flyga högt och skarpt i tankens grunder, men som omöjligen kunna reda sig med hvardagsbestyr. — Det finnes svalor, som flytta från polarländerna till tropikerna, som flyga skarpast af alla — men som ej kunna hoppa en aln fram på gräsvallen som en sparf.

»Rätt roligt», yttrade brukspatron Socius — det var min nye patron — sedan jag omkring fjorton dagar varit på Gyllebo bruk — i min nya kondition. »Rätt roligt att ha i huset en man med studier. Nu skall jag säga, att det var så, att jag väl hade lust för boken — hm, och har lätt att fatta, mycket lätt — för si, jag hade ett spekulativt hufvud — det må magistern tro, att i min barndom så kallade man mig lille qvicke Petter, och min gudfar, kammarherren och riddaren af kongliga nordstjerneorden samt St. Johannis af Jerusalem orden grefve Stjerneros, kallade mig lille Pierre — Pierre — ja — är inte så dum, sade salig kammarherren och gaf mig konfekt; ty det gaf han alltid åt barnen. Min far var eljest inspektor på Arpinge, magistern vet kanske, hvar det ligger?»

»Nej det vet jag icke.»

»Lika godt, men det är en god egendom, endast något styf jord — ej ondt om skog; men i lagom år så — jag menar, då det hvarken regnar för mycket eller torkar öfver all höfva, så ger den god afkastning. Si, nu har magistern sett oss alla — mig — naturligtvis, som är herre i huset — min lilla hustru — hon är af en ganska respektabel släkt — min svärmor — mina begge svägerskor — min svåger, med hvilken magistern läser.»

»Högst märkvärdigt, min bäste magister, att jag — jag, som genast från pojkåren kom in i det praktiska, ändå utfunderar ett och annat, som kan vara nyttigt för landet. Se magistern, bland annat så — förstår magistern sig på tegel?»

»Nej, ej betydligt.»

»Det är verkligen någonting högst viktigt — en upptäckt, som kommer att nedsätta tegelpriset och göra, att man om femtio år här-efter har idel stenhus i hela Sverige. I morgon skall magistern följa med mig till Trångskalla, der vi godsegare i häradet sammanlyst en sammankomst såsom förberedelse till landtbruksmötet. Min vän här borta, tjocka Knottensten, har upfunnit en inventiös plog — en plog, som plöjer, harfvar och välter på en gång — en stor uppfinning, om bara den vore möjlig att få fram i allmänna opinionen, ty den fördrifver ogräset totalt. Vi alla possessionater skola dit — det skall utdelas premier för oxar och andra kreatur, hållas föredrag — jag skall hålla ett; kan magistern gissa?»

»Jo, om tegel.»

»Riktigt! om tegel — och hvarutaf?»

»Af lera, kan jag tro.»

»Jo, deri ligger just det fina. Jag har upptäckt sättet att göra tegel af jäslera» — brukspatronens ögon tindrade af glädje — »af jäslera! hör magistern! — Men nämn ej ett ord derom för fruntim-merna — de förstå ej våra göromål. — Tyst, nu kommer svärmor, det hostar der ute.»

Fru rådinnan steg in. Det var ett litet fruntimmer, ungefär jemn-årigt med brukspatron, sin måg, och en af dem, som ha ögonen med sig. En skarp, tunn näsa klyfde väg i luften för ett kantigt ansigte med tunna läppar, lång haka och deruppå en vårta.

»Jaså, du sitter här, du, käre Socius», sade hon. »Älskade måg, din stackars hustru! . . .»

»Hvad — hvaba — är Lina sjuk?»

»Sjuk? skall ett känsligt fruntimmer nödvändigt vara sjukt för att intressera männen? — Ja, hon har ondt i hufvudet.»

»Hm! har hon det? Då skall hon lägga kallvåta omslag.»

»Vill ni döda mitt barn?»

»Nej bevars, kallvåta serveter, mamma lilla.»

»Nej, så länge jag lefver, skola mina barn icke underkastas en så barbarisk behandling; att lägga kalla serveter på ett sensibelt fruntim-

mers hufvud — det är ju fasligt! Varmt bad skall hon ha, min stackars Lina.»

»Hm, jag skall väl gå in till henne.»

»Inte nu, min käre måg — när man på hela dagen . . .»

»Jag har varit vid tegelbruket.»

»Ganska möjligt, men kom ihåg, jag har i edra händer lemnat en späd ros — vårda henne ömt — var en far för henne.»

»Jag är väl hennes man ändtligen», yttrade brukspatronen och steg upp.

»Jag har ej förut skildrat hans figur. — Nåväl: patron var en starkt byggd, mycket undersåsig man med hängande kinder, hakpåse, en liten päronformad näsa, ett par grå frågvisa ögon, som uttryckte själfbelåtenhet, en klotrund panna och tillbakakammadt hår. För öfrigt något för frisk färg och en viss heshet i rösten.

»Ja, min bästa måg, men det kan ni väl finna själf, att en så gammal man måste visa en ung hustru någon artighet — uppmärksamhet — ni skall lefva endast för henne. Så var det mellan salig man min och mig — kunde han se på mina ögon — genast — ack! ett så lyckligt par fans ej i hela världen. Och han gick ifrån mig», tillade rådinnan, sättande sig, »ack! jag ryser i mitt hjerta — lille gode Socius, gå in efter min flaska!»

»Genast, mamma lilla — genast!» pustade patron och skyn-dade ut.

»Ack, magister, jag ångrar många gånger, att jag öfvertalade Lina. Magistern kan ej föreställa sig det ansvar, som hvilar på en mors hjerta — och fastän Socius är en ädel och god människa, så bör man ändå betänka, att han är fulla trettiofem år äldre än sin hustru.»

»Så mycket», yttrade jag för att säga något.

»Ja, verkligen trettiofem år äldre — ack! Socius var gift, då min Lina föddes, ty detta är tredje giftet — och dessutom, skilnaden i bildning. Socius är en hederlig man, men han förstår icke huru en späd, sylfidisk qvinna bör behandlas — kom jag icke hit emellanåt, så vete Gud hur det ginge.»

»Jag tycker, att patronessan ser både frisk och stark ut.»

»Ja, herr magister — ett skal; hon är egentligen mycket svag — nervös — ack! om hon inte hade kalmerande droppar, skulle hon dö många gånger i veckan — de uppehålla hennes lif. Och magistern kan aldrig tro hvad det barnet var svagt, då hon var liten; hon hvar-

ken åt eller drack, och salig Klementsson sade ofta: »älskade Fanina, vår lilla Lina blir snart en riktig engel» — men, Gudi lof, hon fick lefva, sin mor till tröst och glädje.»

Så talade rådinnan Klementsson.

Efter allt hvad man hört, skulle man tro, att den goda fru svär-mor blott *tidtals* såg om sin Lina och sin käre måg; men detta var ej så egentligen händelsen; ty en visit på sex, sju månader i stöten kan anses nästan som en bosättning, och rådinnan hade nu varit på Gyllebo sedan Maj — och nu var det November. Naturligtvis kunde hon ej underlåta att dela barnens julfröjd, och sedan blef det så kallt, halt i backarne eller krakigt, att det ej kunde komma i fråga att resa på vintern. Hon hade redan nämnt, att hon på läkares råd nästa sommar skulle genomgå mjölkkur på landet, och hvar kunde passa bättre än hos sina barn på Gyllebo?

Patron hade således allt möjligt hopp att få behålla sin älskade mamma qvar minst ett år — om ej för alltid — och dessutom två svägerskor, mamsellerna Alexandra och Napoleona Klementsson, samt sin svåger, unge Napoleon Fiasco, min discipel.

Sanningen att säga, jag just fann mig väl med min Napoleon Fiasco; han, liksom hela släkten, hade, oaktadt en frisk kropp, en mycket delikat natur och fina nerver. Arbete var något, som synnerligen hemsökte hans nervsystem; han fick ondt i hufvudet af läsning, kunde skada ögonen genom att se på kartor o. s. v. Mer än en gång, under den månad jag varit i huset, hade det hållit på att bli uppträden mellan mig och mamma, som dock ej ännu alldeles på allvar gripit verket an, utan endast kortare eller längre tid varit tyst och kort i sina svar, då unge Napoleon Fiasco varit inne och sqvallrat, att han fått en för lång lexa.

Rådinnan ombytte ofta uppförande, och således hände det, att jag ett par dagar var i verklig onåd, men strax derpå invigdes jag i alla förtroenden. En ganska intressant ställning för en informator.

Patron återkom — han syntes något förlägen. »Posten är kommen.»

»Ack! är der bref från Soresta? Mina barn täfla i kärlek för mig», yttrade rådinnan.

»Nej, inte så egentligen — men, hm — om nu Lina inte blir frisk; det var en faslig hufvudvärk hon har — jag var inte människa att få henne att tala.»

»Jo, se — hm, ett mycket artigt bref», och patron tog upp brefvet och läste:

»Bäste herr brukspatron! (Det är från lagman Thimjander, landssekreteraren här). Bäste herr brukspatron! Som länets nye höfding, herr generalen och kommandören m. m. grefve Adlerstjerna, låtit mig veta, att han den fjerde (4:de) December ankommer inom länsgränsen för att mottaga sitt län, samt då det är för långt för bemälte landshöfding och kommandör att på dagen hinna till residenset, helst han hvilat under natten på stora Grummelslunda, som ligger åtta mil på andra sidan om Gyllebo; samt då gästgifvaregårdarne i denna del af länet äro i synnerligen dåligt skick, hvilken brist (oaktadt alla embettets bemödanden) troligen icke kan afhjelpas förrän under en kraftig höfdings styrelse, så begagnar jag mig af — hm — hm — begagnar jag mig af —»

»Med ett ord — hm — landshöfdingen skulle ligga öfver natten här — hm.»

»Min Gud! landshöfdingen med hela sin svit. Låt mig se brefvet.»

Patron lemnade brefvet, men bet på tumnageln, synbarligen förlägen.

»Hvad ser jag? Ni har *bjudit* hit honom — »så begagnar jag mig (säger lagmannen) af patrons gunstiga erbjudande och får således underrätta om, att jag skrivit till grefven och landshöfdingen och sagt honom, att han skulle visa herr brukspatron Socius den äran att supera den 4:e och ligga öfver natten på det vackra Gyllebo.»

»Ja — inte så egentligen — inte», stammade patron, »det är ett misstag — hm —»

»Vackra misstag. Om ni nu, min käre mäg, som jag, icke en utan tio gånger, sagt er, hade en hushållerska!»

»Ga-gamla ma-mamsell Stafva, hva-hvad är hon?»

»Är det en hushållerska? Gud sig förbarme, ja att koka rofmos och stufva potatis med persilja och steka fläsk; men, min käre mäg, med en hushållerska menar man en menniska, som kan laga mat åt folk — mat, som icke är blott bondmat — mat, som kan ställas på kungens bord. Nu har ni som vanligt — förlåt uppriktigheten — stält väl till för min arma Lina. Det är *hon* och icke ni, som får skammen. Har ni porslin nog, har ni silfverpjeser — har ni knifvar med silfverskaft? Har ni annat än en hop serveter, som äro brutna

i vecken? Har ni ens en smörask af marmor eller porfyr? — Nej, platt intet!»

»Men, mamma lilla!»

»Har ni silfverstakar, eller vill ni sätta en kontorsstake på bordet? Har ni stearinljus, har ni en snygg ljussax — en ljussaxbricka mer än den mitt arma barn sydde i stramalj åt er i fjol julas, men der glaset är sprucket? Hvem skall passa upp? — har ni här på bondlandet en enda vaktmästare? Min Gud! i Stockholm behöfver man blott stampa med foten, så har man så många vaktmästare man vill, med frackar och i strumpor och skor, om det så skall vara.»

Rådinnan hade kommit i extas. Brukspatronen deremet stod der, som om åskan slagit ner.

»Men, ma-mamma, hm, man kan väl göra saken enklare; jag tror, att grefven nöjer sig med . . .»

»Sådant här är? Gerna för mig, om det icke vore min stackars dotter, som finge vanäran. Tror ni verkligen, att ni fått *min* dotter — kammarrättsrådet och riddaren Klementssons dotter, den frade, afgudade Lina — till er maka, för att genom era hushållsprinciper — er snålhet — ja, det synes ej passa att så tala i en främmandes närvaro, men sanningen måste fram — genom er sparsamhet göra min dotter till ett åtlöje — mig till ett åtlöje; ty hvem är det, som uppfostrat henne? Hvem är det väl, som burit henne under sitt hjerta? Hvem är det, som ingifvit henne »prängsiper» och som lärt henne gudsfuktan och sättet att skicka sig bland folk? — Jo, *jag*, min käre måg — *jag*.» Med dessa ord skyndade hon ur rummet.

Patron tittade rätt framför sig; slutligen kom hans blick på mig. »Nå, hvad tycks? Det är ju en förbannadt vacker historia?»

»Men, det måste väl storma öfver», yttrade jag, som nästan icke förmådde återhålla ett skratt, då jag såg patronens trinda ögon fulla af begrundande; ty det finnes ögon, der en allvarlig tanke icke kan visa sig utan att göra dem löjliga. Detta sorgliga, djuptänkta allvar, som nu visade sig i patronens synorganer, föreföll, som då en ekorre plötsligen sticker upp hufvudet ur en västficka. Det ser roligt ut.

»Det var en förbannad historia», upprepade patronen, »eller hvad säger magistern? Och att mamma skulle få tag i brevet — nu är det ett spektakel der inne.»

Den förste, som visade sig, var min discipel, unge Napoleon, en rödhårig ungdom om sexton år, grof, axelbred och stark samt fräknig

öfver näsan. »Nå du», sade han till sin gamle svåger, »nu har du gjort ihop en vacker soppa åt syster Lina — hon dånade, då mamma sade henne hvad du gjort.»

»Då-dånade hon? — hm —»

»Ja, men mamma gaf henne droppar.»

»Jaså, det var bra.»

»Men så fick hon konvulsioner.»

»Hvaba, konvulsioner?»

»Och skrattar der inne alldeles fasligt.»

»Jo», blickande på mig, »det der är ju grant, det der — nu får jag ett lasarett till på köpet.»

Knappt hade han yttrat dessa ord, förr än vi hörde ett förskräckligt pratande i yttre rummet.

»Du bör ej se den ovärdige», ropade en. »Han förtjenar ej din kärlek», sade en annan. »Mitt arma barn, tag åtminstone en schal om dig», öfverröstade rådninnan sina döttrar. Dörren slogs upp, och nu hade vi hela familjen der.

Patronessan, som verkligen såg bra ut, när hon var klädd, var nu i negligé. Hennes bleka ansigte, hennes darrande läppar visade arten af hennes känslor. »Du har», började hon, synbarligen sökande att vara lugn, »du har bjudit hit främmande, utan att säga mig till.»

»Söta . . .»

»Låt mig tala — utan att säga mig till. Jag tackar dig — jag tackar dig, ädle make. Godnatt med dig, godnatt.» — Och med dessa ord sprang hon ut, skrattande.

»Ni ser hvad ni gjort — hon blir galen, hon förlorar förståndet. Ni är en lumpen människa!» ropade rådninnan utom sig.

»Ja, stackars Lina», sade Napoleon — och dermed troppade de af.

Patron stod der, ännu mera tillintetgjord än förut. Hade han kunnat falla till stoft, så hade han gjort det.

Han betraktade mig, utan att säga ett ord; slutligen sade han: »se så, magister, nu är då f-n riktigt lös, jag hänger mig.»

»Låt bli det, svåger!» yttrade en röst, och en mager hand fattade patronens.

Det var mamsell Alexandra, den fulaste, den enda olyckliga af dem alla.

Alexandra var en liten varelse, som just ingen tålde. Hon var ett oupphörligt mål för sina systrars satirer; ty hon var krokryggig —

en krympling — och kallades på bruket, man och man emellan, aldrig för annat än »knyttet».

Som vanligt hade rådinnan en lång historia om en amma, som släppt barnet — den vanliga ursäkten för att mamma sjelf vårdlösats sitt barn, och, som vanligt med dylika, fick barnet på många sätt umgälla sin olycka. Det är vanligen rågan på bördan, att vårdslösheten qvittas med hårdhet.

Alexandra var således, oaktadt sitt vackra namn, utskjuten af mor och syskon, en varelse, som modren dags dagligen bad Gud taga till sig, emedan hon sjelf icke hade någon glädje af sin »stackare». Vanligen vill man transporterera på Gud det sämsta man har; det anser man godt nog. Sälunda bad patron ofta nog, att Gud måtte ta den kära svärmodern till sig. Patronen hade troligen i sjelfva brudstolen tänkt på en snar möjlighet af att Gud skulle taga patronessan. Med ett ord, alla ville bli befriade från någonting obehagligt och bådo så der. Det *kallas* ej att missbruka Guds namn; men hvad *är* det?

»Låt bli det, svåger», sade den stackars flickan och försökte att höja opp sitt mellan axlarne nedpressade hufvud. »Olyckan är ju icke så stor; låt mamma och systrarna råda, upplåt kassakistan och låna ihop hvad som behöfs för rummen. Ack, svåger, jag skall hjälpa er. Magistern der hjälper också, det är jag säker på. Så här får det ej vara.»

Den lilla vanlottade figuren tycktes mig så ädel, att jag nästan ville tro, det allt, puckeln, det lillgamla ansigtet, de spindelmagra händerna, var en förklädnad, och att innanför ett ungt, ett godt, ett skönt barn gömt sig.

»Mamsell Alexandra har rätt», yttrade jag, som hittills nära nog varit tvungen att vara ett stumt vittne. »Mamsell Alexandra har rätt — vi skola hjälpas åt — jag skall göra allt hvad ni önskar, patron, blott vi få sakerna i ordning.»

»Nå, godt, nu skall magistern gå opp med svåger på hans kammare och afvakta, att stormen lägger sig, och i morgon, svåger, så få vi annat att tänka på. När var det han skulle komma?»

»Den fjerde.»

»Nå, det är ju åtta dagar dit. Godnatt svåger!» — och med dessa ord försvann den vänliga själen.

»Ser magistern! det der lilla välsignade knyttet — hon är bäst, hon», sade patronen lugnare. »Nu gå vi opp på mitt rum och ta ett parti bräde.»

»Jaså — Jan — åh ja — får gå», sade patron, som den qvällen ej kunde spela sitt gamla spel med samlade tankar. »Vet magistern, tre gånger har jag stått i brudstol. Första gången gifte jag mig med en enka; det var en dugtig hushållsmenniska, men egde ej ett runstycke. Det der ställdes ihop af min mor — åh ja, det gick bra — men vår Herre kallade henne. Sedan tänkte jag: nej, Socius, nu skall du ha penningar, och så gifte jag mig med min andra salig hustru. Inte var jag kär, inte, men jag var klok — hm; emellertid så gingo åren, vi samlade ihop några fyrkar, och jag köpte det här bruket. Nu dog min hustru, och så tänkte jag: du har aldrig fått gifta dig efter ditt tycke. Så såg jag mig omkring bland landsens döttrar, men ingen föll i smaken, utom en majorsdotter — fröken Betty — en mycket söt flicka. Jag anmälde mig, men si, hon sade uppriktigt: »jag vill inte ha brukspatron, jag är för ung, och ni för gammal; ni skulle endast bli olycklig med mig.» Gud välsigne henne för det ordet.

»Kom såsom revisor till bruksegarnes hypotekskassa upp till Stockholm och fick rum i bagar Davids backe. Råkade så hos min värdinna — fru Prack — min nuvarande hustru. Vacker flicka, tjugutre år gammal — fri.

»Nå, jag blef bekant med familjen, bjöds på te och trakterades med musik; bjöd igen på operan, reste med dem till Gripsholm och bjöds på alla tillställningar; men jag var bränd på att fria. Då sade mamma en qväll: »brukspatron tycks vara så ensam i världen.»

»Ja, visst är jag ensam, sedan salig hustru min dog.»

»Nå, skall ni ej utse er en annan?»

»Men ingen vill ha mig.»

»Ingen? Tror ni då, att ej en ädel man kan bli gift?»

»Men jag är så gammal.»

»Åldern gör ingenting. En god flicka gör ej afseende på ålder och utseende — hon ser endast till själen.. Sök efter en ädel maka, som passar er, och ni skall säkert finna.»

»Jag tog Gud i hågen, och fjorton dar derefter friade jag till mam-sell Lina. Hon begärde betänketid, hon ville rådfråga sitt hjerta. Hon hade aldrig känt kärleken, hon hade aldrig drömt om att bli en mans maka och så vidare. Åtta dagar derefter så fick jag ja och så blef det bröllop, och så reste vi hit ner, nemligen sedan både mamma och Lina vid afskedet fått konvulsioner. Det är fasligt med de der ner-

verna, men aldrig hörde jag talas om nerver förr i världen. De måtte ha lagt sig till det otyget på senare tider.»

»Och herrskapet kom hit?»

»Ja — min svåger Napoleon Fiasco följde med.»

»Hvarför har han fått namnet Fiasco?»

»Jo, se den rolige Hjortsberg stod fadder och hade ritat det namnet på lappen, så att pojken, till sina föräldrars förundran, döptes till Fiasco.»

»Det var löjligt.»

»Jaha — ja, så ledde vi som ett par turturdufvor i fem månader; men så började Lina längta efter mamma och skref bref på bref och så kom mamma och hela släpet — och sedan har hon blifvit kvar och med hvar dag värre. Det säger jag magistern, om magistern gifter sig, så om frun längtar efter mamma, så låt henne resa till mamma, men inte mamma till henne. — Spegla sig i mig. Om vår Herre ändå ville kalla mamma; hon har ingenting annat här att göra, än att ställa till förargelser.»

Som »knytet» sagt, var allt påföljande dag lugnt igen. Bud skickades åt alla håll för att rådgöra med socknens alla fruar. På eftermiddagen stod bakgården full af vagnar och fru efter fru troppade in i huset.

När elden blir lös i London, tar brandkåren hand om huset — egaren har ej ett ord att säga; hans effekter räddas af främmande händer — han får ej ta något. Så var förhållandet nu på Gyllebo. Man utsåg rum, man ordnade allt, utan att låtsa om att en patron fans.

Man kan ej, utan att ha sett det, tänka sig en sådan Jerusalems förstöring, som nu anställes. Alla patrons möbler, som voro gammalmodiga, utflyttades i mangel- och vagnbodas eller på vindarne, och grannarne läto föra dit en hel hop nytt, grant, men som icke passade ihop. Expresser gingo dagligen till staden, en kokfru kom ut, det slagrades, bakades, bryggdes, allt på en gång; ty man skulle göra ett stort kalas, för att visa hvad länets patroner kunde då de ville. Med ett ord, under åtta dagar gafs ingen rast eller ro, helst som en syjungfru kommit och hela den qvinliga delen af familjen fick nya klädningar.

Äntligen den tredje på eftermiddagen var allt lugnt, alla skrynklor jemnade, allt groll förbi. Min discipel hade varit fri hela tiden och gjorde ohägn i köket, besökte syltburkarne, smakade på konfekten och satte i oordning, samt fick tillrättavisningar af pigorna.

»Gud ske lof och tack», sade rådinnan, »nu kunde vi taga emot hans majestät. Bjudningarna äro affärdade och mat och vin ha vi, Gudi lof.»

Vi voro som i ett Arkadien. Fru patronessan beklagade sin lilla gubbe, som haft så mycket besvär, och patron var glädjen sjelf, fastän allt detta slagit ett djupt hål i hans kassakista.

»Bref med posten, sväger», sade Napoleon inträdande, kastande ett bref på bordet.

»Det är från lagmannen», yttrade brukspatronen; »troligen ett bud.» Bryter brefvet.

»Högädle herr brukspatron!

Med dagens post har jag fått den sorgliga underrättelsen, att herr greffen och landshöfdingen i anseende till sin svärmoders hastiga frånfälle uppskjutit sin resa och efter all anledning begär permission, för att först i vår mottaga sitt län. Jag hoppas, att herrskapet icke gjort sig allt för mycket besvär och förblifver etc. etc.»

Brukspatrons ansigte, eljest rundt och välmående, förlängdes ungefär som det ser ut då man speglar sig i botten på en silfversked. Hans runda ögon tittade på fru svärmor, sin hustru, svägerskorna och på mig. Ingen af oss hade till en början just betydligt att säga. Det blef en tystnad på en half stund.

Slutligen började fru svärmor: »således äro vi dragna vid näsan af min käre mågs lagman. Min käre måg har en egen förmåga att ställa till trefligt för sina fruntimmer. Nu ha vi hela huset fullt af mat och viner, lånade möbler, lånadt silfver, lånadt duktyg, kokfru, symamsell, bjudna främmande — ack! du himmelens Gud, hvarför skulle jag öfvertala dig att ta en människa, som du bör hata? Ack, förlåt Lina, förlåt din mor!»

En högst rörande scen uppstod, under hvilken mor och dotter höllo hvarandra i famn och blandade sina tårar.

Patron, som tyckte att han ändå borde göra något, steg upp och sade: »det gör ingenting, ta mej f-n det gör någonting; kostar gör det — men det får gå, sa' Trasman. Tyst nu, mamma — tyst nu, min egen Lina», tillade han och ville skilja dem åt.

»Låt bli mig, vilddjur! Vill du hindra en mor att trycka sin egen dotter till sitt klappande hjerta? Du är ingen människa, du är en varelse från afgrunden. Du göder dig och du gläder dig åt vår ångest.»

»Men», sade jag, »bästa rådinna!»

»Jaså, jag skall kanske få moral af min käre mågs domestiker också», skrek gumman, skummande af raseri.

Jag var temligen lugn, men höll på att bli förargad. Det der ordet »domestik» stack min lilla fåfånga; men jag tog det klokaste partiet, fattade patronens arm och sade: »nu, herr patron, är det bäst att vi begge gå.»

Patron lät leda sig som ett viljelöst barn, och således blef den heliga synoden ensam igen med sin smärta.

»Nu ser magistern», sade patron, när vi åter sutto på hans kammare, »huru elemenskadt dumt den gör, som gifter sig af kärlek. Det bör herrn inte göra. Nej, räkna så här: flickan är vacker eller ful — det gör detsamma, god eller elak — också nästan detsamma; men se till — primo, ha föräldrarne förmögenhet — är den säker — äro de gamla eller mycket sjukliga — eller rent af döda, som är det allra bästa — men gift sig inte af kärlek.»

»Åh ja, det kan väl gå an, blott man ser sig för.»

»Säg jag mig inte för? Är inte Lina en beskedlig människa, fastän svärmor kollrat bort henne?»

Patron talade länge, men det blef ej bättre.

Den svåraste dagen var den fjerde December. Jag glömmer aldrig den dagen — Barbaradagen. Under det att Bricollisterne firade sin högtid, så hade vi också en. Om någonsin ställningen var generad, så var det då vagn efter vagn kom och gästerna, hvarje i sin ordning, frågade: »är landshöfdingen kommen?» och patron, som tog emot, måste berätta nederlaget. Fruntimren skulle hålla god min, men de märkte med grämlse huru husets olycka väckte skadeglädje hos grannfruarna, som varit så hjälpsamma några dagar förut, men nu i sin ordning tyckte, att det var rätt åt »David bagares nobless» (som den qvinliga personalen kallades i orten) att den misslyckats. De gamla fruarna kunde därför aldrig nog utbreda sig öfver det ledsamma, som hade händt de älskade vännerna på Gyllebo, och hoppades att greffen väl någon gång skulle helsa på. Emellertid läto de allt sig väl bekomma — och kalaset var ypperligt. Det enda som kunde sparas var viner, som tagits på öppet köp, samt stearinljus, som till en del ersattes med talgljus.

Den påföljande veckan gick åt med att packa in och bortföra allt det lånade. Mer än en anmärkning gjordes på skadade effekter, och

några dussin slipade glas måste beställas för att få lika med några få sönderslagna. En bordsfot hade blifvit afbruten för prostinnan, en soffkudde hade blifvit fläckig för patronessan på Kråkhvilans bruk, en servet med bokstäfverna S. S. hade kommit på ett ställe, der allt linnet märktes med S: S., o. s. v.

Med ett ord, detta kalas hade gjort en revolution af den mest genomgripande art. Patron, som förut styrt med råds råde, hade förlorat all sin makt. Mamma nyttjade namnstämpeln utan att fråga sig för. Af alla ex är verkligen en ex-husbonde och ex-man den ömkligaste.

Liksom en vulkan, sedan den utgjutit sin lava, uttröttad, ej förmår kasta annat än aska och rapilli ända till dess lugn åter inträder, så slocknade småningom vredens glöd och allt återgick i sitt gamla hjulspår. Undervisningen gick oändligen trögt, fastän Napoleon, liksom sin namne, långt ifrån icke var dum. Han hade tvärtom den sort af godt hufvud, som är alldeles oåtkomligt för det verkliga vetandet, men deremot har rikedom på uppfinning, som vanligen uteslutande riktar sig på att tillställa oro och förstörelse. Han var en af dessa som ej vilja inhemta något, men desto mera verka utåt, och följden blef ofta kännbar nog för Gyllebo drängar och pigor, hvilka voro de, som unge Napoleon vågade sig på.

Än hade Napoleon nära skrämt ihjel ladugårdspigan genom att spöka; än var det någon katt, som fick en blåsa med ärter på svansen och sprang som rasande, eller någon skata, som fick en med fogellim bestruken strut öfver hufvudet och flög sig till döds liksom många af oss stackars menniskor, som med fördomarnes strut öfver ögonen försöka att nå höjden; än felades en lös trappa, så att en och annan höll på att bryta halsen af sig, eller sydde han ihop några gummor, som voro inbegripna i sqvaller, eller igen ärmen på någon kapprock, eller en smula fogellim på en hattrem eller något dylikt. Hans uppfinningsrikhet var utan gräns. Jag försökte att rätta honom, men omöjligt; ty rådinnan tog honom i försvar — och jag tröttnade.

Tid efter annan besökte oss en af våra grannar, nemligen konglige sekreteraren Stützer — en äldre man, som i sin ungdom varit i något verk i Stockholm, sysselsatt sig med litteratur och konst, men plötsligen genom en släginges död kommit i besittning af Harperyd

två hela mantal, med vackert corps de logis, nödiga uthus, trädgård med frukt bärande träd och så vidare — alldeles som det står i auktionskungörelserna.

Konglig sekter Stützer var nu en man af fyllda fem och femtio år, lång och smal, närstynt och behäftad med klenhet i benen. Hela världen såg, att konglig sektern stod på svaga ben. För öfrigt var han en man, som fullt och fast trodde, att man kunde plocka ihop snille ur en mängd böcker på alla språk. Han ansåg det snillrika för en sorts mosaik, då deremot andra tro, att det finnes endast gediget och i ett stycke, huru rått och oslipadt detta än må vara. Hans bokhyllor voro således öfverfyllda med belles lettres från alla länder och hans omdömen, hans infall, hans vilda produktioner skulle alla rättvisligen kunnat förses med citationstecken. Han hade ej begrepp om någonting ursprungligt, någonting individuelt.

Han var ungarl och tycktes finna mycket intresse i mamsell Napoleonas sällskap.

Napoleona Klementsson var ett mycket vittert fruntimmer, fastän jag ej förut omtalat den omständigheten. Hon var sina trettiotvå år gammal och således just kommen in i den ålder, då man börjar måla känslor, som man förut haft nog med att blott ega. Då förhoppning efter förhoppning slår fel, blomma efter blomma vissnar och inga nya åter vilja slå ut, så lägger man in dem i en bok. Detta hade väl icke Napoleona gjort, men hon hade utgjutit sina känslor i verser, som långt ifrån voro dåliga.

Om jag icke sett uppträdet då landshöfdingekalaset beramades, och aflystes, hade jag funnit dem vackra; men gudnås, jag kände människan alltför noga att värdera författarinnan.

Detta var ej fallet med konglig sekreteraren.

En vacker dag kommer patron in till mig, glad och upprymd. »Ser magistern», sade den beskedlige karlen, »nu börjar det bli bättre.»

»Hur då?»

»Jo se Stützer har friat till svägerskan. Gud vare lof! Nu blir mamma der ena halfva året — vi få draga halfva bördan hvar.»

»Stützer — men blir han väl lycklig?»

»Lycklig? Hvem f-n talar om det? Men han gör som magistern sade häromdagen — han fäster sig vid själen — han blir kär i själen och fäster sig icke vid den förgängliga ytan; ty oss emellan sagdt, så är svägerskan inte just skön — eller huru?»

»Åh jo, hon ser inte —»

»Så rasande ut. Gud ske lof emellertid! Jo jo — min hustru är en beskedlig människa, hon, endast hon ej ingifves sattyg — men, hm, hon, Napoleona, det skall magistern se, det är — ja rent ut sagdt — ett hår af hins fru mamma. Det riktigt fågnar mig hvad vännen Stützer med sina böcker skall må.»

»Men när ni vet det der, så borde patron varna honom.»

»Varna? Nej, jag är väl inte så rasande, och dessutom så tror han så fullt och fast på sin egen vishet, att det ej lönar mödan. Nej tack!»

Efter denna tid blef det ett fasligt fjäsande för den »snillrike Stützer». Mamma smickrade den gode mannens fåfånga, log åt hans lånade infall, beundrade hans kunskaper — blef rörd, hänryckt åt hans verser — och konglig sekreteraren lät sig allt väl bekomma. Han hade funnit människor, som kunde fatta honom.

Det var påföljande vår.

Rådinnan började att frysa och må illa och det blef frossa. Hon blef allt mera sjuk. Läkaren kom och läkaren for, och det dröjde icke fjorton dagar förrän han förklarade att konsten hade uttömt hela sitt förråd. Med ett ord, fram i Maj utandades hon sin ande; Gud tog henne, sade åtminstone patron. Detta var visserligen en sorg och bitter ändå; men det var drägligt.

Jag för min del lyckönskade patron och den lilla Alexandra; ty begge kunde nu lefva lyckliga. Patron höll af Alexandrå sedan den stormdiga dagen, och om någon sökte att försona, var det hon.

Som det redan var utlyst för konglig sekreteraren och Napoleona, så läto de viga sig i all tysthet, både i anseende till sorgen och därför att konglig sekreteraren ville vara originel. Han lät viga sig en söndagseftermiddag i klockarens stuga, skänkte penningar till de fattige och reste hem med sin brud.

Detta gick så tyst, att patron ej en gång viste af sin lycka, förr än en parvagn kom från Harperyd för att hemta f. d. mamsell Napoleonas dragkista och öfriga effekter.

»Jag är», sade patron, »vet magistern, som om jag vore tvättad om hufvudet. Gud har sina outgrundliga vägar, ja det har han.»

Denna lycka for for i fjorton dagar; men den gemena posten kom

och patron fick underrättelse om att handelshuset Foxlieu et Söner gjort cession, att cessionanten A. Foxlieu rymt — att der fans rätt och jemnt intet.

Alla medel patron egde voro insatta hos Foxlieu et Söner och dessutom stod han i borgen för betydliga summor.

Detta var ett slag, som nära förkrossat honom; men Alexandra, lilla knytet, sökte att bevisa honom, att man kan vara lycklig utan att vara rik. Patronessan, som under hela sitt äktenskap lefvat i inbillningens verld och läst romaner, blef utom sig af fasa — men hon dånade icke och fick inga spasmer. Nu var nöden för dörren. Jag hjälpte patronen med att avsluta hufvudboken för att få se ställningen, och det befans att Gyllebo kunde bibehållas, men med så stora inteckningar, att den besparade inkomsten skulle bli ringa.

Detta skedde. Man lånade penningar och betäckte sålunda bristerna.

I familjerådet beslöts, att man »för skenets skull» ville behålla Gyllebo, kosta hvad det ville.

Mitt år nalkades sitt slut. Jag, som varit patrons ende vän, hade just därför ej fått något förtroende eller någon vänskap från patronessans sida. Den gemensamma olyckan sammanjemkade oss, alldeles som olyckorna sammansluta ett splittradt, grälaktigt folk. Patronessan blef ock mildare till sinnes; hon var bunden vid sin man, egde sjelf ingen förmögenhet och saknade mammas moderliga råd. Hon berodde nu endast på om patron kunde hålla affärerna uppe, och för att göra det, måste hans lynne, nog tryckt förut, uppmuntras.

Patronessan måste således ändra uppförande mot honom. Hon måste till och med afskeda sina många jungfrur, sin köksa och en stor del af personalen. Hon var nästan i förtviflan.

Unge Napoleon kunde ej längre få en kostsam och på det hela onyttig uppfostran. Han önskade sjelf också att med det snaraste komma från boken och ut i det praktiska lifvet; han önskade komma till sjös, såsom mest passande för hans lynne, ojemnt och nyckfullt såsom hafvet och de vindar, som stryka deröfver.

Då jag flyttade om hösten, var allt stilla i huset. Patronessan gick i sitt hushåll, fastän det gick tråkigt. Patron satt på sitt kontor, fastän också det gick tråkigt — men han gladde sig dock åt att han hade husfred. Det föreföll honom alldeles som i hans första hustrus tid. »Man måste arbeta sig upp igen», sade han, tröstande sig

sjelf. — Sextiosex år gammal och börja på nytt — det är hårdt och hopplöst.

När jag tog afsked för att resa, tryckte den beskedlige patron min hand. »Ser magistern, med mitt tegel gick det inte — den spekulationen kan ej realiseras af brist på kapital. Nu är jag egentligen en fattig man på mina kreditorsers Gyllebo — men, Gudilof, min hustru har blifvit så snäll och beskedlig och sköter sig rätt bra. — Titta hit, om magisterns vägar gå hit åt — titta hit!»

Åtta år hade förflutit, då mina vägar lågo åt Gyllebo-hället. Jag tog en liten omväg för att återse den gode patron och skåda hans lycka, om han hade någon.

Då jag kom, var han borta på flere dagar, men patronessan tog emot mig. Hon var vänlig och, som det tycktes, glad, samt hade fått detta treffliga utseende, den stämpel af frid och verksamhet, som utgör kännemärket på en husmoder.

Jag såg tydligt, att der fans trefnad i huset, fastän der var tyst. Inga barn bidrogo att öka lifligheten.

Jag yttrade min glädje öfver att återse det gamla Gyllebo, lika vackert och treffligt som förr, och kunde ej underlåta att yttra några ord om patronessans förmåga att göra hemmet lugnt och gladt.

»Ja, herr magister», sade hon, »hvad skall jag väl annat göra? Min hederlige man är gammal, han kan ej hålla ut så länge. Gud låte honom få lefva! Vi kunna väl icke afbetala på skulden betydligt, men dock något — och när min gubbe dör och jag blir enka, så är det lilla, som kan bli öfver, min hela förmögenhet. När man har sådant att tänka på, så måste man hjälpas åt att arbeta. Gud låte min gubbe endast få lefva, vara glad och kry, så har det ingen fara.»

Således var det egoismen, som sammanslöt den unga med den gamle, liksom det förut varit egoismen, som skilt dem åt.

Jag träffade brukspatron i närmaste stad.

»Nå, se på, förbanna mig är det icke min gamle magister! Nå, tack för sist! Kom nu med till Gyllebo.»

»Der har jag redan varit.»

»Jaså — nå, var det inte treffligt och är inte min gumma en engel?»

Jag kunde ej neka.

»Hör på, nu gå vi in här på hörnet hos konditorn och dricka ett glas punsch. Det är inte alla dagar man råkar en så gammal vän.»

Det skedde, och då vi sutto ensamme i en liten konditoribur, satte patron begge armbågarne på bordet, och, hvilande kinderna i händerna, betraktade han mig med sina trinda ögon, som glänste af fröjd.

»Vet magistern, jag trodde aldrig, att det skulle gå så väl. Herrn menade på, att en gammal och en ung... bara prat, gode vän, bara prat! Hustru min är, förbanna mig, ordentligen kär i gubben sin. Hon pysslar om mig. Får jag snufva, så genast droppar och fläderte; åh, hon håller af mig alldeles förskräckligt — och det var endast mamma — Gud fröjde själen! — som stälde till ondt och afkydde hennes kärlek.»

»Jag lyckönskar hjertligt.»

»Ja, skål för det, magister! — Herre Gud! hvem kunde tro sådant? hon ung och jag gammal — hä — ser jag äldre ut än då? hä?»

»Nej, patron har bibehållit sig ganska oförändrad.»

»Ja, ser magistern, det är frukten af en sann kärlek å ömse sidor — vi lefva som ett par englar. Jag ser efter mitt, hon efter sitt, och så om qvällarne så läser hon för mig — Guds ord och annat! Det är så trefligt och så ber hon hvar qväll till Gud och slutar alltid med: »Gud skydde min lille, snälle, beskedlige gubbe!» Är det inte smånäpet det der, och snällt?»

Patron var, med ett ord sagdt, den lyckligaste bland män. Han var innerligt och fast öfvertygad om, att hans hustru älskade honom lika mycket som han henne.

Gode gubbe, måtte du länge njuta af din *inbillade* lycka! Den är så god som någon annan.

Ett snilles vänner.

Det går nu en jernväg mellan Lund och Malmö, och snart skall ingen menniska kunna föreställa sig huru det gick till i urtiden, då man till fots tillryggalade dessa futtiga sex fjerdingmil, som man nu ilar fram på några minuter. Då jag således nu just börjar med en sådan fotresa, förefaller jag den studerande ungdomen i Lund som en gengångare från längese'n förflutna tider, en antediluviansk person, som talar om obegripliga ting; ty att gå mellan Lund och Malmö är numera rent af en galenskap. Emellertid var det på våren 18— likgodt, men längesedan var det, och vi studenter, några vänner, hade beslutat att begifva oss till Malmö och roa oss en smula i den stora staden och bo som folk vid Gustaf Adolfs torg på Stora Vårdshuset och äta riktigt delikat portionsmat, kanske till och med sparris. Det var icke heller så utan, att vi hade anledning hoppas att bli bjudna till en förmögen köpman, hvars svåger, en glad kamrat och god vän (numera embetsman med fyrahundra riksdalers lön och åtta barn), skulle vara en af deltagarne.

Svåger min har godt vin, det skall han min själ ro fram med, hade Windell sagt, och detta lät något i våra öron. Jag bodde hvad man den tiden kunde anse komfortabelt. Mitt iboende rum, med sin grönglaserade, något söndriga, men med hög skänk (afsatsen kallades så) beprydda kakelugn af verkligt kakel, ett bord vid fönstret, en rankig säng i hörnet, och en bokhylla se'n, der i brokig oordning alla

min hjernas tortyrinstrumenter, de kära böckerna, hade sin plats — mitt rum, med ett ord, var ett ganska tarfligt studentrum äfven för den tidens små anspråk; *men* der utanför var en större sal, tom naturligtvis, men med en fyrkantig jernkaketung på ena långväggen.

Denna sal, der för öfrigt blott några omaka rottingstolar parade-rade som möbler, var ändå orsaken hvarför vårt resande sällskap beslutat att der ha sin samling.

Klockan var knappast fyra på morgonqvisten och solen lyste blott på domkyrkotornens begge nattmössor, då min gode vän Glining (numera komminister) tittade in. Gliningen var en arbetsmyra och hade i alla tider fått beröm för sin flit och sin uppmärksamhet på lektionerna samt sitt stora hat till allt rummel, hvarför han alltid kallades för »lille Gliningen». För öfrigt var han ej begåfvad med synnerliga eller utmärkande sjäsegenskaper och var till sin lekamliga del temligen »oansenlig»; men som han var mycket flitig och bråkade alldeles förfärligt för hvarje predikoutkast han skulle inlemna till seminariidirektorn, så var det ej utan, att han ansåg sig som temligen försigkommen i sina stycken — och som han aldrig smakade spirituosa, emedan hans mage icke tålde dylikt, eller spelade kort, emedan han alltid hade otur, eller slog sig ut för damerna, emedan dessa skrattade åt honom, så ansåg han sig för en moralisk och i högsta grad dygdesam yngling. Den beskedlige Gliningen gjorde som många före och många efter honom gjort och skola göra, nemligen han gjorde alla sina svagheter, så väl i hufvudet som i magen och i sättet att vara, till idel källor för lärdom och dygd.

»Åh, du är ej ännu uppe — klockan är redan fyra», sade han då han försigtigt stigit in och med möda fått igen dörren — läset var något kinkigt, och det berodde på något fel i det »mekaniska», som min värd försäkrat mig.

»Jaså!» blef mitt jäslande svar; »men vi skola ju ej gå förr än klockan fem.»

»Jaha! men man bör passa på tiden — jag är alltid uppe före fyra och börjar på med Novum, och på hvardagarne håller jag i från fyra till åtta dermed — så dricker jag ett glas mjölk med en brödbit till, och så går jag klockan nio på lektionerna och slutar hos Hylander min förmiddag, hvarefter jag går hem och äter ihop med Jonsson i hemtare — och så promenerar jag på maten; det är så bra för helsan,

sade alltid lektor Törnstedt, och han blef öfver åttatio år innan Gud kallade — »

»Det der angår mig icke: visst f-n vet jag, att du lefver dietiskt — och på det hela taget så hålla vi diet allihop — det är i högsta grad helsosamt att äta hemtar-mat, ty det förlänger lifvet, det är också det enda, ty tjockare blir det icke.»

»Hä hä, du raljerar alltid — ja, jag säger alltid: den som kunde vara så munter som du — och ändå, du har ingenting just att vara munter åt.»

»Jo, jag Gud ske lof får hvad jag behöfver hemifrån, fastän tarfligt; men du lär verkligen ha det litet klenst, eller hur, käre Glining?»

»Jaha; men ändå är du glad fastän du skall ligga här i många år — jag slutar min kurs (härvid rätade min vän upp sig), jag slutar min kurs nästa termin.»

»Gratulerar.»

»Ja, men också har jag arbetat som en myra.»

»Jaha!»

»Och inte lemnat ett ögonblick obegagnadt; jag har icke varit i Malmö en enda gång förr än om det nu sker — har icke haft tid.»

»Ja, det tror jag nog.»

»Men du, det var tråkigt, att den der Waldner skall med; det är en odåga.»

»Jaså; men godt hufvud har han, och dessutom är det en beskedlig pojke, med hjertat på rätta stället.»

»Ha, ha, ha! så du talar — jo en vacker pojke. Härom qvällen var han i slagsmål med en bonde — öfverföll honom utanför tullen och blef kallad till rektor; det är vackert det.»

»Åh ja, det var dumt; men icke dåligt.»

»Inte dåligt att öfverfalla en fredlig vandrare?»

»Saken var den, vet du, att bonden hade en stackars häst, som icke orkade med lasset, utan föll omkull. Då började bonden slå honom med ett vedträ, så att blodet stänkte omkring — nå väl! Waldner fick se uppträdet och ryste. Han bad först bonden upphöra; men denne menade på, att hästen var hans, och ökade misshandlingen. Då rann blodet till för Waldner och han — »

»Ja, du inser», afbröt Glining mitt försvarstal, »icke det orätta — hästen var verkligen bondens egen häst. Det angick icke Waldner det allra minsta.»

»Jaså — ett barn tillhör sina föräldrar, och därför skulle vi få slå ihjäl det.»

»Hä, hä! det är ju förbjudet i lag och förordning — nu är du rolig; men ett oskäligt kreatur —»

»Waldner lät bonden sjelf känna hur stryk smakade, anmälde saken sjelf hos rektor — fick plikta — köpte hästen, sköt det sargade djuret, så att det fick komma från sina plågor, och skänkte kadavret till anatomisalen, der vi nu dissekera det.»

»Kanske du skurit i hästen?»

»Ja.»

»Ja hellre ville jag, jag vet inte hvad, än bli läkare. Det är ju ordentligt göra för rackaren; men icke för folk — dessutom så skall du väl inte bli hästläkare heller; jag begriper inte Pramberg, som eljest är en så galant karl, som alla, hvilka känna honom, säga — att han kan tillåta något sådant.»

»Käre Glining, du fasar för en vetenskaplig undersökning af ett naturföremål, lika rent och ädelt som något annat; men fasar icke för det råa barbariet, för misshandlingen af en trogen tjenare.»

»Men du kan väl ej neka, att Waldner är en slyngel», återtog min vän, som var så säker på renheten och ädelheten af sina egna åsigter, att han rent af slog döförat till för min enkla reflexion.

Jag hade nog ännu länge fått höra på den beskedlige Glinings moraliska föreläsning, om ej buller i »salen» tillkännagifvit, att de öfriga nu anlände.

»Du får inte nämna för Waldner det jag sade», hviskade Gliningen, försigtigt tittande åt dörren; och jag hann knappt svara mitt »åh nej», förrän den omtalade personen, åtföljd af några vänner, steg in.

»God morgon, gossar — åh nej, se Gliningen», sade Waldner och smålog, under det att vännerna gapskrattade, ty det var så deras vana — hvad också Waldner sade. Waldner hade någonting behagligt i hela sitt yttre, ett par stora mörkblå, klara och talande ögon, en bred och hög panna, ett fint satiriskt leende på läpparne och denna raskhet och bestämdhet i alla rörelser, denna lifliga mimik, som oupphörligen, som sjöns lugna spegel speglar de ilande skyarne, återgaf hvarje rörelse, som med vindens snabbhet ilade genom hans hufvud eller hans hjerta — allt gjorde att han behagade, men tillika uppväckte denna fruktan, som är så vanlig hos intelligensens krymplingar, då de råka tillsam-

mans med en, som gör trampolinsprång öfver hinder, hvilka de med sina svaga krafter anse öfverstigliga.

En sådan var Glingen, och därför hade han en slags naturlig farhåga för Waldner, som utan att tänka derpå, beständigt sårade den lille beskedlige gossen, om ej genom annat, dock ofta derigenom att han, utan alla öfverläsningar, löste frågor, som Glingen icke kunnat lösa förr än han riktigt arbetat sig in i ämnet. Detta lätta sätt att röra sig inom andens verld kallas för ytlighet af dem, hvilka som mullvadar, måste i mörker gräfva sig fram för att få ljus. Kors! hvad mullvaden, då han sticker upp näsan ur sin jordhög och skådar dagens ljus, skall finna sig sjelf grundlig, därför att han kryper, och svalan ytlig, därför att hon flyger. Waldner var en sådan svala han, som beständigt flög i solljuset och ej kunde begripa hvarför andra gräfde sig fram i luntor och på lektioner.

Olyckan ville dock att Waldner var på en gång glad och hjertegod. Följden hade blifvit den vanliga, att han fått ett helt släp af »vänner», som saknade alla egenskaper, utom den att vilja roa sig. Dessa roliga vänner voro temligen inskränkta, men glada gossar, som hatade arbete och därför gerna formerade kö efter en, som syntes arbeta så litet som Waldner; men de sofvo i godan ro, då han vid sin nattlampa genomflög vetandets förråds-kamrar, dessa digra böcker, som blott genom sin tyngd och vidd afskräckte vännerna. Waldners sak var att arbeta fort — att hastigt fatta allt och behålla allt i ett troget minne, att, innan en annan ens börjat på början, ha en klar och redig öfversigt öfver det hela, allt ordnadt, allt tillreds att vid behof tagas fram, ingenting fastspikadt genom auktoritetstron, utan åskådligt från alla sidor, till hans disposition. Dessutom egde han lätthet att uttrycka sig, fyndighet och en viss godmodig qvickhet, som ej var ämnad att såra och icke heller sårat, om ej »vännernas» gapskratt alltid neddragit infallet i smutsen och genomdränkt hvarje qvick tanke med sin råhet.

Waldner var en af dessa få utvalde, som vi kalla snillen, sedan de väl äro döda; men som här i lifvet gå och gälla för rolighets-ministar, för qvickhufvuden, för förslagsmakare och hypotesfabrikanter. Det gafs ingenting intressantare än att få tala med Waldner, då han var ensam. Man lemnade honom aldrig utan att känna huru själen hade mera ljus än förut; hvarje ämne, han under samtalet vidrörde, fick under hans behandling en annan gestalt, det fick lif och färg; han

inblåste en lefvande ande i vetenskaper, som man föreställt sig vara af endast trä, så länge man sett dem från den vanliga sidan; men Waldner vände dem omkring många gånger, lät frågorna få alla möjliga grader af belysning — och är ej allt vetande slutligen väl annat än en i vår andliga natur, en gång af skaparens finger ritad inskrift, som, nu utplånad, liksom den af Rafn nu lösta inskriften på marmorlejonet från Piræus, fordrar olika belysning och upprepade försök för att tydas? Den är ett snille, som bringar ljus med sig själf och så studerar den nötta runan, under det att hvardagsmänniskorna stå der och — finna allt ihop »slätt och jemnt».

Sådan var Waldner *utan* »vännerna».

Ingenting var deremot odrägligare, än att träffa Waldner i vännernas sällskap. Det gladdde honom att se andra glada, och då han blott med ett par ord kunde glädja hela samlingsen — hvarför icke? Det kostade honom ju ingenting att strö ut snillet's guldkorn åt sina vänner — därför gjorde han det. Sanningen att säga, hade Waldner själf intet sällskap af sina »vänner»; de voro lika litet sällskap åt honom, som klienterna egentligen äro sällskap åt sina mecenater; men de voro hans svit, hans följe, hans drabanter, som, mörka i sig själva, lånade sitt ljus från honom och kunde skryta med att de »mång hundra gånger» ätit och druckit ihop med Waldner, »som var ett förbannadt godt hufvud och mycket rolig karl.»

Vår fotresa till Malmö begynte. Waldner var hvad man kallar riktigt uppsluppen, infall och qvickheter störtade fram som blomsterregnet ur ett omvänt ymnighetshorn — alla voro glada, vännerna stormskrattade, äfven jag kunde ej låta bli, och lilla Gliningen flinade så godt han kunde, troligen därför att han fått höra att skratt var en helsosam rörelse för magen, och äfven därför att han ville ta seden der han kom.

Nu är det med professorer som med andra människor: att de ha sina egenheter ibland; men de äro i det fallet olyckligare än andra människor, att de observeras af en hel hop glada själar, som ha mikroskopisk finhet i att upptäcka just egenheterna. Dessutom äro de satta som busar öfver dessa glada själar, som, om de ej kunna afskaka bojorna, åtminstone vilja skratta, så att de kännas mindre.

Herrar professorer äro allt därför hårdt ansatta af herrar studenters skrattlystnad, utan att de dock på något sätt behöfva frukta, att ej dessa samme herrar studiosi hålla hjertligen af dem, när de förtjena det.

Man kunde därför ofta få höra ett roligt infall om en lärare och hjertligen skratta åt *infallet*, men ändå icke åt honom, gubben, som man höll så mycket af, och som man ropade vivat för med fullt hjerta och en förtjusning, som blir få konungar till del. Om jag observerade rätt, så log man helst åt dem man höll af, och minst åt dem man hatade. Känslan af en orättvisa är någonting allvarligt, som utestänger skämtet — der passar ironiens dolksting — icke det barnsliga infallet, som fjärillätt fladdrar omkring sitt föremål, just därför att det sitter ibland blommor, som hvarje dag växa nya ur den friska jordmånen af ett varmt ynglingasinne.

Waldner var en af dessa, som skämtade om och med dem han höll af; det var ett godt tecken när han mötte en annan stackars människa med ett infall, som, om det varit sagdt af någon annan, möjligen kunnat sära, men nu aldrig gjorde det.

Så var det äfven med hans snillrika infall om andra. Han menade aldrig illa, och i *hans* mun voro de icke sårande; men de blefvo det då »vännerna» bräkte fram dem, med sina tillägg och anrättade efter deras smak. Det är med sådana snillelekar, som då en engelsman bjöd en hop eskimåer äkta kejsarte. Teet var förträffligt, och hans vänner eskimåerna fingo en del te till skänks. En annan gång bjödo eskimåerna engelsmannen på det äkta teet de fått; men smaken var alldeles outhärdlig för alla andra än vännerna sjelfva. Besynnerligt! det var samma te, veritabelt kejsarte, endast förbättradt med något — sältran; ty *så* tyckte »vännerna» det smakade bäst.

På detta sätt förbättras snillenas infall till en sörja, som knappt går i ett dumhufvud. Således alls icke förunderligt att Waldners oskyldiga infall, då de reproducerades af »vännerna», blefvo sårande, och att han fick fiender på alla håll. Det finnes verkligen något, som kunde kallas för själtran, med hvilket vännerna göra *sina* förbättringar. Detta hade åter inflytande på Waldners examina — hans kunskaper fingo ofta ej allt det erkännande de hade fått, om han icke varit känd för en infallsmakare.

Denna vandring blef vändpunkten i Waldners lif.

Vi hade på Stora Vårdshuset fått oss en god middag och derefter blifvit bjudna i den der svågerns, köpmannens trädgård; och der vankades vin och punsch, som den tiden beklagligtvis dracks temligen mycket. Det dröjde ej långt på qvällen förr än sjelfve lille Gliningens bleka fysionomi fick lifligare färg, och äfven han öfvergaf sin vanliga

försigtighet och hade mera än en *rolig* historia att spinna ut på längden.

Waldner var oaktadt alla täflingsförsök ändå den öfverlägsne; allt hvad han sade bar denna snilletts egendomliga stämpel af äkta vara, som ingen efterapare är i stånd att göra efter. Detta ligger i det inre, är den vattenstämpel, som snillet brukar i sina obligationer.

Det är klart, att vinet öppnar människans hjerta, och då är det också klart, att de stackars ungararne, studenterna, der inne i det oroliga hjertat ha en hel samling af flickporträtter, som de gerna klandra, endast därför att de icke kunna få ega någon af dem; men deremot fast föresatt sig att en gång, när lönen skulle komma och den sjelfständiga bergningen, utse sig ett ideal, skönare, älskvärdare och bättre än alla dessa, som nu blott som resande uppehålla sig i deras minne. Man pratade mycket om flickorna i Lund — och på den tiden funnos många sådana, vackra som dagen, milda som månen och älskvärda se'n. Om allt gått som man en gång trodde, skulle Waldner som ultimus kommit med verser, hvilka både hedrat dem och honom; men nu —

»Skrif något om flickorna i Lund!» hviskade en af vännerna.

»Nej!» svarade Waldner, »jag har inte lust.»

»Åh jo, men det skulle ju vara så roligt — vi äro blott några vänner, och gamle handelsman der hör klen; skrif du!»

Huru det var, kanske en smula fäfänga, men då en svaghet, som vinet väckt upp, icke en naturlig — nog af, Waldner tog en blyertspenna och skref några verser. De voro godmodiga, men roliga. Der fans ingenting sårande, utom det att de skrefvos.

Waldner läste upp dem — förtjusningen var allmän; man bad att få höra dem om igen — åh ja — men då man bad att få se dem, tände Waldner på dem i ljuset och brände dem till aska.

»Det var synd — så borde du icke göra.»

Då blef Waldner allvarsam och sade: »både flickorna och jag äro för goda att de skulle komma ut; dumt folk skulle förnedra mina dumma verser till ett paskill.»

Vännerna tego; men en och annan antecknade i sin plånbok än en strof, än en annan af dessa i sig sjelf oskyldiga verser; och när vi andra dagen kommo till Lund, dröjde det knappt till qvällen, förr än de olyckliga verserna, med vännernas tillägg naturligtvis (teet var blandadt med vännernas »själtran») i hundradetal af afskrifter, alla

något förbättrade, flögo kring staden och väckte skratt och — förbittring.

Waldner sjelf ångrade sin oförsigtighet; men det enda, som blef honom öfrigt, var att — lemna akademien, sedan han nära tenerat ut för graden. Hans »vänner» blefvo kvar och tyckte, att det var rätt dumt af Waldner att skrifva sådant der, fastän det allt var skada på karlen, som var en rätt »treflig hedersknyffel» att ha med sig och skratta åt.

Skatorna skratta alltid, då de se en örn, som seglar fram öfver deras platta hufvuden; de tro, att örnen är skapad för att skatorna skola få skratta — och faller han för ett skott och tumlar ner från sin omätliga höjd — skratta de ännu mera. Waldner hade qvickhet, en egen lätthet att finna rim, en viss godmodig och lättrogen svaghet för sina vänner, och dessa åter hade godt ordminne och förevigade i skrift det, som aldrig var ämnadt annat än för minuten. Deri låg hela felet. Hade Waldner haft dumma och råa anfall mot sina älskvärda ovänner, de unga damerna, om han i ett sällskap kastat ut de smutsigaste och lägsta insinuationer och berättat de uslaste historier, skulle ingen velat upprepa dem — och allt hade blifvit glömdt redan från början. Nu åter var hans glada, oskyldiga satir qvick, rolig, skrattväckande — och intet ord gick förloradt.

Snillet har, liksom hvar och en som intager en hög plats, den olyckan att på en gång bemärkas, afundas, berömmas och smutskastas af alla, som stå nedanför; kolossen står för högt för att ega ett stöd vid sin sida — egde den ett sådant, vore den ej mera hvad den är; men grunden kan rifvas, sten efter sten kan undanplockas af okynniga barns händer, och kolossen störtar till slut, och på grushögen efter den fallna storheten klättrar några stackare opp för att bedöma hvad han varit och hvarför han en gång skyllrade så högt, att morgonsolen alltid först strålade på hans panna och aftonsolen lät sin purpurglöd dröja, liksom för att i det längsta uppskjuta afskedet från sin älskling.

Efter detta genom »vännerna» förorsakade afbrott i hans bana, hörde jag på flere år ej Waldner omtalas. Våra banor skildes, som gångstigar i skogen, hvilka dock alla slutligen gå åt samma led, den ena mera krokig och längre än den andra, kanske äfven svårare, stenigare och med flere hinder. Ändtligen såg jag några häften poesier, äfven några musikstycken utkomma, de voro af Waldner — snillrikt och originelt, likt allt, som han skapat. Emellertid vann han icke bifall

af den »sansade» kritiken, som mäktiga förgrymmad ansåg honom som fribytare, särdeles som han uppträdde anfallande och med satirens vapen.

Våra literära och musikaliska förståsigpåare ville under intet vilkor erkänna Waldners snille för äkta — ty då borde det väl inom hela den förut kända literaturen ha eller hafva haft någon kär fader eller anförvandt, hvars anletsdrag man kunde igenkänna; men snillet har ingen far, eger ingen anförvandt, det är alltid ett hittebarn utan både far eller mor, utkastadt i världen för att på egen hand bryta sig väg. Nya idéer få i det längsta stå på lösdrifvarlistan; det går trögt, innan kritiken, som handhafver skattskrifningen inom vetandets verld, vill låta ett nytt snille inträda deri; men då det en gång sker, blir detta nya snille icke blott skattskrifvet, utan på en gång upptaget som hedersborgare och försedt med diplom på odödlighet.

Waldner sjelf bodde i en liten stad, der han stiftat en barnskola — honom, som skulle blifvit en prydnad för ett universitet, hade »vännerna» reducerat till en barnlärare, ett kall, som var egnadt att endast uttrötta honom utan gagn. Men omkring honom slöt sig också här ett kotteri, som tog vård om honom sjelf och hans ära, nemligen på samma sätt som de andra vännerna, på det sätt och till den ändan, att de skulle begagna snillet i sin tienst. Det ges ingen så liten stad, att der ej finnes en hel hop personer, som göra anspråk på att vara bildade — det är modernt nu för tiden att ha literär bildning, liksom att nyttja säckpaletå.

Således hade den lilla staden redan före Waldners ditkomst ett läsesällskap, i hvars spets stadsfiskalen ställt sig. För öfrigt befunnos deri pastorsadjunkten, literate rådmannen, en landtmätare och några andra, hvilka hvar för sig skurit lagrar på literaturens fält, i det att de skrivit i stadens tidning — grafverser, som började med:

Åter malmens toner ljuda,

eller bröllopsverser, som började med:

Hymens rosenkedja knytes

Nu kring ett förälskadt par, etc.,

eller polemiska bitar och dylikt, hvaruti sjelfve redaktören, herr Tulpan, som hade mycken dräpande förmåga när det kom an på ovet, synnerligen utmärkte sig. Detta literära kotteri tog genast Waldner om hand. Man sammanträdde då och då på stadskällaren; man åt,

drack, rökade tobak, spelade en smula kort och skämtade, med ett ord: »hade förbannadt roligt» — och herr Tulpan var den, som lik ett idogt bi i juntorna samlade bitar för sin tidning, hvarvid han benäget fann Waldners förmåga ganska gifvande och därför ordentligen pumpade denne på qvickheter och bra bitar, utan att ändå kunna länsa förrådet.

Waldner blef emellertid neddragen, utan att hans vänner förmådde eller ens ville höja sig till honom. Han blef deras rodocka och deras verktyg — det blef hela frukten af hans stora, för små ändamål offrade förmåga. Verkliga snillen sakna ganska ofta hvad man kallar qvickhet — deras bana går i andra sferer, deras rof är ädlare och större än de qvickes. Snillena äro örnar, som flyga högt i skyarne; men qvickhufvudena äro flugfångare, som förmå att i flykten uppsnappa ögonblickets dagsländor. I detta fall var fiskalen skickligare än Waldner, och således stod han, som sällskapsbroder, långt öfver denne, som dock likväl erkändes vara en »satans karl» då han *skref*. Således kom Waldner alltid att paralleliseras med fiskalen — hvilken parallel — mellan örnen och flugsnapparen!

Staden hade äfven en literär publik, som läste romaner, men denna och alla öfriga fruktade Waldner, därför att de möjligen kunde bli afmålade i hans prosaiska skrifter. Det der folket tror, att konsten ligger deri, att måla af precis det man sett och hört, en sorts protokollföring — då konsten just ligger deri, att hålla sig ren ifrån allt, som till sitt ursprung är personligt och verkligt; eljest sjunker man ner till en art paskill. Nå väl, Waldner började sin bana ren och fri från någon personlighet; han fortsatte den också så — snillet kan ej annat; men hans »vänner» *kände igen* än en, än en annan; ty målningarna voro i allmänhet sanna och måste såsom sådana vara träffande, äfven i särskilda fall — och Waldner fick fiender i massa.

Efter flere års förlopp besökte jag den lilla staden.

Waldner hade åldrats. De vackra lockarne, som fordom lågo som en gyllene krans omkring den välformade pannan, hade försvunnit; hjessan var kal, ögonen hade förlorat sin eld, och ändå var Waldner ännu ej gammal. Blott när jag talade om »gammalt» — om den tiden vi begge voro ett par glada studenter, sken der åter i hans ögon en efterglans af försvunnen ungdomsfröjd. Han hade, påstod han, blifvit klokare, hade lärt sig i motgångens skola mycket, som han bort veta långt förut.

Han klagade öfver sina affärer — detta är ofta snillenas enda sätt

att sköta dem — han klagade öfver lifvets allvar, dess motgångar och strider, öfver sin omgifning, som han i sitt sinne föraktade; han var missnöjd med allt och med sig sjelf mest.

Plötsligen inträdde en liten herre, klädd i ljusbrun bonjour och röda polisonger. Man kunde märka på mannen, att han var någonting märkvärdigt.

»Go' morron, kära bror!» började han med en skorrande dialekt. »Det var f-n hvad vi rumlade i går på Gökbäcken — förbannadt roligt — ha ha ha! men kommer efter — du ser dåsig ut efter kalaset; men jag tog mig en liten sup och en bit holländsk sill med peppar, och det rafflade opp magen.»

Waldner såg förlägen ut. »Hm! hm! — jasanya — detta är herr Tulpan, boktryckare här i staden, min förläggare.»

»Mjuka tjenare», sade herr Tulpan. »Jaha, brodern Waldner här och jag äro som lif och själ, eller hvad (ett dugtigt slag på Waldners axel), hvaba? tror det ödmjukast, sade Kajsa Lena, då . . .»

»Ja, ja — det förstås», halfmumlade Waldner.

»Jo, jag skall säga herrn», återtog herr Tulpan, vändande sig till mig, »jag förlägger allt hvad Waldner skrifer — ja det gör jag — men det der förlaget af dina allvarsammare skrifter går inte åt — publiken vill skratta — annars så har Waldner ett förbannadt godt hufvud och kan skriva satir och ovet, så att det tar. Enligt min tanke», tillade herr Tulpan allvarsammare, »borde Waldner icke skriva annat än satir. Det der anonyma häftet, som var en afmålning på förre prestvalet, gick åt på två dagar. Litet hvar kände igen sig och fick på moppe, och alla ville läsa boken. Det fick också hjelpa opp dina senare, der du liksom slagit dig på sentimentalitet — sentimental författare duga inte nu för tiden.»

»Men», sade jag, »Waldners poesi kan ej vara underhaltig.»

»Nej bevars, den är nog bra. Jag vore ett sakramenska få, om jag påstod annat, men Waldner ligger ändå ej riktigt åt det hållet. Min herre känner mig inte; men jag har arbetat mig sjelf fram, utan annan underbyggnad än den jag fick, då jag vid boddiskan smög ned romaner och poetiska arbeten i russinlådan för principalen. Men sådan bildning man skaffar sig sjelf är den bästa. Jag fick se'n boktryckeri och redigerar sjelf min tidning, som väckt en viss uppmärksamhet — ja Waldner bidrager också ibland med smått fyllnadsgods; men det

får du ingenting kontant för, bror Waldner — inte kontant; men en liten sexa eller så, allt som biten är till.»

Waldner vred sig som en mask på en metkrok; han hade ännu kvar snilletts stolthet och så — en gammal akademivän, som sett honom i bättre dagar, närvarande.

Den outtröttlige herr Tulpan kastade sig baklänges i den gamla, med söndergången tageltyg öfverklädda soffan, sträckte ut begge benen och körde sina knubbiga känder i byxfickorna. Det var något Napoleonsiskt i den attityd, som herr förläggaren behagade antaga inför sitt tjenstehjon — den stackars författaren. »Jaha — man spinner ej silke nu för tiden på poetiska arbeten och sådant — tacka vill jag, om man ger ut en hästbok eller kokbok, det är kuranta varor; emellertid så älskar jag svenska literaturen och uppoffrar gerna något litet för att i min ringa mån uppmuntra den. Ja — men det är tvärsäkert, att om jag bara tryckte poesier, så gick det rakt åt h—vete med hela kommersen. Brodern Waldner är det en helt annan sak med. Han skrifer, efter mitt förmenande, förbannadt bra bitar. — Apropos, herrn är Waldners gamle vän?»

»Ja.»

»Får jag bjuda ett häfte af hans sista arbete — vackra stilar — hvaba? Typografien har gått framåt i våra dagar — inte fult. Jag hade velat ha träsnitt till, men de äro så hutfullt dyra, så att jag valde ut några gamla vignetter. Se här — inte så dumt — »Krigaren» till exempel — det är en bra bit, Waldner. Ser herrn, det der är en krigsman det der, som förr stod i Hübners historia. »Svenska flaggan» — åh jo, det stycket går an också. Se här ä' nu svenska flaggan — ha ha — bra skuren, inte sant. Det är en egen historia med den flaggan. — Näsmark — hör på, Waldner, du känner karlen, han som bor i Knyttlinge och nu är skolmästare — ett riktigt svin till karl — men nog om det. Han uppsatte för en, lät si, ja omkring tio år sedan ett värdshus här — förbannadt briljant — det hette »Svenska Flaggan». Då lät han skära sjelfva stocken och lemnade på tryckeriet, så att vid hans annonser, t. ex. färsk hummer på Svenska Flaggan, aldrig sattes annorlunda än orden färsk hummer, som sattes ini eller på flaggan; så var det med ostron, kräftor, halmstalax, sparris och annat också. Herrn ser, att hela korset är hvitt, så att man kan sätta stil der. Rätt roligt! Nå, han slog vantarna i bordet — bara jag för min del förlorade hundra riksdaler eller så omkring och kunde aldrig tänka, att

Svenska Flaggan skulle kunna användas; joho — se här är hon — öfver brodern Waldners fosterländska sjömanssång.»

Waldner yttrade ingenting.

»Nå!» återtog herr Tulpan, »herrn är gammal vän med brodern, den hedersknyffeln här — skrif en liten puff, när herrn kommer till Stockholm. Waldner bör verkligen bli känd — och så betalade jag bra för det hela — det är fan hvad priserna på dylikt ha stigit — men den ene förläggaren skämmer bort för den andre och ökar herrar författares pretentioner.»

»Bry dig ej om att puffa», yttrade Waldner till mig; »duger det, duger det ändå, duger det inte, så —»

»Men se, käre bror!» inföll herr Tulpan något spetsigt, »jag behöfver bli af med förlaget, som jag, om vi inte varit goda vänner och du någon gång förut gjort mig ett handtag, min själ aldrig hade velat taga — jag tog det för att göra bror Waldner en tjenst, ja min själ var icke det min mening.»

Waldners öga blixtrade, han ville svara något; men han bet sig i läppen och teg.

»Åh ja, vi tala ej om den saken nu», återtog herr Tulpan försonande. »Herrarne äro väl så goda och ta en frukostrisp ute på Gökbäcken — en liten nätt anläggning, som herrn borde se.»

»Nej, jag tackar, hästarne ha länge stått förspända, jag måste resa.»

»Hm! så förargligt; annars kunde broder Waldner och jag haft en munter dag.»

De begge herrarne följde mig till värdshuset; en butelj portvin togs fram af herr Tulpan — man kan ej skiljas utan tårar. När den trakteringen var slut, gick herr Tulpan, som tryckte min hand till afsked och hviskade: »tänk på en liten puff i Allehanda, det kunde nog göra godt i någon rynka.»

När han gått, stod Waldner vid ett fönster och skref bokstäfver med fingret på den immiga rutan. — »Farväl, Waldner!» sade jag.

»Jaså, du skall resa», yttrade han tankspridd. »Du ser hur det hänger ihop — af den der måste jag bero; ha ha ha! så går det.»

»Men det kan väl ännu hjälpas?»

»Hjelpas?! — åh nej, jag är skyldig honom tvåhundra riksdaler; men på dem tar han en blodig ränta — för den hundpenningen måste jag skrifva hvad han vill — ovet mot menniskor, som jag ej har ondt

till; glada stycken, då hjertat håller på att sprängas af smärta; men då är jag som skarpast, då är jag, som den der karlen påstår, originell, snillrik — det kan just en sådan der figur, som gift sig till tryckeriet, säga — ha ha ha! Vår Herre delar kuriöst ändå. Jag är inte dum, jag har kunskaper, jag har arbetsförmåga, jag arbetar ut mig — och ändå — men likgodt — farväl med dig. Gud signe dig, gamle vän — det var bättre, då vi sist sågos.»

»Du har uppoffrat dig för dina så kallade vänner.»

»Vänner! hvar har man sådana? Vampyrer, som suga hjertebloedet, ha ha ha! — vänner — har du läst berättelsen om myrornas ekonomi?»

»Nej!»

»Jo, ser du, ettermyrorna äro små, men ilska, de snappa därför opp en och annan af de stora skogsmyrorna för att ha dem att dra lass och hjälpa dem att bita dem *de* hata. För denna hjälp får skogsmyran bo i stacken — ha ha ha! Så ha mina så kallade vänner gjort. Pygméer i förmåga, men med stora anspråk, vilja de alltid flyta ofvanpå. Af sig sjelfve duga de till platt ingenting, huru de än rota sig tillsammans; men de fånga en och annan stackars skogsmyra, och den skall nu hjälpa dem för att yta *deras* harm mot personer, som de förmoda icke ha nog respekt för deras förmåga. Ilskan är också en förmåga, den ega de, och nu måste jag — skogsmyran — dra lasset och »på mångas begäran» hugga tag än i den ene, än den andre, som misshaga. Så var det vid prestvalet här, som Tulpan talade om. Man narrade mig att förlöjligen en af de sökande, som nu är kyrkoherde i Wiksund; man berättade mig tusen historier om honom; han framställdes som en usel, en dålig människa, en narr — jag trodde det; ty inte viste jag, att mannen var en gammal ärevärdig gubbe, den mest förtjente, lika litet som jag viste att pastor Hippelman, den ende medsökanden, var köttslig kusin till Tulpan; men nu vet jag det. Jag har råkat den gamle presten, han förebrädde mig ingenting, han blott smålog mildt och sade: »magisterns vänner göra er mera ondt än alla edra ovänner kunde göra.» Gubben i Wiksund hade rätt.»

»Ja, deri har han rätt — akta dig för dina vänner», sade jag.
»De begagna dig blott som ett verktyg för sina afsigter, och då hatet och klandret, då det allmänna ogillandet blir följden — då är det du, som får bära hundhufvudet.»

»Ja, deri har du allt rätt.»

»Du är beständigt utsatt för anfall.»

»Ja, de pigga opp mig en smula», sade Waldner, och det blixtrade till i ögat.

»Men du inser, att du då också blir lättare att leda. Flytta härifrån, Waldner; i det här kottet — eller för att nyttja din liknelse — bland dessa ettermyror är du för god att vara.»

Några år hade förlidit, då jag åter på en resa passerade den lilla staden.

»Hvar bor magister Waldner?» frågade jag på värdshuset.

»Det vet jag inte så noga, han bor just ingenstädes», sade kyparen, »och lika godt kan det vara med en sådan karl.»

Efter många frågor fick jag dock rätt på honom. Han bodde hos en gammal pratsam vaktmästarenka.

»Jaså, herrn vill tala med magistern», sade hon. »Ja, Herre Gud, inte är han en så gemen människa, som han är hållen för.»

»Nej, madam lilla, han är en god människa, jag känner honom från ungdomen.»

»Ja, är det inte det jag alltid sagt! Inte kan han vara elak; för mina barnbarn, då de komma — det göra de hvar söndag: ty mina barn — dotter min är gift med en befallningsman här ute på Tegelboda, som ligger bara en fjerdingsväg utom staden. Ja — hvad var det jag skulle säga, jo, när barnen komma, så vilja de prompt vara inne hos magistern; så klen och sjuk han är, så pratar han med dem, klipper gubbar åt dem, ja riktigt leker som ett barn — och så är han så nöjd med allt — ja, aldrig ett ord af missnöje. Stackars magister! Men inte kan han lefva just länge; han är allt bra svag, och ingenting har han att lefva för. Här är en herre», sade gumman, då hon öppnade dörren till ett rum, till hvilket en stel trappa ledde — »en herre, som håller af magistern, som vi alla.»

Waldner, som låg halfklädd på den tarfliga sängen, reste sig upp. Hans hjessa var nu kalare än förra gången — det tycktes, som ingen kam på åratat hade gjort ingrepp i det grånade håret, som ojemnt och trassligt betäckte nacken och tinningarne.

»Hvem är det? — jaså du! — Nå välkommen!» Han tog fram en gammal utsliten näsduk och torkade ögonen; en bok låg på sängen,

»Huru är det med dig, Waldner?»

»Bra, mycket bra, madam hon pysslar om mig i min svaghet, och mat får jag också.»

»Ja, det är prosten i Wiksund, som skickar in de bästa bitarne.»

»Jaså *han?*» sade jag, plötsligen påminnande mig namnet.

»Ja, just han», sade Waldner.

»Ja han tittar alltid om magistern, då han är i staden. Herre Gud, om vi bara fått honom i stället för den här Hippelman», sade gumman.

»Gå ut, lilla gumma», sade Waldner vänligt, »jag vill tala ensam med min vän.»

Hon gick.

»Det är bra, sade jag», återtog Waldner; »men det blir snart alldeles bra, då gubben i Wiksund ger mig tre skoflar mull — det blir den sista tjensten han skall göra den, som en gång för »vännernas» skull kastade sig öfver honom.»

Jag hade intet att säga — döden stod tecknad i min väns utmärglade drag.

»Vet du, nu har jag fått tid att bli riktigt klok. Jag har aldrig förstått lifvet; men nu —»

»Förstår du det lika litet — nej, Waldner, snillena äro, olyckligtvis för dem, lyckligtvis för menskligheten, ljus, som sjelfva brinna ner, under det de lysa och tjena andra. Ljuset kan vara lika bra och lysa lika klart, om det kommit under en skäppa, som om det står och brinner på ett altare.»

»Ja, du, jag har kommit under skäppan, jag.»

»Nej, icke då du var dig sjelf — det ädlaste af din varelse har du ändå offrat för det goda — det är slagget, guldhaltigt äfven det, som dina vänner gjorde sig tillgodo.»

»Jaså, jag är icke klokare nu än förr!» frågade Waldner, som tycktes riktigt lägga an på att vara rätt förnuftig, då han låg på sotsängen.

»Du är ett snille — och ett sådant kan aldrig säuka sig ner till vanlig *klokskap*. Släpp in en fri himmelens fogel i en människoboning — kan han, som flyger, begripa hvad en trappa duger till? — kan väl han, som är van att flyga i fria rymden, fatta, att en glastruta står emellan honom och naturen? — och därför slår han bröstet mot henne — eller kan han begripa, att han ser sig sjelf, då han sitter hackande på kanten af en spegel? — Således, Waldner . . .»

»Ja, kanske. Nå, likgodt, jag tänker att dö snart.»

»Och du läser nu — är det en psalmbok?»

»Psalmbok — åh ja, jag har en sådan också, och läser ofta deri.»

»Men boken der? — läser du för ditt nöje?»

»Den här boken — för nöje? åh ja, så skulle de fleste dömma; men så är det ändå icke; jag läser för att se huru det egentligen varit fatt för mig. Ser du, gamle vän! Du kanske kan begripa det; men ingen annan gör det. Jag tviflar på, att någonsin förut en dylik bok legat på en dödssäng. Det är ett häfte af den »glade» skalden — Wilhelm von Brauns skrifter.»

»Braun?»

»Ja, du. Hör på bara — när du kom, så var jag väl rödögd — men hör här», och han läste:

»Jag har dock bättre stunder, men sällan komma de,
Och det är bra, ty pinsamt är det likväl att se
In i sitt eget hjerta, när det på rosor härjadt
Af synd och sorger blifvit, och törnen blott man bergat.

Jag syndat har i lifvet, jag syndat har i sång,
Men *mina vänner* hade dock skulden mången gång.

Rösten bröts. Waldner kunde ej läsa mera; ty några stora, barnsliga tårar föllo ner på det uppslagna bladet. Han torkade sig hastigt i ögonen; jag skulle ej se det — han torkade bort droppen på bladet och sade med ett bittert smålöje:

»Jag har lånat boken på lånbiblioteket — det får ej komma fläckar i henne. — Nå, är det ej allvar kanske — kan du skratta åt den glade skalden, äfven då han målar med sitt hjerteblood?»

»Nej.»

»Och ändå — denna själens pinohistoria »satt på glada rim» kommer hela *vår* samtid att gapskratta — det är omdöme, det. Ack min Gud, huru platt är icke allt nu för tiden! — Förr begrep man, att den äkta humorn är djupt allvar; nu tror man, att det är en slagdänga; man dansar polska, då det pressade hjertat med skratt söker bortblanda sin klagan.»

Jag lemnade honom. Fjorton dagar derefter läste jag i en af hufvudstadens tidningar: »Författaren Magister Waldner har, efter en längre tids sjuklighet, aflidit. Hans skrifter lästes med nöje för några år sedan. Hans talang var endast ögonblickets.»

Så sade herr redaktören, som naturligtvis skref för efterverlden — han.

I forna tider kunde man mellan Lund och Malmö på den gamla landsvägen ofta nog möta en sofvande bonde, hvars kärra gick med det ena hjulet i diket och det andra på väggkanten. Man tog saken ganska lugnt, ty den der pinnkärnan gick så makligt och hade en sådan konstruktion, att den ej gerna kunde välta.

Nu, sedan ett lokomotiv med pilens hastighet susar fram på sina skenor, ryser man vid blotta tanken på att det kunde hoppa ur spåret. Inom få ögonblick skulle det rusa i en afgrund och krossa sig och allt, som mötte.

Detta är hela skilnaden mellan vanligt folk och snillen. Vanligt folk står sig nog bra; men snillet, inom hvars bröst en evig låga brinner, hos hvilket nya krafter vakna för hvarje ögonblick, måste gå trådrikt i sin bana, om det skall gå väl. Ve »vännen», som af enskilda eller koteri-intressen vrida skenorna så, att den väldige springaren skjuter förbi sitt sanna mål.

Flere år hafva förgått.

Originella skapelser, det vill säga de verkligt *snillrika*, ha alltid i början en viss ovanlig smak, som på intet sätt behagar den »högre kritikens» läckra gom, som är så van vid slisk, att den icke begriper huru riktig själföföda bör vara. Waldners sångmö var själfsvåldig, humoristisk, ovanlig, och tog sig således ej väl ut, då frågan var att hålla sig inom det allvarsamma. Visst folk anser grundligheten bestå just deri, att man är grundligen tråkig.

Detta var icke Waldner; hans skapelser smakade af vildt, och detta måste gå bort, innan anrättningen duger. Man hade också därför tills vidare hängt upp dem i glömskans källarsvale för att bli mörare — och nu snart lär detta hafva gått för sig. Man drar åter fram Waldner, man finner honom öfverträfflig, man spanar upp blixtar i hvarje rad, man skall snart erkänna honom för det han var — ett snille; men det är därför att hans »vännen» äntligen haft den godheten att tiga.

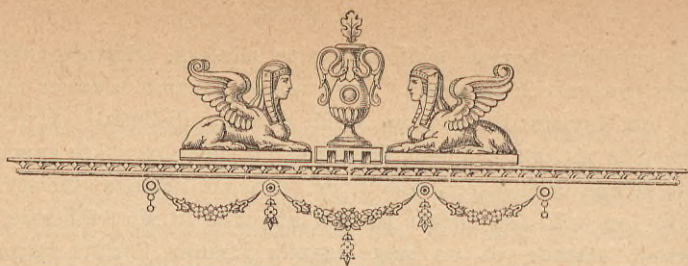
Så länge Waldner lefde, häcklades han af kritiken; den enskilda fåfängan, sårad af hans satirer, förföljde honom med *personliga* anfall, då hans snille var osårbart, under det hans »vännen» gjorde allt *sitt*

till att missleda honom sjelf och sedan missleda allmänna omdömet om hans person och karakter. Huru många dumma historier utspriddes ej om honom, liksom man spridt dem om Bellman! Hvem kan väl föreställa sig, att Bellmans landsmän ett enda ögonblick kunde kolportera sådana galenskaper, som t. ex. den, att Bellman, för att hämnas öfver en onåd hos Gustaf III, gaf sin onåd åt sin barberare, men lät denne, stående på en stege utanför fönstret, förrätta rakningen; eller att Bellman, »landsförvisad», kröp in i en död häst och sade, att han då ej var i konungens rike o. s. v.

Det är här icke lögnen, som är stötande; men att dylika berättelser *kunnat* berättas, beskrattas och fortgå genom generationer, bevisar en så respektabel portion rå dumhet, att man måste sörja öfver uselheten. Sådant var äfven Waldners öde — tusende historier, den ena dummare än den andra, lades på hans räkning. Han hade icke en enda bornerad vän, som ej uppfann »ett förbannadt roligt infall» af den der Waldner, hvilket åter broderadt bragtes i verldsmarknaden af den vännens alla lika tanklösa vänner och eftersägare — och således finnes oändligen mycket, som bär Waldners namn, som han aldrig tänkt, aldrig sagt, aldrig gjort eller skrivit.

Men det han verkligen har skrivit gör honom odödlig. Efterverlden har inbrutit; hans vänner och ovänner hafva begge tröttnat; personen, liksom snillet, framstår i en helt annan dager än förr. Det hans samtid fann så stötande, finna vi icke stötande; det hans platta vänner grinade åt och andra förkastade, lockar tårar i våra ögon och beundras. Stackars Waldner! Om du lefvat nu, hade det gått dig bättre! Men du är död, begrafven, glömd en tid — och nu skola dina skrifter ges ut i praktupplaga; ett blyertsporträtt, som händelsen skonat, litografieras; en marmorvård reser sig snart på någon fläck, som en gammal dödgräfvare utpekar som den rätta — nog af, Waldner lefver upp igen, sedan han längesedan är död. — *Men*, »det ska' väl så vara», säger Kolmodin i Mäster Smitt.

Tant Margaretas soaréer.

Det finnes icke många nu, som minnas min tant Margareta. Eljest var hon en ganska respektabel menniska i tiden, och vi viste ingenting roligare än att gå till henne och sitta vid en kopp kaffe, som hon kokade mycket godt, och vid det susande teköket om aftnarne, och höra hennes många historier. Tant Margareta var ett lefvande lexikon och aldrig utan ämne.

Jag minnes så väl hennes två små rum, det inre grönmåladt i oljefärg, prydt med några gamla taflor och ett par uppstoppade kanarie-foglar, som tillhört en af hennes matmödrar, ty tant Margareta hade i sin ungdom varit en sorts sällskapsdam hos baron Ridderstjernas och följt dem på deras resor.

Utom denna befattning hade hon länge vistats i en småstad, der hon lefvat genom att gifva undervisning i musik. Tant Margareta spelade ännu i ålderdomen ganska bra, men hade ett slags inrotadt hat till pianot och påstod det vara ingenting annat än skrammel.

Hon hade små egenheter, den goda tanten, men var på det hela treflig, och då vi som barn samlades hos henne, eller som äldre helsade på, var hon alltid densamma, alltid förnöjd med sin verld, fastän Gud skall veta att hon ej var rik, utan i stället hade nått och jemnt hvad hon behöfde.

Hon hade öfverskridit den åldern, då gamla flickor ännu vilja vara unga; hon bar sitt gråa hår sådant det var och nyttjade negligé — ett säkert tecken på att hoppets tid är ute. Emellertid var tant Margaretas lilla våning en samlingsplats för hennes vänner, och af dessa egde hon många. Hon var en af dessa anspråkslösa, glada, men ändå icke ytliga människor, som ej söka att vinna någon, men likväl vinna alla. Ett drag af lugn glädtighet utmärkte henne; de ärliga ögonen talade om, att det ännu i den gamlas själ fans rum för barnafrojd. Med ett ord, det fans ingen, som vi hellre besökte än tant Margareta.

Man hade der visserligen icke hvad man vanligen anser för nöjen; men man kunde alltid påräkna en treflig afton, ty tant Margareta och hennes gäster täflade om att meddela hvad hvar och en hade i sitt förråd af berättelser, sagor, minnen — allt hvad som helst föll oss in och som vi kunde förmoda skulle roa de närvarande.

På detta sätt blef tant Margaretas våning ett slags klubb för hela vår släkt och dess vänner. Vi möttes der om aftnarne, särdeles om vintern, och voro ganska nöjda med den nätta te-supén, som var det enda den goda tanten kunde bjuda och vi väntade.

Utom mig bestod det vanliga sällskapet af en vår slägtinge, kapten von Röbbelen, en man el'er snart sagdt gubbe, i hvars hela utseende röjdes att han var en glad själ, som uppfattade och återgaf ögonblickets intryck med naturtrohet; han hade, som det heter, varit med och egde således ett rikt förråd af glada, roliga eller sorgliga minnen, som han framställde på sitt sätt, alltid under formen af muntliga meddelanden. Tant Margareta deremot gaf en något mera romantisk anstrykning åt sina berättelser.

Den andra gästen var en torr och mager kusin på manssidan, assessor Berger — en man, som mest lefvat på sin kammare och sett världen genom sitt fönster. Han var den torraste och den tystaste i hela sällskapet, men då han föll in, skedde det på ett alldeles eget torroligt sätt, som endast för afbrottets skull hade sitt behag. Dessa voro våra hufvudpelare; men utom dessa hade vi mera tillfälliga bidrag, då någon annan helsade på och deltog i våra aftonjutningar. Jag vill, om det roar er, låta er vara med på några af dessa *soaréer*, som vi, för att gifva våra samqväm ett klingande namn, kallade: soaréerna hos tant Margaret.

Det var en evigt lång höstdag, som behagade låta det bli mörkt klockan 3 eftermiddagen, fastän almanackan lofvat oss, att solen skulle

bli uppe till klockan 4 och 18 minuter. Vi hade således god tid; men då jag kom till tant Margaret, sutto redan både kaptenen och assessorn der och ändå några andra vänner, och assessorn avslutade med den torraste min, man kan tänka sig, en historia, åt hvilken kaptenen skrattat så, att hans glada ögon vattnat sig.

»Se så, se så, det var godt», sade kaptenen; »nu skall kusin tala om en spökhistoria.»

»Jag?»

»Ja, just du, Margaret. Tala om någonting troll-lik, något spökaktigt, för si, Berger här har nu haft oss att skratta, och nu skulle det vara roligt att bli litet rädd efteråt — ha ha ha, det skulle just bli kuriöst om gamle kapten Röbbelen blef mörkrädd, när han gick hem i mörkret.»

»Ja, en spökhistoria», ropade vi alla, »en riktig spökhistoria, tant. Vi vilja blifva rädda som barn.»

»Jag minnes ingen», sade den goda tanten, »och dessutom», tillade hon, »ären I allt för upplysta att tro dylikt.»

»Nej, tant, vi lägga bort vårt högre ljus för en stund», sade jag; »vi skola ej invända ett enda ord, till och med om tant låter andarne leka med murkalk och sten, eller dricka ut öl eller sparka ut en spilkum rakvatten, som så trovärdigt berättas i »Blätter aus Prevorst».»

»Nej, mina vänner, jag talar ej om dylikt nu. Du är blott en otrogen Tomas, som ej tror på annat än det de fem vanliga sinnena fatta. Dessutom minnes jag ingen, åtminstone ingen, som det lönar mödan att tala om för dig — kanske en annan gång.»

»Men, tant, något måste ni berätta oss.»

»Något?» svarade tanten småleende. »Hvad då?»

»Helst något spökaktigt. Jag tror allt hvad tant säger.» Hon skrattade.

»Nå, vill ni höra historien om *Den grå mannen?*»

»Har ni väl ett begrepp om en gammal magister, sådan en dylik presenterade sig i min ungdom?» så började tant Margaret. »Vidare, ha'n I i den nya tiden sett ett exemplar af en riktig gammal hemtjenare, sådana som jag minnes många? Nej, det ha'n I icke. De voro originaler, och sådana finnas ej nu för tiden, lika litet som skaldar. Tiden är sjelf originel och vill vara det; den är sjelf skald, sjelf hjelte, sjelf statsman — sjelf allt ting, och därför finnas inga personer, som äro något annat än alla andra.

»Fordon kunde man få se en vacker sax af stål; men den var ensam i sitt slag, frukten af ett långt arbete, en oafbruten möda, ett mästerstycke. Nu får man se aldeles likadana små saxar; men de äro gjorda i maskin tusendubblade, icke några mästerstycken, men vackra nog, för godt pris — och ingen menniska bryr sig om att göra ett verkligt mästerstycke. Så är det i allting, barn, och således är det slut med originalerna. Jag beklagar dem, som taga ämnen ur vår tid till behandling. Deras bemödanden att måla olika karakterer måste slå fel och bli osanna; ty det finnes ej någon enskild karakter. Man är ej riktigt bra och ej riktigt dålig; man är ej mäktig af synnerlig dygd, men ej heller af stora brott; man är hvarken glad eller lycklig, hvarken hvit eller svart — man är grå. Så var det ej i min ungdom; man kunde då få se figurer, hvartill maken ej fans på hela jordrunnen — och en sådan var magister Gerhard.

»Han var ett sorts inventarium på Remminge och var redan då jag kom dit en gammal man. Folket kallade honom aldrig något annat än »den gråe mannen», och aldrig såg jag honom i någon annan dräkt än en skiffergrå frack, lika färgade benkläder och långa stöflar med tofsar, således en sorts »gentilhomme» från en långt försvunnen tid.

»Remminge är en gammal gård, en lemning från en af dessa kolossala egendommar, som den gamla adeln hopade i sina händer, och som, besynnerligt nog, bibehållit sig till trots för sjelfva reduktionen, som mindre träffade Malmersköldska släkten än någon annan af den tidens högre familjer. Remminge, fastän småningom stympadt och förminskadt, var likväl när jag var der ännu en stor egendom. Det gamla huset, bygd i sjuttonde seklets franska smak, med ofantliga tak och snidverk öfver porten, bär ännu hela stämpeln af sextonhundratalets stela prakt och tyngd i byggnadsstil. Sådant det yttre var, så var också det inre. De stora, djupa rummen saknade tillräcklig dager att vara glada, men nog för att vara högtidliga. Ännu voro i de så kallade statrummen på andra bottnen de gamla marmorkaminerna kvarstående med sina bilder på hörnen, dessa tråkiga symboler af oegennyttigheten, ädelmodet, fosterlandskärleken och så vidare, som den tiden voro på modet och på hvarje målning skulle angifva konungar och hjeltar, köpmän och possessionater, med ett ord alla, som kunde betala målaren mödan att skänka åt den lycklige ett litet kottteri af dygder — i olja.

»Då jag kom till Remminge, var det dels för att tillse hushållet, dels hafva uppsigt öfver barnen och dels att vara sällskap åt friherrinnan Ankarstjerna. Jag var således på sätt och vis ett allt i allom i huset och blef snart vän med den trefliga familjen, som bestod af baronen, hans friherrinna, en son och en dotter. Till denna familj slöt sig helt kuriöst också gamle magister Gerhard — »den grå mannen», hvars verksamhetssfer jag aldrig kunde utfundera. Han läste icke med gossen, han vistades mest i det gamla biblioteket och sågs aldrig ute om dagarne. Han talade mycket sällan, var alltid städad och på sitt sätt fin i sina skiffergrå kläder; begärde aldrig någon uppässning, städade sjelf sitt rum, dit ingen oinvid, det vill säga ingen annan än baronen, fick inträda, och hade sina rum innanför biblioteket tillästa och reglade, då han var ute eller inne. Det tycktes som man ej haft någon makt öfver honom; han kom och gick när han ville, åt vid bordet när han så ville, i sitt bibliotek då han ej ville gå upp. Med ett ord, magister Gerhard var en fullkomlig gåta. Oaktadt allt detta bemöttes han med utmärkt artighet och vänlighet af mitt husbondefolk, och den första föreskrift, jag fick af min matmor, var: »ni får ej på något sätt försumma magistern, han skall i allt ha sin egen vilja.» Detta var oändligen lätt att efterkomma; ty magistern begärde ingenting utom att slippa uppmärksamhet. Han kunde likväl ej annat än väcka nyfikenheten; men denna stannade hos husfolket och grannarne, vid det enkla, att magistern var en besynnerlig menniska eller på sin höjd att han var Svedenborgare, en benämning, som man ansåg innebära allt som var dunkelt och gåtligt, orimligt och besynnerligt.»

»Nå tack, tant, nu äro vi inne på andeskåderi», sade jag. »Nå vidare.»

»Jag kan ej neka», återtog tant Margareta småleende, »att detta just var min tanke då. Jag kunde ej låta bli att med en sorts barnslig fruktan betrakta den grå mannen, hvars gubleka, skrynkliga ansigte, lutande och liksom smygande gång, allvarliga, hemlighetsfulla sätt att vara, jemte hans tystnad och lefnadssätt, var så olikt från alla andras. Men jag fann ingenting mera besynnerligt, än att den gamle aldrig om dagarne gick ut, det måtte vara så vackert väder som helst. Deremot hvarje afton mot tiotiden gjorde han ensam en promenad i den gamla af murar kringstängda trädgården. Han, ensamt han, hade nyckeln till gallerporten, som ledde dit, och hvarje afton klockan tio, när alla i huset hade dragit sig tillbaka, hördes denna port knarra och

den lille grå mannen smyga in samt åter läsa den med regeln. Denna trädgård var, som man lätt kan veta, vanvårdad. Blott några gånger om året fick trädgårdsmästaren med en dräng (blott *en*) gå dit in för att skyffla gångarne, klippa bersåerna o. s. v.; men någon plantering gjordes der aldrig, och huru der såg ut vet jag ej mera än hvad jag såg genom gallerporten; ty det var biblioteket och magisterns rum, som med sina fönster vette dit, och dessa rum voro lika väl reglade som gallerporten, der man genast möttes af en ofantlig hög häck, som stängde utsigten inom ungefär tjugu alnar.

»Vid dessa sällsynta besök i trädgården af dess goda genius, trädgårdsmästaren, fick denne dock ej vara ensam; magistern var alltid närvarande och sade, huru det skulle vara. Det enda, som planterades, var stora rader af hvita liljor, hvilka förträffligt vuxit i skuggan under de väldiga träden, men af ingen plockades. Trädgårdsmästaren sade mig, att längst in i trädgården nära muren låg ett lusthus af sten, i kinesisk stil och med i sandsten uthuggna kineser, placerade på ömse sidor om trappan; men ända dit fick aldrig trädgårdsmästaren gå, emedan magistern alltid gaf honom arbete åt annat håll. Detta är allt hvad jag vet om den hemlighetsfulla trädgården vid Remminge. Men allt detta retade min nygirighet. Från mitt fönster i flygeln såg jag hvarje afton magistern skymta vid trädgårdsporten, och då månen ej sken, såg jag en lykta smyga in derigenom och försvinna bakom häcken. Det måtte vara hvilket väder som helst, så var magistern alltid ute på sin qvällsvandring; när det var mildt i luften eller blåsten hvinande snodde omkring husknutarne, alltid var han der.

»Husfolket trodde, att han i den der trädgården hade möte med vålnader och spöken, och man gick till och med så långt, att om någon vågade följa magistern eller klifva öfver muren, skulle ställets gast vrida om hufvudet på honom. Man påstod till och med att så händt, men när, hvar, huru — och hvem som blifvit offret, viste ingen. Detta skadar dock icke fastheten af en folktro; det är ofta just bristen på alla skäl och bevis, som tillskapar en tro, som intet förnuft, ingen bevisning kan rubba.

»Men huru hänger det ihop med den der magistern, tänkte jag tusen gånger och ämnade att fråga friherrinnan derom. Jag blef snart vän inom den älskvärda familjen. Baronen var en glad, öppen meniska, som dock ej tycktes ha varit god hushållare, ej ens nu var det. Han roade sig mycket gerna, såg gerna sina grannar, reste gerna bort

på nöjen och var med ett ord en af dessa, som ha hjertat på tungan, en glad själ, som lät dag komma och dag gå. Efter all anledning hade han köpt Remminge på skuld; men detta tycktes icke besvära honom. Hans första fru hade varit en fattig fröken, han en lika fattig kapten, då han gifte sig, och några år derefter köpte han Remminge med underlydande. Äfven detta hade i början förefallit underligt, särdeles som baronen långt ifrån ej var road af landtbruk.

»Gamle trädgårdsmästaren Hansen, som nu var pensionerad, hade om baronens ditkomst en egen historia. Herrskapet hade kommit och knappt varit der fjorton dagar; redan första dagen hade de tagit nyckeln till gallerporten och låtit omgöra låset med dubbla reglar. Detta hände för omkring femton år sedan. En liten tid derefter uppenbarade sig en afton den »grå mannen», som sedan haft nyckeln. Så mycket är säkert, att ingen kan röra vid gallerporten utan att af en osynlig makt kastas tillbaka. Magistern såg, då han kom dit, menade Hansen, lika gammal ut, som nu, åtminstone hade han icke märkt någon skilnad, lika blek, lika mager, lika grå i hågen och — det är mycket det. Friherrinnan hade dött och sedan baronen gått enkling ett år, gifte han sig med en ung flicka, som varit gamla friherrinnans förtrogna och vän, på långt håll slägt — en god husmoder, en förekommande vän och en klok hushållsmenniska. Hon hade sjelf hand om allt och jag var endast biträde i allt. Jag funderade hit och dit; när är ej ett fruntimmer nyfiket och en nitton års flicka allra mest? Den der gallerporten var mig förhatlig, magistern utgjorde min fasa; med ett ord, jag måste veta det, men huru? En gång då baronen var synnerligen upprymd, vågade jag fråga: »Baronen kunde väl ändå säga mig, hvem denne magister egentligen är — han är så...»

»Baronen blef plötsligen allvarsam och sade: »bästa Margaret, magistern är en hederlig karl, en utmärkt menniska — litet kuriös. Han är en min ungdomsvän.»

»Svaret var tydligen undvikande. Jag vände mig en gång till friherrinnan; men fick der ett lika undvikande svar och en allvarlig blick med det tillägget: »magistern tillhör oss, är en vän; är det ej så?»

»Jo.»

»Kom då ihåg vår första bön, bry er ej om magistern; låt honom vara obemärkt, det är detta han vill — och låt vara att det är besynnerligt. Det är väl ändå det minsta en menniska kan begära, att få lefva för sig sjelf och i sina egna tankar, då hon dermed ej besvärar

någon. Trädgården, den der som ligger midt för hans fönster, är *hans*; vi hafva afstått den åt honom, der har han sitt eden. Margaret, Margaret, sök ej att intränga dit i hans stilla rike.»

»Jag blygdes för min nyfikenhet och frågade aldrig mera.»

Med dessa ord tystnade tant Margaret.

»Nå, min bästa tant, mera.»

Hon småskrattade. »Jag vet ej mera.»

»Hvad?»

»Kära du, du ville ju höra en spökhistoria, något, som kan reta inbillningen — nu har du fått en sådan.»

»Men tant», började jag, »har jag verkligen så illa försyndat mig, att jag ej kan få veta mera om den 'grå mannen', så straffa ej alla för min skull.»

»Nej, tant, gör det ej», bönföllo de andra. Tant Margareta skratade, såsom hon plägade, då hon var glad, och det var hon ofta.

»Nej», sade hon, »jag vet ingenting mera om den grå mannen; men neka mig, om ni kan, att det der låter en smula spökaktigt; dessutom så — emellertid, barn (hon kallade, då hon var riktigt god, alla yngre för barn), emellertid, barn — det är långt qvar på qvällen, ty så här på hösten och i dessa klimat går solen tidigt ner och natten inbryter här, när det ännu är soligt på Lombardiets slätter och full dag på Alpslutningen. Jag vill i stället berätta för er om *Flickan från Milano*.

»I medlet af förra århundradet, innan Napoleon skapat och tiden förstört ett italienskt konungadöme, var i det nu så olyckliga Milano en fest till firande af romerske kejsarens namnsdag. Hela staden var i rörelse, guldprydda vagnar, förspända med hvita hästar, på hvilkas hufvuden strutsfjädrar svajade, körde sakta mellan en dubbel rad af schweizergarde till dōmen, der högtidlig gudstjenst skulle firas. Deras rullande hördes ej på de släta gatorna och under folkets sorl, då det strömmade åt samma håll som ståthållaren och hans svit. Alla klockor ringde; musik-kårer, placerade på alla Milanos öppna platser, läto höra glada marscher, allt jublade och sjelfva solen, som eljest bränner på stadens marmorberg, hade betäckt sig med lätta silfverskyar, som långsamt seglade på det blå och skyddade folket för värmen, alldeles som sidentälten öfver åskådarnes hufvuden på Roms gamla arena.

»Nära dômen, på det irreguliera torget, som utgör dess öppna plats, stodo tvenne män, som tydligen voro främlingar. Den ene var en högväxt yngling. Redan hans ljusa hår, som oaktadt tidehvarfvets barbariska bruk icke var pudradt, bevisade att han var en nordens son, om också ej hans smidiga gestalt, hans spänstiga, men dock fasta muskelbyggnad, de blå ögonen och hela detta uttryck af frisk trotsighet, som utmärker nordbon, röjt, att han ej tillhörde södern.»

»Tack, tant, nu äro vi inne på historien», inföll jag; »och den andre var — var...»

»Den andre», fortfor tanten, »var en helt annan gestalt; han var flera år äldre än sin följeslagare och egde hvarken dennes friska och lefnadsglada utseende eller hans utpräglade nordiska drag. Han tycktes mera tillhöra klimatet, passande bättre på den taflan än den andra. I hans, visserligen ej svarta, men gråa, allvarsamma ögon såg man ej en gnista af ungdomsglädje, tvärtom ett drag af smärta, blandadt med svärmeri, något som ofta paras.

»Folket, som strömmade förbi främlingarne, fäste sin uppmärksamhet på den unge, som, klädd i en lika lätt som elegant drägt, genom sin längd och sitt utseende gjorde sig bemärkt.

»Det är ändå underligt», yttrade den unge skrattande, »att se detta glada, lustiga folk. De äro i samma ställning som vi under Kalmarunionen, kanske ännu sämre; ty språkolikheten är större — och ändå leker det, lefver det ett gladt ögonblickslif. Jag föreställer mig just om våra uppländingar, dalkarlar eller hvad vårt envisa, sjelfständiga folk heter, skulle i sådan yr glädje följt en dansk ståthållare, som man här följer en tysk. Sjelfva schweizergardet är ju en förolämpning; man tror ej mycket sitt eget folk, då man bildar garden af främlingar.»

»Den äldre såg upp. »Ni dömer rätt, bäste Felix; det är dock en stor skilnad emellan nordens och söderns folk, mellan ihärdigheten och häftigheten, mellan en frihet, som utgör ett nationelt grundbegrepp, och friheten som en flyktig idé. Vi der hemma tåla ingen yttre, tvingande makt, vi lyda blott oss sjelfva och den regering som är vår. Italienaren deremot kastas hit och dit, än herskande öfver en hel verld, än slaf under några få, tål intet eller allt — det beror på omständigheterna. Hör vivatropen för ståthållaren när han träder ur sin vagn. Det är ett beskedligt men barnsligt folk. Skola vi gå in i kyrkan?»

»Ja.»

»De begge främlingarne fortsatte sin gång. De behöfde ej, som de infödde, tränga sig fram, ty folket lemnade rum för de ovanliga gästerne fastän en och annan rättrogen mumlade mellan tänderna någonting om kättare, som oskärade templet.

»Desse resande nordbor voro — jag vill nu erkänna sanningen», tillade tant Margareta, »unge baron Ankarstjerna och . . .»

»Och magister Gerhard», tillade jag; »se så, Gud ske lof, nu ha vi honom igen.»

»Nå ja, magister Gerhard, som var den unge mannens följeslagare, informator, guvernör, om man så vill kalla det; men framför allt hans bästa vän.

»Emellertid blef denna roll honom ganska svår; ty unge Felix, nu tjugutvå år gammal, hade vuxit ifrån informatorn och guvernören, och endast vännen återstod. Också hade de olika sysselsättningar; den unge uppsökte alla konstens skatter — den äldre lärdomens. Under det att den unge hela timmar stod försjunken i betraktande af den då ej ännu förstodde Leonardo da Vinci's nattvard, satt den äldre fördjupad i forskningar i Boromeiska biblioteket, der han ur handskrifterna gjorde utdrag. Sålunda voro de verkligen ej så mycket tillsammans, som deras vänskap och deras landsmanskap skulle gjort troligt. Begge ville på sitt sätt hemta frukter af resan, och dessa plockade från olika träd. Dock, en punkt fans, der de sammanträffade, och det var i jesuiternas kollegium, dit både böcker och konstskatter lockade dem begge.

»Unge baron Felix kunde dock aldrig vänja sig vid jesuiterbröderna; men deremot tycktes magister Gerhard mycket nära sluta sig till en pater Lonarus, en lärd jesuit, som med snillets ljus och trons värma förmådde upplifva hvarje föremål han hade för sig.

»Hör på, Gerhard», yttrade en afton Felix till sin vän, »jag kommer från la Scala.»

»Och der?» frågade denne enstafvigt.

»Ack ja», började ynglingen, »det är emellertid förargligt, att du är så prosaisk af dig, så genomförständig, så klok — hm —»

»Och vidare, Felix?» frågade magistern, läggande sin bok ifrån sig, »och vidare?» Ett nästan omärkligt drag af smålöje spred sig öfver hans ansigte.

»Jo, ser du», började Felix om igen och stälde sig midt emot.

sin f. d. lärare, »förstår herr filosofie doktorn, nec non artium liberalium magistern Anton Gerhard sig på...?»

»På hvad, Felix? Den der början är högtidlig.»

»Jo, på — på kärlek?»

»Kärlek? Är Felix kär?»

»Ja, min bästa magister, ungefär någonting ditåt.»

»Men, för Guds skull, akta dig, Felix — i detta land, der dolk och gift...»

»Jaha, jag vet — nå väl, inte mördar man mig därför att jag är kär, endast jag icke besvärar någon annan dermed. Dessutom så är den sköna icke gift, har ingen Cerberus, som bevakar sig, utan en hjertans beskedlig förmyndare, en hjertans treflig karl — hm — med ett ord, jag har lof att vara kär och jag är kär.»

»Men, bästa Felix, hvad skall gamle baron säga derom?»

»Pappa?»

»Ja.»

»Jaha, det har allt sina sidor; men om jag nu blir förtjust i en italienska och hemför en — ack, Gerhard, vakna, du hederliga träbeläte och hör då — en engel — så... Nå, så besynnerligt har hänt förr, att norden har eröfrat södern. Ostrogoterne, Normanerne, Vestrogoterne, alla ha hittat hit in och ströfvat här omkring — ja, Longobarderne voro icke några sydländingar de heller. Men, för att tala förnuft, tror du väl att pappa skulle ta så rasande illa vid sig att få en vacker sonhustru, eller hur?»

»Jag tviflar på att den underrättelsen blefve honom välkommen; dessutom är du för ung, Felix.»

»För ung? ödmjuka tjenare, tjugutvå år gammal. Det är verkligen ett klingande skäl; man skall bli gammal och grå, en halfgubbe, innan man får lyckliggöra en maka — det är verkligen en klok inrättning.»

»Du öfverdrifver allt, bästa Felix; men likgodt, det är väl en af dina vanliga fantasier. När vi byta om plats, byter du väl, som vanligt, om föremål. Vi skola snart resa från Milano.»

»Jaså, guvernören säger det. Nej, min bästa Gerhard, *vi* resa icke, kanske du, men unge baron är själfmyndig.»

»Käre Felix, var ej dåraktig; men tala om, huru du nu fastnat på la Scala.»

»Felix kastade sig vårdslöst i en länstol och började:» jo, ser

du, jag besöker la Scala — jag finner det lika roligt som du att sitta i jesuiterkollegiet eller i det Boromeiska biblioteket och studera böcker och jesuiter, begge lika inbundna. Nå väl, jag hade min vanliga plats; men jag observerade i nästa loge en flicka, skönare än alla de sköna jag sett i Europa. Jag vill ej jemföra henne med våra blyga blommor der uppe, blåögda och söta; nej du, svarta lockar, svarta, blixtrande ögon, en bländande hvit hy — alabastern ser grå ut, och snön — likgodt, om snön kan jemföras — och dertill rosor på kinderna, runda läppar som svälla af kärlek, en växt — men du sitter ju så tvär och stel, som då jag i tiden deklinerade mensa för dig. Hör du inte, hon är en engel.»

»Jaså.»

»Jaså! nå det är ett godt svenskt ord, jaså.»

»Var det ingenting vidare?»

»Jo, ser du, en liten, mycket svart herre i samma loge började tala med mig och slutade, då det var ganska trångt i vår, med att inbjuda mig i deras loge. Jag gick naturligtvis, blef presenterad, eller rättare sagdt presenterade mig sjelf — och flickan rodnade, och jag märkte att hon, så snart jag såg bort, betraktade mig. Nå, min käre Gerhard, är nu icke detta början till någonting?»

»Jo, till en olycka.»

»Men är du då befängd? Att en beskedlig karl ber mig gå in i sin loge, att jag der träffade en underskön flicka, att jag blef kär — är allt det der en olycka?»

»Det blir — nå, flickans namn?»

»Ja, ser du, känner du historien, så vet du att det fordom i denna goda stad varit flera stycken herrar Sforza.»

»Ja.»

»Och flickan är en afkomling af dessa i rätt nedstigande linie; hon heter Fransisca Alboni, är rik, vacker — en främling här, liksom jag — rest hit för sitt nöje, för att se dômen, la Scala — allt, med ett ord, och dessutom för att andas samma luft som sina förfäder.»

»Och vidare!»

»Jo vidare, jag får besöka dem.»

»Lyd mitt råd — låt bli.»

»Vi få se — god natt med dig», yttrade Felix, tydligen utan att bry sig om sin väns varning, och gick in i sitt rum,

»Gerhard satt länge försänkt i tankar; ändtligen steg han upp, gjorde några slag på golfvet och suckade: »Gud låte oss en gång åter komma hem; detta slutar aldrig väl.»

»De begge resande, signor Alboni — den sköna Fransiscas farbror — och hon, hade intagit några rum i ett af stadens tomma palatser, som nu uthyrdes, under det att egaren i Wien uppvaktade vid kejsartronen och sökte lyckan på norra sidan om Alperna.

»I den stora salen brann en alabasterlampa i taket och spred ett halfdunkel öfver rummets tunga prakt. De begge unga voro ensamma, ty Felix hade mutat portvakten och betjeningen, och fick därför veta när signor Alboni var borta. Det första besöket hade förskräckt Fransisca; men då detta aflopp lyckligt, så fruktade hon mindre än förr — och när fruktar väl kärleken? Felix var ock allt för mycket ridderligt sinnad att gifva den unga flickan orsak till misstroende eller fruktan, och hon, ännu blott ett barn, fader- och moderlös, utan stöd i hela världen, utan förtroende till sin farbror, som var lika inbunden som artig och förekommande, slöt sig därför med hela oskuldens hängifvenhet till den öppne, hjerteglade nordbon, som i rang var hennes like.

»Men ni är ej glad i afton, bäste Felix», yttrade hon vid ett af dessa hemliga möten, »ni ser så sorgsen ut — säg Fransisca orsaken till er förstämning.»

»Felix smålog. »Jag vet ej någon orsak, men en har jag; säg, älskade Fransisca, vill ni följa mig till mitt land?»

»Jag får icke, man skall aldrig tillåta det.»

»Men hvad hindrar?»

»Min tro», sade den sköna flickan och slog ned ögonen.

»Er tro, sköna Fransisca? Jag vill ej tvinga er tro, undantagandes om ni icke tror mig.»

»En blick blef svaret — en blick full af tro och kärlek.

»Felix tryckte hennes hand till sina läppar. »Således ej er tro. Hvad hindrar er att bli en baronessa Ankarstjerna, fastän namnet är svårt att uttala?»

»Fransisca dröjde med svaret; men Felix såg en tår långsamt bana sig väg under de långa ögonhåren.

»Hvad, Fransisca, för Gud, för alla helgons namn, tala — tala då.»

»Min onkel — jag är rik, han fattig — han tillåter ej.»

»Ni rik? Nå väl, jag har nog, låt honom behålla sin rikedom.»

»Nej, nej, nej», upprepade flickan och kastade en af fasa blandad blick på Felix.

»Hvad?»

»Jag kan, jag kan ej tillhöra er, ädle främling», sade hon och uppreste sig, »nej, jag kan ej — jag får det ej — nej, nej. Hvarför bär ni denna blå uniformen, hvarför?»

»Det är min uniform, jag måste vara blåklädd; det är vår, det är Sveriges nationalfärg.»

»Ha! — nej, nej — gå, fly — tänk ej på mig», återtog hon och höll handen för ögonen; »nej, fly, ni gör mig — er — nej, fly — här vakar en olycka öfver oss, ett hemskt öde.»

»Felix studsade; det var ej mera Gerhards kalla förstånd, det var en älskande, oskyldig, barnsligt glad flicka, som nu med fasa uttalade samma spådom. — »Men ni gör mig förtviflad — tala, älskade, tala — drif mig bort — gå, jag skall fly er; men säg orsaken, säg: hatar ni mig?»

»Fransisca smålog bittert; hon darrade häftigt. »Nej», suckade hon slutligen.

»Hatar ni mig icke?»

»Felix, Felix! hvarför frågar du mig så? Fly, jag älskar dig — — evigt», hviskade hon långsamt och ville gå.

»Nej, Fransisca, så skola vi ej skiljas. Ni dödar mig genom det dunkel, i hvilket ni lemnar mig; gif mig ljus — låt mig åtminstone få veta, hvad som på en gång stöter mig tillbaka i hopplöshet — och detta just när jag hoppades som mest?»

»Fransisca studsade; hon besinnade sig och satte sig åter. Felix knäföll framför henne; hon var blek, men hon tycktes lugnad. »Ni skall le åt det skrockfulla barnet», sade hon; »men så är det ändå. — Har ni sett familjen Sforzas vapen?»

»Ja.»

»Hvad föreställer det?»

»En blå orm, som slukar ett rödt barn.»

»Ja.»

»Skulle jag vara den blå ormen», frågade Felix leende, »och ni, sköna Fransisca, det röda barnet?»

»Ja.»

»Men betänk . . .»

»Bäste Felix, det är ej möjligt att betänka en gammal slägtsägen.

Antingen är allt gyckel eller också återstår möjligheten — jag vet ej; men, ser ni, sagan lyder så här: år efter Christi börd 1476 blef Galiazzo Maria Sforza, min stamfar, mördad. Han trodde ej på ammsagor; men eljest var han spådd att dö för mördares hand.»

»Det var ej svårt att spå», inföll Felix; han var . . .»

»Låt vara», afbröt Fransisca, »att han förtjent sitt öde; men vi, vi, hafva vi, som följt honom, förtjenat samma förbannelse som han?»

»Nej, den är också nu slut.»

»Nej, nej! Ett af offren för hans grymma vällust mördade sig i hans egen närvaro; då dolken satt i hennes bröst och hon rosslande kämpade med döden, sade hon: Galiazzo, kom ihåg den blå ormen i ditt vapen; den skall en gång sluka ett blödande barn, den sista Sforza, den sista, i hvilken ännu en droppa af *ditt* blod flyter — först sedan är förbannelsen löst.»

»Och detta tror ni?»

»Ja — och nej; men jag fruktar det. Farväl, Felix, farväl!» ropade hon halft förtviflad och störtade i hans armar.

»I detta ögonblick upptäckte de att de ej voro ensamma. Den gamle hustjenaren Marco, som mottagit Felix' guld och släppt honom in, väckte med ett slag på axeln dem begge ur berusningen, sägande: »marchesen är nära — fly!»

Tant Margareta tystnade några ögonblick, under hvilka vi bemödade oss att finna utgången. »Nu är det då temligen säkert, tant, att Felix Ankarstjerna helt simpelt enleverar den vackra fröken och så vidare.»

Tanten återtog tråden af sin berättelse. »Efter detta ögonblick», fortfor hon, »var det ej mera möjligt för Felix att åter få träffa Fransisca. Han vandrade hvarje afton ut ensam, ty han vågade ej anförtra Gerhard en enda stafvelse om hela saken. Han gick således ensam; men han kunde ej märka ens en skymt af ljus i det gamla marmorpalatsets höga fönster. Det tycktes vara utdött.

»Äro de borta, har hon flytt och hvar äro de väl? Ty att de skulle göra resor, det berättade man mig.» Han fortsatte dock hvarje afton sin vandring omkring det stora palatset; men utan att vinna något annat än då och då en regnskur, hvars slut han måste afbida i någon portik. Det var en mörk afton han af denna orsak hade in-

smugit sig i portgången till en hög, mörk byggnad, hvars bestämmelse han ej hade reda på. Intet enda fönster sågs åt gatan, och det djupa porthvalfvet var lågt och nedtryckt samt stängdt med en jernbeslagen port. Regnet prasslade ned från rännorna på gatan, som stod som en sjö. Felix hade stått der länge nog för att afbida det obehagliga naturfenomenets slut, då hans uppmärksamhet plötsligen väcktes af steg innanför porten. Strax derpå vreds en nyckel i låset och porten öppnades. Tvenne personer, begge insvepta i kappor, kommo ut och läste porten. »Låt oss få ljus», hviskade den ene, och i ett nu upplystes gatan af skenet från en blindlykta, hvars lucka blifvit öppnad. »Bra», tänkte Felix, »det är rätt godt att ha en gnista ljus då man skall vada i vattnet; att vänta här längre lönar ej mödan.» Tänkt och gjordt, och han följde den lilla ledstjernan, hvars ljus afspeglade sig i vattuflo den. Han gick tätt bakom de begge mörka figurerna utan att höras, emedan vinden och regnet lågo emot och hindrade detta.

»Planen har således lyckats?» yttrade den ene.

»Ja.»

»Och hon måste således —»

»Hvem och hvad?» tänkte Felix; ty han var nu uppmärksam på allt.

»Således i öfvermorgon kommer hon till de fromma systrarna och medför en god hemgift i juveler.»

»Men guldet?»

»Delas naturligtvis, eljest så . . .»

»Naturligtvis. Hon blir emellertid en ganska skön kyrkans brud. Hvad säger hon?»

»Hon gråter; men den heliga jungfrun skall styrka henne.»

»Nu igenkände Felix rösten; det var signor Albonis. »Det är hon», tänkte han, »således i morgon — i kloster — jag förstår.»

»I morgon afton stannar vagnen utanför er bostad.»

»Nu voro de vid palatsets port.

»Kom ihåg, tre pisksmällar är signalen, då för ni himlens brud ner. Brudskatten bör vara med, enligt förteckning.»

»Ja.»

»Porten gled upp och den ena gestalten försvann. Den andre fortsatte sin väg, och Felix följde efter på afstånd för att ej bli röjd.

»Det bli vi två om», mumlade han vid sig sjelf, då gestalten försvann i jesuiterkollegiet.

»Felix gick hem. Han talade om likgiltiga ämnen med Gerhard, som lånat hem manuskripten och satt fördjupad i deras studerande. De skildes åt, utan att knappt ha vexlat ett ord.

»Påföljande afton stod, så snart det blifvit mörkt, en vagn vid hörnet af nästa gata. Så snart ett riktigt mörker inträdt, körde den fram för dörren, och tre skarpa pisksmällar hördes klatscha, så att det gaf eko i byggnaden. Efter en stunds väntan öppnades porten och ett par personer kommo ut.

»Lösen, min vän?» frågade den ene.

»Den heliga jungfrun — S:ta Maria immaculata.»

»Den frågande ryggade tillbaka.

»Hvilken landsman är du?»

»Född i Schweiz.»

»Godt, stig in, Fransisca; det lönar ej mödan att göra motstånd», mumlade signor Alboni, »då ni vill fly med en kattare — så — in.» Han upplyftade den halft vanmäktiga flickan i vagnen och steg sjelf in efteråt. Knappt hade han lyckats draga in benet, förr än vagnen satte af i starkt traf utåt gatan, och i ett nu var den förbi den heliga obefläckade jungfruns mörka helgedom och skyndade genom Milanos gator under ett ovanligt buller, som hindrade alla rop att höras, särdeles som kusken sjöng en visa och en karl bakpå en annan.

»Så fortsattes resan öfver en timme. Då vagnen stannade, ville den deruti sittande herrn stiga ut, men hindrades af en karl, som stält sig på fotsteget och tilltöppe hans mun med en näsduk. Snart voro nya hästar förspända, och nu bar det af uppåt bergstrakterna; då det dagades, sågos Alporna nära. Midt i farten, då de resande voro ute på vida fältet, stannade vagnen och den okände kusken steg fram och slog upp vagnsdörren. »Se så, bäste signor, gå nu till ert kära Milano och berätta så väl de helige fäderne, som alla de obefläckade jungfrurna, att ni fått taga er en liten motion.» Den talande var Felix, som med dessa ord fick tag i Albonis arm och något ovarsamt drog honom ut. »Se så, herre, gå nu, eljest vet jag ej om det blir allvar af — se så.» Signor Alboni — blek af fruktan och raseri, sade ej ett ord; han fann ej ens mödan värdt att vädja till Fransisca, som lik en döende satt och stirrade framför sig, som det tycktes, utan medvetande.

»Efter detta korta afsked, kastade Felix sig in uti vagnen och kusken körde. Om aftonen stannade vagnen vid det sista värdshuset på södra sidan om Alpena. En vägvisare och mulåsnor anskaffades, och resan fortsattes. Felix hade småningom lyckats att förklara händelsen för den förskräckta Fransisca, som nu öfverlemnade sig åt sitt öde och satte sig upp på mulåsnan med en djerfhets och säkerhet, som förvånade och glädde Felix. »Jag har som barn fått lära mig att styra dessa beskedliga djur», sade hon med ett fogligt småleende, och under samtal fortsatte de vägen uppåt bergen, men en annan än den vanliga.

»Solen var ännu uppe på bergshöjderna; men mörkret började sprida sig öfver Lombardiets bördiga slätter. Då stannade Fransisca sin mulåsna och kastade en afskedsblick på sitt herrliga fädernesland, der allt andas lycka — utom människorna. »Farväl, Italien! farväl, minnenas land!» suckade hon och betraktade med tårade ögon för sista gången sitt fädernesland. »Ack! den blå ormen har röfvat med sig ditt blödande barn; men», tillade hon modigare, »tärningen är kastad. — Huru långt är det till Schweizer-gränsen?»

»Knappt en half mil, signora», sade föraren.

»Således äro vi der fria.»

»Det var midnatt då de resande nådde gränsen, hvilken följde en bergbäck, som slingrade sig genom en vild dal, som uppåt begränsades af ett gletcherfält. När de öfvervadat bäcken, föll hon på knä och bad; det varade länge. Ändtligen steg hon upp, kastade sig i sin älsklings armar och sade: »Felix, för mig nu hvart du vill. Jag följer dig till polens isar, i lifvet och i döden; jag är ej italienska längre, jag är din — jag är svenska.»

»Påföljande dag voro de i ett schweiziskt värdshus, i säkerhet för alla efterspaningar.

»Men hvar har du kläder?» frågade Felix bekymrad sin fästmo, då han nu först märkte, att hon alldeles icke var klädd för en resa.

»Kläder? — jag har inga. Jag har endast med mig ett litet skrin», sade Fransisca; »det är läst — det är klostrets.» Hon kastade en frågande blick på Felix. »Jag trodde», sade hon, »att det var mitt juvelskrin.»

»Det måtte väl vara dina juveler, om jag förstår rätt», yttrade Felix och bröt upp skrinet med en knif. Riktigt, det var fullt af juveler, alla tillhöriga Fransisca.

»Här är min hemgift, Felix», ropade flickan och tog i handen ett

dyrbart halsband, som glittrade af ädelstenar. »Ser du, det har tillhört min mor, är ett arf i Sforzas släkt; den sista skall bryta ut juvelerna. Ser du det blödande barnet af rubiner och den blåa ormen af safirer? — ser du, de skola först sprängas sönder ifrån hvarandra, blodets och trohetens färger skola ej vara tillsammans.»

»Men kärlekens och trohetens, Fransisca», anmärkte Felix och slöt henne i sina armar.»

»Och magistern, han satt och läste i godan ro», anmärkte jag.

»Det varade ej länge; han reste så snart han fick veta af händelsen, som blef en saga i hela Milano, i hela Italien, och väckte en alldeles förskräcklig harm hos hela presterskapet och i sjelfva den romerska curian.

»Han hade röfvat bort, hette det, ett henne i from afsigt lemnadt heligt relikskrin, i hvars lock, under glas, en bit af krubban i Betlehem var förvarad tillika med en af Frälsarens skoremnar. Hela den rättrogna kyrkan kom i harnesk och pöbelns raseri hade troligen brutit ut öfver den stackars magisterns oskyldiga hufvud, om han ej i hast rest. Som man vet är presthat det ilsknaste af allt hat, och man stannade således ej vid blotta klagomål; man tvärtom gjorde allt för att, om möjligt vore, uppfånga den flydda, och således utgick bref och lysningar efter den brottsliga helgerånerskan Fransisca Alboni. Följden af alla dessa bemödanden var, att Felix och hans maka tvärt igenom Tyskland flydde till Holland och derifrån till England, för att der gömma sig undan den första stormen. Der, i verldshandelns hufvudstad, der det rörliga lifvet och framåtskridandets hastighet lemna allt grubbel, all dimma, som hvilar öfver kontinenten, efter sig, liksom den lysande kometen, hvilken, sjelf klar, skyndar mot solen, blåser sig sjelf ren i den skarpa vinden, men lemnar en svans af rök bakom sig; — der voro de i lugn.

»Den gamle baronen, som missbilligade sin sons obetänksamhet, måste ändå göra nödvändigheten till en lag; men han hade likväl den smärtan att berätta sina barn, att de ej kunde vara säkra i Sverige. Regeringen der var då som bäst beroende af franskt guld, och franske ministern hade anmält förhållandet och å hans allra kristligaste majestäts vägnar begärt upprättelse, i fall den brottsliga skulle anträffas i Sverige. Detta förhållande fortfor tills Gustaf den III anträdte regeringen

och lyckats genom ett slag förstöra den usla styrelsen, som i frihetens namn förtryckte kung och folk. Vid samma tid afled gamle baronen, utan att hafva återsett sina barn. Den ende, som var närvarande vid hans dödsbädd, var magister Gerhard, hvilken förseglade hans testamente och mottog, såsom en trogen vän, den gamles sista befallningar. »Öfvergif dem aldrig, Gerhard, var deras stöd, deras förstånd, deras vän, och» — tillade den gamle — »uppfostra äfven Adolf, min yngste son, lär honom gudsfruktan, måttlighet och mensklighet.» Detta var den gamles sista bön.

»Det var en slug beräkning af signor Alboni», sade Felix. »Det var han som inledde vår bekantskap, för att sedan få ett skäl att sätta dig i kloster, älskade Fransisca. Nu är all fara förbi, vi flytta hem till mitt land, der en ädel och kraftfull kung fattat spiran». Felix var en af dessa, som med värma tog del i allt, och som hans far tillhört det undertryckta partiet, d. v. s. det, som alltid blir undertryckt af passionernas kamp om herraväldet, det fosterländska och ärliga partiet, så hade han från barndomen fattat ett djupt hat till partivälde i allmänhet och ett svenskt isynnerhet.

»Han ökade således vid sin hemkomst massan af Gustaf den III:s blinda beundrare; men fick en vink att ej visa sig vid hofvet, emedan Gustaf ej ville öppet trotsa sina vänner i södern.

»Felix och Fransisca satte sig således ner i en aflägsen provins och lefde några lyckliga år i glömska och tysthet.

»Stöten i Falu grufvor var klart upplyst af mångfärgade lyktor som i festoner och klasar hängde öfver djupet. En ofantlig menniskomassa hade samlat sig omkring grufvan och i grufstaden; öfverallt sken ljus, öfverallt hvimlade festligt prydda menniskor, som under skratt och skämt strömmade upp och ner eller tysta stodo och betraktade uppfodringsverkets oupphörliga arbete; men de gnisslande hjulens buller öfverröstades af folkhvimlet.

»Jag ville ändå en gång se den store konungen», sade en yngling, stödjande sig på Felix Ankarstjernas arm.

»Tyst, din röst röjer dig, Fransisca, oaktadt din förklädning; äfven din utländska accent gör, att man fäster uppmärksamhet på oss.»

»Ja, du har rätt, Felix», viskade Fransisca, som förklädd, vid sin mans sida trängde sig fram genom de böljande hoparne för att se

den konung, som då afgudades, sedan hädades och ännu på långt när icke fått rättvisa. »Tyst, kungen kommer!» hörde man i hopen, och alla trängde sig närmare gruföppningen, der man uppställt en spalier af soldater för att lemna plats åt majestätet. Han steg af och, följd af sin svit och ställets auktoriteter, nedsteg han under folkets hurrarop och musikkårens musik i schaktet.

»Jag är gammal vän med gruffogden», sade Felix, »och har så lagat, att du skall få se det inre af grufvan; men jag kan ej följa dig dit ner i den klara belysningen — man skulle igenkänna mig, och du vet att»

»Konungen ej kan se oss», inföll Fransisca. »Nå väl, vår hederlige Gerhard blir nu mitt beskydd», tillade hon hälften sorgset, hälften skämtsamt, och nu lemnade hon sin arm åt den trogne vännen, som för tillfället hade klädt sig efter dåvarande mod — en dräkt, som långt ifrån illa klädde den magre mannen.

»Gerhard gick fram till stigarn, som hade vakten vid gruföppningen, och uppvisade en lapp, hvarpå gruffogden skrifvit: »unge baron Lichten med sin informator har mitt tillstånd att nedgå i grufvan.» Spaliern öppnades och Gerhard och Fransisca skyndade att taga plats i en gruftunna, som för tillfället var klädd med siden och prydd med blommor. Det väldiga uppfodringshjulet började gå och de resande sjönko allt djupare ned i schaktet.

»Under sig sågo de en hel verld af mångfärgade ljus och öfver dem slöt sig småningom dagöppningen, och de lampor, som prydde väggarne i »stöten», blandade sitt ljus med hvarandra till utseendet af en brokig vintergata. Nedifrån grufvans djup hördes bergskott efter bergskott dundra genom gångarne och söka en utgång till den öfre verlden genom schaktet. Ändtligen stannade tunnan på fast mark och nu skedde nedstigandet på stegarne ända till djupet af grufvan. Hvilken anblick! De långa gångarne, de stora salarne, som århundradens flit uthållat i klippan, voro upplysta af lampor och facklor. Öfverallt, på vissa afstånd, stodo grufarbetare med sina facklor, som stenstoder i de djupa gångarne. Från alla sidor strålade ljus, och i botten af kungssalen glimmade ett kolossalt G., ensamt upplysande det stora rummet med sina genom kronglas brutna strålar. Konungen och hans svit tågade genom de vidlyftiga gångarne, och blott få meniskor rörde sig i kungssalen, då våra begge vandrare kommo dit. Fransisca stannade hänryckt och betraktade det praktfulla rummet i

klippans inre. Hon hade sett St: Peters dôme full af lampor, hon hade sett Vatikanen strålände af ljus, hon hade hört den påfliga sångarskaran sjunga hymner; men allt detta var ett intet mot den enkla prakten i detta rum och ljudet af en fullstämmig kör, som sjöng en för tillfället författad sång. Dessa röster kommo som ur andeverlden, man kunde ej säga hvarifrån; de tycktes vara öfverallt, men ingenstades kunde man upptäcka, hvarifrån dessa högtidliga koralsånger kommo, från hvalfvat, från jorden, från berget. Fransisca stannade, betagen af en högtidlig, andaktsfull känsla — en som lättare uppväckes hos katoliken, hvars hela religiösa kult verkar på sinnena, än på den nyktrare luteranen, som pröfvar mera än han känner.

»Plötsligen väcktes hon ur sin berusning af en röst, som på italienska yttrade: »är du der, Fransisca?»

»Hon såg upp och signor Alboni stod framför henne, klädd i en guldsmidd uniform.

»Fransisca stirrade på honom, men var liksom fjettrad af hans lurande blick, som oafåtligt betraktade henne.

»Magister Gerhard ville bortföra henne, men hon stod qvar, det var skallerormen, som tjusade sitt offer.

»Och er herr man, hvar är han?» frågade äntligen den grymme farbrodern. »Tro ej, Fransisca, att jag vill dig illa; nej, jag vet att din man är af en ansedd svensk släkt. Jag finner det alldeles icke omöjligt, att en ung flicka öfverger sitt land, sin tro.»

»Nej», svarade Fransisca med värdighet, »icke min tro.»

»Nå väl, sitt land och ett tråkigt kloster, för att följa en hygglig, rik och förträfflig ung man.»

»Jag ber er, signor», inföll Gerhard, »upphör med edra förebräelser.»

»Förebräelser, ack nej. Fransisca vet ej huru högt jag älskar henne; hon vet ej, huru jag, för att rädda hennes frihet, hennes framtid, hennes rykte, ville blott för en kort tid gömma henne under den heliga jungfruns beskydd. Således, jag förebrår dig intet, barn, jag endast vill vara din vän; jag är ju ändå din fars ende bror, den enda släktinge du har, den ende i hvilken en droppe af ditt blod flyter.»

»Fransisca föll ur sin spänning. I dylika ögonblick vexla känslorna så hastigt, att man ej förut kan ana deras gång. Det var också för första gången efter flera år hon hörde sitt eget språk, det vackra,

herrliga språket, som englarne skola tala. Det var sant, den mörka figuren, som stod framför henne, var ändå hennes enda släktinge; med ett ord, hon lutade sig mot Gerhards axel och började gråta. — »Det går ej an», hviskade Gerhard.

»Ack!» sade hon, sedan hon sansat sig, »ni förlåter mig?»

»Ja, af allt hjerta. Jag har åtagit mig en mission till detta land, endast för att försona mig med dig och din man. Jag skall helse på er; tillåter du det, Fransisca — din farbror?»

»Under de fester, som följde efter konungens besök i Falu grufva, träffade åter signor Alboni sin brorsdotter och hennes man. Det är omöjligt för en i sig sjelf öppen karakter att länge bibehålla misstroende och allra minst hat. Felix antog därför hastigt Albonis förklaringar och att han sjelf till stor del haft orätt, att blott på några afbrutna meningar döma en menniska som brottsling. Han fann ganska naturligt, att Alboni af ren tillgifvenhet för sin pupill velat undandraga henne en förbindelse, hvars art han omöjligen kunde känna, och det föreföll alldeles icke ens sårande, om en sträng katolik skulle hysa mer än betänkligheter i frågan om ett giftermål med en kättare, något, som enligt dennes begrepp måste vara både syndigt och olagligt.

»Herr Alboni hade framställt alla dessa skäl och tillagt många andra, som fordom tvingat honom, att på en tid, inom ett kloster söka en fristad för Fransisca, och hade blandat dessa framställningar med så många försäkringar om vänskap, så tydliga tecken på att han numera ansåg sig upplyst nog att glädja sig åt förbindelsen, samt erbjöd sig att, så snart han återkom till Italien, redovisa för Fransiscas arf, att så väl Felix som hon trodde honom. Detta blef dock aldrig förhållandet med magistern, som varnade, besvor och bad; men allt förgäfvades. Felix skrattade åt hans djupa misstroende, och Fransisca till och med hade svårt att tåla, att magistern skulle kunna så kränkande tvifla på en Albonis ord.

»När således de trenne vännerna reste från Falun, följde dem Alboni på vägen.

»Ack!» utropade han ofta, »huru skönt är ej detta nordliga land, hvilken mild värme, hvilka kullar och skogar och sjöar! Om jag ej vore gammal, ville jag flytta hit och dö i eder närhet — i mina sista ögonblick omhuldad af min Fransisca, som en gång misskände mig och ej förmådde inse, hvilken kamp jag måste utstå för att finna skilnaden mellan hvad jag ville och borde göra.» — Morgonen var

skön; man hade beslutat att tillsammans spisa frukost i det gröna. Vagnen stannade i en skogsbacke, och man dukade fram på den lina mossan i skogen, den lilla måltiden. När allt var i ordning kom Alboni leende med ett par flaskor i handen. »Ser ni, mina vänner, här äro ett par vänner från Italien, Salernervin, äkta, på min ära. Vi skola dricka försoningens skål i dem.» Glas framsattes; alla, utom magistern, voro i den gladaste sinnesstämning. Alboni slog i tre glas, ett för Fransisca, för magistern och sig ur den ena buteljen och det fjerde för Felix ur den andra. Ingen, utom Gerhard, märkte denna omständighet, och han kunde ej med skäl yttra något.

»Nu, mina vänner», började Alboni; »en mörk misstanke, ett missförstånd, som hotat slita sönder alla band mellan oss — allt är nu förbi. Vi känna hvarandra bättre, älska hvarandra innerligare än någonsin förut. Låtom oss i botten tömma en skål för en innerlig och evig vänskap mellan oss alla — en skål för er lycka, er frid och er kärlek!» Han klingade med Felix och Fransisca. Då Felix skulle lyfta glaset till munnen, ropade Gerhard, såsom det tycktes i ett öfvermått af känsla: »låt den gamle vännen vara med!» och med dessa ord klingade han med Felix så häftigt att glaset sprungit sönder.

»Alboni bleknade; men Felix skrattade och fattade buteljen och drack ur den.

»Min gode Gerhard tyckte, att ett glas var för litet, då jag drack en så glad skål», sade han muntert och kastade buteljen mot en sten, så att glasbitarne flögo omkring. »Nu alla glas i kras» — så var den tidens lösen, och så skedde också här — Gerhard har gifvit exemplet — lefve vår hederlige Gerhard! Men du är så blek, Gerhard; nå, mår du illa?»

»Herr Gerhard gick miste om vinet», yttrade Alboni; »jag försäkrar att ett glas vin, äfven i detta klimat, är godt.» Man skämtade länge, tills äntligen Alboni återvände till Falun och våra resande fortsatte sin väg hem.

»Huru smakade vinet?» frågade Gerhard Felix, då de på aftonen vid första nattlägret voro några ögonblick allena.

»Bra, Gerhard, hur då?»

»Du bör fråga en läkare — jag misstänker...»

»Der ha vi det — kanske gift? Nå, det är kostligt, ha, ha, ha! Nej, bästa Gerhard, nu yrar du. Det är godt och väl, att du håller

af mig, men, min Gud, du vill vara en riktig far för mig — en förmyndare — och jag mår förträffligt.»

»Det är möjligt, att jag misstar mig — Gud låte så vara!» sade Gerhard.

»Ja, käre Gerhard, du misstar dig — du är beständigt full af mörka aningar. Du sitter för mycket stilla, blodet blir tjockt och stocskar sig; du skall ta dig rörelse, gå på jagt, fiska, promenera och umgås med människor i stället för med böcker. Men för all del, röj ej dina misstankar för Fransisca; ack! nu först är hon riktigt lycklig.»

»Påföljande vår hördes en entonig ringning från Götlunda sockenkyrka; det var på qvällen och dess alla fönster voro upplysta, orgorna brusade och en procession fylde långsamt kyrkan, der i det starkt upplysta koret en kista stod på ett utbredt bårklåde.

»Alla bänkar voro uppfyllda af nyfikna människor, som skulle se på högtiden.

»Det var ändå», yttrade en bondgubbe, »synd om vår baron; han var beskedlig och gladlynt han, utom på sista tiden.»

»Åh, Herre Gud, han var som en riktig hamn — som en skugga; han rent af tärdes bort och förtorkade som en blomma, som vissnar. Fort nu — hm, hvilka äro de som bära?»

»Officerare, vet jag, med plymer i hatten och släpande sablar, och den der — jäså, det är bror hans, löjtnanten, som går i sorgen, och den andre?»

»Jo, det är magistern.»

»Hvad är han för en, egentligen så att säga?»

»Jo si», menade en gumma, »visst säges något.»

»Hvad då?»

»Åh jo, hade lyckan varit god, så hade han varit baron, han också.»

»Åh för tusan, inte är det så?»

»Ja, inte vet jag; men inte vore han så godt som herre i huset, om han inte vore slägt.»

»Processionen nalkades altaret. Magister Gerhard gick med blicken häftad på golfvet, men ingen tår fuktade hans allvarliga öga. Löjtnanten deremot gret som ett barn.

»Ceremonien var högtidlig, då presten till den eviga hvilan in-

vigde stoftet efter baron Felix Ankarstjerna, som dött vid trettio års ålder, i blomman af sitt lif, af svaghet, förtorkad, utmärglad som en gubbe. »Underliga äro Guds vägar», suckade några fromma åhörare, »underliga och outransakliga.»

»Friherrinnan satt stum af sorg; hon talade intet, tänkte intet, kände nästan ingenting. Hon hade hoppats allt af världens; den hade kommit, svalorna qvittrade redan på takåsen, vildgässen hade flyttat längre åt norr, alla träd stodo i sin första grönska — och just då.

»Sorgen verkar som elektriska slag, hvilka, då de gifvas i små stötar, kännas och göra smärta hvar och ett för sig; men då ett enda häftigt gifves, tillintetgör det för någon tid all känsla, allt medvetet lif. I en sådan ställning var nu Fransisca.

»Magister Gerhard, denna menniska, som aldrig vetat hvad fröjd ville säga, bibehöll dock, äfven i de förskräckligaste ögonblick, hela sin själsnärvaro.

»Han föranstaltade genast om, att friherrinnan skulle resa utrikes för sin helse; han lemnade de för egendomens försäljning nödiga dokumenten, undertecknade af friherrinnan. Hon lät behandla sig som ett barn, och han begagnade hennes halfmedvetna tillstånd för att skydda henne från förföljelse från Albonis sida.

»Den redovisning, som Alboni lofvat, hade ej ännu blifvit färdig, och i sanning, den skulle blifva svår att göra. Emellertid var det nödigt att fly undan så väl hans förföljelser som hans smicker.

»Sälunda, en månad efter dödsfallet, reste friherrinnan från sin fristad, och vägen togs till kusten. »Stackars friherrinna», sade folket, då den tillslutna vagnen rullade bort, »här kunde hon ej längre blifva, sedan hon mistat det käraste hon hade.»

»Vid denna tid köpte då varande löjtnanten, baron Ankarstjerna, Remminge med underlydande, och ett år derefter uppenbarade sig, strax efter herrskapets ditflyttning, den »grå mannen».

»Jag var på Remminge i tio år», fortfor tant Margareta, »jag var der i tio år, utan att blifva invigd i hemligheten. Emellertid hade man troligen på denna tid lärt att känna min karakter, eller också behöfde man mig; med ett ord, friherrinnan intog mig i hemligheten och berättade mig ofvanstående om sin olycklige svåger och svägerska.

»Jag har ofta velat berätta er det; men Gerhard har förbjudit det ända tills nu.» Händelsen är följande:

»Det måtte väl ej hänga ihop», inföll jag, »med hvad en gosse påstår sig hafva sett?»

»Jo. Du har således hört det, bästa Margareta?»

»Ja och nej.»

»Huru lyder din saga?»

»Jo, en gosse, Petters i Hultet vildbasare till son, hade observerat ett skatbo i en af de höga almarne, som stå strax innanför trädgårdsmuren. Visst fruktade han spöken, men älskade mera att få skat- ägg, och vågade försöket. Han klättrade med stor möda uppför muren, fick tag i en gren och lyckades att få fotfäste i trädet. Han triumferade som bäst, då han på afstånd fick se tvenne svartklädda fruntimmer, som, åtföljda af magister Gerhard, promenerade i trädgården. Nu gälde Gerhard för en slags trollkarl, och pojken trodde, att han spatserade ihop med några redan afidna personer, gaf till ett anskri och nära nog störtade ur trädet på muren samt i ett hopp i marken utanför. Han skadade sig icke, och man tror nu, att gästen stält till allt det der.»

»Godt, ingenting vidare; men det är ändå nödigt, säger Gerhard, att ej låta trädgården vara en så mystisk ort som förut. Vi skola gå dit in, så att folket ser det — och Margareta har sett — en vanlig trädgård, ingenting annat.»

»Men — lefver friherrinnan ännu?»

»Ja — ja, barn, men — men, snart måste ändå gallerporten öppnas och den gamla gästen flytta derifrån. Hon är mycket sjuk.»

»Enligt öfverenskommelse spatserade friherrinnan och jag dagligen i den lilla trädgården, och ryktet om de tvenne fruntimren i sällskap med Gerhard reducerades snart till, att vi begge gått der, således inga spöken.

»Men hvarför», frågade jag, »behöfde väl friherrinnan Fransisca på detta sätt gömma sig?»

»I början därför att Alboni verkligen arbetade på att få henne tillbaka och troligen lyckats, om ej Gerhard undandragit henne alla forskningar. Ett helt år reste han och hon på kontinenten, i England, Skottland och slutligen Irland. Under detta år förlorade Alboni alla spår och märkte, att man ej lät ertappa sig; han nöjde sig således med att slippa göra reda. De resande dröjde länge i Irland; det är

ett katolskt land, och Fransisca återfick småningom mera själslugn inom en rättrogen, fattig familj, der hon bodde. När hon reste, medtog hon ett af deras barn, en flicka, som alltsedan varit hos henne. Fransisca ville helst gå i kloster, men kunde ej, såsom helgerånerska, göra det i den katolska kristenheten utan att få indulgens af den helige fadren. Nog af, hon ville lefva osedd, glömd, endast sysselsatt med andaktsöfningar och betraktelser, och Gerhard beredde henne här en sådan fristad. Stackars gubbe! han har förspilt ett helt lif endast för att tjena två människor, endast för att vara trogen i döden.

»Mot vintern, då redan snön låg på marken, fann jag en dag friherrinnan i tårar och baronen sysselsatt att trösta henne.

»Tacka Gud att hon fått frid», sade han, »tacka Gud»; men stora tårar i ögonen visade, att han var djupt rörd. Jag stannade utom dörren.

»Kom, Margareta», snyftade friherrinnan, »det är slut — slut.»

»Således?»

»Ja, det är slut, och viingo ej kalla läkare — nej — hon förbjöd det.»

»Åtta dagar derefter voro baronen, friherrinnan och jag sent på aftonen samlade, då vår hederlige själasörjare inträdde.

»Välkommen! Tack, evig tack för er tystnad, bäste prost, bäste vän», sade baron och omfamnade honom. »Nu skall ni inviga henne till grafven. — Hon trodde väl ej som ni, men hon älskade och bad. Tror ni ej att hennes böner gingo till Honom der uppe, som dömer kärleksfullt öfver sina barn?»

»Ack, baron», yttrade prosten, »lätom oss ej strida om denna fråga — den döda vet nu bättre än vi, huru det verkligen är. Ack, hon inser nu den oändligt lilla skilnaden, som finnes mellan tro och tro, mellan hopp och förtröstan. Lätom oss gå.»

»Med dessa ord gick han ut, och viingo efter. Den tröga gallerporten knarrade. Under djup tystnad vandrade vi genom den gamla trädgårdens mörka gångar, der nu de gulnade löfven kastades omkring af höstvinden, och nalkades det gamla lusthuset, hvars fönster voro upplysta af ett matt sken.

»Vi inträdde (det var första gången min fot beträdde tröskeln) och kommo i ett slags förmak, svartklädt med kläde, broderadt med hvita stjernor och kors. Detta var ett egenhändigt arbete af gamla friherrinnan. Längst framme i rummet stod en öppen kista och i den

en sofvande qvinna, med det silfverhvita håret i lockar omkring den bleka kinden. Ännu kunde man, oaktadt ålderdom och död, röja spår af den sorts skönhet, som aldrig förgår. Vid kistans fötter stodo gamla friherrinnans sällskapsfruntimmer, Jacoba O'Maccy, en blek, temligen lång gestalt, och bredvid henne magister Gerhard, i sin skiffergrå dräkt, sina blanka stöflar med tofsar.

»Prosten verkstälde jordfästningen och Jacoba, med tillhjälp af Gerhard, tillskrufvade locket. Jag kunde ej märka ett drag af svärmod på den grå mannens ansigte. Så säker var han om återseende.

»Några veckor derefter rullade en likvagn vägen fram till Götlunda kyrka. Vintervinden hven skarp och hotande, och blott afbrutet hördes de små landtklockornas klagan. I en efterföljande vagn åkte baron, magistern och Jacoba. Den olyckliga Fransisca Alboni, den sista i hvars ådror en droppa af Galiazzo Sforzas blod flöt, hvilat på Götlunda kyrkogård bredvid sin Felix, och på grafstenen, som baronen låtit sätta på grafven, står: *Här hvilat Felix Ankarstjerna och hans maka Fransisca Alboni* — men under namnen står symbolen i Sforzas vapen, en orm, som slukar ett barn; — dock, öfver den står der ett ankare, hoppets, och öfverst en stjerna, ljusets symbol.»

»Men hvar blef magistern af, tant Margret, och den irländska flickan?» frågade litet hvar.

»Den irländska flickan återvände hem till Irland och magistern fick ett litet torp att bo uppå. Der lefde han i några år, lika obemärkt och indraget som förr, men ändå beständigt ett föremål för de kringboendes uppmärksamhet, som dock ej tycktes besvära honom. Tusende historier gingo i svang om honom, att han var i förbund med hin onde, att han var Svedenborgare, katolik eller någonting dylikt; ty det kan verkligen för massan af folket vara detsamma. Den gör sig ej reda för skilnaderna, utan åtnöjer sig alldeles förträffligt med ett blott namn — ett ljud, som den sätter i stället för ett begrepp, en åsigt.»

»Men var han icke katolik?» frågade jag.

»Jag vet icke. När han dog, fann man i hans gömmor ett kruci-

fix med underskrift: »Kristus är mitt lif och döden är min vinning», skrifven med magisterns ordentliga, fina, petiga stil; men om han varit katolik, så — —»

Tanten tystnade.

»Hvad då?»

»Jo», tillade hon, »då hade han blifvit landsförvist, om han ej velat hyckla sig vara luteran; ty», sade hon skrattande, »dygden belönas och brottet straffas här i landet.»

»Det der skulle kunnat bli en hel roman», började en.

»Nå, är det icke —?»

»Men en roman skall vara lång, flera delar och häften, bör upp- taga en bouppteckning öfver hvad hvarje förekommande person eger, är och kan blifva — med ett ord, en teckning icke ur lifvet, utan om lifvet — och gudnås den, som målar sitt eget land, han har afsigter, han har tendenser, bevars, hvaremot om man målar andra länder, man icke har någon tendens; man trampar då ej sina egna värda medborgare på tåspetsarne — utan andra, och det kan tålas; det förstör ej konsten, det afbryter ej den äkta konstnjutningen att ligga baklänges i en soffa och läsa, utan att igenkänna en enda sanning — men likväl, tant, ni med er erfarenhet — tala om något dylikt.»

»Ja», anmärkte kaptenen, »kusins berättelse har satt oss i ett dystert sinnelag. Vi behöfva få något gladare.»

Tant Margret, som långt ifrån var dyster, skrattade och sade: »nä, då skall jag tala om för er om *Mimmi*.»

»Jag hade nyss flyttat till W—stad, der jag icke kände mer än några få familjer», började tant Margareta. »Jag var der i samma egen- skap, som förut på Remminge, hos öfverste von Sallern. Öfversten var omkring fyratiofem eller femtio år, hans fru blott några och tjugu. Det är klart, att när en gammal ungsman inträder i giftermål, har han mycket kvar, som påminner om hans vilda tillstånd. En ungsman växer fri i marken, och då han gifter sig, inflyttar han i en trädgård, der han måste underkasta sig en viss uppputsning, som der utanför ej var nödig, till och med skulle skadat hans originalitet. Öfversten hade sina vanor, som lilla frun hade svårt att få bort, och dessa försök, som dels lyckades, dels strandade, hade med sig både obehag och löje, både vedermöda och glädje. Öfversten var en rättfram karl, utan verk- lig bildning, men med en hjertlig godmodighet i hela sitt sätt att vara. Då han nu fått fru och våning och dessutom penningar med frun, så

måste hans lefnadssätt förändras. Han var förut en stark rökare och brukade gulaktiga gardiner i sitt rum; nu måste de vara hvita. Han blef oupphörligen besvärade af pigor, som skurade, satte opp gardiner och torkade dam, fastän han hundrade gånger på sin salighet försäkrade icke allenast att han sjelf mädde mycket bra med gula gardiner, dammiga tafvelramar och ett golf som ej var snöhvitt — hvarom dessutom ingen, som förut känt honom, tviflade — utan att det ganska väl gick an att en f. d. öfverstelöjtnant, som fått öfverste afsked, utan att blygas kunde bebo sålunda utstofferade rum. Men allt detta halp icke det allra minsta. Öfversten befann sig som om han flyttat in i ett maskineri, der hvarje pjes gjorde sin tjänst och arbetade till trots mot alla protester, och ändå var han lycklig och skrattade åt sina små besvärligheter; ty, på det hela taget, öfversten tyckte rätt mycket om att ha prydligt omkring sig, endast detta kunnat gå på samma lätta metod som i tusen och en natt, att osynliga féer, utan buller, utan bång och rumförvisning för herrn i huset, gjort allt det der, som nu, verkställt af menniskor, blef en smula besvärligt. Öfverstinnan var en treflig och glad menniska. Hon egde förmågan att styra och ställa allt på det bästa, göra allt lätt och så litet obehvämt som möjligt, och detta gjorde att öfversten, då han kom med full föresats att brumma, vanligen blef så tvärt afbruten, att han skrattade i stället. Detta var visst en dekonfityr, som borde sårat hans manliga stolthet; och i sanning, öfversten fann det sjelf och kunde efteråt förarga sig öfver att han var »för god» — men allt detta ändrade icke förhållandet.

»Jag hade varit i huset omkring fjorton dagar och var redan, ty jag har lätt därför, invigd i alla husets små mysterier samt var dessutom gammal vän med öfverstinnan, så att jag ganska noga kände detta vänskapliga gnabb, denna meningsstrid, som faller sig så hjertans rolig att betrakta på närmare håll; då en hustru, endast och allenast för att göra sin gubbes lif behagligt, måste göra tvärtemot hvad han vill och bära alla hans anmärkningar, eller då hon kör ut honom att taga rörelse för helsan, fastän han vill vara stilla och hon sjelf helst såg honom hemma.

»Öfversten å sin sida var i yttersta grad rädd om sin hustru; han ville neka henne att sjelf sköta barnen, ty det kunde skada hennes helsa och dessutom, det hade han läst i en bok, utträka henne. Att hon sjelf läste för barnen, att hon skötte en guvernantstjänst, var honom i synnerhet en nagel i ögat; men detta skedde ändå ända till

dess jag kom i huset, då jag fick hjälpa till; men hufvudbestyret hade dock frun.

»Goda mamsell Margareta», sade öfversten, då vi voro ensamma, »haf Emma ifrån den välsignade undervisningen — hon riktigt magrar, Emma. Jag tycker att det riktigt pinar ut henne — hm — hon får inte fortfara, ty hon har nog ändå att sköta.» — Han suckade. — »Jag vill inte tala om mig, ty jag sköter, Gudi lof, mig sjelf, om jag får; har skött mig i trettio år på egen hand — hm — men si hon har ett stort hushåll — och se pigorna bara — det är en förbannelse att ha en hel stat med pigor; tacka vill jag gumman Håberg, som skötte mitt hushåll förut, hon var den enda — då gick det an — men nu — tre pigor — tre pigor — det är fasligt, och dessutom, så se vi nu folk här — och allt skall Emma beställa — det går inte an. Derför blef jag så hjertans glad då Emma föreslog att mamsell skulle till oss — hjälp henne nu stackars Emma.»

»Öfverstinnan var en på en gång bildad och praktisk menniska, något som ej ofta är tillsammans. De bildade tro sig nedsänka sig, om de deltaga i husliga göromål, de blifva lärda i stubb, som så mycket sysselsätter själen, att kroppen rent af kommer i hvila; och de så kallade praktiskt dugliga slå sig ofta på att vara så rent praktiska, att de låta själen hvila och blott »fäktas i hushållet» och natt och dag fundera på inslag och randning, på steksås och pickles. Mellansorterna äro de, som äro på det sättet bildade, att de sysselsätta själen med praktiska tankar, t. ex. de nyaste moderna, hvad man bör ha då eller då, hur man bör pryda förmaket, hvad som brukas och icke brukas; men tillika äro rent af overksammas i allt annat än att befalla och sätta en hel verld i rörelse.

»En afton sutto vi med barnen — en gosse om åtta år och en flicka om sex — i vanliga rummet. Det låg på nedra bottnen och var rymligt, högt och hvad man skulle kalla hvardagstrefligt.

»Ett piano, en bokhylla förrådde öfverstinnans smak i denna riktning; en liten båge i en vrå, en spinnrock i en annan, en stor fogelbur vid ena fönstret och blommor vid dem alla, en liten vagn för barnen, ett dockskåp, som noga eftersågs af mamma, en gunghäst, en trumma, ett litet trägevär, visade att barnen här hade sin frihet. Här samlades vi ofta, och öfversten läste tidningarna för oss; ty öfversten var en ifrig politikus, som trodde, som sanningen är, att allt skulle gå bra, om endast alla ville och förstodo det rätta. Detta hade han dock

funnit icke vara fallet och han väntade därför beständigt någon politisk Messias eller rättare en kinesisk engel, som skulle ta människorna i hårpiskan och helt enkelt upplyfta dem till ett bättre tillstånd, naturligtvis i den förutsättningen att de icke skulle trilla ned igen. Napoleon, som den tiden förvånade världen med sina under af snille, var således hans hjelte — han och ingen annan skulle rädda världen — göra den till hvad den aldrig förut varit och införa en ny ordning.

»Han hade fördjupat sig i de mest lofvande beskrifningar huru det skulle blifva då allt var i ordning; vi sutto och sydde, barnen lekte, då i ett ögonblick allt förstenades. Öfversten afbröt mensklighetens utveckling på midten; öfverstinnan gömde undan ett linneplagg åt barnen och framtog en krage, som legat till brodering i en låda — Gud vet hur länge — och jag fick, mig ovetande, en bok i handen. Allt detta skedde blott derigenom att öfverstinnan, efter en blick genom fönstret, sade: »se så, nu ha vi Mimmi här.» Inom några ögonblick var allt i ordning och öfversten försvann, som om han blifvit borttagen af en osynlig makt.

»Jag viste ej hvad som stod på, men höll helt beskedligt min bok i handen och såg att hon hade guldsnitt, samt undrade i mitt sinne hvem den der Mimmi kunde vara.

»Min undran häfdes snart, då ett litet fruntimmer inträdde och med upplyftade armar ropade: »ack, Emma, nu är jag åter hos dig. Gud, hvad jag längtat att åter komma till er, goda vänner.» — Hon omfamnade öfverstinnan, som sade: »välkommen, tusen gånger välkommen, lilla snälla Mimmi — ack, vi ha hvar dag talat om dig.»

»Detta var dock, i parentes sagdt, ej sant, jag hade ej hört hennes namn på de fjorton dagar jag varit i huset.

»Ack ja, goda, älskade vänner», fortfor mamsell Mimmi, lösgörande sig ur öfverstinnans armar, »det är ändå något att ega sanna, innerliga vänner.» — Hon iordningsatte en lång lock, som fallit fram från örat, bakom hvilken han haft sin plats, ty mamsell Mimmi brukade ej håret som andra människor. — »Ack, och se de englabarnen; kom hit, lille Otto!»

»Gossen tvekade.

»Otto, känner du inte igen tant Mimmi? Ack jo, låt den lille skälmen göra som han vill. Kom hit, lille Amor, kom hit, Otto! Tant Mimmi har på landet tänkt på er, älskliga barn, och» — klap-

pande öfverstinnan — »du förstår huru. Se» — nu drog hon fram en väldig pirat och satte sig på huk på golfvet — »kom nu hit, lille Otto!»

»Se så», tillade öfverstinnan med en allvarsam blick på gossen, som ej tycktes ha lust att gå, »Otto, gå fram till snälla tant Mimmi — och du, Adelaide — nå, barn.»

»Ack låt dem komma! Se här har jag en drufklase, som jag bröt af stammen derute på Berndtstorp — och der är ett skönt orangeri.» Och med dessa ord drog hon riktigt nog upp en strut, som såg temligen genomblöt ut. »Ack! oaktadt all aktsamhet, så ha några drufvor gått sönder — se så, Otto» — stoppar ett par drufvor i gossens mun — »och du, lilla Adelaide» — likaledes i hennes mun — »vi skola akta mammas hvita golf» — åter uppstigande och åter rättande lockarne. »Men förlåt» — hon neg för mig.

»Öfverstinnan presenterade mig.

»Öfverstinnan presenterar icke mig», sade mamsell Mimmi, »men det är detsamma. Jag heter Mimmi Qvistbäck och är husets bästa, innerligaste, sannaste vän — ja, jag är allas vän, som fatta mig; vi», tillade hon och klappade mig, »vi begge skola snart förstå hvarandra, vara något för hvarandra. — Hvad, mamsell läser? Ah, herrligt!» — det var en fransk roman, det såg jag nu först — »ja, det är endast här man ser en sådan läsning — en sådan odling af själen, af känslorna, men hvar är öfversten? — man sade mig der ute, att han var hemma.»

»Ja, han kommer väl snart; men slå dig nu i ro, söta Mimmi. — Du förlåter att barnen skräpat ner.»

»Ack! låt barnen leka — deras oskyldiga nöjen ha aldrig besvärat mig.»

»Det är tid att beskrifva husets innerligaste, sannaste och bästa vän.

»Det var en liten figur, klädd i en alldeles egen dräkt både till snitt och färg. Man såg att mamsell Mimmi på samma gång ville vara både modern och egen, tvenne saker, som ej passa ihop. För öfrigt var hon liten, mager och blek samt försedd med ett par ljusa ögon och hade, då hvarje menniska måste bära hamnen af ett djur, i allra närmaste måtto likhet med en fisk, då ännu färgerna skifta på ryggen.

»Du kan icke, lilla söta Emma, föreställa dig huru välkommen

jag var på Berndtstorp hos de söta människorna. Ack! hvad gamla rådninnan är för en ädel människa, och min söta, goda Emerence — ack! vi hade förtjusande dagar tillsamman — kom hit, Adelaide, och sitt i tants knä!»

»Med dessa ord fick hon tag i den arma ungen, satte henne i knät och öfverhöljde henne med smekningar och kyssar, som barnet dock, på allt vis, sökte undvika.

»Ack! hvad jag ändå älskar barn, och de förstå också mig — hör på, lilla Adelaide, du fattar säkert huru oändligt tant — sitt stilla, lilla engel — huru oändligt tant Mimmi håller af små, snälla barn; de höra Guds rike till. — Apropos! det var sorg der ute på Berndtstorp, lilla Betty stod ej ut längre — ja, om jag icke varit, hade Emerence dött af sorg; men jag gaf henne ingen ro, jag sysselsatte henne oupphörligt med andra tankar. — Sitt stilla, lilla Adelaide.»

»Hon rent af skrynklar ner din klädning, bästa Mimmi», anmärkte öfverstinnan, som tycktes liksom jag beklaga barnet, som förgäfves arbetade att göra sig löst.

»Gör ingenting, söta Emma — Adelaide håller nog af tant Mimmi — se så, omfamna mig, se så, den ena lilla armen så här, den andra så der — se så — jo, vi bli nog vänner — men för att fortsätta: så snart jag fick höra att lilla Betty var sjuk, skyndade jag till Berndtstorp och hjälpte Emerence — jag satt inne hos barnet hela tiden och gaf det in hvarenda sked af mixturen. Ack, Emerence ville inte, hon blef ond på mig; men jag tillät henne aldrig vara ensam. Man måste tåla sina vänners små ojemnheter, och hvem kan undra på en mor — en mor, att hon lider, då barnet håller på att dö? Ändtligen hade den lilla engeln — sitt nu stilla, lilla Adelaide, medan jag talar med mamma — ändtligen hade den lilla engeln — vi skola leka sedan och roa oss, lilla Adelaide, nu har jag icke tid; se på min brosch emellertid — den lilla engeln kämpat ut — jag höll henne i mina armar. Ack! du kan icke föreställa dig huru Emerence tog vid sig — men jag sansade henne och påminte henne om att hon borde sörja med förnuft och så vidare, och talade om Guds heliga ord och så vidare. — Du har väl en kam, söta Emma, ty Adelaide har redt till mina lockar — åh, gör ingenting.»

»Söta Mimmi, Adelaide endast besvärar dig.»

»Mig? nej Gud bevars, jag är aldrig besvrad af små söta barn. — Gud höra barnen till, sade jag; nej, barnen höra Gud till, sade jag till

Emerence; det går på ett ut för öfrigt — nu är hon en engel och skall en gång taga emot sin stackars mamma, sade jag, lade barnet ifrån mig och föll i Emerences famn, blandande mina tårar med hennes. Du skulle sett den scenen, söta Emma — en vän, en hjertlig vän, som gråter ut sin sorg vid vännens hjerta. Rådinnan tog saken förnuftigare och kaptenen sade ingenting, men han sörjde, och sörjde djupt, det såg jag. Sedan nu Emerence blifvit något lugnad och på min begäran — du må tro det stod hårdt — tagit in hjertstyrkande droppar, som doktor Hallberg skref åt mig, då jag blef förskräckt vid eldsvådan hos kopparslagare Ergolins i Tufåsen, och som jag alltid för med mig, samt druckit vatten och så vidare, så lemnade jag Emerence åt sin kloke mäns omvårdnad. Den stackars kaptenen, jag fann honom i hans eget rum gående fram och åter, vridande händerna. Nu är han, som du vet . . . kom hit, lille Otto, och gif tant en kyss — nå, kom! — tant håller så mycket af sina barn — nu kan Adelaide inte längre få sitta hos tant — Otto har sina små anspråk.» Med dessa ord släppte hon Adelaide på golfvet och fångade helt behändigt unge Otto samt lyftade honom i knät, oaktadt en och annan protest med benen.

»Gossen är för tung åt dig, lilla Mimmi.»

»Tung, nej Gud bevars — lille Otto orkar jag med ännu — ack, så söta barn; tror du inte tant Mimmi har litet drufvor kvar» — tagande ur struten och proppande i gossens mun — »jo ser du, tant Mimmi tänkte på de små jollarne der ute på Berndtstorp.»

»Och vidare, söta Mimmi?» afbröt öfverstinnan, som ej ville att Mimmi skulle allt för mycket sysselsätta sig med lille Otto, hvilken under fasliga grimaser och endast till följd af en vink från modren sväljde ner de Berndtstorpska drufvorna, som lära varit ovanligt syrliga.

»Och vidare, söta Mimmi?»

»Ja, kapten är mycket häftig. Det finnes lynnen», fortfor Mimmi, kastande en märkvärdig blick på oss, »lynnen, som i lifvets förhållanden icke kunna finna detta rätta lagom, som endast tillhör harmoniskt utbildade sinnen. Nog af, kaptenen var ej allenast sorgsen, utan häftig. Han insåg min afsigt, men, liksom barnet, som skjuter ifrån sig det herrligaste medikament — som till exempel lefvertransolja, som räddat så många — så gick han ut då jag kom. Då tänkte jag: det är din pligt, Mimmi, att äfven i dessa förskräckliga ögonblick, då sorgen satt alla passionens vågor i rörelse, vara hans vän, hans innerliga, tillgifna vän — hans goda engel, och jag följde honom. I andra rummet gick

han på samma sätt, och nu sprang han på dörren och slog henne igen så att huset skakades. Det var klart, att han försköt en väns tröstande ord — men jag tröttnade icke; jag, som var lugn och sansad, borde känna min pligt, icke allenast som vän, utan som menniska och kristen. Ändtligen kunde han ej undvika mig. Jag sade: låt ej detta slag förkrossa er, bästa kapten; barnen höra Guds rike till, och dessutom så ären I unga begge två och förlusten ersättes väl framdeles. — Han stirrade på mig. — Jag fortfor: ersättes väl framdeles, om Gud så vill, och om Gud icke så vill, så få vi tåla det och ta vårt förnuft till fånga; ty det bjuder oss vår pligt som menniskor och kristna. — Huru jag talade, så bevektes han och sade: nu är jag lugn — Mimmi lilla, lemna mig, så blir det bättre. — Men är det säkert? Gå nu inte längre i gagnlös förtviflan; lofva mig att vara lugn.»

»Och han blef lugn?» frågade öfverstinnan.

»Ja bevars — åh, endast en varm själ tränger sig in på en annan, om man blott ej förlorar modet, så . . . Ack, alla blefvo lugnare; man talade nu ej om lilla Betty. — Emellertid svepte jag och rådninnan lilla Betty — hon var så söt med hvit nättelduksklädning, med ljusröda sniljor längs efter och en liten myrtenkrans på hufvudet. Eljest så bäddades der ordentligt i kistan med fina lakan af kambrik, med breda spetsar omkring, och en liten kudde, likaledes med spetsar omkring, under hufvudet, samt en törnros-guirland på locket. Jag blef hela fjorton dagar efter begrafningen kvar på Berndtstorp, och du må tro, söta Emma, att man var tacksam för min vänskap. Ack, min Gud, hvilka samtal — hvilka idéer, som vi utvecklade öfver själens odödlighet och så vidare, om ett återseende på andra sidan om grafven, — se så, nu känns lille Otto tung, tänk han har riktigt vuxit på den månaden jag varit borta; ack, hvad jag längtade att åter få träffa er, trefliga, goda menniskor! — och om att Gud är barnens rätta fader. — Men hvar är öfversten? Jag har inte godt samvete, om jag ej har träffat honom.»

»Öfverstinnan bad mig gå in och se till, om han hade tid.

»Då jag kom in, satt öfversten uppkrupen i ett soffhörn och läste tidningarne. — »Nå, är hon inte gången än?»

»Nej tvärtom, hon kan ej gå förr än hon råkat öfversten.»

»Jag tror att f-n sitter i menniskan; kan hon inte gå — hvad vill hon mig?»

»Det vet jag ej.»

»Nå, det var en dum fråga, mamsell Margret; hon vill mig platt ingenting annat än plåga mig med sin förbannade vänskap och sitt hjerta, som är tomt som en kasserad tobakspung. Nå, kunde ni inte sagt att jag var ute?»

»Nej, det glömde vi.»

»Ja, är det inte förbannadt?» — strykande sig om hakan — »orakad — nå, får gå då — jag följer, sa' Jon — sitt öde kan ingen undgå.»

»Med dessa ord följde öfversten med och stod snart midt för mamsell Mimmi.

»Nå, ändtligen fick man se vår gode öfverste. Ack! jag hade ansett mig gjort en förlust, om jag icke fått se en sådan man, en man, en man som . . .»

»Välkommen från landet, Mimmi lilla!» yttrade öfversten fryntligt, sedan han funnit sig i sitt öde. »Jag var så fördjupad i politiken.»

»Ja, de männen — det är deras privilegium att beherska världen; qvinnan rör sig inom hemmets stilla krets, och endast vissa, såsom t. ex. jag sjelf, ha tid öfrig att offra på mensklighetens altare. Ack! men ni talar ju ej om det?»

»Nej, bästa Mimmi.»

»Jag besöker ofta armodets hyddor. Gud har gifvit mig mer än jag behöfver och detta är min pligt att meddela åt min lidande nästa. — Bästa mamsell Margret, vi skola bli vänner, vi skola följas åt till dessa de fattigas kojor, der nöden i så afskräckande gestalter möter våra blickar, men, mina vänner, som skulle förkrossa mitt hjerta, om det ej lifvades af en kristlig anda. Kanske, Margret — tillåt mig att säga endast så — jag ser på edra ögon att ni skall, att ni måste bli en af mina innersta vänner. — — Gud ske lof, jag är rik på vänner — ty, icke sant, öfverste, ni håller af mig?»

»Ja bevars.»

»Ja, så är det när hjerta träffar hjerta; nej, nu har jag inte tid — jag märkte att gamle kamrerns såg mig då jag gick förbi — jag skulle såra dem, om jag ej ginge dit; de skulle tro, att jag endast umgås med, endast känner de mera förmögna och kallsinnigt gick förbi den fattiges dörr — men, det skall Gud veta, jag är lika öm mot alla.»

»Skall du gå? Det var en fransysk visit», yttrade öfverstinnan.

»Fransysk — åh nej, jag har suttit här längre än jag borde; men

då man på en hel månad, en *hel månad*, ej råkat sina bästa vänner, så . . . Dock, Margret, vill ni följa mig till en usel familj här i bakgatan? Ni kunde bli mitt lilla ombud i det huset, omhulda dem, råda, förmana, leda det arma folket till dygdens öfning, till kristligt mod och kristlig försakelse.»

»Mycket gerna», yttrade jag, som såg att öfversten önskade det. Efter många tal om föräldrar och barn fick Mimmi på sig hatten och schalen, stoppade de sista drufvorna i Ottos mun och försvann under löfte att titta in då och då.

»Bästa Margareta», började mamsell Mimmi, då vi gått ett stycke, »öfverstens är ett högst estimabelt hus.»

»Ja.»

»Ack, hvilken skada, att Emma ej är fullt förstådd — hon måste lida mycket.»

»Nej, det vet jag ej af.»

»Ni är delikat, bästa Margret; men det är gifvet att hon, en person med fin bildning, med talanger och så vidare . . .»

»Ja, dem eger hon.»

»Ja, men det är, säger jag, gifvet att hon måste lida — det var väl, att ni kom dit — att hon har någon i sitt granskap, som kan fatta hennes inre, bli hennes förtrogna, bli hennes allt.»

»Men öfversten?»

»Öfversten, ja — åh, en herrlig menniska; men han är en annan natur, en gammal militär, en menniska med mera kärfva och torra nerver — som ej kan fatta det silkeslena, det mjuka, det graciösa hos sin hustru. Ack, bästa Margareta, sällan, oändligen sällan träffar det så, att tvenne själar sammangjutas till en — och — äktenskapet är en olycka då detta ej händer — också låter den bli, som är klok, som kan beherska sina känslor eller rättare deras berusning. Här bo de olycklige», afbröt hon tvärt, stannande framför en koja. »Här skall ni få se en ädel, uppoffrande qvinna, som aldrig tänker på sig, utan blott på sin ovärdige make — en tyrann, ett vilddjur; men jag har talat vid honom, jag har rört hans hjerta, och sist jag var här föregick en försoning, som — men låtom oss gå in.»

»När vi kommo in, satt der en i högsta grad smutsig qvinna i kretsen af några likadana barn. De hade framför sig ett fat potatis och tycktes äta med god aptit. — »Åh, herre Gud, se mamsell Mimmi!«

ropade menniskan och rusade upp, fick tag i Mimmis brokiga ärm och tryckte en kyss derpå.

»Kära Fiolrotska! jag är inte mer än en människa, som ni — jag vet att Fiolrotskan håller af mig — jag har sett Fiolrotskans hjerta. Jag har sett Fiolrotskan i lifvets allvarligaste, förskräckligaste ögonblick. Ja, Margareta, jag har sett denna arma människa blödande i hufvudet af ett slag, som hennes man tillfogat henne; jag har skaffat henne plåster, jag har sjelf förbundit hennes yttre sår och efter min förmåga helat hjertat. — Hur är det nu, lilla Fiolrotska?»

»Åh, herre Gud! det kan inte vara bra; visst har Fiolroten arbete, men inte få vi mycket, och om inte mamsell Mimmi vore, Gud välsigne lilla söta, goda mamsell och löne henne på ändan.»

»Ja, Fiolrotska, tacksamheten är en dygd — Gud hjälper alltid den, som med tacksamhet väl och förståndigt använder hvad goda människor, i hans namn, gifva åt den arme och förskjutne. Här är en min vän; hon skall, då jag icke har tid, se om Fiolrotskan, hon skall vara en syster åt Fiolrotskan, en mor för Fiolrotskans barn och så vidare — lofva mig blott att med ödmjukt sinne lyda hennes förmaning. — Inte sant, Margaret, vi skola hjälpas åt, vi skola upplyfta denna arma varelse ur eländet?»

»Jag lofvade hvad jag kunde.

»Se här, Fiolrotska», återtog Mimmi och tog upp en sedel ur piraten, »se här, min goda qvinna.»

»Gud välsigne och bevara min lilla välsignade, söta, goda mamsell, som Gud utsändt till de fattiges välfärd!» ropade den smutsiga menniskan och kysste min nya vän på klädningsärmen.

»Låt nu se, Fiolrotska, att hon använder den ringa skärf, jag ledd af Guds kärlek, skänkt henne — använder, säger jag, denna ringa gåfva till sin och de arma barnens sannskyldiga bästa och» — dragande upp några skrifter ur fickan — »läser och betraktar dessa sedolärande och nyttiga berättelser om huru en sant religiös människa bör handla och vandla; låt mig se, kära Fiolrotska, att hon i alla sina lifsdagar genom flit, redlighet, ett sant, för sanningen öppet sinne, genom qvinlighet och moderlig kärlek, icke förbiser sina dyra pligter — jag vill ej säga endast som maka, ty det skall Gud veta, att Fiolrotskan är ett exempel för en öm, förlåtande hustru, utan som mor. — Jag anser bäst att Fiolrotskan sammansparar den ringa skärf jag gifvit och sålunda skaffar sig en liten samlad summa.»

»Under hela detta tal hade människan, nigande vid hvarje komma, stått framför Mimmi och sett under lugg, tydligt tänkande: »nä, när tar det slut?»

»Se så, min goda gumma, lef väl!» yttrade Mimmi och höll på att gå, men stannade åter och fortfor: »låt mig nu se, Fiolrotska, att du använder den skärf, som goda människor gifvit dig, på ett sätt, som på en gång kan tillfredsställa deras önsknings, hvilkas billighet du väl ej nekar, samt ger sann tillfredsställelse åt ditt eget hjerta.» — Den arma människan kysste åter sin välgörarinna på klädningsärmen, och vi gingo.

»Ack», yttrade Mimmi, »det är ändå en glädje att se det goda folkets innerliga tacksamhet — och man kan genom förmaning göra mycket, blott man icke tröttnar; men, min Gud, de fleste tröttna att tjena menskligheten och förstå ej att i den olyckliges hjerta uppväcka tacksamhetens känslor. Farväl, bästa min nya vän», afbröt sig Mimmi, »jag måste hit upp; man kunde bli orolig om man såge mig gå förbi, — farväl, titta till der nere hos Fiolrotens.»

»Nä?» frågade öfversten skrattande, då jag kom hem från min expedition, »nä, är den der välgörenhetsresan gjord?»

»Ja, herr öfverste.»

»Det är då en förbannad egenhet med Mimmis välgärningar, att hon alltid skall ha med sig minst *ett* vittne att se och höra på. Nä, fick käringen något?»

»Ja.»

»Hur mycket?»

»En sedel.»

»Jaså, och en hel laddning med moraler; det är min själ inte för inte de få sina penningar — när de få en skilling, så få de tio råd på köpet och så vidare.»

»Men, käre Sallern», anmärkte öfverstinnan, »Mimmi är ändå en mycket beskedlig människa; hon är öfverallt till tjenst — vill alla så väl.»

»Ja, hon vill rent ihjäl dem; det är en allt förkrossande vänskap, det der.»

»Öfverstinnan sökte försvara sin vän, men försvaret, det kan ej nekas, var temligen lamt. — »Mimmi», sade öfverstinnan slutligen, liksom för att upplysa mig, »har sjelf känt fattigdomen, ända till dess

hon fick ett temligen betydligt arf, som gjorde henne oberoende. Nu är hon, som Margaret ser, redan äldre.»

»Åh ja», inföll öfversten, »hon är nära fyratiotalet.»

»Ja, kära du, därför har hon sitt värde; men deri har Sallern rätt, visst är hennes vänskap ibland litet besvärlig, särdeles om man råkar få sjukt; ty då måste hon vara med.»

»Det är väl annars», inföll öfversten, »förbannadt klart, att om man har sjukt och behöfver hjälp, så ber man sina vänner att lemna den; men det tycker Mimmi ej är nog — hon och sjukdomen komma in i huset på en gång, så att det blir en riktig pestilentia ihop — och begge komma lika objudna. Jag kan inte begripa dylikt folk, som anse sig så rent af outhärliga, att de ej lemna en människa fred på sjuksängen en gång, utan öfva barmhertighet och ömhet på en människa, ända till dess de väl få nöjet deltaga i svepandet.»

»Men, Sallern, hon menar ändå så innerligen väl, det bör man ändå betänka; hon offerar tid, mödor, hon vakar, passar upp, upp-offrar sig sjelf för att vara andra till nöjes, för att göra andra en glad stund.»

»Ja, dermed lyckas hon alldeles förträffligt — då hon går sin väg.»

»Käre Sallern, det låter ju alldeles fasligt — och ändå, hvem vet, om inte ni begge blifvit ett passande par? — Min gubbe har en tid inte tyckt så illa om lilla Mimmi.»

»Öfversten strök sig om hakan. — »Hm, det var också f-n så längesedan — ja bevars, för en, låt se, tjugu år sedan, såg hon inte så galen ut, och jag dansade med henne på balerna, och —»

»Och höll på att fria», skrattade frun, »jo jo, Sallern. Mimmi har ej så orätt, när hon talar om karlarnes obeständighet och huru deras tycken ändras med hvar minut och att den är en dåre, som någonsin tror på en karl.»

»Åh, det lär väl ingen bedragit henne heller.»

»Men Gud vet hvad du sagt till henne en gång då ni dansade 'fria valet'.»

»Fria valet?» frågade öfversten, »har jag dansat fria valet med henne?»

»Ja visst, gode gubbe — ja, ja, herrskapet må ha sina små hemligheter mellan sig, jag har ej sökt utforska dem, fastän Mimmi hundra gånger gifvit mig anledning.»

»Skäms hon inte, den papegojan? Har jag sagt något till henne, som kunde tas för frieri? Har jag någonsin tänkt ditåt?»

»Käre Sallern, du blir orolig — men det var ju för tjugu år sedan — lugna dig, jag är inte jaloux — inte det allra minsta.»

»Hm — ja ja, men det är ändå f-n med sådana der gamla välgörarinor; de hafva alltid haft dussintals tillbedjare — men ingen människa vet när; de hafva alltid gifvit korgar, men ingen människa vet till hvem, de äro alltid rika på dygder, som ingen räkna kan. Pass på, att gamle kamrern, han är väl sjuttiotre år, men —»

»Ack, så du talar, Sallern. Tyst med dina historier.»

»Ja ja, han är väl inte mer än sjuttiotre år och icke enkling än; men det är remarkabelt hvad gumman hostar förhoppningsfullt och vackert. Få se om han inte får bädda ner sin tredje äkta hälft — han har haft en förbålt stor tur med hustrur.»

»Nu talar du rent af hädiskt, Sallern; är det att ha tur, att mista den ena efter den andra?»

»Nej, säg den ena före den andra», skrattade öfversten, »men det är ej så jag menar; ser du, han har, så säger han sjelf, varit lyckligt gift alla tre gångerna, älskad, alldeles förbannadt älskad alla gångerna — den karlen är rent af skapad att gifta och gifta om sig — och få se, tralala lala.»

»Men det är endast historier, man bör ej utbreda dylika, det är icke beskedligt.»

»Hm — ja bevars, inte ligger det något ondt i att Mimmi omhuldar först kamrerskan, tills hon hunnit hosta ihjäl sig, och sedan tar hand om kamrern, stöder och tröstar honom, då han, af brist på öfning att mista hustrur, vill digna till jorden af onämbar smärta och så vidare; om han söker och finner någon, som fattar honom, hvars själ sympatiserar med hans och så vidare, så är det väl inte ondt i —»

»Öfversten var kommen i sitt glada lynne och uppgjorde de allra briljantaste planer för vännen Mimmi, som vi verkligen höllo af, fastän vi omöjligen kunde undgå att erkänna henne vara i högsta grad besvärlig med sin vänskap.

»Åtta dagar derefter var, enligt öfverstens spådom, kamrerskan Görlander icke mer. Gubben kamrern, som i sina dagar varit vid kommissariatet och egentligen hade titel af hofkamrer, tycktes ta saken

lugnt. Han var nemligen temligen van vid dylika olyckor och hade hvarje gång en sådan inträffat, årsdagen efter den förra hustruns begrafning, fått ut lysning till ett nytt kristligt äkta förbund med en annan. Hela skilnaden blef således den, att sex par lakan, i stället att ligga hoprullade i linneklädsåpet, fingo utveckla sig i hela sin längd och bredd och hängde för fönsterna till allmän åskådning, och att förmaksmöbeln af gult schagg, som eljest är ut och är in, under alla styrelser, var öfverdragen med hemväfdt tyg, under några dagar bekläddes med serveter, samt att man bestälde sorgekonfekt och likvagn för att hedra den kära bortgångnas jordiska lemningar. Nu hade han två derute i kyrkogården redan, den tredje skulle snart dit också — och han sjelf var sjuttiotre år gammal.

»Under de första sorgens dagar sågo vi ej till vår Mimmi. — Under denna tid uppenbarade sig en gäst i vårt hus, nemligen öfverstens systerson, en ung konglig sekreter Bergin. Jag har sällan sett en människa, som mera tydligt tillkännagaf ett skälmaktigt lynne. Hans ögon lyste af fröjd då han omtalade några studentäfventyr, några af dessa oskyldiga pojkestreck, som man tycker äro så roliga att höra berättas. Han var en förnyad och förbättrad upplaga af öfversten, som i sin ungdom varit, såsom mamsell Mimmi påstod, en stor skälm, opålitlig, så att hon aldrig trott, att han skulle fästa sig vid någon eller någon våga att taga honom.

»Jag undrar att inte Mimmi kommer hit», sade öfversten ofta och trummade med fingrarna på bordet eller fönsterrutan. »Alfred bör se stadens unga fruntimmer och Emmas bästa, intimaste vän, ja, det bör du, Alfred!»

»Öfverstinnan ville ej störa sin mans barnsliga fröjd öfver huru flat Alfred skulle bli, då han en gång stod ansigte mot ansigte med lilla Mimmi.

»En afton anlände Mimmi. Vi voro då, som vanligt, samlade i hvardagsrummet, och Alfred, som spelade bra piano, spelade för barnen, med hvilka öfversten, öfverstinnan och jag dansade. Med ett ord, när Mimmi kom in, stod glädjen högt i taket; men i ett nu stannade vi alla i gruppen, som skulle varit högst intagande på en teater.

»Nå, se Mimmi», ropade öfversten hjertans glad.

»Mimmi kastade sina ögon kring rummet och sade: »hvilken glädje, hvilken fröjd — och nära vid är der djup sorg — så är lifvet! — God afton, mina söta, goda vänner, det var fasligt längesedan jag

tittade in; men, herre min Gud, gumman Görlander — hvilka bröst-plågor — ack! hvilka lidanden — ack! Emma, hvad har jag ej lidit under dessa dagar — men det vet jag, att jag ej lemnade henne ett ögonblick, att jag intill det yttersta gjorde min pligt.»

»O, hon dog väl ordentligt», yttrade öfversten; — »jag får presentera min systerson, konglig sekreteraren Alfred Bergin från Stockholm.»

»Ödmjukaste tjenarinna! Åh, herr konglig sekreteraren vet väl redan hvem jag är? — vänskapen är så sällsynt här i verlden, att antalet i vänskapens trånga ring snart är räknadt. Ack! det är en verklig lindring att få tillbringa några ögonblick inom en lycklig familj och se små snälla barn. Hur är det, Otto? I dag har tant icke några drufvor, men hon har samma varma hjerta som alltid.»

»Nå sitt, lilla Mimmi», bad öfverstinnan.

»Tack, goda, kära vänner; du må tro, Emma, att den stackars gubben lider förskräckligt — han står nu vid grafvens brädd, utan en vän, utan ett stöd, en förtrogen, intill hvars bröst han kan luta sitt trötta hufvud. Det är emellertid obegripligt med menniskor, som riktigt pina andra med sin vänskap.»

»Hur då, lilla Mimmi?» frågade öfversten.

»Ack jo, inte bör jag säga något om de inre förhållandena i ett hus, der jag åtnjutit så mycken vänskap, som inom hofkamrerns familj; men, mina vänner, den här fru Qverthal, som lär vara salig kamrerskans kusin på mödernet — ni känner fru Qverthal, som är enka efter aflidne kassören Qverthal?»

»Ja», blef öfverstens och öfverstinnans svar.

»Nå, hvad tycks, fastän jag var der, fastän hon tydligen såg att hon var öfverflödig, ty två kunna ej göra *en* syssla, så var man ej i stånd att bli henne qvitt, utan hon hängde vid som en kardborre. Den stackars döende hade ingenting annat att tänka på, än att kaffet skulle räcka. — Herre min Gud! jag sade rent ut till fru Qverthal: min bästa fru Qverthal, jag inser det nit, den kärleksfulla ömhet, sade jag, som drifver er hit; men med Guds hjälp så orkar jag ensam med alltihop. Den döende bad och besvor mig att något hvila mig, att gå hem och sofva; men jag sade: tala ej så, hvem kan sofva i denna stund? Kamreraren bad mig ej offra helsa och lif; jag svarade: mitt lif är till för att offras åt mina medmenniskor. Med ett ord, jag blef kvar intill dess förlossningens stund skulle komma. Allt hade aflupit lugnt och stilla, om inte fru Qverthal, som, oss emellan sagdt, är en

rå, känslolös människa, men, såsom sådana äro, ganska högljudd i sin sorg, då salig människan i frid fick lemna det usla jordiska, hade börjat att skrika och beklaga sig, så att hofkamrern blef ännu mera altererad. Ni må tro, jag hade att syssla med att trösta begge dessa, i synnerhet som fru Qverthal var otillgänglig för förnuftets och sanningens röst och endast skrek och lamenterade, så att man kunde bli döf. Men detta kan ej intressera herr konglig sekretern — emellertid så — nu är gubben lugnare, och jag sprang hitöfver för att fråga dig, goda Emma, om vi kunde få några qvistar af din stora cypress att sätta i handen på den hänsogna, som fru Qverthal åtagit sig.

»Nå, bästa Margret, har ni varit hos Fiolrotens? Jag har hört, att der återigen varit uppträden. Samma qväll, då vi voro der, hade den arma qvinnan fått besök af några vänner — ack! äfven den fatigaste har en och annan vän på vägen — men mannen hade kommit hem och kört ut dem allihop. Är det inte fasligt — att vara så bruttal, så vild, så häftig?»

»Nej», blef mitt sanningsenliga svar.

»Jaså — åh ja, men vi skola ej tröttna.» Med dessa ord steg Mimmi upp och gick, under många försäkringar om vänskap och mycken tacksägelse för löftet om cypressqvistarne.

»Sedan kamrerskan väl kommit i jorden, helsade Mimmi på oss flera gånger i veckan.

»Vår konglig sekter syntes synnerligen intresserad af hennes sällskap, och många märkliga ting talades dem emellan.

»Emellertid fick det ej någon riktig fart, emedan öfverstinnan beständigt var med och afbröt deras filosofiska samtal, väl vetande att hennes käre man och konglig sekretern voro i maskopi mot stackars Mimmi, för hvilka planer de emellanåt fingo förebräelser, dock utan verkan.

»Olyckan ville emellertid att öfverstinnan och barnen sedan länge sedan lofvat att på några dagar resa ut på landet till lagman Leonhardsson på Valleberga, och en vacker dag stod ekipaget från Valleberga för dörren med ett bref från lagmanskan, innehållande, att man nu hemtade öfverstinnan med tjenliga medel, då eljest resan troligen aldrig blef af den sommaren.

»Öfverstinnan tog barnen med sig och reste.

»Samma afton kom Mimmi — hon hade nu mig att helsa på.

»Ack», sade hon, »vi få då en ensam stund tillsammans, en stund

som jag länge längtat efter; ty lilla Emma — det är besynnerligt, med hennes förträffliga hjerta — förstår ändå numera icke hvad en sann vänskap emellan flickor vill säga, detta ljufva band, som så lent slingrar sig kring tvenne systerliga själar.»

»På detta förslag var nästan ingenting annat att svara än ja — och jag svarade ja.

»Ja — du, söta Margret har pröfvat mycket», fortfor hon; »du har varit på det dystra Remminge. Ack, hvad du måste ha lidit bland sådana menniskor!»

»Sådana? De voro i högsta grad älskvärda menniskor», inföll jag med någon hetta.

»Kan väl vara; men huru uppförde de sig ej mot sin arma svägerska! — ty det kom ändtligen fram, att den så noga gömda personen var deras svägerska.»

»Bästa Mimmi, den saken skall du ej tala om; så mycket kan jag säga, att de bemötte henne så, som hon ville bemötas.»

»Ja, kära Margareta, vi skola ej tvista; men att stänga den staccars menniskan inne, att göra den der lömske magistern till hennes fångvaktare, att ej tillåta den arma varelsen ens att spisa vid sitt eget bord, utan låta henne förgås i brist, i osnygghet och elände . . .»

»Hvem har sagt det?»

»Åh, det vet hela världen — låt vara, att de ej kunde låta den galna menniskan äta vid bordet, till och med ej bo i huset.»

»Men hon var ej galen.»

»Kära du, man har dragit dig bak ljuset — hon var galen — egendomen var hennes och ej deras; det goda herrskapet lefde på nåder och behandlade henne på det mest raffineradt grymma sätt — det vet hela världen — ja hela världen.»

»Men hela världen misstar sig, som den så ofta gör», blef mitt svar; »du måtte väl tro mig, Mimmi?»

»Ja, jag vill tro det — jag kan också ej begripa att du kunde i så många år ovetande deltaga i den långsamma tortyren, men låt vara — saken är emellertid besynnerlig; men till annat — är öfversten hemma?»

»Nej.»

»Jaså, — ack, det är visst en ädel menniska, nemligen så pass, som det är möjligt för en karl att vara; åldern har väl afkyllt hans blod, stäckt hans vankelmodiga hjerta — men ändå, jag begrep icke,

och begriper icke ännu min lilla, goda Emma, att hon tog honom och lefver tillsammans med honom — detta utan att förtala honom.»

»De lefva lyckligt.»

»Ja — jag tviflar icke; men, Margareta, många gånger, då vi suttit förtroligt tillsammans, har det olyckliga ordet: jag är oförstådd hållit på att halka öfver hennes läppar; många gånger, jag är viss derpå, har hon velat kasta sig i min famn och gråta riktigt ut sin smärta, om ej blygseln hållit henne tillbaka. Jag sade henne hvad hon hade att vänta — jag afrådde henne, som en vän, att gifta sig — en rik flicka, oberoende — hvarför skulle hon taga oket på nacken och bli en slafvinna, en barnsköterska, en hushållerska åt en man, som, oakadt alla sina goda egenskaper, dock ej på tusen mil nära kan rätt uppskatta en ädel qvinnas uppoffrande hjerta — eller fatta detta haf af längtan, kärlek, saknad och salighet, som inneslutes i hennes själ, då hon offrar allt, namn, förmögenhet, frid och ro — och trogna, bepröfvade vänner, för att vara sluten i bojer, hvilka endast döden kan lossa — med ett ord, om hon ej blygts öfver att, tvärt emot mitt råd, hafva störtat sig i en afgrund, så skulle hon fallit i min famn. O! hon viste ej, huru gerna jag skulle utbredt mina armar och ropat: kom, syster, uttöm hela din själ — lätta det betryckta hjertat.»

»Men . . .»

»Men — hon förstår att beherska sig — hon skämtar med sin smärta.»

»Men bästa Mimmi, hon är lycklig.»

»Hon är — ack! det vet jag bättre — men likgodt, vi förstå hvarandra — hon vet, att hon i mig har en vän i alla öden, i helsa, i sjukdom, i lif och död, i rikedom och fattigdom. — Men är konglig sektern hemma?»

»Ja.»

»Han spelar ju alldeles herrligt piano?»

»Ja, ganska bra.»

»Om du kunde ställa så till att han spelade något.»

»Gerna, Mimmi.»

»Med dessa ord skyndade jag ut och bad Alfred gå in för att sysselsätta Mimmi, under det jag lagade till supén.

»Konglig sektern inkom nu och helsades med ett långt tal af Mimmi, som slutade med en bön, att han ville spela för henne.

»Alfred, den skälmen, satte sig ned och fantiserade. Jag hörde

ända ut i köket de ljuftva moll-ackorderna, dessa förtviflade dissonanser, som slutligen upplöste sig i vemod. Mimmi satt stum af beundran. Alfred fortfor, i en drömmande stil, att endast fantisera; äntligen slog han några starkare klagande ackorder, steg upp och gjorde några slag öfver golvet, utan att låtsa märka vännen Mimmi.

»Konglig sekterns musik förråder en djup känsla», sade Mimmi.

»Liksom vaknande ur en dröm, stannade Alfred och sade, med en suck, som jag hörde ända ut i köket: »ja — kanske.»

»Ni är så tankspridd, bäste konglig sekter.»

»Ni har en fin känsla att attrappera allt», sade denne. »Ja i sanning, jag är ung; hela lifvet ligger framför mig som en olöst gåta.»

»Ja, lifvet är en gåta, endast döden kan lösa den.»

»Endast döden, mamsell Mimmi? Nej, säg ej så — kärleken kan det också.»

»Ja, möjligtvis, möjligtvis, om man träffar ett hjerta, som förmår uppfatta hela vidden af själens heligaste behof.»

»I detta ögonblick stack öfversten in hufvudet i köket, från ett kontor, der han hade gömt sig, och som endast med en tunn brädvägg var skildt från hvardagsrummet. — »Tyst, hör på, Margret, nu är det i gång.»

»Men, öfverste, det der är inte beskedligt; jag skall gå in och upplysa Mimmi, att ni . . .»

»Låt bli, Margret; hon måtte väl få trösta Alfred, om hon vill.»

»Scenen var verkligen till den grad löjlig, att jag ej ville afbryta den.

»Tyst! — kontorsdörren får stå öppen, så kan jag sitta här och röka min pipa — låt bara inte den förbannade pigan stanna och hålla spektakel, så höra vi hela herrligheten.»

»Men hvad skall öfverstinnan säga?»

»Bry sig inte om hvad hon säger; nu lefver jag som ungtkarl.» Han tände pipan och satte sig.

»Ni gör rätt i», hörde vi Mimmi säga, »som låter er känsla brusa ut i toner.»

»Men tror ni, att det är nog för mitt hjerta? — ingen deltagande vän hör dessa toner.»

»Hvem är då jag, bäste konglig sekter?»

»Ni?»

»Ja.»

»Oh! det är ej möjligt, jag är dömd att lefva oförstådd, ingen vill, ingen kan fatta . . .»

»Ack jo, kanske klarare än ni sjelf.»

»Vore det möjligt — vore det möjligt att jag, som förut letat efter en deltagande menniska och aldrig funnit någon, skulle här möta en främling?»

»Främling? Säg ej så — jag är ej främmande för lidandet.»

»Att ni, bättre än min onkel . . .»

»Er onkel, ack! han fattar ej hjertats qval, lika litet som hjertats fröjd.»

»Det var f-n till käring», mumlade öfversten.

»Så går det med dem som lyssna», anmärkte jag, nästan qväfd af skratt.

»Men han är eljest så öm», sade Alfred, »så god.»

»Ja, på sitt sätt, på sitt vis, men det är omöjligt, att en gammal militär kan begripa hjertats mystèr; uppfostrad i ett läger, under kanonernas brak, trummornas hvirflar och soldaternes råa skämt, kan han icke intränga i lifvets helgedom, som endast står öppen för — för . . .»

»Civilstaten, kan jag tänka», mumlade öfversten.

». . . för dem, som kunna fatta . . .»

»Bästa Mimmi», ropade Alfred utom sig, »var min vän — förlåt — mamsell Mimmi, skulle jag sagt; men min känsla . . .»

»Ack! det göres ej behof af ceremonier — jag är er syster.»

»Jag eger då en syster, en deltagande syster? Ack, jag har aldrig egt någon syster, jag har aldrig fått hvila vid en moders bröst!»

»Nu ljög han som en borstbindare — syster min lefver, min själ, än i dag och hafver sin varelse», anmärkte öfversten.

»Ej en mor, ej en syster — ack! ni vet ej då hvad lifvet är?»

»Nej — min goda syster Mimmi.»

»Säg allt — säg allt!»

»Ja, jag älskar.»

»Jag kunde förstå det — men föremålet?»

»Ack! min ädla syster — hon är ung, mycket ung; hon kan ej fatta elden af den känsla, med hvilken jag omfattar henne.»

»Är hon mycket ung?»

»Ja, hon är sexton år.»

»Sexton år, således blott ett barn. Ack, Alfred, ni skulle ha en kvinna, som funnit klarhet med sig sjelf.»

»Men ack! hon är så skön.»

»Bäste konglig sekter, tro en syster, denna skönhet, som I män så högt värderer, är ett intet mot själens skönhet, och det är långt ifrån alltid det materiela omhöljet motsvarar den anda, som omger sig dermed.»

»Men är då ej ögat själens spegel?»

»Det var en näsvis fråga», anmärkte öfversten hviskande, »ty då skulle Mimmis ögon vara själen af en lake eller en annan skinnfisk.»

»Jo, ögat är själens spegel, men kan också stråla i falsk glans.»

»Men jag ser, hvad ni, min syster, tänker.»

»Ja — ack ja, hela min själ uttalar sig i min blick», inföll Mimmi och fästade sina platta synorganer på den olycklige.

»Denna blick kunde han ej uthärda, utan frustade till i ett skratt.

»Ni skrattar?»

»Nej — ha, ha, ha — nej, det är ett spasmodiskt anfall. Ack! det är spasmer, ha, ha, ha, hi, hi hi — ha, ha — mina spasmer — snart komma konvulsioner också, ha, ha, ha.»

»Lugna er, en syster står vid er sida — lugna er! jag är genast tillbaka.» — Med dessa ord rusade hon ut till mig. — »En sked, Margareta, och en bit socker!»

»Jag lemnade henne det begärda. — »Hvad står på?»

»Men hon gaf ej svar. — »Se här», började hon, i det hon framträdde till den arme, »se här — det är doktor Hallbergs stillande droppar, 30 stycken på en sockerbit.»

»Nej, nej! nu är det bättre.»

»Ja, kan väl vara; gapa — det är en öm syster, som bjuder er ett herrligt helsomedel — spasmerna kunna komma igen — en af mina ungdomsvänner skrattade ihjäl sig af förskräckelse — se så, gapa — en syster bönfaller.»

»Konglig sektern hade, utan att röja förhållandet, ingen annan utväg att slippa den ominösa skeden, som hans nya syster höll för hans näsa, utan tänkte: »bevars! inte äro väl de der dropparne farligare att ta in, än att det får gå för att komplettera historien.» Under dessa tankar åt han sockerbiten och drack en klunk vatten ofvanpå.

»Se så, hur är det med er?»

»Bra, endast en smula matt.»

»Mimmi, som var försedd med hvarjehanda räddningsmedel och i frågan om själens sjukdomar, med ty åtföljande nervattacker, var en vandrande släckningsapparat, drog nu fram sin eau de cologne-flaska och gned konglig sekterns tinningar med denna kostliga balsam.

»Se så, bästa Mimmi», yttrade Alfred, obegripligen styrkt; »se så — hvad råd ger ni mig?»

»Öfvergif den otacksamma; hon lär sig aldrig uppskatta en sann kärlek — dessutom är er känsla alltför helig, alltför himmelsk för henne — hon begriper den ej — hon skall aldrig begripa den.»

»Och det säger ni, min syster?»

»Ja — ja, er syster.»

»Min vän?»

»Ja, er sanna, innerliga vän.»

»Tack, evig tack — en annan gång mera — min onkel kunde komma.»

»Han har slagit sig ner i köket och sitter och språkar med Margret. — Ack, hvilken hårdhet! han såg min fasa — han kunde lätt gissa, att det var ni, som led; men han rörde sig ej från stolen — och jag! . . . Om ej en deltagande syster varit er så nära, hade ni kunnat dö, utan att er onkel . . . han är en barbar — och Margret, jag begriper henne icke.»

»O! det är få, som äro så deltagande som ni.»

»Mimmi suckade.

»Nej, nu får det der spektaklet ta slut», mumlade öfversten, som hela tiden hulpit mig att skratta tyst. »Jag erkänner, att det var orätt att ställa till, lika orätt att lyssna, men det var alldeles omöjligt att falla på idén att afbryta den ömma scenen, och ännu omöjligare att ej uppskjuta samvetsqualen till längre fram, men nu skratta åt hela historien. — Gå in, mamsell — hm — och afbryt dem.»

»Jag gick, och då jag kom in, hade samtalet aftynat och Alfred satt sig vid pianot för att åter fantisera. Mimmi satt tyst och märkvärdig och ritade namn på fönsterrutan, som i qvällskylan började imma sig. Ett stort M i alla möjliga skrifarter ritades der.

»Då jag gick ut, vände sig Alfred om och sade, »det är ej endast på rutan ni tecknar den bokstafven» — och så föll han in i de ljufvaste fantasier.

»Nej f-n, det går inte an», mumlade öfversten; »inte skall den

slyngeln inbilla henne, att han är kär i henne heller» — och med dessa ord gick han in.

»God afton, hur f-n står här till?»

»Jo, Gudi lof, bättre — väl, ganska väl; herr konglig sekreteraren mädde något illa, men det gick snart öfver.»

»Jaså, det var bra, det — nu kan du sluta upp med det evinnerliga qvintillerandet.»

»Men, herr öfverste, själen behöfver ibland tala genom toner.»

»Ja, då bör en sådan der pojksjäl tala genom en polska eller galoppad och icke i psalmtoner, som: »Dagen ifrån oss skrider och kommer igen i morgon qväll.»»

»Bäste öfverste, man måste erkänna, att ni med hård hand griper in i det heligaste en människa har.»

»Jaså! åh ja, jag vet hur pass mycken helighet, som besticker sig på en sådan der slyngel.»

»Jag må säga, efter allt hvad jag kan finna, kan konglig sektern göra anspråk på att kallas en man — det fordras blott mera erfarenhet — litet mera härdning mot lifvets stormar.»

»Se så, stormar det nu — det vet väl f-n hvad herrskapet kucklat ihop här inne, men förbannadt ömt måtte det varit.»

»Ja, onkel», sade Alfred med patos, »mamsell Mimmi har för mig löst en del af lifvets gåta, skaffat mig klarhet med mig sjelf, reda med mitt eget hjerta.»

»Ha, ha, ha, ha!» skrattade öfversten, »men nu allvarsamt, Alfred — nu hålla vi munnen om det der — det passar inte längre.»

»Jag skulle tro», inföll Mimmi, »att det skulle passa sig, om konglig sektern fick utgjuta sina känslor för sin evigt saknade moders bror.»

»Evigt saknade? Är hon . . .?»

»Ja, det är hon», afbröt Alfred, »ja, det är hon.»

»Jaså, för f-n, det var sant — det hade jag glömt.»

»Det vill mycket till att glömma en älskad syster», anmärkte Mimmi med en talande blick på Alfred; »det är väl ej alla, som hafva så lätt att glömma, som öfversten tycks ha.»

»Hör på, kära Margareta», sade öfversten till mig, när vi råkades ensamma, »hör på — det här går rent f-n i våld. Den slyngeln har inbillat henne så mycket klister, att hon kan bli galen — kära Margareta — det var förbannadt dumt gjort; men vrid hufvudet rätt på henne igen — och säg rent ut, om ingenting annat hjälper.»

»Men, öfverste, det var det jag fruktade.»

»Jaha — ja, qvinnan är ett svagt käril; men strax vi ha ätit, så gå vi vår väg, och då kan Margareta på lämpligt sätt — hm, på lämpligt sätt . . .»

»Ja, uppgif mig sättet!»

»Hm — på hvilket sätt som helst; men bevara oss Gud, om Emma komme hem, och Mimmi fölle i förtviflan och så vidare.»

»Mältiden var tyst — öfversten förargade sig öfver sig sjelf, den käre brorsonen begrep, att han gått för långt, Mimmi funderade på hjertats myster, och jag på det der »lämpliga sättet.»

»Som sagdt var, aftroppade herrarne, och jag och Mimmi skulle nu talas vid.

»Bästa Mimmi, du talade länge med Alfred; hvad talade ni om?»

»Vi? — jo vi talade om hans mor.»

»Nå, hvad då?»

»Jo, ser du, öfversten är kallare än jag trott honom om — att så kallt, så hårdt slita sönder själens fina väfnad!»

»Hur då?»

»Alfred är en helt annan människa, än man skulle tro om hans ungdom.»

»Alfred är en stor skälm; man hör honom aldrig tala allvar.»

»Ja, man döljer ofta hjertats djupaste sår under skämtets yta.»

»Men han har intet hjertsår, och om han har sagt dig något sådant, så är det osanning, skämt, icke illa menadt, men . . .»

»Jaså.»

»Men han har verkligen skämtat, om han inbillat dig något sådant.»

»Mimmi reste på sig.

»Bästa Mimmi, han är en stor skälm — du bör ej tro ett ord af allt, som han sagt.»

»God natt, bästa Margareta.»

»Du blir väl ej ledsen på mig?»

»Nej bevars — men jag känner dig nu tillräckligt.»

»Ja, det vore väl; du inser således . . .?»

»Ja, jag inser, att jag blifvit bedragen.»

»Nej, nej, det var ej hans mening.»

»Nej, inte hans; men, Margareta, jag trodde mig i dig hafva träffat en vän, en väninna, i hvars hjerta jag någon gång kunde tömma

mina känslors öfversvall; men nej — du är af is — du kyler — kom ej när mig — du käns som ett af polens isberg — hu! jag ryser — jag ryser öfver en själ, en ande —» (hon tog på sig hatten).

»Men, Mimmi . . .»

»För en ande så svart, så djefvulskt kall som din.» — Med dessa ord störtade hon på dörren.

»Nä, hur gick expeditionen?» frågade öfversten.

»Jo, så att vi blefvo hufvudvänner.»

»Ja, det var ett vackert spektakel — den förbannade slyngeln, nu har han stält till, tills Emma kommer hem.»

»Men, onkel, hon är bara min syster — det är väl inte farligt.»

»Ja, det gör ingenting, du må ha tio dussin gamla käringsystrar; men det der M:et på rutan — är det rimligt att säga till en trettisju à trettiåtta, snart sagdt fyratio års flicka, att hon ritat sitt namn i ditt hjerta? Det är ju rent af hutlöst — och det felades intet mer än att du skulle friat.»

»Men onkel . . .»

»Ja, ser du, jag skulle ej bry mig om hela historien, om inte människan på det hela vore en beskedlig människa — den förbannade rutan!!»

»Men, onkel, jag skall hjälpa allt ihop — låt mig råda — åh, det går förträffligt.»

»Nä, hvad?»

»Låt mig råda, jag svarar för resten, ha, ha, ha, det måste lyckas.»

»Ja, det säger jag, ställ det der i skick igen, pojke; ty eljest var det inte ledsamt, ha, ha, ha.»

»Och så ändades den dagen.

»Påföljande middag, sedan posten kommit på förmiddagen, afsändes en piga med ett på rosepapper skrifvit bref, så lydande:

»Bästa syster Mimmi! Med posten fick jag i dag bref från den jag håller kärare än mitt lif — allt är bra, hon förstår mig — deltag i min lycka, ber
den tacksamme

Alfred.»

»Efter en lång stund återkom pigan med samma bref, endast med ändrad utanskrift, och då det bröts, läste man:

»Med deltagande mottog jag underrättelse om er lycka — om den någonsin inte håller hvad den nu lofvar, så tänk på
er öfverflödiga syster
M—.»

»Den spiken drog», sade öfversten, »den spiken drog — hm, det var en god sak att få slut på den förbannade historien.»

»Mimmi sågs ej till, under hela tiden öfverstinnan var borta, och först långt efter, sedan Alfred var rest, kom hon.

»Man kan misskänna sina vänner», yttrade Mimmi till mig, då jag bad henne icke misstaga sig om min välmening. »Man kan misskänna sina vänner — vi hafva gjort det, jag erkänner det, gjort det å begge sidor.»

»Ja, ganska möjligt.»

»Stackars konglig sekter Alfred», fortfor Mimmi med en djup suck, »stackars yngling, han vet ej, vid hvilken afgrund han nu står, han håller på att störta deri; men han inser icke, att hans egen lättsinnighet tvingar honom dit. — Ack Margareta, denna lättsinnighet, som nu råder bland de unga karlarne — ingen har några fasta principer, ingen fast tro och förtröstan — det var annorlunda fordom.»

»Gud vet», sade jag tviflande.

»Kan du tvifla derpå? Du har då aldrig känt min far — ack! min vördnadsvärde gamle far, hvilken fromhet, hvilken djup känsla af sedlighet — ack!»

»Men han var gammal.»

»Jaså! Du måtte väl inte vilja kasta skugga på min salige faders ungdomslif. O! jag är säker, att det var rent, herrligt — religiöst och sedligt i strängaste måtto — men, Margareta, allt sträfvande är fåfängt — jag ville rycka den olycklige ur det haf af elände, i hvilket hans obetänksamhet skulle störta honom — han har ett vekt hjerta — mina ord grepo honom djupt — men det var att rita i sanden vid hafsstranden, der påföljande våg bortsköljde hvarje spår. Han fick ett bref, och alla hans känslor, som jag lyckats rena, blefvo i ett nu åter grumlade, och han störtade medvetlöst i armarne på en varelse, som ej förstär honom; ty det finnes mycket i Alfreds hjerta, som kunde bli något af — ja mycket, om han endast haft en klok handledning.»

»Hösten — vintren kom, och allt gick sin gilla gång.

»Mimmi fortfor att då och då helsa på hos hofkamrern, för att tala tröstens ord. Dessa tycktes ha en förträfflig verkan; ty gubben blef med hvarje dag kryare och muntrare, och fastän Mimmi påstod, att hans hjerta ännu led, kunde man ej se det utanpå. Dock, utanskriften på ett bref säger ej, om det innehåller bjudningen till ett bröllop eller en jobbspost, och hofkamrern gick, sade Mimmi, genom lifvet som ett obrutet bref — ingen af hans tre saliga hustrur hade lyckats att bryta detta envisa insegel, som förvarade »hans bättre jag».

»Mimmi hade ensamt lyckats att något knäcka sigillet och kasta en »systerlig blick», på innehållet — och hade, ganska säkert, alldeles brutit det, om ej fru Qverthal så ofta genom sin närvaro hindrat henne.

»Jag kan ej begripa den människan», sade Mimmi, »hvad vill hon, hvad ämnar hon? Hon måtte väl finna, att hon ej kan vara nog för honom — emellertid plågar hon honom, pinar ut den ädla, barnarena själen; ty när hon är der, är han tillsluten för mig — han är då en gåta, som jag förgäfvets söker reda.»

»Så klagade Mimmi.

»Vären kom — det var det allra herrligaste väder, men litet smutsig, då Mimmi en dag kom till mig, för att åter medtaga mig på en af sina välgörande utvandringar. Vår kosa ställes till den arma Fiolrotskan, som nu dock fått ett litet arf, hvilket likväl borde väl förvaltas, om det skulle räcka. Det var för att gifva några råd, vi nu vandrade ned i bakgatorna. Snart stodo vi vid huset. »Ack! om mina råd», sade Mimmi, »kunde verka på henne — hon är vek som ett vax, hon har tusende gånger gråtit — ja, gråtit strida tårar, alldeles varit upplöst i tårar — ja, hon — men hvad kan hon, den arma?»

»Vi inträdde.

»Rummet var fullt af andra qvinnor, smutsiga och fula som värdinnan sjelf.

»Se så för f-n», hörde vi en röst, som jag tyckte vara sjelfva Fiolrotskans; men vi sågo henne icke i högen af människor, som sutto drickande på bit.

»Är madam Fiolrot inne?» frågade Mimmi.

»Kors, är det min goda mamsell? Åh, herre Gud! ja, Gud ske tack och lof till evinnerlig tid för all hans godhet och nåd mot den

fattige — så att vi icke längre behöfva ligga till last, utan ha vårt uppehälle utan att behöfva tigga våra smulor.»

»Ja, rätt, Fiolrotska, tacka Gud.»

»Ja, det gör jag visst, lilla mamsell, att f-n en gång tog och for af med den rackarn, min morbror.»

»Så bör ni inte tala, Fiolrotska, det är rent af hädiskt att önska fördömelse öfver sin nästa.»

»Ja, det kan väl så vara, lilla mamsell. Vill inte mamsell sitta och ta sig en kopp? Mak åt er, gummor.»

»Nej tack, kära Fiolrotska, jag har allaredan druckit kaffe.»

»Åh, mamsell håller sig för god», inföll en annan käring, »att dricka i vårt sällskap; annars så skall jag», fortfor hon med någon häftighet och gestikulerande med händerna, »jag skall säga lilla goda mamsell, att vi, fastän fattiga — det ingen rår för annat än herren i himmelen, som så olika skiftar, förstår lilla mamsell? — eljest så äro vi hederligt borgarfolk och min man skattskrifvaren som lästmakare — ja, han gör lästar och är borgare i staden, så att inte är det värdt att vara stor.»

»Detta tal framfördes med sådan hastighet, att det ej kunde afbrytas.

»Ja bevars!» inföll Fiolrotskan, »vi äro väl inga tjuftar och skälmar heller, som lefva på nåder.»

»Nej, Gud ske lof! ärlighet varar längst», fortsatte lästmakerskan; »ärlighet varar längst och det beror icke på rikedom, det, men . . .»

»Min goda qvinna», sade Mimmi, »jag hyser intet högmod, det skall Gud veta, att jag är ödmjuk; men jag vill gifva Fiolrotskan några råd . . .»

»Åh ja, på dem sparas inte», sade lästmakerskan.

»Om användandet af de medel, som arvet gifvit henne», fortsatte Mimmi.

»Jaså», började Fiolrotskan, »Jaså — tackar ödmjukast; men så f-n i mitt skinn, lilla söta mamsell, kan jag icke sköta min egendom sjelf.»

»Ni är ryslig, Fiolrotska; ni mins då inte, huru ni behandlas af er man?»

»Åh ja, det händer öfverallt, att äkta makar ibland bli litet hurr om fnurr på hvarandra och byta ord och ordkastas och kunna komma

i litet krackel; men, Gud ske lof, både jag och Fiolrot hafva vårt fulla förstånd, och det är ingen fara med Fiolroten — hm, hm» — madamen hostade — »och rent ut sagdt, då Fiolroten blef litet häftig och kunde utan att mena precis något illa, ty det skall Gud veta, Fiolroten är på det hela taget en hederlig karl och väl liden bland sina gelikar . . .»

»Ni stöter således . . .», började Mimmi.

»Ja, jag stöter och stöter, ja det gör jag — herre Gud! hvarför blef Fiolroten häftig? Jo, det förargade honom, att jag behöfde hjelp af mamsell, ja, det gjorde det, och hade jag inte varit, så vete Gud hur det gått, ty Fiolroten sade ofta: f-n i mig -- Gud förlåte mig, att jag svär — skall jag inte passa på och vräka ut henne, och så kallade han mamsell för både ett och annat; ty då du, ditt våp, sa' han till mig, får en af hennes hopkrympade adertonskillingar, så skall du höra förtal öfver din äkta man för minst två riksdaler. Men då sade jag alltid: söta Fiolroten! blif inte häftig, ty menniskan är allt beskedlig och menar väl, ja, det sade jag, — och menar väl — men det måste väl en gång ta slut på denna pinan, då gubbsaten hinner att få näsan i vädret och en torfva på henne — ja, det sade jag.»

»Fiolrotskan var tydligen retad, och om ej min lukt bedrog mig, hade kaffet en tillsats af bränvin, hvilket i sin mån torde bidragit till hennes öppenhet.»

»Detta är då den tacksamhet, som ni svurit mig, Fiolrotska — jag föraktar er.»

»Med dessa ord drog Mimmi sig tillbaka. — »Förakta, förakta!» skrek hela högen, »ja, det skulle du just göra; tror du inte, att vi kände din far, gamle Qvistbäcken, det kräket, och mor din, som ingenting bättre var än vi — tvy f-n.»

»Så aflopp vårt filantropiska försök att utså goda råd i Fiolrotskans hjerta.

»Det är fasligt», yttrade Mimmi, »fasligt — och jag hade henne ändå på god väg, ja, det hade jag.»

»Men hon har bedragit dig, hycklat ånger och bättring, gråtit krokodiltårar.»

»Jaså, du tror då verkligen, att ett varmt hjerta kan misstaga sig? Nej, evigt nej! hon har ej bedragit mig; men den onda principen, ovännen, har sått ut ogräs i mitt hvete.»

»Åh, det är ett verkligt nöje, bästa kamrer», yttrade Mimmi till sin vän hofkamrern, »ack ja.»

»Mamsell Mimmi, är du road af att meta?»

»Ja — och så vi skola sitta vid sjöns strand, i vassen, och meta tillsammans, ja . . .»

»Hm, det var roligt; jag har alltid varit en stark metare och får alltid napp, mamsell Mimmi.»

»Det är någonting så idylliskt att i oskyldig glädje sitta på en klippa vid det spegelklara vattnet och kasta ut refven och draga opp små silverfiskar ur djupet.»

»Ja, men om de äro mindre än en half mark, så lönar det inte mödan att lägga dem i korgen — de andra kastar jag.»

»Ja, återskänker dem lif och frihet.»

»Ja, eller också, om det rent af är »gli», så sätter jag dem på långref — kan mamsell Mimmi fiska med långref? det är lönande, der som är större vatten.»

»Nej.»

»Hm, det skall bli kuriöst — kusin Qverthal vill också vara med.»

»Jaså, jaså — ja, då kan jag icke.»

»Jaså — hå! ja, då bli vi väl ensamma — hon är inte så nyfiken af sig, hon.»

»Ja, vi två, det är nog.»

»Hm, det är ändå inte strunt af en sjuttioårig man att orka att gå ut till påraden och sitta der och meta — hm — jag mins, att det der har sig lätt — min salig hustru, min första salig hustru, metade mycket gerna, men den andra ville inte meta — men så fick jag den tredje, och hon metade excellent; vi sutto halfva dagen och togo upp fisk, ibland rätt försvarligt, så att vi hade flera kok.»

»Det måtte varit herrliga stunder.»

»Ja, när det gick bra; men ibland kan det rent af vara motgjordt — då kommer fisken och smakar och rycker i masken och äter kroken ren och blank, men nappar inte — det är riktigt förargeligt, och hustru min — den sista, ty min första hustru var ett beskedligt kräk, Gud fröjde själen — och hustru min, sade jag, blef ordentligt ond och menade på, att det var min skuld, så att vi ibland flyttade från hvarandra långa stycken.»

»Ungefär ett sådant samtal hade Mimmi haft med sin vän hof-

kamrern, och nu såg man hofkamrern mycket bittida om morgnarne — ty han gick upp med och som solen — vandra utåt gatan åt sjösidan till, bärande två metspön, hvaraf det ena var prydt med silkes-tofsar. Han stannade utanför Mimmis boning, och inom några ögonblick var hans väninna vid hans sida, och vandringen fortsattes. Hela staden menade på, att Mimmi skulle fånga hofkamrern och bli hans fjerde hustru, och öfverstinnan fann skäligt att afråda Mimmi från dessa löjlige vandringar.

»Jaså, du är också en af dem, som hata ett oskuldsfullt naturlif — ett lif i den goda, herrliga naturens sköte, ett tillfälle att se naturen i all sin prakt, huru solen går opp och förgyller stad och land, sjön och skyn. Du fruktar att höra foglarnes melodiska drillar — du sätter värde på människors omdöme — så svag är icke jag.»

»Men man skrattar åt dig, Mimmi.»

»Låt dem skratta.»

»Man uttyder dig illa.»

»Att jag i sällskap med en ädel gubbe vill njuta morgonsvulkan under lärorika samtal. Ha, ha, kära Emma! jag trotsar alla giftiga tungor; jag föraktar alla dem, som illa uttyda mina handlingar. Det finnes dock *en*, som vet, huru rent, huru sant detta förhållande är — jag vädjar till en högre domstol, ty verdens dom sätter jag mig öfver.»

»Detta utsades med en sorts häftighet, nära lik den, som röjde sig, då jag ville gifva ett godt råd.

»Du skall ej missförstå mig, bästa Mimmi», återtog öfverstinnan i försonande ton, »du skall ej missförstå mig. Ingen tviflar på renheten af dina afsigter — eller det oskyldiga uti att på ljusa dagen...»

»Ja, jag behöfver ej dölja mina gerningar för verden.»

»Nej bevars — på ljusa dagen med en utlevad gubbe...»

»Utlefvad? hvad är det? Hans själ är lika ung som min, som ett barns — en ädel människa blir aldrig gammal — den eviga ungdomens behag sprider sig öfver hela hans gestalt.»

»Detta föreföll rätt roligt. Väl möjligt, att Mimmi hade rätt; men att se den eviga ungdomens behag utspriddt öfver en gestalt i knäbyxor och peruk, kunde endast en så idealisk person som Mimmi.

»Bästa Mimmi», återtog öfverstinnan, »man tror, att du vill gifta dig med honom, att du söker fånga honom.»

»Fånga? nej om — jag säger *om* — det vore så himlens vilja,

så vore det ingenting annat än en sann sympati; jag kan ej neka, att vi sympatisera, ej allenast i åsigter, utan, hvad mera är, i tycke och böjelser — detta betyder väl ej mycket, men — oaktadt jag aldrig tänkt ditåt, så — vore det himlens vilja . . .»

»Nå väl — då lyckönskar jag.»

»Kära Emma, som sagdt är, jag har aldrig tänkt ditåt; och huruvida hofkamreraren gjort det, vet jag icke. Han har åtminstone aldrig antydtt något närmare förhållande oss emellan, och i sanning, jag känner mitt värde som qvinna nog mycket, för att hålla honom på afstånd. Jag tviflar på, att han ens vågar väcka en dylik fråga, om ej händelsen kastar tillfället i hans väg — således kan jag ej mottaga några lyckönskningar till annat eller mera än att en gång i mitt lif hafva funnit *en*, som uppfattar mig, som förstår mig, som med vänskapens hela värma sluter sig till mig.»

»Efter detta samtal sågo vi ej till Mimmi på Gud vet huru länge.

»Påföljande annandag jul voro vi i kyrkan, och som ett åskslag från en ren himmel dundrade från predikstolen följande:

»Lysning förkunnas för första gången mellan konungens trotjenare, Samuel Petter Görlander och enkefru stadsfiskalskan Qverthal, född Lunterman, och önskas» m. m.

»Öfverstinnan och jag betraktade hvarandra med stum häpnad — och då vi kastade en blick åt karlsidan, mötte vi öfverstens leende ögon.

»Det var nemligen han, som, oaktadt köld och yrväder, den dagen prompt velat ha oss till kyrkan. Vi funno nu, att han af presten fått veta den stora hemligheten på förhand.

»Kamrern hade förbehållit sig, att ingen, förr än lysningen förkunnades, skulle få veta saken — han liksom blygdes att fjerde gången blifva lycklig.

»Nyheten kom alltför plötsligt för att icke verka på Mimmis helso-tillstånd. Hon hade qvällen förut suttit länge hos hofkamrern och gjort betraktelser öfver stjernorna och naturens eviga harmoni, om mot-svarigheterna i lifvet och så vidare — och hofkamreraren hade hört på, hållit med och bedt henne ej glömma bort en gammal vän. Och så —!!

»Mimmi var länge sjuklig — och började nu på att nyttja medicin. Hon hade lyckan att gång efter annan träffa ädla läkare, som

både förstodo hennes lekamliga lidanden och kunde fatta dem, som sårade hennes själ. Emellertid blef ej denna förvillelse långvarig — hon fann idel tomhet, idel materialism och okunnighet hos stadens tre läkare. Sommaren derpå reste hon till en brunn. Brunnsläkaren der var genast en ädel, känslig själ, men var allt för mycket upptagen och tankspridd. Doktorinnan var också en älsklig varelse, men hade en riktig uppsjö af vänner. — Mimmi kunde ej blifva *allt* för någondera och fann snart, att den der brunnsläkaren var sämre än sitt rykte, att han hvarken hade kunskaper eller erfarenhet och — var renonce på hjerta.

»Lika olyckligt gick det påföljande år vid en badort. Hon träffade der många »söta älskliga människor», men alla hade förbindelse förut, egde vänner, hustru och barn — men ingen lyckades det för Mimmi att blifva *allt* — och detta var just det hon i hela sin lefnad velat vara. För detta, att vara *allt* för en annan, hade hon uppoftat sin hela tid, hade lidit försakelser och mödor, ledsamheter och nederlag; men hade ändå aldrig tröttnat. Nu, sedan hon nalkas sextionde året, har hon ändtligen funnit, att människorna äro så inrättade, att de älska frihet äfven i vänskap, och att, om man söker klafbinda vänskapen, det stackars djuret strypes i klafven.

»Mimmi har nu riktat sina tankar till en bättre verld, der ej sådana vexlingar finnas, som i denna; hon hoppas på att hon der skall finna en syster eller en bror, för hvilken hon kan blifva *allt* — här nere har det ej velat gå.

»Stackars Mimmi!» tillade tant Margret, »vi hafva skrattat åt henne, åt det löjlige skimmer, som ofta kastar sitt trollsken på en i bottnen god böjelse och gör den till ett mål för gäckeriet — vi hafva beklagat hennes blindhet att stöta tillbaka sina verkliga vänner, de nemligen, som voro det så uppriktigt, att de ville leda hennes uppmärksamhet på henne sjelf — vi hafva insett, att denna egenkärlek just var den, som gaf hennes hela lif dess sorgliga missriktning, och», tillade tant Margret, »Mimmi borde vara en varning för goda, välmenande, till och med ädla människor, som med våld tränga sig in med sin välmening på andra; de vattna vänskapens och välgörenhetens blomma så flitigt, att hon antingen utdör eller endast skjuter vattenskott, som vissna vid den första tillstöt.»

»Men», frågade vi, »lefver hon än, Mimmi?»

»Ja visst lefver hon — och ännu har hon samma lust som förr,

men hon har öfvergifvit människorna, med undantag af pastor Fikonlöf, som för närvarande är liksom mer än en människa, och lilla Amie, den lurfviga knähunden, som är mindre än en människa. Hon delar nu sin tid emellan dem och gläder sig åt, när Amie sitter och fäktar med framtassarne. För honom är hon verkligen allt, ty Amie är så gammal och ful, att hvar och en annan skulle låta skjuta den giktbrutna stackarn — hon ensam älskar honom, smeker honom och ger honom sockerskorpor, men Amie viftar på svansen och sitter äfven för andra än sin välgörarinna. Otack är verdens lön — och vare detta slutet på *den* historien.»

Assessorn såg på klockan, hon var ej mera än sju.

»Tack, goda Margareta, tack — men vi ha godt om tid — hm, von Röbbeln, nu är det din tur.»

»Min? — hm, jag vet inte — jag mins inte.»

»Åh jo, käre Röbbeln», ropade vi litet hvar. »Bror Röbbeln, onkel Röbbeln, käre Röbbeln», så regnade titlarne, »tala om något.»

»Hm, lät mig fundera, lät mig blott få tid — inte har jag något urval af historier — jag har inga hertigluga slägter att tala om, inga blå ormar och röda barn — och, till på köpet, inga Mimmier — hm» — han tystnade några ögonblick — »ja, vill ni höra ord för ord en bondhistoria?»

»Ja.»

»Hm — ja, men det är bara en bondhistoria, sådan som jag hört den af en skjutsbonde, och är för den skull inte egentligen en historia, utan en hel hop sammanrörda i hvarandra — det blir er sak att hålla reda derpå.»

»Ja, det skola vi.»

»Och kaptenen sade: »berättelsen kan kallas *Ett skjutshåll*.»

»Det var», började kaptenen, »för många Herrans år sedan jag en vacker dag var på vägen till Sördala gästgifvaregård. Jag hade på Sördala fått ett par raska hästar och en ung rask bonddräng, som skulle köra. Vi sätta oss i, hästarne rycka till — nu äro vi i farten.

»Han är väl från Stockholm?» frågade min skjutsbonde för att inleda samtalet.

»Ja, någonting ditåt», blef svaret.

»Jaha, inte angår det mig licka; men si, jag frågar alltid herrarne hvar de äro ifrån, för si det är så roligt att veta, när jag kommer hem till husbond-häradsdomaren, som sitter i stuga och inte kan gå två

steg, för si provincialen har varit der ute och alla doktorerne i sta'n och inte få de lemna i gång på gubben, fastän de både bränt honom och annat — men si det gör ingenting, för si gubben är rik, han, som ett troll, och behöfver inte kunna hvarken gå eller stå — det är hans hästar — dem köpte han i fjol på fastan i Lund och gaf åtta hundra för vardera — ja, så äro de också komna af Sultan på Fliinge — det var kreatur, det, som kungen fått till skänks af kungen i rika Arabien eller Spanien eller något dit ut i södra länderna, vet jag — bortomför Danmark.»

»Jaså.»

»Ja, det är sant hvart eveliga ord, som jag säger, och den ena heter Docka och den andra har jag kallat Bolla efter syster min. I den der stugan skall herrn — med förlof, jag vet inte hvad herrn skälls för och därför säger jag rätt och slätt herrn, om herrn inte blir ond.»

»Nej bevars.»

»Annars så skulle jag väl veta hvad han är.»

»Löjtnant.»

»Jaså — nå, lyftnanten skall veta, att jag i förfjol exercera beväring och stod under fanjunkaren Källander, ja, Källander, annars så är han gift med prostens dotter der nere — hm, ja det är på slätten — och fick, när gubben dog, tolf tusen i arf — ja sådana förnäma herrar kunna få rika giften, de, då de lika väl föra sig upp som folk och ta allting med reson, så att säga — inte tycker herr lyftnanten illa vara, att jag talar en smula, medan det rullar af — för si, hästarne ser jag nog efter ändå, och om inte lyftnanten tar illa, så . . .»

»Nej bevars, tala, du.»

»Ja, si annars är det så olika med herrarne — somliga tycka om att sitta och spekulera och säga inte ett ord, utan titta som tjuren på köttmångeln, och tysta en, då man klyfver näbb, men si andra herrar äro så lustiga att tala med — mest de som fara enbet; men ta de två hästar, så äro de ordkarga — och därför, efter lyftnanten tog paret, så tänkte jag vid mig sjelf — der får jag nog ett lik igen, som hvarken talar eller svarar, för si, somliga människor äro så inrättade, för si, det är som häradsdomaren säger, både si och så med människorna, somliga äro inrättade så och andra så. — Hm — i den der stugan bodde förr gamle Rapp.»

»Jaså.»

»Ja, gamle Rapp var en hel karl, annars så var han korpral — och en dugtig karl se'n, må lyftnanten tro, och grann se'n var gubben med sina äretecken på bröstet — för si, han hade varit med i krig, och då han i fjol begrafdes, så sköt di vid grafven för honom, för si, gumman hans bestod krutet — för si, inte består kronan så mycket som ett skott krut öfver en, som med lif och blod försvarat kung och fädernesland. — Det har stackars kronan inte råd till det, kan veta.»

»Jaså, han fick skott vid grafven.»

»Ja, det förstås, för si enkan menade på, att Rappen var så god, att han nog förtjenat skott, innan han blef nedmyllad, för si, han hade varit i krig, vet, och hade stått för kulor och krut, vet jag, och slagits såsom ett lejon och hade dessutom fått sig tapperhetspenningen af kungen i Sverige och så ett kors af ryssen; för si ryssen tyckte så mycket om Rappen och ryssen sade: Rappen skall bära min egen orden, sa' ryssen, och så hängde han på Rappen en grannlåt och sade: slit den med helsan, gamle Rapp, sa' han, för si, den dagen var ryssen god i ögon. Men det hände sig i det stora slaget vid Leipzig, en stad i Tyskland, så hände sig, att Bonaparten var illa ute och inte viste, hvar han skulle taga vägen — för si, der stod gamle Rappen med sitt korpralskap utanför dörren och menade på att om Bonaparten ville krypa ut, så skulle de nog ta honom död eller lefvande.»

»Det var märkvärdigt!»

»Ja, visst var det märkeligt om Rappen kunnat få tag i den meniskan, som ingen annan kunde få tag i, för det att han försvurit sig — men jag har hört det af många, fastän Rappen aldrig ville tala om det, för si, det gick inte bättre än att f-n lille kom ut ändå och sprang ifrån Rappen, så att den gången stod han der med lång näsa.»

»Men, kära du! det der är väl ändå aldrig sant?»

»Sant? jo serra ko tricken är det så, ty det vet hela socknen, och häradsdomaren säger alltid, när något går baklänges: det gick som när Rappen tog Bonaparten, det säger häradsdomaren, och inte springer häradsdomaren med limstången, vet jag.»

»Jag hade naturligtvis ingenting att invända mot häradsdomarens auktoritet, utan bad endast Pål (så hette drängen) fortsätta.»

»Jo si, det är att tala om gamle Rappen. Nu var det så (men det talade han om sjelf), att svenskarne der ute i Tyskland hade slagit läger och lågo i vida fältet. Då hände det sig, att Rappen, när han skulle sätta upp flaggan midt för kompanigatan, så märkte han, att en

liten lärka flög upp ur en ljungtufva, och när han tittade efter, hade hon der sitt bo, och fyra små ungar, som inte kunde flyga, i boet. Det der tyckte jag, sa' Rappen, var ömkligt, och så satte jag en käpp vid boet och sade till kompanikamraterna om huru det var, att der lågo små ungar i boet och att ingen skulle klifva dit. Och ser lyftnanten, ingen enda själ gick dit annat än för att titta på de små, som lågo der. Så blef der slag utaf, fast det vet jag inte så noga; men visst blef der oro, och så skulle de draga sin väg. Hvem skall akta min lärka? sade Rapp, och så gaf han några skilling åt en gumma i gården bredvid, att hon skulle akta på att inte elakt folk skulle trampa i boet. Och så bröto de upp och marscherade några mil. Men några dagar derefter kommo de igen till samma ställe, och vips var Rappen der och såg om sina foglar. Modren var borta, men ungarne lågo ihjeltrampade i boet. Rappen satte sig ned bredvid och han blef så genomledsen, att han började gråta. Då kom gumman. — Har du sett efter foglarne? — Åh, sade hon, det har en ryss gjort, jag visade honom boet och bad honom låta bli det; men han slog ihjel ungarne, han. — Jaså, sade Rapp — jag kunde väl veta, att det inte var en svensk soldat, en som har bo sjelf och hustru och barn i det boet, och så blef han arg på ryssen i alla sina dagar, så inte hade det lönat, att ryssen och fransosen kommit in i vår socken, så länge Rappen lefde.»

»Hvad är detta för ett fält?» afbröt jag tvärt min munvige skjutsbonde, »här har troligen stått ett stort slag.» Fältet var öfversålladt med bautastenar i så stor mängd, att man icke behöfde vara antiqvarie för att fästa sin uppmärksamhet på dessa stumma vittnen från en långt försvunnen tid.

»Jag kan ej neka, att alla dylika minnesmärken starkt verka på min inbillning. De äro människoverk, men från tider, i seder, i tro och i bruk himmelsvidt skilda från våra, i vissa fall möjligen bättre, i andra, ganska afgjordt, sämre än våra.

»Hvad kallas detta fält? det har varit ett slagfält.»

»Hä — jo, här ha visst stått ett stort slag, men inte har det skett hvarken under min fars tid eller farfars heller, fast gubbarne voro gamla begge två; men si de talade bara om att i deras förfäders tid så var det en kung som hette Klack, och han blef ihjelslagen här ute — annars så ligger han der borta i backen, med stenen på; för si det är Klacks hög som det kallas. Annars så ha de en vers om hela saken:

Då Wättery blef Jättery,
Hördes ett gny
Allt opp i sky.

Ty slaget stod mellan Gunnarp och Medelby, eller Melby, som det nu kallas.»

»Det har visst varit ett stort slag?»

»Ja, det kan lyftnanten lita på, mång tusende sinom tusende menniskor slogos ihjel på en dag, från solens uppgång till dess nedergång, talade farfar om, och så blef kung Klack mördad eller ihjelslagen liksom af sina egna, som det står i visan om den saken.»

»Kan du sjunga?»

»Åh, inte så mycket», skrattade min skjutsbonde.

»Vill du sjunga den visan om kung Klack», bad jag, som verkligen var nyfiken att höra, om någon så gammal tradition fans i trakten.

»Hm, ja det kan väl ske.» Och efter några hostningar började min skjutsbonde, med säkerheten hos en bravursångare, som väntar applåder och da capos, följande visa på en af dessa för vårt land så egendomliga toner:

»Kom mördaren så grymmer just in i kungens rum
Och sade: du skall dödas i denna samma stund,
Och du skall döden dö allt för min högra hand,
Så kunnigt blir ditt slut för hela Svea land.»

»Men», inföll jag, »då stupade ju inte kung Klack i ett fältslag, då han mördades i sina rum?»

»Hm, det var väl på kungsgården kan jag tro, för si, inte vet jag; men ihjelslagen blef han, och ligger der borta i Klackshög. Lyftnanten ser väl stenen?»

»Ja, godt, sjung vidare!»

»Ja bevars, men si, det är bara en visa om kungen, som blef ihjelslagen af en menniska, som inte fruktade Gud eller hans straff, då han med sin mordiska hand kom åt Herrans smorda — annars så heter det så, att kung Klack blef rädd och ledsen för sitt lif, förstås, och så sade han så här:

»Om bara jag får lefva i trenne dagar till,
Jag många tunnor guld i lösen gifva vill;
Mitt halfva land och rike jag genast gifver dig,
Men, grymme Ankarström, du skona skall mitt lif.»

»Men, det der rör ej kung Klack.»

»Ja, inte vet jag; men si, den visan sjunga de om den saken», blef min sångares svar, i det han gaf hästarne ett piskrapp, för att slippa vidare undersökningar i historien. Med all aktning för hans historiska kunskap, så var den ej besvärad af någon kritik», tillade kaptenen*).

»Min skjutsbonde tycktes blifvit antingen modfäld eller sårad af mina anmärkningar vid saker, som han, som bodde på orten, naturligtvis borde känna bättre än hvilken herre som helst, han måtte resa enbet eller med paret.

»Emellertid dröjde detta moln icke länge på horisonten.

»Vi mötte nemligen en illa klädd karl, som kom vägen fram, bärande en knippa ris och vedpinnar.

»Denne helsade på min skjutsare, som med en min, midt emellan vänlighet och afsky, sade: »god dag, Andreas!»

»Hvem var den der Andreas?» blef min fråga; ty jag ville ej gerna, att Pål och jag, för våra små meningsskilnader i svenska historien, skulle skiljas åt som ovänner.

»Han der?»

»Ja.»

»Jo, han har varit min läskamrat, då vi gingo till Herrans bord första gången; men si sedan gick det illa för stackars Andreas.»

»Hur då?»

»Jo, ser lyftnanten, det är så, att galna tankar ibland kommer på en, förstås, när den lede fienden får insteg i ens hjerta; och så är det med Andreas.»

»Och vidare?»

»Jo, se, han var i min barndom min lekkamrat och riktigt en beskedlig gosse, och rask sedan, och oförvägen, och si, vi voro mycket goda vänner, och Gud skall veta, ännu i denna dag håller jag af honom, för ser lyftnanten, han har — men det är lika godt hvad han har; men det säger jag rent ut, om jag hade makt som jag har vilja, så skulle inte Andreas behöfva gå sådan der, för det är synd om Andreas.»

»Hvad har han gjort?»

*) Författaren har på en resa, under färden öfver Vetterby hed, nästan ordagrant hört denna berättelse af skjutsbonden, och har upptagit den som ett prof af traditionens sätt att sammanbinda historiska händelser med hvarandra.

»Jo, si hela historien är så här: der borta i Gunnarp bor en rik enka, en snål sate, som inte unnar den fattige en skärf, nej, det gör hon inte. Hon unnar dem inte en gång tak öfver hufvudet. — Nu är det så, att hon flyttat ut från byn, och se, det hände sig i tu-årse'n — kommer herrn ihåg den svåra Onsdagen?»

»Ja.»

»Det var en smula bläst och snö här på Vettery, snön yrde, så att ingen kunde se hand för sig, och hvar och en, som satt inne, och som var som en människa bör vara, och sådan som Herren befalt henne vara, då han säger: du skall älska din nästa som dig sjelf — ja, till och med som Frälsaren säger: älsker edra ovänner (men si den der gamla hexan hatar hela världen, och blott tänker på att hon skall ha det bra här i tiden) — ja, alla, som inne sutto tackade Gud, att de hade tak öfver hufvudet, och bad till Herran, att ingen skulle komma i olycka på vägar och stigar. Så hände sig, att en fattig tiggeman hittade fram till enkans hus och kom in. Han bad om husrum, till dess yrvädret tagit slut; men så mycket godt hade hon inte i sig, utan körde ut honom igen — och så när det blef klart igen, så hittade de gubbstackarn uppkrupen bakom en sten, men ihjelfrusen och död. Inte brydde hon sig om det, och intet straff fick hon, för si, på sådant finnes intet straff, utan en sådan en, som är skyldig i sin nästas död, den skrifver sig i kyrkan och är stor på, alldeles som hon var en ärlig människa, eller hade gjort hvad Guds ord befalt. Och, Gud bevars, efter hon är rik, kantänka, så krusa de för henne i hela socken; men si jag — jag tar aldrig af mig hatten för det arga stycket, som aldrig gjort så mycket godt, eller gifvit så mycket, som ligger på min flata hand.»

»Men hvad har det med Andreas att göra?»

»Åh jo, nu var saken den, att Andreas var en lustig pojke, och vi andra voro ofta ute med honom på rolighet och på danser och sådant. Ja, Andreas var liksom förlofvad med en flicka i byn — den grannaste man kunde se, fastän hon var fattig. Så hade Andreas och många andra en höstnatt varit på en lekstuga, och vi hade alla så hjertans roligt och dansade, intill det började dagas, men då skulle vi gå hem. Vi voro sex till åtta lustiga pojkar, för si, det var i tuårse'n — och gingo sjungande vägen fram — då hände sig, att vi gingo tätt förbi enkans gård. Han må tro, att hon har en trädgård med både äpplen och päron i, men så har hon också en häck omkring, som heter

duga, så hög och stark och med grafvar på ömse håll. Inte vet jag, men en sade: käringen har stängt in sina äplen, så att ingen knappt kan se dem. — Vi hade just inte godt öga till henne, ty hon var ett riktigt troll; och så blef det förslag, om vi inte kunde försöka komma in i paradiset lustgård. I det der voro vi alla lika skyldiga — ja, det säger jag rent ut — orätt var det inför Gud och menniskor; men si, man kan bära sig illa åt, när man inte tänker efter. Meningen var inte att ta något från det trollet, utan bara visa henne att hur hon stängde så — för si hon var oss alla en förargelseklippa, och Andreas hade särskildt agg till henne, emedan hon fört ut rykten om hans gamla mor, att hon kunde trolla och sådant, som visst var en osanning, fastän det nog finnes folk, som kunna mer än andra och skaffa igen stulet gods och sätta sjukdom på folk och kreatur och sådant, det vet man nog, men Andreas' mor hon var oskyldig i sådant. Men si, de hade varit i delo om ett arf, som snålsaten ville ha i sig — hon hade inte nog förut, men si, vid häradsrätten blef det tapsit och så gick det längre och ända till kungs; men allt blef det tapsit — så att rättvisan hade sin gång, det kan ingen klaga; men sedan så ville hon åt Andreas' mor på alltings vis och sätt, och då hon inte annat hade att hitta på, så spridde hon ut, att gumman kunde trolla och mjölkade hennes kor på en knif, som hon satte i fähusväggen och sådant, som trollpackor bruka. Sålunda begaf sig, att vi pojkar sprungo öfver yttre grafven, arbetade oss genom häcken och in i hennes lustgård. Men inte var meningen att stjäla heller. Men så sade vi: vi skola märka efter oss, så att käringen ser, att här ha varit främmande. Och så klef både en och annan upp i träderna och plockade ner äplen och lade i en stor hög — och visst var det väl någon, som smakade på — det förstås, men inte ville vi stjäla; jag säger vi, för si, vi voro alla lika skyldiga. Emellertid så skälde en hund och vi sprungo vår väg och skyndade åt hvar sitt håll, för si samvetet var inte rent kan lyftnanten förstå. Men inte viste vi, att Andreas, då han skulle ur trädet, vrickade sin fot och sålunda blef kvar, så att de finga tag i honom. Nu så fick det elaka stycket något att komma med för att hämnas på Andreas' mor och hon for till länsman, och så togo de Andreas fast.

»Herre Gud! det var ömkligt, och vi lade råd, om vi inte alla skulle gå fram vid tinget och säga: vi äro alla lika skyldiga — men då hade vi blifvit tjufvar allihop för den der äplehögen. Dessutom så

talade vi vid Andreas och han sade: låt bli! det gagnar inte mig, utan jag tar på mig allt ihop. Emellertid så gingo vi till käringen och ville lösa Andreas och betala äplena tio gånger om, men si det ville hon inte höra, utan svor och förbannade sig på att hon skulle hellre gå ifrån gård och grund än att släppa trollpackans pojke denna gången. Hon var riktigt glad, otäckelset, åt att få göra den stackars pojken olycklig. Det var inte värdt.

»Så ville vi betala vid rätten, men si, det var urbota, för si det var tjufnad ute på marken, och så blef Andreas dömd till vatten och bröd.

»Han skulle sett honom inför domstolen, huru han såg lugn ut, men visst sågs det, att det grep honom om hjertat; men då lagmannen sade: det ser ut, som om du ej varit ensam, så sade Andreas: jo, jag var alldeles ensam, ingen var med mig — det sade han, för att vi skulle gå fria. Och så fick han sitt straff, vet herrn — det der kommer att stå oss andra dyrt på den yttersta dagen; men visst skall snålkäringen stå bredvid och få sin dom, hon också. — Ja, men det gick väl an; men så kom Söndagen, och då, herre, då — ja, jag glömmar aldrig den dagen — då stod han på pallen inför hela socknen, och si, det allra värsta, hans fästmö var i kyrkan, ty hon tänkte aldrig på att några äplen skulle bli så dyra, att en människas hela lefnad skulle förstöras; och då hon fick se Andreas på pliktpallen, dånade hon och bars ut ur kyrkan. Och så fick han aflösning. Men inte begriper jag, om det kan vara rätt; ty en tjuv är ju aldrig sluten ur kyrkans gemenskap och behöfver väl inte upptagas i ett samfund, som aldrig uteslutit honom, för si, om han begär nattvarden, så får han, och dessutom så predikas det i sjelfva häktelset, så att inte begriper jag hvad den der högtiden skall tjena. Vet lyftnanten?»

»Jag kunde i detta fall icke upplysa någonting», tillade kaptenen.

»Sedan», fortfor min skjutsbonde, »sedan var det slut med flickan, hon fick sådan blodhosta, att hon strök med på samma våren, och Andreas' mor dog också af sorg och elände. Men, må tro, då var snålkäringen der oppe litet glad i sin själ och tyckte, att hon stält väl till. — Vi alla tyckte, att det var synd om Andreas, som lidit oskyldigt och ensam för allas vår dårskap och dumhet, och derfor blef han väl upptagen af alla, och vi ville ha honom med oss, men Andreas var mörk i hågen och ville inte vara med. Då sade jag en dag: käre Andreas, kom med oss, vi veta ju alla, att du inte är elak eller en tjuv,

fastän lagmannen var tvungen att dömma dig så efter lagens bokstaf. Men då sade Andreas: låt mig vara; då jag stod på pallen och Märta skrek till och dånade, så tänkte jag: nu är det slut med hela leken — och nu blir jag en stortjuf i alla mina dagar, så har man ställt till med mig. — Det var ju fasligt, men si, Andreas menade på att han inte hade att lefva för, för si, det skulle, om han blef hundra år gammal, stå i prestbeskedet, att han var en tjuf, en oärlig människa — ja — och då, menade Andreas, kunde han lika väl vara oärlig som ärlig. Jag bad honom så vackert och sade: det der glöms bort, Andreas; men han sade: det får aldrig glömmas, då det skall stå i mitt besked, om jag också blef så gammal som Methusalem — sådant blir aldrig förlåtet, och, tillade han och skar tänderna, då de aldrig vilja förlåta mig mitt fel eller brott, så behöfver jag inte vara rädd, om de ställa mig dit några gånger till, sade Andreas. Herre Gud! så faslig människan ändå är — och ser lyftnanten, sedan dess, så stals der litet emellan hos den der gumman, så länge hon lefde — och alla viste ock, att det var Andreas, men si nu var han för slug, och så fick de lof att släppa ut honom, fastän han ofta var fast — och nu är Andreas den fräckaste tjuf, som finnes, han har bitit hufvudet af skammen, som man säger, och Gud vet huru länge folk går säkra om sina lif. Så ser lyftnanten att det blifvit en stor eld af en liten gni-sta; men hvem blåser på att det blir så rasvildt? — inte vet jag; men visst blåser det på, och det tyckes, liksom folk riktigt skulle frukta för att icke brottslingarne blefvo så förhärdade, som de nu blifva. — Det felar inte, utan ser lyftnanten, af liten rök gör man en stor eld, som bränner oss inne allihop till slut. Der ser herrn hur det är med stackars Andreas; men si i våras så blef karingen sjuk och kan tänka hon var rädd om lifhanken — och så skickade hon efter kloka gubbar och gummor, och de både göto bly öfver henne och hade henne ut och drogo henne genom en jordvall och annat som brukas när folk äro illa sjuka — men ingenting halp, utan det blef allt värre och värre. Ändtligen var det så långt kommet, att det var alldeles ute med henne, och då så for de in till en doktor i staden och han skref en lång nota, som kostade sju och tjugo daler på apoteket, och det var både droppar och små hagel, och så tog hon i sig af alla slagen; men si, inte kan människor rå på, när Herren har räknat våra dagar, det förstås, så att det lutade utför och lackade åstad med hvar timme, så att visst hade en kunnat klippa af doktorsnotan midt på och hon fått

rog ändå; men hon hade ändå god råd, så att det gjorde just ingenting. Emellertid så låg hon der och kämpade och kämpade och kunde inte dö, fastän mor — hos häradsdomaren — både läste öfver henne och annat; men så kom mor att tänka så: hon har alltid varit så näriger af sig, att hon nog sytt på någon söndag under predikan och därför tog mor tre synålar och bröt tvärt af öfver henne, så att hon skulle få dö, men det gick inte för sig, hon dog inte ändå; äntligen så tänkte mor som så: kanske den der domen öfver Andreas qväljer henne, och så letade hon upp papperen om Andreas' brott och ref sönder dem i tre bitar öfver henne, och brände bitarne till aska och gaf henne att dricka, och se då blef hon förlössad och dog. — En sådan ända tog den menniskan; men stackars Andreas emellertid, som genom kyrkoplikten blifvit en brottsling för hela lifvet! Det är med skampallen i kyrkan, som ordspråket säger: »der vår Herre har sin kyrka, har också skam sitt kapell», för si, skall hin onde få makt med en fattig syndares själ, så är det, då man sätter skampallen midt i Guds hus och liksom vill säga: du ville ingen syndares död, men vi vilja förderfva honom riktigt. Stackars Andreas — hm — ja, ser lyftnanten, det var en ledsam historia — jo var det så — annat — hoppсан, Docka, du skall inte dra benena efter dig — se så — annat är det med resande herrskap, ser lyftnanten.»

»Jaså, hvad då?»

»Nå, just ingenting, men ibland så händer det både si och så att se och höra.»

»Nå, käre Pål, tala om hvad du har sett och hört!»

»Nå ja, se det är bara om enbet och tvåbet och en trehästavagn.»

»Ja, tala om enbet, tvåbet och trehästavagn», bad jag, och Pål började:

»Jo se, jag var bara en liten pojkvasker; men jag tjenade då som nu hos häradsdomaren, för si, der har jag varit från det jag var liten, därför att far min var liksom torpare under gården, men så drunknade han på ån och så dog mor min inte långt efter och så skulle jag på socknen kantänka; men så sade häradsdomaren: »jag skickar ingen af mitt folk på socknen», och så kom jag dit, och der har jag varit alltsedan, förut utan lön, och se'n med både penninglön och småkläder och ett par tyska stöflor till helgdags och ett par svenska till hvardags.»

»Det var dugtigt det.»

»Ja, visst är det bra, derom är ingen frågan. Men då jag var en liten pojkvasker, så fick jag skjutsa, ty ingen hade, menade häradsdomaren, sådan hand med hästarne som Pål Persson. Jag var, som sagdt är, en liten pojkvasker, och då skjutsade jag ofta schinjören (ingenjören), ty han for här och racklade enbet både sent och bittida och låg i byarne söderut och mätte; men inte hade han mer saker med sig annat än en liten kappsäck af skälskinn, och den var nog sliten i hörnena den, och så en lång låda med sina tillställningar i, och ett stort bleckrör, som såg ut som en kanon, med karteverket uti. Eljest hade han en gammal resväska på bröstet med sina penningar uti; men inte var det mycket. — Hå, jag mins nog, att jag skjutsat honom många otaliga gånger i ur och skur, och tyckte i min skinnrock, att det rätt var synd om lilla schinjören, som inte hade mer än sin snäfva kappa. Jag var den tiden pratsam som nu — ty det kan aldrig skada att man talar; och så pratade vi, jag och schinjören, om hvad det kunde vara som var märkeligt. Och så sade jag en gång: nu har schinjören rätt kört som en turk och hedning — ty hästen var rent hvit.»

»Har jag?» sa' han.

»Ja, det har han», sa' jag.

»Der har du sex skilling», sa' han.

»Tack», sa' jag; »men det är allt synd om schinjören att ge mig så mycket.»

»Då skrattade schinjören och sade: »det skall en rik flicka betala», sa' han.

»Jo serra tre, året derpå så kom han med egen vagn och tog paret och hade fått sig en ny resväska med grant namn uppå och en stor hund, liksom utsydt. Och jag skjutsa' honom och körde sjelf och schinjören satt bredvid i en ny grann klädesrock med snören på och var riktigt grann. Då sa' jag: nog synes det, att schinjören fått sig en rik flicka, som han sade i våras.»

»Nej, inte än.»

»Hvem kan det vara, med förlof?» sa' jag.

»Jo, det är en brukspatrons dotter», sa' schinjören.

»Och hon är väl alldeles fasligt rik?» sa' jag.

»Åh ja, när far hennes dör.»

»Jaså», sa' jag, »är han gammal?»

»Nej, inte så gammal, men mycket klen. Och så sa' schinjören,

att gubben rest både till Tyskland och de påfviska länderna för att få sin helsa igen af vatten, som finnes der ute; men inte kan en menniska bli bra utaf vatten.»

»Jo, det är visst möjligt.»

»Ja, då skulle nog häradsdomaren blifvit bra för sin gikt, ty här borta i prestgårds äng är en generalkälla, och dit rådde de honom att resa och dricka sig till helsa, och gubben for, men inte blef han bättre, fastän han låg der en hel vecka och drack — jag törs inte säga huru många kannor om dagen, men det var alldeles orimligt hvad gubben hælde i sig mycket vatten. Ja — emellertid så var nu schinjörens svärfar ute och drack vatten i de påfviska länderna. Må tro, schinjören var litet fin, och så gaf han mig en tolfskilling och sade: »ser du, Pål, nu har jag råd, för en rik flicka skall betala't.»

»Ja, det tror jag, sa' jag, sådana förnäma herrar kunna få sig en rik flicka; men en fattig pojke, som jag, får tacka Gud, om han med sin brud får sig två kistor, den ena med linne och den andra med fjäderkläder, och en jernkachelugn att sätta i stugan. — Året derpå, vet lyftnanten, så kom han med ett stort åbäke till vagn, så att vi fick sätta tre hästar för, och då hade schinjören med sig sin unga fru; men tvi valingen, var hon inte rätt ful, och visst hade han tagit trollet för guldets. Men begge voro svartklädda, och hon hade »floder» på hatten, och de sågo rätt ledsamma ut. Men då hade schinjören kusk sjelf och så en stor hundracka med silfverhalsband, som skulle sitta på kuskbocken, så att då fick Pål Persson hänga sig bakpå och sitta på hösäcken. Och det bar af, ty det var en hund att köra, den kusken; men bra körde han, ty han hade blifvit inlärd på Fliinge och fått sig många kok stryk, innan han lärt sig på det viset hålla tre hästar i tömmen. — Jag skall eljest säga, att vi den tiden hade en sprakfåle till fråhäst, så att det nog ville karl till, men visst höll han honom, jo, det gjorde han. Schinjören var nu, tyckte jag, dugtigt förnäm och stor af sig och hade guldring på fingret och guldkedja om halsen och blanklädersstöflar på fötterna, så nu var han annorlunda än förr. Men han och frun talade inte mycket med hvarandra, utan de sutto begge och hade, sanningen att säga, för menskliga ögon att se, alltid tråkigt ihop. Framme vid Sördala ville de ha mjölk; men inte var gästgifvarens glas godt nog, utan de hade slipade, kruserliga glas med sig, och allt var så stort, att jag inte fick tala vid schinjören, utan kusken betalade och gaf mig tre skilling i drickspen-

ningar. De andre stoppade nog han i *sin* ficka, kan jag tro. Hvert år kom herrskapet resande vägen fram och alltid med tre hästar; än bar det, sade kusken, till Ramlösa, än skulle de resa utrikes, eller skulle de till Stockholm och lefva stort, så att visst lossade schinjören på de fångar arma. Emellertid så kommo de igen för en fyra fem år se'n och hade bara två hästar, och jag fick sitta på kuskbocken, aldeles som förr. Då kände schinjören igen mig och sade: »heter du inte Pål?»

»Jo, det skulle väl vara mitt namn», sa' jag.

»Kors, då har du skjutsat mig förr», sa' han.

»Jo, råkar nog te», sa' jag.

»Hör, mamma», sade han till hustru sin, »vi ha väl litet bränvin i kanten att ge Pål för gammalt», ty nu var han liksom litet gemenare än då han körde med tre hästar; men, ser lyftnanten, i tuårse'n så låg jag en natt på håll och så kom der en enbet. Det var en sådan der liten sate, som kallas för norska schäsar, eller en sådan der karniol, och så kom der en liten herre och skrek: »är det försatt än?»

»Jo, det är säkert det», sa' jag. — Det var min lille schinjör. — »Kors, är det schinjörn?» sa' jag.

»Jaså, det är du, Pål», sa' han.

»Kors, nu far vi som i forna dagar», sa' jag. Då svarade schinjörn inte. — »Hvar är frun?» frågade jag.

»Jo, hon är hemma; men hör på, Pål, vet du någon liten lägenhet, som man kan få arrendera för godt pris?»

»Åh jo, det kunde väl hända.»

»Jaså, det var bra.»

»Har schinjörn sålt bruket?»

»Ja.»

»Hvarför det?»

»Åh, det bär sig inte nu för tiden att ha bruksegdomar, det är dåliga konjuntare.»

»Hm, jaså», sa' jag.

»Jag bryr mig inte om att drifva det der, utan tycker, att det är säkrare att mäta igen, som i forna dagar.»

»Hm, sa' jag, för si, jag hade just ingenting annat att säga. Men nu fick jag inga drickspengar, utan han bara lofvade mig — när han kom igen. När jag kom hem, berättade jag hela passagen för häradsdomaren.

»Jaså den», sa' häradsdomaren. »Ja, ser du, Pål», sa' häradsdomaren, den lilla skärf, man sjelf tjenar ihop, sparar man på; men får man pengarne så der, så smälta de som snö i solsken.»

»Och schinjörn?»

»Jo, han trodde, att arvet aldrig kunde taga slut, och så lefde han som en prins, i stället att lefva som en brukspatron, och så strök hans förmögenhet lika lätt som den kommit, och, sade häradsdomaren, det är hela historien. Men ser lyftnanten, det der är hvad jag ville tala om enbet, tvåbet och trehästavagnar. — Se så, nu äro vi framme vid Sördala, det gick ju inte dåligt, hvad är lyftnantens klocka?»

Med dessa ord drog kapten upp sitt ur och tillade skrattande: »jag har uppehållit er på det skjutshället så länge, att klockan är tio; nu bryta vi upp.»

Gustaf III och Klock-Jacob.

Vägen mellan Jönköping och första gästgifvaregården på Stockholmsvägen, Råby, är kanske den mest romantiska i Sverige. Sedan man lemnat den lilla putsade staden, ett nordiskt Venedig, simmande emellan trenne sjöar, reser man utmed den spegelblanka Vettern, som, lik en vattrad silfverskifva, hvilat i sin ram af grönskande kullar och berg. På intet annat ställe, än här, kan man få se denna blanka och matta vattring; ingen sjö utom Vettern framvisar detta fenomen.

På dess yta ser man i lugnt väder en massa af mattare linier, spiraler och ringar, som skimra och röra sig i solskenet. Folket säger då, att sjön »bäckar sig»; naturforskaren tillskrifver det starka källådror, som uppspringa ur djupet, och skalden skulle tro dessa strimnor vara spår efter de osynliga sjöjungfrurnas vilda dans.

Med sjön till venster och åkrar, ängar och lundar till höger om vägen, kommer man efter en half mils färd till Husqvarna gevärsfaktori. Det är en liten stad för sig sjelf, men utmärkt för intet, utom sitt vattenfall, som i fem afsatser störtar sig genom en djup skölgång i det väldiga granitberget.

Sedan man passerat Husqvarna, som ligger ett stycke från allmänna landsvägen, höjer denne sig allt mer och mer; Vetterns spegel-yta sjunker allt mer i djupet under den resande, och på andra sidan vägen uppskjuta bergen allt högre mot himlen. Rika ekskogar be-

täcka deras toppar och sidor, och utmed vägen stå lummiga aspar och susa sin vägafrid öfver vandraren. Här och der står en rönn och prålar med sina klasar, och hasselbuskarne smyga sig in på mellanrummen och stå der, fredliga, friska och starka, liksom småfolket bland de store.

På ett ställe, der backen kröker sig, är en plan, hvarest man vanligen låter hästarne, som blifvit uttröttade af detta långvariga uppföre, hvilat en stund; det är ett så kalladt pustställe, der skjutsbonden ger sina kreatur en beta bröd och dröjer så länge det är möjligt. På denna lilla bergsplan stod fordom en liten grå stuga, betäckt med ett blomstrande torftak, och på den ena knuten var en hvitmålad urtafla anslagen till ett märke, att en landturmakare der hade sin lugna boning.

En vacker Septemberdag i senare hälften af 1780-talet såg man på denna afsats af vägen en båge, uppförd af gran- och björkris och prydd med friska blommor från det närbelägna Lyckås' trädgård.

En mängd bönder och ortens herrskaper hade församlat sig på vägen, och i den närbelägna ängen stodo en mängd hästar bundna vid träden.

Socknens pastor, högtidsklädd och lugn, liksom väntande på någon, stod nära intill den gröna äreporten, och ortens länsman, med en ofantlig trekantig hatt på sitt anspråkslösa hufvud, for som en väf-spole fram och åter mellan bönderne och hästarne.

»Klockan är redan fyra», sade han betänksamt, och såg på sin stora »silfverrofva», »och klockan tolf skulle Hans Maj:t hafva inträffat här. Men tyst!» fortfor han, »rullar det icke ner i backarne? Tyst, go' vänner!» Det rullade verkligen ganska fort på vägen, och alla ordnade sig för att taga emot monarken, hvars namnchiffer, ett stort G. III af förgylt papper, prålade på höjden af bågen, eller, som pastorn, och efter honom hela socknen kallade den: »triumfbågen».

Tolf hvitklädda flickor ordnade sig nu vid vägen för att strö blommor för konungen, och pastorn genomögnade ännu en gång sitt koncept och bad en tyst bön, att ej komma af sig inför majestätet. Äfven i detta tal funnos blommor, men ej som dem, flickorna skulle strö, plockade i den fria, friska naturen, utan hopsamlade ur den underdåniga värtalighetens malätta herbarium, der redan *de* praktexemplaren voro defekta och förbleknade.

Den kungliga vagnen, dragen af åtta flämtande och svettdrypande hästar, kom nu ilande uppför backen och stannade under äreporten.

Flickorna strödde *sina* blommor och pastorn *sina*, under det att Gustaf, med en tillgjord, förbindlig min, afhörde hela detta underdåniga ordsvall, der »Gud» och »Herrans smorde», »folkets lycka» och »konungens dyra lif» sammankedjades till ett vanligt lyckönskningstal — ett sådant, som år ut och år in följer samma formulär och samma mening.

»Tack, min vän!» sade kungen nådigt och räckte sin hand åt pastorn, som bugande kysste den.

Hästarne voro snart förspända, och lifkusken väntade blott på ordet »kör!» då Gustaf observerade den lilla stugan, som stod så fredligt der i ängens grönska, liksom icke någon konung funnits eller någon politik flätat sina lömska nät kring folken. Gustaf betraktade den ett ögonblick, slutligen utbrast han: »det der ser ut att vara ett trefligt hem, kanske bebodt af en Philemon med sin Baucis. Hvad säger du, Armfelt! skola vi gå in till den gode mannen?»

»Hvarför icke, Ers Majestät», svarade denne; »Philemon är sedan gammalt van att mottaga en guds besök, och ganska säkert skall hans trogna hjerta klappa af förtjusning, om den store Gustaf besöker honom.»

»Må göra då!» återtog Gustaf, hoppade ur vagnen och stälde sin kosa till den lilla stugan. Dörren var stängd, men nyckeln satt i, och Gustaf steg in. Han blef, mot vanligheten, förlägen vid sitt inträde i rummet, då han fick se dess inbyggare. Det var en liten, puckelryggig karl, med ett blekt, sjukligt ansigte, som satt på en liten pall framför sitt arbetsbord, ifrigt sysslade med hopsättandet af ett fickur.

Hvad skulle väl Gustaf känna, han, som öfverallt mötts af beundran, af smicker, af uppmärksamhet och fröjderop; han, som ifrån vaggan lärt sig att betrakta människorna antingen som verktyg för sin vilja eller som fiender; hvad skulle han väl känna, då han nu såg den lille vanlottade konstnären sitta lugn och stilla och med uppmärksamhet insätta en spindel i en simpel bondklocka, under det att »Vasas ättling, den förste medborgaren bland ett fritt folk» stannat tio alnar ifrån hans stuga.

För första gången i sin lefnad kände han sig öfverflödig, kände sig bortblandad i folkets massa, utan egen betydelse; han hade för första gången fått se en människa, som ej lät störa sig af maktens och höghetens prål och buller, utan skötte sitt yrke, liksom det varit honom likgiltigt, om en Gustaf funnits eller icke.

Det är en dylik känsla, som gör vistandet i stora städer så nedslående för en landtbo. Der hemma känna honom alla; sker honom en lycka, eller träffar honom en olycka, i alla öden deltaga hans grannar; men gläds han eller förtvivlar han i den stora staden, hvem deltar då i hans glädje, hvem märker hans sorg? Han är ej då mera en centralpunkt; han är utkastad i periferien af lifvet, ensam och irrande bland massan. Denna känsla var det som genomströmmade Gustafs lättroliga sinne, och en mängd tankar, aldrig förut förstådda, framstodo nu klara inför hans själs öga.

Den lille urmakaren stod upp, då konungen nalkades, lade med mycken försigtighet den nylagade spindeln under ett hvälfdt glas, satte sin lilla fil fast i verktygsremmen och bugade sig för sin gäst.

Gustaf hemtade sig snart ifrån det obehagliga intryck, han rönt, och sade, med sitt vanliga intagande leende: »min käre mästare, ni bor här rätt skönt; det måtte vara bra trefligt att bo så der och ha en sådan utsigt!»

Kungen hade rätt: från det lilla fönstret såg man, öfver topparne af björkskogen, som klädde den tvärbranta strandslutningen, Vettern, och midt öfver i ett blått fjerran Vestergötlands mörka, med barrskogar betäckta berg, och åt höger, midt i sjön, låg Visingsö, utbredd som en landkarta; tornen på kyrkan och det gamla gymnasiihuset glänste blekröda i aftonsolens strålar, och några förfallna murar efter Magnus Ladulås' borg stodo lutande på stranden. På sjöns yta flöto några farkoster med svag vind nedåt Jönköping, som syntes till venster, till hälften dykande upp ur insjöhafvet och speglade sitt ensamma kyrktorn i den lugna vattenytan.

Mästaren bugade sig och såg utåt sjön innan han svarade: »ja, Hans Majestät, här är allt grant och rart; men jorden har så ondt af bottenyra, att knappt annat än gräs växer här på bergskanten.»

Gustaf rynkade något på pannan åt det föga prydliga svaret och frågade mannens namn.

»Jacob heter jag», svarade han, »och kallas vanligen Klock-Jacob.»

»Nå, min käre Jacob», sade Gustaf och satte sig på den lilla bänken, »du är ändå ej synnerligen nyfiken utaf dig, då du icke går ifrån ditt arbete för att se kungen.»

»Åh-åh», återtog Jacob och ett underligt leende sväfvade öfver hans bleka drag, »jag tyckte, jag, att kungen, såväl som jag, blir nog

begäpad ändå; alla, som resa här förbi, ska' kantänka in och se på lille Jacob och hans konst-ur, och så är det, med respekt sagdt, äfven med kungen. Men jag tänker: när hvar och en sin syssla sköter, så går allt väl, ehvad oss möter.»

»Du har rätt», sade Gustaf, litet stött öfver jembörelsen; »men, hvar är ditt konst-ur?»

»Jo, det hänger här, Hans Majestät.»

»Nå», sade kungen, »jag ser du skrifver vers, nästan hela taflan är full af rim — låtom oss se:

»Hör klockan slår,
och tiden går —
den får ej gagnlös ila;
för kung och slaf
det fins en graf,
der de som bröder hvila.»

»En vacker vy, i sanning!» sade Gustaf och vände sig från uret, utan att vidare bese detsamma. Rimmet öfver »kung och slaf» och »graf» hade ej behagat honom. Konungar vilja ej gerna blifva erinrade om, att de äro menniskor; sjelfva döden hafva de klädt ut till hofman; de beqväma sig ej att dö som andra, och vilja nödvändigt vara »högstsalige», då de öfrige titlarne måste lemnas åt efterträdaren.

»Huru gammal är du, Jacob?» frågade kungen, efter en stunds tystnad.

»Jag är född anno 1746», var svaret.

»Nå! jag må säga», fortfor Gustaf, »hvilken dag då, min vän?»

»Den 24:de Januari», svarade urmakaren.

»Hvad tycks, Armfelt! år och dag lika med mig sjelf; det här besöket var ej blott för ro skull. Min käre Jacob, du är mitt årsbarn, och du bör därför ha ett minne af mig; se här!» Gustaf lemnade nu Jacob en dyrbar dosa, med sitt porträtt på locket: »ett minne af din kung! Farväl!»

Konungen gick och sade till Armfelt, under det han återvände till vagnen: »denna händelse påminner mig lifligt hvad gamla grefvinnan Tessin berättade en gång i vår barndom, nemligen att allmoggen har ett skrock, att de barn, som födas på samma dag, skola hafva något gemensamt. En parallel mellan mig och vår vän Jacob vore intressant nog.»

»Den är lätt att finna, Ers Majestät», sade Armfelt; »Ers Maje-

stät är verkligen en odödlig urmakare, som med en enda hjeltehandling rättat alla det komplicerade statsurets många fel, och därför skall, om jag får fortsätta parallelen, Gustafs namn i häfderne stå som stämpel på Sveriges lycka och ära!»

»Bra, bra!» ropade Gustaf leende. »Apropos om stämpel, så skall jag påminna efterverlden, att det är jag sjelf som nyttjar namnstämpeln; man besparade min far *det* besväret.»

Den höge urmakaren och hans vän stego nu i vagnen; folket hurrade, vagnen for pilsnabbt bort och snart såg ej Gustaf längre den lilla grå stugan, der hans årsbarn bodde; men ännu länge hördes folkets glädjerop genljuda mellan bergen och skogarne.

I botten af Gustafs oroliga själ, midt ibland hans fladdrande idéer, låg dock något godt, något rent menskligt, som häfden ej skall förneka, och som, då det framskymtade, visade hvad han *kunnat* vara, om han äfven ej *var* det: han sökte vänner, der andra blott söka kreatur, och kärlek, der andra endast vilja hafva underdånighet, och denna gömda skatt var det, som folket älskade, i ty massan har en slagruta, som omedvetet tillkännager så väl det goda som det låga i en konungs själ; som böjer sig för det menskliga, huru undangömdt det än är af flärd och glitter, men studsar tillbaka från det lumpna och det usla, huru väl detta än är insvept i den purprade mantelns djupa veck.

Oaktadt den lättsinnighet man förebrår Gustaf, fans det dock idéer, som djupt inpräglade sig i hans hjerta, hvarifrån så mycket annat måste slinta utan spår, och ibland dessa var minnet af årsbarnet och hans konstur. Jacobs lugn, hans lycka, hans flit, hade träffat det konungsliga hjertat, och detta sår vidgade sig småningom, men läktes aldrig. Urmakaren vid hästombytet vid Råbyvägen qvarblef i Gustafs minne, och en varnande röst hviskade stundom versen på urtaflan i den orolige konungens öra.

Jacob deremot arbetade som fordom; den dyrbara dosan gömdes bland hans andra dyrbarheter, nemligen i den låda, der han förvarade sitt lilla förråd af urglas, urfjedrar och drifstålsbitar och, oaktadt den rika gåfvan, var han dock föga nöjd med det höga besöket.

Det var numera ej endast hans konstiga ur, som lockade resande in i hans koja: en konung hade nemligen beträdd hans tröskel och suttit på hans bänk, och nu skulle alla menniskor också in till honom och sitta på bänken, der en konung suttit. Så snart Jacob såg en

herrska^svagn skrida uppför backen, var han säker, att bonden, för att få en puststund för sina hästar, omtalade stugans märkvärdighet och skaffade honom ett besök.

Han blef därför vanligen illa till mods hvarje gång han såg en bonde peka med det ominösa piskskaf^tet mot hans fönster, och han afröj^de då alltid den kungliga bänken, för att gifva plats, och satte sig ner för att med resignation besvara alla onödiga frågor och åhöra alla kl^ena reflexioner öfver hans lycka, att en gång hafva fått se Herrans smorde i sin koja, hvilket var den enda vinst, han skördade af de många besöken.

Men länge fick ej Jacob sitta vid sitt bord och arbeta; vintern mellan 1791 och 92 började arbetet gå trögt och utan glädje; ty hans själ beredde sig på den långa, dunkla färden till ett bättre land. Förgäfves började sträckfoglarne att visa sig — och värfoglarne att qvittra på björkarnas knoppande qvistar; förgäfves slogo de i fönstren stående balsaminerna ut nya blad mot den gryende vårsolen: Jacob putsade ej om dem, och de vissnade åter. Uret gick och slog sina enformiga slag som fordom; men i ödets bok stod skrifvet, att årsbarnen skulle följas åt, och då Gustaf, träffad af aristokratens lönmördarkula, hvilande i sin praktsäng på de blodiga sidenkuddarne, i feberyra mumlade:

»För kung och slaf
det fins en graf,
der de som bröder hvila»,

och i sina vilda feberdrömmar såg sitt årsbarn stå der och vinka med handen och nicka med det bleka hufvudet; då låg Jacob på sin torftiga bädd och läste samma ord i samma mening, och tyckte sig se Gustaf stå bredvid sig och nicka åt sig med hoppets död tecknad i de bleka ansigtsdragen.

»Skydda min son och det verk jag påbörjat!» var Gustafs sista bön; men Jacob hade ingen son och intet ofulländadt verk, för hvilket han begärde efterverldens beskydd. Hans konstur var hans enda skatt och dess duglighet, dess nödvändighet skyddade det för försummelse, äfven efter hans död. Derför bad han blott: »drag upp uret en gång i månaden, så går det rätt!» och begges sista tankar voro riktade på enda ändamålet med deras lefnad. Hvilken af dem hade närmast uppnått detsamma?

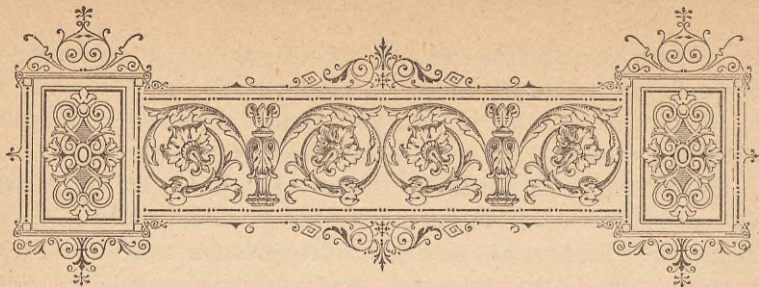
Gustaf III dog från sin son och sitt rike i samma stund som Jacob slumrade in från sitt ur, och då den mördade höljdes med kalk

för att snart förstöras, hvilade Jacob i frid på den närbelägna landt-kyrkogården, och då tiden vände sin flöjel, och Sverige glömde Gustaf, och hans namn hädades af hans förra tjenare; då mindes man ännu i socknen Klock-Jacob och saknade den skicklige urmakaren.

Hvad Gustaf tänkt, hvad han velat och hoppats, har fallit; hvad han byggde, har störtat i grus, under det att Jacobs konstur gått sin jemna gång. Den tunga pendelns knäppning har beledsagat Gustaf III:s sons, hans slägts och hans äras fall; statsformer hafva brustit och föryngrats; folken hafva fått en ny tanke, och konungakronor smälta i dess ljus; men klockorna på uret slå ännu som förr sina dubbla slag hvarje timme. Huru många statsformer och jordens mäktige skola de ännu ringa i grafven!

Gustaf den III och Klock-Jacob lära oss, att det lysande slocknar och försvinner, under det att det nyttiga fortfar att gagna genom århundraden.

Bröderne.

Gn gubbe, klädd i en präktig sidennattrock, satt tillbakalutad i en länstol för ett par decennier sedan i ett skönt rum på Furudals gods. Hans ansigte var blekt, de hvitgula händerna magra och darrande — en trogen bild af det döende öfverflödet, den utmattade njutningen, det halfvakna samvetet.

Det var den rike grefve G*, fordom en hofvets glanspunkt och umgängescirklarnes förtjusning, han, som genom sitt snille vann så mycken beundran och genom sitt sätt att vara så mången skönhets kärlek. Men åldern hade kommit och med den sjukdomen och med sjukdomen eftertankan.

Det ögonblick, i hvilket vi nu se honom, är redogörelsens, är den stunden, då den döende mannen låter bilderna af sitt förflutna lif skymta förbi sig; men de synas nu klart, de visa sig nu i sina rätta färger, ty evighetens sol, hvars morgonrodnad stiger ur grafven, kastar sina strålar in i det förflutnas mörker.

Grefvens ansigtsdrag förrådde en djup, hjertfrätande sorg: den bleka huden, hvilken, liksom fasttorkad, vidlådade pannan, gjorde djupa veck i det öfriga ansigtet och gaf det en anstrykning af hemsk grämselse, som på ett besynnerligt sätt afstack mot den omgifvande prak-

ten och foglarnes sånger utanför de höga fönstren, genom hvilka en klar och vänlig majsol kastade sina förmiddagsstrålar. Den sjuke ringde på sin betjent.

»Är någon ung man der ute?» frågade han.

»Ja, ers excellens!»

»Låt honom komma in och tillse, att ingen får störa mig!»

Betjenten gick, och snart inträdde en yngling, hvars dräkt röjde, att han tillhörde handverkarnes närande klass. Det var en kraftfull ung man af reslig växt, med ett uttryck af glädthet i sina klara, blå ögon, och hvars anletsdrag mycket liknade ett porträtt, som hängde öfver soffan, nemligen excellensen sjelf i hans ungdom. Ynglingen bugade sig djupt för den mäktige mannen, som bad honom stiga närmare. Efter en stunds besinning började gubben:

»Jag har låtit kalla er till mig, emedan jag har hört mycket godt talas om er. Jag kände er mor, och vill göra något för er framtid. Hvad begär ni?»

»Intet, ers excellens», svarade ynglingen uppriktigt, »mitt arbete försörjer mig, och så länge Gud förlänar mig helsan så...»

»Nog!» afbröt grefven, »ni behöfver dock förlagskapital, hus och gård och mera sådant. Se här, min vän, för er mors och er egen skull, har ni en summa penningar, nog till det der. — Gud välsigne er!»... och gubben utsträckte sina darrande händer mot ynglingen, som blott bugade sig och stammade: »jag vet mig ej förtjena...»

»Yngling!» ropade gubben, öfverväldigad af sin känsla, men hans gamla vana att beherska sig qväfde dock hans tankars lust att utbryta i ord, och i stället sade han: »Gud välsigne er, min herre... farväl!»

Ynglingen gick, högeligen förundrad öfver sitt mottagande; men ej glad öfver den stora summa, han i en elegant portfölj erhållit, ty han var icke van vid mycket penningar och var ej heller hemmastadd med tanken att ej genom arbete behöfva förtjena dem.

När han gått, bröto de länge gömda tårarne fram ur den sjukes ögon; han grät innerligt; den ena tåren jagade den andra på den förtorkade kinden, och han sade vid sig sjelf: »ack, hvad jag är lycklig, som får gråta ostörd... der gick min son, min egen son, ifrån min dödsbädd, utan att känna mig... O, hvad han är lik sin mor, min älskade Hedvig! Hvarför skulle börd och rikedom skilja mig från borgardottern... hvarför...»

»Och det öfriga», fortfor han och den ljufva tårefloden stannade, »och det öfriga: mina gods, min värdighet, mitt namn tillfaller hennes son, hon, som aldrig älskat mig; som gifte sig med Furudal, Hammarströms och Upplinge bruk, icke med mig . . . hon . . . det är hennes son, och nu, när jag dör, kommer min fränskilda hustru, den nye egarens moder, åter hit och frossar i känslan af sin seger öfver den hädangångne . . .»

Den sjukes magra hand knöt sig konvulsiviskt och han fortfor: »här har jag kallats lycklig, med en skön maka vid min sida, som endast var till för andra; som föraktade sin man därför, att han *var det* och älskade en annan, därför att han *icke var det*, ty hennes obändiga, hycklande sinne kunde ej tåla något band . . . Hon gaf mig en son . . . sin mors afbild, och äfven denne son hatar mig, emedan jag slutligen tröttnade vid hans mors lågheter, hennes falskhet och hennes afgrundlika själ . . . Må vara!» tillade han efter en stunds tystnad . . . »må vara, att mitt lif utan ändamål framflutit, att mina fiender fröjda sig öfver mig i grafven; men jag sofver i ro der nere . . . I ro? . . . det är just frågan.»

Den gamle grefven ringde åter.

»Kalla in läkaren!» befalte han.

Läkaren kom, en till utseendet ganska lycklig man, rödblommig och fet, en goddagspilt, skapad för att pladdra om maträtters verkan på människokroppen.

»Min käre doktor», sade den sjuke, »jag är ytterst matt och svag; hvad tror ni om mig?»

»Jag hoppas», svarade läkaren bugande, »att ers excellens genom ett noga iakttagande af diet och begagnande af de piller, jag haft nåden föreskrifva, skall småningom hemta krafter, helst när ers excellens kan göra promenader.»

»Promenader!» inföll den sjuke, »min nästa promenad blir i likvagn; det känner jag nog . . . men jag ville gerna förut tala vid en andlig; jag vill lätta mitt svaga hjerta . . .»

»Hvad ers excellens behagar skämta . . . min tro är alldeles motsatt: ers excellens' puls har blifvit bättre; den skarpsynta blicken har återkommit; edra ögon glänsa af helsa . . . nej, ers excellens, ett folk, som beundrar edra förtjenster, en konung, som älskar er såsom en broder, och slutligen edra underhåfvande, som med kärlekens hela frågvishet forska efter ert helsotillstånd . . . alla kan jag glädja med

den underrättelsen, att ni är betydligt bättre, och att er tillfriskning, fastän långsam, dock är säker. Behagar ers excellens öppna posten? den har ankommit.»

Den sjuke öppnade sina bref, och vid det att han öppnade ett af dem skiftade han färg. »Jag får här ett bref», sade han till läkaren, »från österrikiske ministern, hvori jag underrättas, att H. M. kejsaren behagat utnämna mig till kommandör af Mariæ Theresiæorden, och tillika följer konungens tillstånd för mig att bära densamma. Hör hit! det är väl ett paket der ute.»

»Ja, ers excellens.»

Paketet inbars, och med egna darrande händer bröt gubben sigilen. Den vackra dekorationen med ty åtföljande band glindrade i sin dosa, och den sjuke besåg den med ett uttryck af den innerligaste glädje. »Jag trodde ej, att kejsaren skulle ihågkomma mig», sade han vid sig sjelf. »Det var nådigt, och konungens handbref sedan», tillade han högt, »se här, herr doktor, hvad konungen är nådig och yttrar! Läs sjelf! Jag skall om en månad härefter, då kejsarens födelsedag infaller, för första gången bära min nya orden.»

Mot aftonen kände den gamle grefven sig mattare och lade sig ofvanpå sängen. Dosan med den nya orden samt det nådiga brefvet sattes på kommoden, och på befallning aflägsnade sig alla, ty den sjuke ville försöka att slumra. Men då han, längre än vanligt, dröjde att ringa, smög sig kammartjenaren sakta in i rummet, der den gamle ännu slumrade, med den briljanterade kommandörsstjernen mellan sina händer och det nådiga brefvet öppet bredvid sig. Kammartjenaren lutade sig tyst öfver sängen, men hörde icke något andedrag . . . sjuklingen slumrade för evigt.

»Se så, Broström!» sade kammartjenaren, då han inträdde i betjentkammaren, »nu kan du få sofva, och jag med; gubben der inne har nu kolat af.»

»Är han död?»

»Ja.»

»Det var väl», sade Broström, »ty han var förb—nadt kinkig den sista tiden . . . och unge grefven ger större lön än gubben, som var snål som en varg.»

Kammartjenaren tog derefter en sorgsen min på sig och gick ned till läkaren, som bodde midt under. »Hans excellens har blifvit upp—tagen till Gud; han är död, herr doktor!»

»Jaså, redan? min käre Medström», yttrade denne kallt. »Hans excellens skall ligga orörd i sin säng så länge, och så kan Broström hålla vakt. Ja-ha: jag har länge sett, att det snart skulle blifva slut med den gamle vällustingen.»

Snart spridde sig underrättelsen om den gamles död på godset, och bönderne läto under några ögonblick spaden eller plojen hvila, medan mellan ett par af dem följande samtal uppstod:

»Hörde du, att gamle grefven är död?»

»Ja! Gud gifve honom en glad uppståndelse!»

»Åh ja! visst var han beskedlig nog; mig gaf han en gång fem rdr för en tjäder. Men se, Olof Persson fick gå från hemmanet, han.»

»Det var inspektorns skull.»

»Ja-ha, visst var det; men hvarför skulle han alltid ha så'na r—e till inspektorer?»

»Jag undrar just om icke unge grefven kör inspektorn åt Blåkulla . . . det är en annan reson med honom, än med gubben . . . blir han ond, så dröjer det icke länge förr än det smäller till; men så kan han också gifva en sup, då han är god. Det är reson med den herr.»

»Hvad står ni och resonnerar om?» ropade i detsamma med tordönsstämma en bredaxlad, undersätsig person, som sprang upp bakom en tät häck, der han legat dold, och nu, med käppen upplyftad, nalkades de begge samtalande.

»Åh! om ingenting annat, än att nådi' herrn dött!» svarade den ene af bönderne.

»Det angår dig ej, lymmel», återtog inspektoren, lät sin käpp falla på hans axlar, skuffade hans kamrat i ryggen, så att han föll framstupa och skyndade sina färde till nya, dylika bragder.

Sorgståten var förbi. Den unge grefven inflyttad på Furudal, der den gamle inspektoren fick qvarblifva, och allt gick sin gamla gång. Grefvinnan Adelaïde, den salige excellensens fränskilda hustru, hade flyttat dit och gjorde les honneurs i sin sons hus. Det var våren derpå. Samma majsol, som ett år förut så vänligt blickade in i dödsrummet, smög sig nu förbi de tunga sidengardinerna i galleriet och kastade sitt sken på excellensens porträtt i kroppsstorlek, som nyligen

blifvit färdigt och upphängdt i den sörjande grefvinnans våning. En mindre societet hade der intagit sin plats kring ett rundt bord, på hvilket en sjudande kaffekokare porlade.

»Ett skönt porträtt!» sade ett fruntimmer till grefvinnan, »det är mycket likt salig hans excellens.»

»Ja», sade grefvinnan, »så såg min Albert ut, min älskade Albert, fastän han var orättvis mot mitt stackars hjerta; men när äro männen annat än orättvisa? De sista åren af sin lefnad misskände han mig; men nu kan jag visa honom den ömhet, som jag då ej fick ådagalägga. På hans graf skall snart ett minne af min kärlek resa sig. Ganska säkert», fortfor hon, och torkade sina ögon med den utsydda näsduken, »bad han mig om förlåtelse i sin sista stund . . . jag har lidit mycket . . . ganska mycket.»

»Stackars grefvinna!» hviskade damerna sins emellan, »så ädel, så öm och så misskänd; det synes, huru innerligt hon älskade sin man.»

Unge grefven åter bodde i sin våning och hade vänner från staden hos sig. Den sköna solen väckte honom ur hans morgonslummer; ty han hade spelat hela natten, och i hans salong stodo ännu de tomma bålarna och de tömda glasen qvar efter det nattliga kalaset.

»Hvad är klockan, Antony?» frågade han en betjentgosse.

»Tio, herr grefve.»

»Är det främmande hos hennes nåd?»

»Ja, herr grefve.»

»Jaså; de ligga då här beständigt. — Är löjtnanten uppe?»

»Ja, herr grefve.»

»Bed honom komma in!»

»Nå! se der, broder», ropade grefven mot den inträdande, löjtnant von B*, som såg duskig ut efter gårdagskalaset, »du ser mig schackmatt ut, min vän. Har oturen gjort dig ledsen?»

»Å nej, men det tog bra, må du tro; men i qväll skall jag väl drilla upp vår lurpassande major. Jag satt med knekt, dam, tia och äss, hvad tycks?»

»Ja, nog om det! Har du fått sofva i ro för min kära mammas musik der oppe? Den der qvintillerande sällskapsmamsellen, som klimprar på fortepianot de der verserna, som, hvad heter nu den der poeten igen . . . lika godt, en liten magister, skref öfver salig pappa?»

»Ja visst har jag sofvit, fastän der spelades.»

»Det är bra löjligt, Etienne, att höra på mamma der uppe», sade grefven skrattande i det han steg upp; »hur öm hon nu är om salig pappa, Gud fröjde själen! När han lefde, salig mannen, var det tvärtom; men nu är hon förbåldt öm. — Ja, hon fick icke mer än 2000 rdr om året, och jag fick icke mer jag engång; gubben hade väl sina förtjenster; men han var en dålig make och far — det håller jag med mamma om. Emellertid har han qvarlemnadt multum i kistorna och en dugtig inspektor, en driftig karl, som drifver upp egendomen bra. Du skall veta, Etienne, att när jag kom, så regnade klagomål öfver honom; men jag höll honom ryggen fri; ty jag såg att karlen dugde, och nu berömmes han af alla... Antony! Antony! hör, Antony! säg till inspektoren, att han strax kommer upp! Du, Etienne, kan, under det jag ger honom förhållningsorder, gå ut och lufta dig litet i parken; vi skola sedan ut på jagt; här uppe i ängarna är godt om harar.»

Inspektoren inträdde snart och bugade sig djupt för grefven, som nu satt i samma stol, der hans far ett år förut setat. Etienne gick.

»God dag, inspektor! jag kom ihåg den der saken med den der garfvaren, som stal min salig fars plånbok, samma dag han dog. Hur har det gått?»

»Bra, herr grefve! karlen är dömd till spö vid häradsrätten, emedan han ej kunde bevisa sin laga åtkomst af salig hans excellens' plånbok med inneliggande 5000 rdr banko. Han påstod väl, att han fått den till skänks, men det är en så uppenbar dikt, att han ej kunde undgå straff.»

»Det var bra, herr inspektor. Karlen var en skurk; men, hur var det? var ej salig pappa på något sätt lierad med den der garfvarens mor? Jag tycker mamma har sagt något dylikt.»

»Det vet jag icke, herr grefve, och hur det har varit, så hade troligen icke hans salig excellens gifvit bastarden mera, än den laglige sonen någonsin fått.»

»Deri har ni rätt, herr inspektor! Det är ej möjligt. Drif på saken! Farväl!... Det var sant: enkan efter Magnus var här uppe i går afton och bad om att få bo qvar; men jag satt just då i spelet och hörde ej så noga efter, hur det var. Se till, hur det är, och skaffa mig fred för käringen, som lipar och skriker som en uggla.»

Med ett: »skall ske, herr grefve!» gick inspektoren sin väg och lät vråka ut Magnus' enka från torpet, på det hon ej mera skulle

störa nådig grefven med sin gråt — och hon gick från sin låga koja, suckande: »Grefven är nog god och nådig, blott han fick råda för den elake spektoren.»

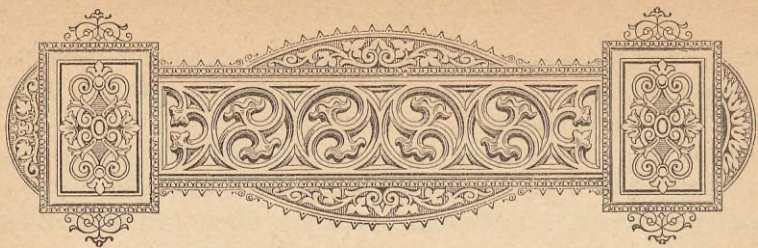
Ett halft år derefter hade garfvaren, det vill säga ynglingen, som vi i början införde på scenen, utstått sitt straff: 28 dagars vatten och bröd och uppenbar kyrkoplikt. Hofrätten hade förmildrat domen, emedan det var första gången; men ynglingens lefnadslust, hans trygga tillförsigt till sin arbetsförmåga och sin egen duglighet hade småningom försvunnit under den skänkta penningsummans inflytande.

Han hade redan före sin olycka börjat tvifla på möjligheten att med arbete förtjena sitt bröd. Sådant har den oförmodade rikedom ofta till följd. Nu hade äfven känslan för ära slocknat i hans bröst; han hade redan utstått vanärens första sveda; nu var allt öfver: känslan var döfvad och när han gick ur kyrkan från skampallen, var han en fullbordad bof, som inom sig hvälfde föresatsen, att med brott på brott hämnas den orättvisa, som menskliga blindheten begått. Dock, när han fick se det präktiga monument, som grefvinnan rest på excellensens graf, såg engelen med den lutande facklan och ärans och ryktets genier, som buro den aflidnes vapensköld, då grep honom en underlig känsla.

Han gick bort till grafven, knäföll på den, och bättre tankar nedsväfvade i hans själ, bättre föresatser vaknade, och han bad, bad innerligt till Honom der uppe, som ransakar hjertan. Hans bön blef hörd: den faderliga anden bortdref hans onda tankar. Hastigt väcktes han dock ur sin sköna dröm. Unge grefven stod framför honom och ropade: »Usling! skändar du min salig fars graf med dina böner och tårar! Bort! här är intet att stjäla!» Ynglingen smög sig bort under hopens skrattsalfvor öfver grefvens infall, att der icke fans något att stjäla i grafven och blef borta; men de onda tankarne vaknade å nyo.

Hvar återfinna vi dessa begge bröderna inför Gud? Jo: unge grefven blef slutligen excellens, han också, och hans bror . . . dog några år derefter på Landskrona fästning.

Trettio år.

Frädgården vid Edsby var för trettio år sedan icke så vacker som nu; den var nemligen mera beräknad för nytta, än nöje, och hade blott en enda plats, der man såg tecken till någon annan afsigt hos anläggaren, än att få fullt upp af ärtskidor, kålrötter och blomkål. Detta ställe kallades af herrskapet bersån, men af tjenstfolket lusthuset, och pryddes af några syrener, hvilka i en ring omgäfvö en reslig lönn, som höjde sin lummiga krona ur midten af den anspråkslösa anläggningen.

Här hade major Edenskölds barn haft sin lekplats och sedan de blifvit äldre fortforo de att gå dit, då de i hvardagslag ville hafva roligt. Småfoglarna sjöngo i träden och de idoga bina, som svärmade från och till de närliggande kuporna, surrade mellan syrenblommorna för att suga honung. Allt var för öfrigt så stilla, så tyst och gaf lugn till besinning, reflexioner och njutning.

En varm Julidag 1808 sutto en yngling och en flicka tillsammans under det gröna löfhvalvet, begge sysselsatta, hon med att sy och han med att läsa högt ur en bok. Ynglingens organ var vacker och uttrycksfull; men ännu uttrycksfullare voro hans mörka ögon, hvilka då och då förstulet blickade på den sköna grannen, som, tyst och lindrigt rodnande, såg ned på sin sömnad. Ynglingen höll upp att

läsa och såg på flickan, som blyg slog upp ögonen och småleende frågade: »får jag icke höra mera, herr Edler? Det var en stor och ädel man, den der Franklin, om hvilken herrn läste.»

»Ack, fröken Therese», sade ynglingen med värma, »ni tänker som jag; ni älskar denna ringhetens man, som blef en af sitt fäderneslands fäder; ni vördar honom, som från boktryckeriet gick ut såsom en af sitt århundrades vise; men kan ni äfven glömma, att han icke hade något annat namn, än det han sjelf skapade sig?»

»Ja visst, herr Edler», svarade flickan och slog ner ögonen, »jag älskar allt godt, hvarifrån det också härstammar. Eller tror ni icke det, herr Edler?»

»Jo, jag tror er», sade den unge mannen; »men er far är så stolt öfver sina anor, har så många gånger kallat Washington och de öfriga amerikanska frihetskjeltarne för revolutionärer samt hela amerikanska folket för ett band krämare och löst folk, att jag nästan fruktade det äfven ni skulle...»

»Nej, ack nej, gode Edler!» ropade flickan, »tro mig icke så trånghertad! Skulle jag förakta en ädel människa därför, att hon icke hade börd! Ack då, tro mig, herr Edler», tillade hon lugnare, »då vore jag bra olycklig.»

Edler räckte boken åt flickan. »Se der, fröken Therese, läs mottot under Franklins bild! Dock, ni kan ju icke latin», tillade han småleende, »men det låter så här: »*Eripuit fulmen coelo sceptrumpue tyrannis*», det vill säga: »Han ryckte blixten från himlen och spiran från tyrannerna». Ni vet, att det var han, som uppfann åskledaren och som deltog i Amerikas pånyttfödelse. Det är ju en skön idé? Goda fröken Therese», fortfor han, »ni föraktar således icke den, som icke har andra förtjenster, än sina egna.»

»Nej, herr Edler, jag sätter tvärtom icke värde på annat än egna förtjenster», svarade flickan.

»Säg mig då, bästa fröken», fortfor ynglingen, »kan ni någonsin glömma, att den, som nu sitter bredvid er, fordom bar mjölk till sin far, när denne gick på dagsverke på Edsby... att min far var en fattig torpare... kan ni glömma det?»

»Nej, Edler», sade flickan och hennes blick antog ett eget allvar, »jag hvarken kan eller vill glömma det; ty det hedrar er, Edler. Jag vet, att ni ännu beständigt besöker er far; att ni, oaktadt ni nu är långt öfver hans stånd, om qvällarne mången gång sitter och förtäljer

sagor för den gamle mannen och hjälper honom att slöjda träskedar, hans nuvarande lugna näringsfång. Ni är en god son, Edler, och . . . nog af, jag vet allt, och jag värderar äfven er därför.»

»Och intet adligt förakt för min far och mig förbittrar denna er känsla?»

»Nej, ack nej, Edler, tvärtom.»

»Tvärtom, säger ni, fröken! Sätter ni då intet värde på er rang?»

»Rang!» frågade flickan med förebrående ton, »huru kan ni tro mig vara så svag? En fattig fröken har ingen rang, och dessutom kan jag ej låta bli att skratta åt hela adelskapet. Att jag skulle vara bättre än andra, därför att min farfarsfarfars far blef för någon tjänst adlad af en kung, som jag knappt hört omtalas, det vore i sanning bra löjligt.»

»Ni är så god, Therese», sade ynglingen och räckte henne handen, »lofva mig att aldrig tänka annorlunda! Det är en kär tanke för mig; ty jag kan då hoppas . . . hoppas, att ni icke glömmet och föraktar mig.»

»Åter förakta! säg icke så, Gustaf! . . . jag . . .»

»Säg allt, allt, Therese!» ropade ynglingen och tryckte hennes hand, »jag skall säga *er* allt, allt, säga att jag älsk . . . nej, att jag dyrkar er . . . Nu är det sagdt», tillade han och fasthöll flickans hand; »mitt hjerta lockade fram det, som aldrig bort komma öfver mina läppar . . . Hvad svarar ni?»

Flickan lät sin hand kvarblifva i hans och svarade intet; men en tår föll, lik en ren daggerla, ned öfver kindens rosor. »Svara!» bad ynglingen och kysste med ömhet hennes hand. Då lutade flickan sitt lockiga hufvud mot hans bröst . . . Bekännelsen var gjord, fastän icke uttalad.

Ynglingen slöt henne i sin famn; de små foglarne qvittrade sina kärlekssånger öfver dem och de idoga bina surrade sin vaggsång för de älskande. Benjamin Franklin, hans äskledare och hans medborgarära voro glömda; allt var glömdt, var dödt för dem begge, ty den första kärlekens rus är en försmak af himmelens glädje, som också är kärlek. Men de väcktes snart af en trummas enformiga buller, och snart urskilde de äfven en piccolaflöjts skarpa, luften genomskärande toner.

»Der kommer», sade begge nästan på en gång, »åter en transport slagtoffer»; och snart besannades äfven deras förmodan, då man borta

i vägens närmaste krökning fick se en trumslagare och en pipare, exequerande sin disharmoniska musik och efterföljda af omkring 100 man landtvärn, anförde af sitt befäl. Hela truppen bar stämpel af elände: utan skodon och knappt egande kläder att skylla sin nakenhet, marscherade manskapet efter musikens takt, like utmärglade vålnader af Sveriges forne försvarare. De gulbleka ansigtana, den raglande och osäkra gången, den dystra blicken, allt tillkännagaf att svält, uselhet och vanvårdnad uttömt deras sista krafter.

Truppen marscherade förbi, och derefter följde några eländiga vagnar, lastade med sjuke, hvilka utan skonsmål blifvit sammanpackade och fastbundne för att icke falla af. Therese vände sig bort och grät; men Edler stod der och betraktade det sorgliga uppträdet med gnistrande ögon. Musiken tystnade, redan innan trossen hunnit förbi herrgården. Det var det enda, som kunde kallas lyx, och den begagnades äfven blott då, när man nalkades städer eller herrgårdar. På den långa, tråkiga landsvägen, der någon uppmuntran i marschen hellre hade behöfts, bestods ingen musik; det var endast för bättre folk man skulle låta eländet briljera, ty briljera skulle man äfven med det.

»Therese!» utbrast slutligen Edler, »förbannad vare den kung, som låter sitt folk försmäktas i elände! förbannadt det folk, som icke uppreser sig mot godtycke och våld!» Ack, Therese, om jag finge och kunde handla, en sådan syn skulle vi aldrig mera se! Der se vi frukten af en enväldig konung, utan någon kontroll från folkens sida! der frukten af hoflismare och örontasslare, af adelns och presternas ränker, af en oduglig regents nycker!»

»Du blir häftig, Gustaf», yttrade flickan, »men för Guds skull, låt ej pappa höra sådant, ty pappa säger, att kungen är Herrans smorda, och att ingen må klandra hans gerningar.»

»Men, Therese, kungen är en människa och kan misstaga sig och bära sig dåligt åt, han också . . .»

»Ja, ja, Gustaf, så är det, men de gamla tänka icke som vi; de hafva fördomar sedan sin ungdom, och dem gå de icke ifrån. För vår kärleks skull, disputeras icke med pappa derom! Du kan ju vara nöjd, då icke *jag* kan tåla den elake kungen, som låter folket försmäktas i elände», tillade hon derefter, halft skämtande, i det hon från sina kinder aftorkade de sista, olyckan egnade tårarne.

En regnig vårdag år 1809 satt öfverste Edensköld i sin soffa i stora förmaket; kring honom låg en mängd bref och på hans ansigte hvilade ett strängt allvar. Hans fru och Therese sutto stumma och väntade sig ett utbrott; ty de kände öfverstens lynne och märkte, att han fått dåliga underrättelser på posten. Han plögade då alltid liksom omsmälta sin förgelse och först sedan bryta ut och säga sina tankar. Hastigt kastade han ett bref midt öfver bordet till fruntimmerna.

»Läsen sjelfva», ropade han, »han är en konungamördare, en landsförrädare, och den bofven skulle jag uppfostra! Läsen sjelfva om den der Gustaf Edler, som jag hjälpt fram i världen, den otacksamme, nedrige demagogen!»

Fruntimmerna bleknade.

»Ja, ja», fortfor gubben, nästan skrikande, »det upproriska folket har afsatt, *afsatt* säger jag, vår kung, och nu är den der Edler sekreterare hos Adlersparre eller Adlercreutz, eller hvad de der upprorsstiftarne kalla sig; handtlangare åt en gemen rebell. Och detta odjur har jag närt vid min barm och låtit kalla honom Edler efter mitt Edsby . . . O, den förräddaren! . . .» Gubben hade stigit upp och gick med stora steg fram och åter i rummet . . . »Folkets lidande, skriva de i sina proklamationer; rätt är rätt, men kungen må ingen klandra; han styr i Guds stad och ställe . . . Det blir till republik . . . Ja, så vilja sansculotterna ha det, och så ställa de en giljotin upp på ett torg, och så hugga de af Gustaf Adolfs hufvud, och sekreteraren, rebellens sekreterare, skall stå bredvid och ropa hurra!»

Therese tryckte hufvudet djupt ned mot sitt arbete, för att icke låta se sin dödliga blekhet; men öfverstinnan, mera van vid sin mans hetta, började att tala försoning. »Kanske det ej är så illa», mente hon, »kanske det blott är ett rykte.»

»Rykte, fan heller; man har våldfört konungens person. En, som hette Greiff, bar honom som ett barn upp i rummen, der han nu sitter arresterad tills vidare. Se der historien, ett vackert blad i våra häfder. Emellertid», fortfor öfversten något lugnare, »då det är adel, som utfört revolutionen, så måtte de väl icke upphäfvå våra gamla grundlagar; ty adeln har alltid stått på rikets bästa; men skulle kungen segra, så reser jag vid Gud upp till Stockholm, för att se rebellerna halshuggas. Det skall bli en riktig segerfest för mitt gamla hjerta . . . Förgripa sig på en Herrans smorda, mot en kung, som härstammar från vår gamla regentslägt, det är rysligt, och det hade icke skett, om icke de der

krämarne i Norra Amerika och det der franska jonglörsläktet föregått med så goda exempel!»

»Ett bref återstår att läsa, min far», hviskade Therese, »ett är ännu ouppbrutet.»

Gubben bröt äfven detta; det var från Edler. »Se så, hvad vill den gynnaren?» sade öfversten och satte på sig glasögonen. »Riktigt! den uslingen omtalar den stora händelsen och den goda sakens seger . . . ett sådant odjur! Och det till mig. Jaså? *Landtvärnet* . . . liksom icke krigsfolket slitit ondt förr en gång, och *Finland* . . . nå ja, Finland, det blifva vi troligtvis utan, oakadt den stora händelsen . . . Edler är en frasmakare», sade slutligen gubben, något blidkad, kanske af ynglingens varma språk och den oskrymtade tacksamhet för öfversten, som uttrycktes i brefvet, kanske äfven därför, att han omtalade, att kronan skulle erbjudas åt hertig Carl och således förblifva inom den legitima konungasläkten. »Gustaf är en frasmakare, fastän kanske ej så brottslig, som jag i början förmodade.»

Edler, som från barndomen uppfostrats i öfverstens hus, hade småningom blifvit hans älskling, och ynglingen förtjenade också den gamle, redlige mannens kärlek; hans duglighet, hans goda hufvud och hans för allt godt öppna hjerta tillvunno honom allas tillgifvenhet, och alltid, utom då öfversten blef ond, hette det: »min beskedlige Gustaf, min hederlige Edler», o. s. v.

Gustaf Edler steg hastigt genom sin duglighet och sin förbindelse med den nya regeringens ledamöter, och tre år efter revolutionen, då han kom ned till Edsby, som en utvecklade man, blefvo han och öfversten alldeles försonade. Edler var ännu samma varma frihetsvän som förr. Han talade gerna om det pånyttfödda Sverige och öfvertygade slutligen den gamle rojalisten, att det var bra, som det var. Under sådana förhållanden vågade Edler slutligen anhålla om Thereses hand, och efter några betänkligheter vann han också öfverstens bifall till förening med den älskade.

På bröllopsaftonen var öfversten ganska glad och välsignade sina barn, sägande: »Gud välsigne er begge! både dig, Gustaf, och dig, Therese, fastän I begge ären mig ett par riktigt revolutionära varelser. Men hvarje tid har sin tanka; jag har min, och ni er . . . dock, Gud välsigne er!»

»Ack, hvad jag är lycklig att ega dig, Gustaf», sade Therese till sin man, »sådan du är, utan lånade förtjenster, och jag säger, att om

du hade varit adelsman, måste du, som den ädle Hans Järta, hafva afsagt dig din värdighet, för att utan något lånadt glitter kunna visa, att du är allt genom dig sjelf.»

»Du har rätt, älskade Therese, och du kan vara säker, att icke annat än förtjensten hädanefter får belöningar af statens konstitutionella öfverhufvud. Han är konung genom folket, och tryckfriheten är frihetens och rättvisans palladium. Jag vågar ej omtala det för svärfar», tillade han hviskande, »men jag är medarbetare i Stockholmsposten och författare till de der skarpa artiklarne, tecknade med E.»

»Är du verkligen det?» sade hans hustru och fortfor, småskratande: »hur det än är, så hafva just dessa artiklar så der litet omvänt pappa. I början sade han väl: ba! det der är blott frasmakeri; men sedan ändrade han sig och sade: den der karlen har talang att vända svart i hvitt; och slutligen har han, likväl med ett slags samvetsförelse, sagt: den der E. i Posten skrifver rätt förnuftigt och sant i åtskilliga saker. Se der pappas omvändelsehistoria.»

Trettio år hafva förgått, sedan vi första gången införde läsaren i öfverste Edenskölds familj. Den gamle rojalisten hade redan länge slumrat i grafven; men Gustaf Edler lefde ännu med sin maka och bodde i Stockholm, med ett *af* framför sitt borgerliga namn, och med en kansliråds-titel. Han hade förändrat sig mycket: han var ej mer den friske, lefnadsglade ynglingen, utan en svag, femtioårig man, på hvars bleka ansigte arbete, tvång och bekymmer ristat sina djupa minnesskrifter. Hans lif gick som ett trögt urverk; hans vistelseort var hans verld, och excellensernes förmak hans himmel.

De liberala idéerna hade småningom dunstat bort, liksom vällukten från den vissnade blomman; den spänstighet, som vidgade hans själ, då han var ung, hade försvunnit, och känslan af en viss skörhet hade kvarblifvit i stället för den känsla af smidighet och kraft, som fordom gaf honom mod och sjelfförtröstan.

Äfven hans fru hade mycket förändrat sig. Hon var icke mer den lifliga och deltagande flickan. Hon hade allt mer och mer antagit sin slägts oböjlighet och bördshögmod. Hos den späda brodden kan man ofta icke urskilja, om den tillhör en praktväxt eller ett ogräs; men småningom utvecklar sig det ena bladet efter det andra, och man

igenkänner plantan, som först då fått sitt rätta skaplynn, sin form och sina inre egenskaper.

De begge makarne sutto en afton tillsammans i förmaket; teköket stod sjudande på bordet, och den äkta servisen, som på hvarje kopp hade ett praktstycke, stod färdig att emottaga den aromatiska drycken.

De sutto just fördjupade i ett samtal, rörande deras son, Adolf, en rask 24-årig yngling, som nyligen blifvit löjtnant och således genomtråkat den ledsamma underlöjtnantsgraden, inom hvilken man är så litet och *vill vara* så mycket. Adolf var en yngling af de förträffligaste egenskaper, bildad, till och med snillrik, och skön som en Antinous. Han hade likväl i föräldrarnes ögon ett fel, som bortskymde alla hans förtjenster, och detta var hans frihetskärlek, hans tillgifvenhet för folket. Hvad som ännu mera sårade dem, var att han råkat förälska sig i en fattig landtjunkares dotter, som hvarken egde namn eller förmögenhet.

De öfverlade just nu, huru de på bästa sätt skulle undandraga sonen alla dessa »snaror», såsom kanslirådinnan behagade benämna folkets sak och Adolfs kärlek till »den der mamsellen från landsorten», då dörrarne plötsligt slogos upp och betjenten anmälde hans excellens X. Begge störtade upp och kanslirådet mötte hans excellens vid dörren.

»Jag tar mig friheten», sade hans excellens, »att intaga en kopp te hos er, herr kansliråd, och ni får ej taga det illa! Jag hoppas ni, min nådiga», fortfor han, vändande sig till frun, »ursäktar mig, att jag så à propos, då jag for gatan fram, föll på den idén att se om er, och befalde min kusk stanna.»

Kanslirådet och frun tackade begge för den ära, hans excellens behagade visa dem, och excellensen tog plats vid tebordet.

»Vi dricka vanligen», sade frun, »Rehusens blandning, men om ers excellens befäller äkta och oblandadt karavante, så kunna vi erbjuda sådant, emedan min man just i går från en vän i Petersburg fick något hem.»

»Intet besvär för min skull, min nådiga! Rehusens blandning drickes till och med på hofvet. Mitt goda kansliråd, var god och tag plats här bredvid mig! Man har fästat uppmärksamhet vid er, och jag har fått icke otydliga vinkar om, att man önskar det ni måtte skriva något mot de der amerikanska frihetsidéerna, som man nödvändigt vill omplantera i vår gamla svenska jord. Äfven är kapitlet om ministerstyrelsen ett ämne, som behöfver behandlas af en skicklig penna. Man

vill, som ni vet, härma England med dess ministèrförändringar och der regeringen ändrar karakter och system aldeles som kulisser på en opera och der konungen är en nolla. Ni vill väl tjena oss härutinnan! . . . Icke sant?»

»Min förmåga är visserligen högst ringa; men om jag derigenom kan tjena mitt fädernesland, är det min pligt att försöka . . . Ja, ers excellens, jag vill försöka. Emellertid utber jag mig, att ers excellens ville vara så nådig genomse manuskriptet och göra de rättelser och tillägg, som kunna anses nödiga, förutsatt likväl, att ers excellens icke förkastar hela skriften.»

»Derom blir visst ingen fråga, herr kansliråd; regeringen, så väl som jag, känner er förmåga och ert nit. Förlåt mig, min nådiga», afbröt sig excellensen, i det han vände sig till frun, »att vi i en dams närvaro afhandla dagens frågor; men vi, stackars karlar, måste beständigt söka vårt mål, beständigt påminna oss, att vi icke genom overksamhet få förspilla statens välfärd, och ni ursäktar troligen mig, att jag ger kanslirådet ännu ett tillfälle att tjena folket med sitt snille och den lagliga makten med sitt nit.»

Efter några obetydliga samtal bröt hans excellens upp och reste. De begge makarne sutto åter ensamme i sitt förmak. Kanslirådet såg mörk ut och trummade med fingrarna på bordet.

»Hans excellens var mycket nådig», sade slutligen frun.

»Åhja», svarade mannen, »men att regeringen sänder ut *honom* som underhandlare, förundrar mig.»

»Hvarför då?»

»Jo, excellensen är visst en bra karl nog, men skrifva kan han icke; och utse honom till inspektör öfver regeringens författare är icke väl valdt; han borde då i Guds namn sjelf kunna skrifva en dräglig svensk mening, och excellensen Z. är i det fallet den rätte.»

»Det gör väl ingenting», sade frun, »emellertid skrifer du som du vill.»

»Emellertid», återtog kanslirådet, »måste jag författa det der snart, ty excellensen, som stigit i egenskap af militär, tror att författa är detsamma som att pricka in namn och nummer i en dagrapport och räkna det efter arktal, icke efter innehållet. Jag nödgas således», fortfor han, »att uppoffra nätter och dagar, och min svaga helsa kommer att lida förskräckligt.»

»Det kan väl dock ej blifva annorlunda, bäste Gustaf», sade frun, »du hörde ju, att det var högsta viljans befallning.»

Kanslirådet satt således uppe nätter och dagar för att skriva mot *det*, som utgjort hans skönaste ungdomsdrömmar. Hans bröst led och likaså hans lynne; men han var outtröttlig att ljuga elände på Nord-amerikanarne och lyten på engelska ministären. Oaktadt all flit drog arbetet dock ut på tiden, alldenstund en hel hop verk måste genomläsas, om ej för annat, dock för att kunna citera — oriktigt. Emellertid kom bud på bud från excellensen, som sade sig hafva lofvat att på utsatt dag läsa manuskriptet för vederbörande, och det stackars kanslirådet jagades, lik ett rådjur, i denna litterära hetsjagt.

Detta var 1838 och vid den tid, då de märkliga julidagarne inföllo. Dessa voro för kanslirådet i högsta grad olycksbringande. Excellensen skref en biljett, att man nu hade annat att göra, än att läsa manuskript; men försäkrade om sin fortfarande bevägenhet. Emellertid sjuknade kanslirådet, i följd af sina ansträngningar, och var i en beständig fruktan för sin Adolfs obetänksamhet. Bataljen vid stads-huset inföll; det goda kanslirådet låg på sin soffa, då lifmedikus Ö. kom in för att besöka honom.

»Herr kanslirådets son har i dag utmärkt sig på ett hedrande sätt», sade denne; »vid skjutningen vid stadshuset blef en yngling dödligt sårad, oaktadt faran störtade er son fram och inbar den olycklige i närmaste hus. Det var ett vackert drag af den unge mannen.»

Denna berättelse hade på den sjuke en helt annan verkan, än den redlige doktorn åsyftat.

»Min Adolf, min son», hviskade den sjuke, »har deltagit i upp-
roret. O, jag olycklige far!»

»Långt derifrån, herr kansliråd; den fallne ynglingen hade icke deltagit i upploppet, utan kom händelsevis ut på gatan.»

»Lika godt», sade fadren, »han blef dock skjuten af regulier trupp under en revolution; se der frukten af tryckfriheten och dess missbruk! Min son är förförd, är olycklig för hela sin lefnad! Ack, att jag skulle ega en son, som hjälper det rasande folket att bortbära dem, som fallit för den lagenliga hämdens hand!»

I detta ögonblick kom Adolf hem och inträdde till sin far.

»Hvar har du varit, olycklige?» frågade honom genast vid inträ-

det kanslirådet. »Jag hör med förskräckelse, att du varit närvarande vid stadshusaffären.»

»Ja, min far, men jag är alldeles oskadad, som ni ser.»

»Ack, det hade varit bättre», fortfor fadren, »om du fallit för en kula, än att du hjälpt packet. Hvad hade du med deras döda, med deras sårade att göra?» Du blir räknad bland rebellerna, annoterad som ett oroligt hufvud, har förspilt hela din framtida välfärd, tillintetgjort alla mina vid dig fästade förhoppningar . . . O, att jag skulle vara fader till en så gränslöst otacksam och vanartig son!»

I detta ögonblick inträdde modren. »Bäste Gustaf», sade hon, »hur är det med dig? Jag skall glädja dig med den underrättelsen, att uppträdet vid stadshuset är slut, sedan några af packet tillsatt lifvet. Den lagliga ordningen har, tack vare regeringens kloka och kraftiga anstalter, återvändt och Crusenstolpe får, för sina gemena skrifter, sin lön på Vaxholm.»

»Ack, jag vet allt», sade den sjuke, »men, Therese! Adolf har hjälpt de upproriska och bortburit en sårad från gatan. Vi äro alldeles olyckliga . . . Hvad skall väl excellensen X. och hans chef, general Y., säga?»

»Min Gud, Adolf, har du varit med?» sade modren med gnistrande ögon. »Erinrar du dig då icke, att du en gång skall ärfva din fars namn, och att du härstammar från Edensköldska familjen, som från urminnes tider varit känd för sin loyauté? Du är en vanbörding, ovärdig den adliga sköld din far förskaffat sig, blott för din skull. Då du en gång kommer på riddarhuset slutar du väl med att bli en folkets man, och blir väl, för din dumma näsvishet, skickad till Carlsborg eller Marstrand — det blir slutet det.»

Kanslirådets sjukdom fortfor. Allt nedtryckte hans sinne och han aftog synbarligen med hvarje vecka. Emellertid ankom en vacker dag en biljett från hans excellens X., hvori denne berättade, att manuskriptet nu var uppläst och erhållit imprimatur, hvarjemte hans excellens yttrade, att man, i betraktande af kanslirådets kända skicklighet och loyauté, hade i sinne att framdeles hedra honom med gröna bandet. Den sjuke läste den lilla biljetten med synbart nöje. »Jag blir kommandör af Vasa-orden», sade han till sin fru; »man belönar öfverförtjenst sina tjenare.»

»Det är en vacker dekoration», yttrade hans hustru, »och du kan bära den med heder.»

Efter denna dag blef kanslirådet allt bättre och bättre, och snart var han åter i stånd att, liksom förut, uppvakta deras excellenser och skriva i deras intresse. Löjtnant Adolf fick, på sin fars begäran, transport till ett aflägset regemente och kom sålunda från skådeplatsen för sina »rabulisterier».

Så förändras människan: »hon blir klokare med hvarje dag». I ungdomen ville Gustaf Edler offra lif och lycka för menskligheten; men på ålderdomen återfick han mod och lifslust endast genom hoppet att en gång få bära ett grönt band öfver axeln. I ungdomen gladde han sig åt mensklighetens segrar, hvarhelst de än blefvo utkämpade; men på ålderdomen såg han en gudomlig rättvisa hvarje gång någon af det obetvlade folket, huru oskyldigt som helst, föll ett offer för den väpnade styrka, som regeringen utsändt.

Dessa förändringar äro så vanliga, att det till fenomenet måste finnas någon rent af psykologisk orsak, som icke tyckes bero af de låga passioner, hvilka man merendels vill tillskriva detsamma. Det är ej alltid behovet, fåfängan och äregirigheten, ändra *uppförandet*. Äfven *idéerna* ändra sitt inre väsende, och en gubbe ryser ofta på fullt, innerligt allvar för sina käraste ungdomsdrömmar och vill vid grafvens brädd offra ära och lif för idéer, hvilka äro diametralt motsatta dem, som han i sin ungdom försvarade, utan afseende på lif eller lycka.

Menskligheten är alltid ung, ombygger beständigt sina förhoppningars korthus och kämpar sina strider, som en yngling. Det är därför ynglingen känner sig hänförd af den allmänna strömmen. Det finnes en sträng i hans själ, som står likstämd med mensklighetens grundton.

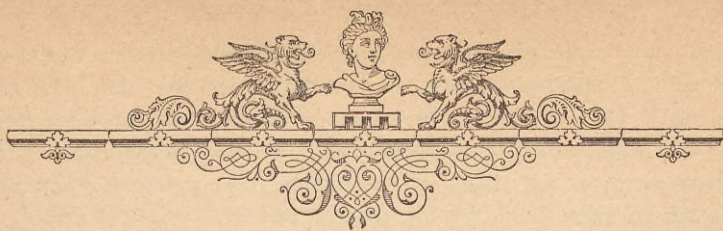
Men han blir äldre; småningom sjunker strängen; spänningen blir mindre och han slår icke mera an för denna grundton. Det blir en disharmoni, som misshagar, och den gamle anar icke, att denna utgår ur hans egen slappa själ, utan tror, att folkandan blifvit omstämd och anslår falskt, hvilket dock aldrig kan blifva fallet.

Menskligheten, som beständigt återfödes och som lefver i evig ungdom, är icke underkastad någon förändring — den går beständigt

i lika takt framåt; men individen mattas och blir efter. Gubben klagar: »se hur den unga tiden springer ifrån mig; hvarför påskyndar den sina steg?»

Stackars gubbe! Tiden har ej påskyndat ett steg i sitt lopp, men du själf förmår ej mera följa den . . . felet är ditt.

Vi och vårt.

Det växer herrliga träd i parken på Wollmarsholm: höga, präktiga björkar och alar och här och der en väldig ek bilda ett löfhvalf öfver den mjellgröna ängen, der tusende blommor titta fram och svalka sina hufvuden i den svala sommarqvällen. Der borta, långt borta ligger ett så kalladt tempel, en liten rotunda, som gamle baron upprest till minne af en syster, som dött i barndomen; det var en minnesvård efter ett barn, och liksom barnets ande hade helgat orten, var der så fredligt och stilla der ute i templet, och då man gick dit, tycktes det liksom man lemnat alla verdens bekymmer efter sig på den slingrande gångstigen, som mellan buskar och träd, genom små dälдер och öfver kullar, letade sig fram till den fredliga orten.

Templet låg på en udde och midt emot, på andra stranden af sjön, låg ett litet grått torp, liksom ett motstycke till prakten på denna stranden, och kring torpet några små åkertegar och några träd som prydde, men på långt när ej dolde den stembundna marken, der det var bygd. Om sommaraftnarne tog den lilla stugan sig temligen väl ut, när solen glindrade mot de små fönsterrutorna och gaf dem utseende af poleradt guld, men om förmiddagarne låg kojan i skuggan och liknade snarare ett skjul än en människoboning.

På Wollmarsholm var stor umgängelse hvarje dag och nöjen i

tusental, och nu nyss en grann karusell, tillstäld för hertig Fredrik Adolf af Östergötland, — det var nemligen i Gustaf den III:s glänsande tid. Den sköne hertigen hade ridit sina slag och tagit femtio ringar och slagit ner åtta mohrhufvuden, då det ej lyckats någon annan att taga mera än tolf ringar och mohrhufvudena svängt sig omkring i stället för att falla.

Hertigen var redan borta; men dagligen förnyades festerna, ty baron Gyllenlants var en svåra rik man och dessutom en god värd och en man, som stod högt i hofgunsten. Men det, som mest af allt lockade folk till det vackra Wollmarsholm, var den sköna fröken Augusta, baronens enda barn, en flicka, som skulle ärfva hela godset och allt, hvad den gamle egde.

Baronen var en klok verldsman; han njöt endast af det anseende han kunde förvärfva; men han var tillika en god husbonde, och deraf kom det sig, att der var välsignelse med hans egodelar.

Det var en sommarqväll; solen höll på att gå ned bakom skogen, och allt glödde af purpur och guld, då en ung flicka ensam satt i det lilla templet. Hennes dräkt var lika enkel som smakfull och beqväm, och hon satt der, med en bok på knät, liksom hon nyss läst, och vände det sköna hufvudet, så att profilen blef synlig för en betraktare, som låg i gräset nära templet, bakom några buskar.

Flickans tankfulla öga hvilade på den spegelblanka sjön, der hennes fars fiskare i sina lätta båtar sköto fram öfver grunden för att lägga ut sina nät. »Således ändtligen ensam», sade hon vid sig sjelf och drog en djup suck, »ändtligen ett ögonblick fri och lugn och glad. Och», fortfor hon, efter några ögonblicks tystnad, »hvad det der folket der borta i kojän äro lyckliga emot mig. Det finnes intet, som binder dem, intet, som trycker dem, intet tvång; ingenting trycker deras hjerta.» Flickan smålog. »Det finnes ändå lyckliga menniskor i världen.»

Det prasslade i buskarne; den unga flickan blef uppmärksam och snart upptäckte hon en gosse, som långsamt reste sig upp och nalkades henne med en bundt blommor i handen. Det var en liten trasvarg, som nu under tusende bugningar och vördnadsbetygelser gick fram till fröken och, utan att säga ett ord, räckte henne dessa vildblommor. Augusta betraktade barnet noga och mottog blommorna; det föreföll henne så underligt att der vid templet finna en menniska inom de fridlysta egorna.

»Tack, min gosse», sade hon slutligen och låtsade lukta på ranunkelerna och ängbollarna, han hade lemnat henne, »tack! hvarför skulle jag ha dessa?»

»Jo si», svarade gossen och bugade sig, »fröken ser så god ut och är alltid så söt.»

»Tjenarinna!» skrattade flickan vid sig sjelf; »ungefär detsamma sade prinsen i går — hela världen är full af artighet! Nå, min gosse, du känner mig således?»

»Ja, nådig fröken; och, Herre Gud, skulle jag icke känna fröken, jag, som hvarje söndag öppnar grinden vid kyrkgärdet och alltid får en slant af fröken! Och därför så gick jag hit, för att få se på fröken; ty, det vet jag, hvarje eviga qväll är fröken här och sitter för sig sjelf och pustar ut.»

»Pustar ut! Deri har du rätt, min gosse», sade Augusta, som fann sig allt mera road af barnets uppriktighet. För henne var en dylik rättframhet detsamma som en sval vindfläkt för dem, som försmäkta af hetta.

»Hvems gosse är du?»

»Jo, nådig fröken, jag är Pers gosse — Per Larsson der borta i torpet midt öfver.»

»Jaså, och hvad heter du?»

»Jo, jag heter Lars.»

»Ären I många syskon?»

»Ja, der är en Guds välsignelse med barnungar; jag är den äldste, och så åtta till mig; det riktigt krälar i stugan, må nådig fröken tro.»

»Och ni har roligt, ni barn?»

»Åh ja, bara vi få något att äta; men det är det smått om ibland, må nådig fröken tro.»

»Fattiga således», sade Augusta vid sig sjelf, »och jag är rik! Deras bekymmer äro rent materiella, mina åter äro konventionella; jag har mat, men saknar frihet; de ega frihet och tvånglöshet, men sakna mat. Hör, min gosse! ville du gerna lefva så godt, som de lefva på slottet?»

»Ack ja, Herre Gud, det förstås.»

»Ja, min gosse», återtog fröken, »det förstås väl icke så tydligt ändå! Kom ihåg, du får då aldrig mera ligga så der i gräset, du får icke springa i skogen, du får icke plocka fogelägg eller meta; allt sådant får du icke, ty du får granna kläder, som du måste akta, och får

lära dig seder och bruk, så att du kan vara med, förstår du. Du får ej lefva fri som himmelens fogel.»

Gossen betänkte sig några ögonblick — hans glada ansigte mulnade, men snart åter smålog han och sade:

»Jo, jo, det går nog för sig, endast jag vågar mig dertill; — åh jo, det går nog, må fröken tro!» Gossens glada tillförsigt intog fröken till hans fördel, och det öfverenskom, att han påföljande dag skulle komma fram till slottet och söka rätt på nådig fröken, så skulle han få svar.

»Bästa pappa, hur är det?» frågade fröken Augusta sin far samma afton, »på den der stora taflan uppe i salongen sitter en adelnoren fröken på sin hvita gångare, och en gosse står bredvid och håller i bletslet. Är det en page?»

»Ja, Augusta; hur då?»

»Jo, ser pappa, fröknarna hade fordom pager, det kunde något vara; nu ha de blott ett släp af kammarjungfrur och pigor, ett helt kompani af pigor.»

»Jag förstår dig icke, Augusta! Hvad menar du med den der ingressen; ty det är tydligt en ingress», sade fadren småleende och tog sin flicka smekande under hakan, »tala ut!»

»Ja, bästa pappa! rent ut sagdt . . . jag vill också ha en page.»

»Page! hvad tänker du på? Det brukas icke.»

»Ja, just därför att det icke brukas, vill jag det. Ack pappa! beständigt är jag ju bunden af det der: »det brukas», »det brukas icke», »det går icke an». När jag vill gråta, som t. ex. härom dagen vid karusellen, när den der tiggaren blef nedtrampad af hertigens häst, som stegrade sig och slog bakut, då han fördes in på banan, då ville jag gråta, då ville jag sjelf sätta mig bredvid den stackars människan och lindra hans plågor med goda ord, med tröst och vård; men »det gick ej an», hvarken det ena eller det andra. Vår modell-grefvinna fick en nervattack, hon fick en darrning i hela kroppen; »det går an» sådant, men hon höjde ej ett finger för att hjälpa stackarn, »ty det går icke an. Jag ville springa till hjälp; man höll mig tillbaka och sade mig: »för Guds skull, spring ej bort dit, »det passar icke» — och så måste jag sitta qvar och vara glad kantänka och beundra her-

tigen och de öfrige, som petade ner några messingsringar. *Det*, pappa, *måste* jag låtsa anse för något, då det egentligen var en barnlek att skratta åt.»

»Du har dina egna idéer, min flicka», yttrade baronen, som egentligen hvarken ville klandra eller billiga hennes åsigt; det förra förbjöd honom hans hjerta, och det senare hans klokhed.

»Ja, pappa, det må så vara, men ännu besynnerligare är det att sysselsätta ett helt sällskap med sina egna nervattacker, i stället för att sjelf sysselsätta sig med att skynda till hjälp; en känslighet, som gör intet för den olycklige, är en onödighet, ett pjåkeri . . . ja det är min tanke.»

Augusta hade under sitt föredrag blifvit riktigt varm i ämnet, och baronen hade troligen fått en hel liten föreläsning öfver en naturlig och sann känsla, om han ej afbrutit sin dotters tankegång med:

»Men hur gick det med pagen, min ädla fröken?»

»Pagen! ack jo, pappa! jag vill ha en page, en liten gosse, som jag uppfostrar till dygd och goda seder.»

»Det blir nog ett praktexemplar», småskrattade baronen, »en sjutton års flicka vore just den mest passande för att upptukta en pojke; det skulle bli en vacker vindböjtel.»

»Hur då, pappa!»

»Jo, Augusta lilla, icke förmår du att uppfostra honom, utan det får hofmästaren göra; men visst kan du få en gosse, som håller din häst, när du skall ut för att rida, och som är din lilla uppsattare; vi skola se oss om på torpen.»

»Det har jag redan gjort», sade flickan, »jag har redan sett mig om.»

»Men, min Gud, icke springer du omkring till torparfolket; det passar sig icke, min lilla flicka. Jag fruktar, att du läser för mycket af våra poetiska sötsaker; du glömmmer alldeles bort, hvem du är.»

Augusta rodnade starkt, icke därför att hon verkligen hade besökt torpen, men därför att hennes far kom med ett af dessa eviga »det går icke an», som räckte till för allt, som stälde sig i vägen för hvarje varm känsla, som vaknade i hennes själ.

»Jo, min far», sade hon ändtligen efter några minuters tystnad, »jag mins mycket väl, hvem jag är; jag är helt simpelt en människa, liksom torparens dotter, det är jag, pappa, och ingenting vidare; men, Gudnås, jag har ej besökt dem; mina vanor hafva gjort, att jag ej ens

kommit ihåg, att de hade ett hem, som var värdt att ses, der jag kunde lära något. Nå väl, min far, jag har ej besökt dem, men en torpargosse har sökt upp mig och gifvit mig blommor och talat om, att hans föräldrar voro så fattiga, att de voro nio barn, och, vet pappa, att der ibland ej fans mat i huset, och så beslöt jag att taga gossen till oss och gifva honom uppfostran.»

»Må göra, Augusta lilla», återtog fadren, »men befatta dig icke med hans uppfostran; ty det duger du ej till.»

Dagen derpå presenterades den lille Lars på »hofvet», såsom baronens familj kallades i trakten, och fick några dagar derefter en annan kostym än trasorna. Emellertid fann han sig oändligt tvungen och illa till mods i sin nya dräkt, ty vid nästan hvarje rörelse fick han höra: »låt bli det der, det går ej an.» Skrattade han, så gick det ej an, det passade ej att skratta i herrskapets närvaro; och gick något emot och han kände på sig, att det skulle lätta honom att få gråta, så fick han höra: låt bli, »ty det är oböfligt att gråta, så folk ser derpå.» Glädjen blef ingen, emedan den ej fick uttrycka sig för flera, och sorgen blef dubbel, odelad. Gossen fick mat och kläder, men sitt fria hjerta fick han ej behålla.

Han hade måst öfvergifva sin säkra plats på frihetens vida, strandlösa haf, der vindarne spela friskt, men inga klippor hota; der seglaren således är lugn och säker, emedan han är i »rum sjö». Nu var han vid stranden, ström och vindar ville beständigt kasta honom mot bankarna, och han måste göra sig säker med ankare, blott han kunde finna ankarbotten; men alla hans ankartåg brusto, »skamfilade» af osedda fiender, utom ett enda, som han förstärkte så mycket han kunde.

Gossen riktade hela sin själ åt sin frökens tjenst; hans enda glädje var att se på hennes ögon om hon önskade något, och hela dagen sprang han beskäftigt för att förtjena sig ett: »nu har du varit snäll, käre Lars!» Ofta gladde det honom innerligt, då han trodde, att han var nödvändig i hennes tjenst; ty det finnes ingenting, som förnedrar menniskan mera, än att känna sig öfverflödig och onödig. De store bedraga sig grymt, då de sätta alla i den ställningen, att de se sig ersättliga -- det är den användandes eget fel om någon verkligen är

det; ty då förstår han ej att gifva någon sin *rätta* plats — för en hvar finnes alltid något, der han är oersättlig, och man må vara så mäktig som helst, så uppfinningsrik som möjligt, den ena människan kan lika litet ersätta den andra, som det finnes tvenne ämnen, som kunna utgöra hvarandras surrogat. Kan en människa ersättas, så är det säkert, att också alla hennes egenskaper blifvit använda: man har ej ansett sig behöfva henne hel och hållen, utan endast delvis; men detta är också alltid en misräkning, om man inskränker sig dertill.

Fröken Augusta, som i allt hade sina egna idéer (och några andra finnas ej egentligen, ty långods blir alltid långods), behandlade gossen likväl ej så. Hon lät honom alltid känna, att det lilla han gjorde af henne ansågs för någonting verkligen nödigt och nyttigt; allt, till och med hans läsning, skedde för hennes skull, och så skulle det vara.

Barnet sätter ej ännu så mycket värde på sitt eget jag, att det därför gör sig någon möda; om föräldrarne aldrig så mycket tala om dess framtid och nödvändigheten att lära sig något, för att ej stå blottad på allt, det hjälper icke; barnet arbetar icke därför; men tror barnet, att pappa och mamma finna glädje i att se dess framsteg — tror det, att det, genom sin flit kan göra *andra* lyckliga, då arbetar det och är flitigt; icke därför att det anser denna flit nödig för sig sjelf, utan därför att det finnes andra, och att de *nödvändigt* måste glädja sig.

Det är denna djupa sjelfkänsla af att man som människa är nödvändig för *andra*, som sätter våra första krafter i rörelse, och först sedan vi blifva gamla och »kloka» nog att förbise vårt samband med det hela, vårt beroende af och vår nödvändighet för andra, referera vi vid hvarje handling tillbaka på oss sjelfva och blifva egoister; men förmå dock ej slita bandet mellan oss och alla, emedan detta är evigt och beror på en naturlag, som ej låter störa sig af våra små beräkningar.

Lille Lars sprang således beskäftigt sina trötta steg, för att vara sin herrskarinna till nöjes, och ansåg sig långt ifrån icke onödig för hennes glädje. Augusta var också både för god och för klok att rycka honom ur hans ljufva villa, och således var han lycklig i sin tro.

Det är denna barnatro, som bildar tjänstefolk, eller, låtom oss tala öppet, tjenande vänner; fordom var detta vanligare än nu, ty det individuella var då mera viktigt än nu, och tjenaren gaf då sig sjelf och ej blott sina krafter åt sitt husbondfolk. Men tiden har ändrat sig; de

förmögne tro sig ej mera behöfva tjenaren som en lefvande, kännande, deltagande medmänniska, utan fordra blott användningen af hans kraft, som man beräknar lika matematiskt som kraften hos en ångmaskin. Man har gjort tjenaren till maskin och sedan fordrar man trohet och kärlek af honom; lika gerna kunde man fordra kärlek af balansen eller deltagande af ett utvexlingshjul i en ångmaskin.

Menniskorna blifva hvad vi göra dem till, och om vi ej mera så ofta se det förtroliga förhållandet emellan herrskap och tjenare, är det ej de senares skull; ty öfverallt, der husbonden icke allenast är en verkmästare, utan en sann husbonde, skapas också tjenare, som anse sig ega allt, hvad han sjelf eger, som säga »våra hästar», »vårt hus», »vår trädgård», men som också helighålla allt som sitt eget, och som ofta taga t. ex. »våra hästar» i försvar mot husbonden sjelf.

Baron Gyllenlants var en gammal aristokrat. Jag vet, att denna benämning, nu för tiden, till hälften är ett föremål för fruktan, till hälften för löje; man både erkänner och icke erkänner möjligheten af att en sådan verkligen finnes, men i sjelfva denna osäkerhet ligger beviset för att aristokratien lefver på djupet af vårt samhälle, är en slags jätteorm, om hvilken tusende skepparhistorier gå i svang, men som strandboarne ej vilja tro på och om hvilka vetenskapsmannen tviflar.

Bland hans vanor var också den att i sitt hus spela rolen af patriark och behandla sina tjenare ungefär som sina barn, dock med ett strängt bibehållande af det afstånd, som, enligt hans tanke, naturen sjelf hade låtit uppkomma mellan de skilda folkklasserna. Denna tanke hade äfven öfvergått på Augusta; men det omätliga afståndet mellan en baron Gyllenlants och en torpare var i hennes föreställning ej så stort, och denna tanke blef med hvarje dag klarare, och nu ångrade hon många gånger, att hon ej länge sedan studerat denna lefvande omgifning af menniskor, liksom det roat henne att studera växterna, som stodo på ängen.

Hon uppfostrade därför sin lille pupill på sitt egna vis. Kammarjungfrun och hela den öfriga personalen förklarade, att han blef allt mer och mer sjelfsväldig, och deri hade de rätt: en stark sjelfkänsla utvecklade sig hos gossen, men den tyglades också lika lätt af fröken, men också af ingen annan än henne. För barnet är vanligen mor eller far eller någon annan *person*, hvad samvete och öfvertygelse blifva för mannen; de äro barnets förkroppsligade öfvertygelse och det offerar allt för denna.

Lars var således en vildbasare, en sjelfsvåldig pojke, som ej hade någon annan än fröken att lita till; men en blick af henne, en vink, var nog att tygla honom; icke därför att han var rädd för henne, men därför att det var nödvändigt för fröken, att han var lydig och snäll; därför att hans uppförande, så trodde han och hade rätt deri, gjorde hans fröken glad, om det var godt, och ledsen, om det var dåligt. Och så var pagen tillskapad.

Det skulle bli en glänsande operamaskerad påföljande vinter. Hela hufvudstaden var i rörelse vid tillställningarna för detta nöje, och i nästan hvarje boudoir lågo mer eller mindre bizarra drägter uppstaplade, och i nästan hvarje qvinnohjerta korsade lika bizarra idéer hvarandra. De kloke i landena och de skenhelige hjälptes åt att fördöma den öfverhandtagande lättsinnigheten; ty man kan ej neka, att skenheligheten alltid har en viss praktisk riktighet, som utgör dess stödjepunkt, och att den således i början alltid uppbäres af de kloke, de välmenande, ända till dess desse se sig bedragne.

I hvarje tid finnes der tre särskilda elementer, nemligen: några få sanna vänner af ett framåtskridande; en mängd, som önskar att få vara i fred för frågan och som ej bryr sig om den och ej inser dess vikt; och för det tredje, en del, som vill leda den efter sina afsigter och leda folkviljans ström in i sin qvarnränna; men de egennyttige, de som blott vilja begagna sig af den främmande idén för sina enskilda ändamål, måste skyla dessa under masken af något annat, något allmänt godt, och på detta sätt blifva de skenhelige charlataner, som ej frukta något i handling, men deremot frukta att blifva röjda.

Dessa trenne slags folk funnos äfven under Gustaf III:s tid och framstodo med hvarje dag i skarpare kontrast med hvarandra.

Men den öfvervägande massan var dock den, som, med sitt *dolce-far-niente* i karakteren, med glädje omfattade hvarje småsak, som utan besvär, utan forskning och ansträngning kunde sysselsätta dem, och således med en synnerlig förkärlek fästade sig vid allt det ytliga, som, tillsammans med det viktiga, uppenbarade sig.

Det var således ej underligt, att kammarjunkaren Knapensköld hade mycket brådtom. Han var en ögonblickets man, en, som lefde och verkade som en trollslända, blott för en dag. Det behöfves dylika varelser också i Guds skapelse, der intet tomrum får finnas, der

de osynligaste kråk äro lika nödvändiga, som elefanten, och narrar lika mycket, som de vise. Stort och litet är blott relativt och funnes icke, om ej motsatserna funnes.

Kammarjunkaren stod redan bittida maskeraddagen i ett rum i baron Gyllenlants' våning och betraktade en mängd hemtagna drägter, som skulle begagnas af fröken och några hennes vänner.

»Hör hit, gosse», ropade han till lille Lars, som i sitt nätta be-tjentlivré sprang genom rummet, »hör, min käre Lars! hör du, går fröken på maskeraden i afton?»

»Ja, det gör hon», svarade Lars småskrattande; ty det var ej gossen möjligt att ej småle, då han såg kammarjunkaren.

»Jaså, och hvad skall fröken föreställa? Hm, du kan säga mig det i förtroende; jag skall ej missbruka det.»

»Men, kammarjunkare», sade Lars, liksom frågande, »det är icke rätt att förråda sin matmoders hemligheter; jag vet nog, jag, men det är detsamma, jag säger det icke.»

»Åh-jo, min gosse, gör det; som sagdt är, ingen skall få veta det; det är endast jag, som vill göra fröken en liten attrapp, förstår du.»

Lars såg illparig ut och närmade sig kammarjunkaren; »jo, fröken skall föreställa en fröken, och jag hennes page — men tyst!»

»Jaså, en gammal borgfröken; nå väl, tack, min gosse.»

Maskeradaftonen kom; Gustaf Adolfs torg och nästgränsande gator voro packade med ekipager, och emellan dem, än dröjande, än undvikande, rörde sig en ofantlig menniskomassa, som kommit för att se på. Derinne i salongen glindrade otaliga kronor, och tusentals vaxljus spredt en massa dager öfver föremålen; den herrliga salongen var öfverfylld af masker och af åskådare.

Bland maskerna såg man en ståtlig borgfröken, med falk på hand-sken, åtföljd af en liten page, blanda sig bland mängden, och, tack vare kammarjunkarens tystlåtenhet, gick en hviskning genom hela rummet: »det der är fröken Gyllenlants.» Som ett trollslag verkade detta på en mängd riddare, turkar och kineser, hvilka alla slöto sig kring den firade skönheten, som kallades dagens drottning, och den sköna, ridderliga fröken blef öfverhölj-d med artigheter och plattheter utan all ända.

Emellertid gjorde sig både riddare, turkar och kineser ett alldeles onödigt besvär, ty då man undantar pagen, som riktigt nog var lille Lars, var hela den ståtliga fröken ingen annan än fröken Augustas

kammarjungfru, och fröken sjelf irrade ensam på upptäcktsresa, klädd i en simpel domino. För att en gång få vara i fred för det eviga smickret, hade hon bytt om roll, och pagens lilla list hade hjälpt henne förträffligt. Kammarjungfrun hade den grad af bildning, som behöfdes för att spela den rol, hon antagit; hon hade småningom insupit detta sätt att vara, som utgör det enda kännemärke, den högre societeten eger från den lägre.

Emellertid gick fröken Augusta fri och gladd sig innerligt åt alla de artigheter, som slösades på hennes representant, och tackade i sitt hjerta kammarjunkaren, som, i skepnaden af en Apollo, gick från grupp till grupp och i tysthet utbredde sig öfver, huru qvickt och träffande den sköna fröken svarat den eller den, och hur man i hvarje hennes rörelse kunde skönja ädla vanor och ett nobelt tänkesätt.

Augusta stod just och hörde sorlet omkring sitt andra jag, då hennes uppmärksamhet fästades vid en röst nära bredvid henne. Det var en välljudande karlröst, som sade: »stackars flicka!» Det låg någonting så underligt i detta utrop, någonting, som hon tyckte liksom träffa henne sjelf, och hon vände sig till den okände, som var klädd i en domino liksom hon. Den okände fortfor att betrakta den granna gruppen, hvars medelpunkt utgjordes af borgfröken och pagen. Augusta ville gerna höra fortsättningen af det der: »stackars flicka», som så underligt väckt hennes medkänsla.

»Känner ni den der damen, som bär falcken på handen och som åtföljes af en page?» frågade hon dominon.

»Nej; men man säger, att det är fröken Augusta Gyllenlants.»

»Jaså, den firade fröken», inföll Augusta; »jag tyckte, att ni sade: »stackars flicka», var det om henne?»

»Ja.»

»Och hvarför då? Jag känner henne icke, men om jag ej be-
drar mig, så är hon allra minst beklagansvärd.»

»Kan väl vara», blef den okändes korta svar.

Augusta funderade en stund, huru hon skulle återknyta samtals-
tråden. »Men», började hon, »en flicka är alltid beklagansvärd; hon har ej den vida krets att gagna, som mannen fått.»

»Ni har rätt, okända dam», yttrade mannen, »men det är ej der-
uti denna flickas olycka består.»

»Men, i Guds namn, hvori då?»

»Ack!» sade dominon, »hon vet ej, i hvilken verld hon lefver;

hon tror sig dansa på rosor, som hysa honung i sina kalkar, och dock, det hon anser för rosor är idel ormhufvuden med gift i gapet; jag har alltid ryst för att se ett barn lekande på kanten af en afgrund, och alltid bäfvat för en människa, som jollrar på kanten af den kalla verkligheten; en gång måste hon störta deri, och ve henne då! Hon vaknar, glädjens tid är förbi, och sedan kommer saknaden och ångern.»

»Men om hon ej jollrade, utan ganska väl viste, att hon har verkligheten, den kalla prosaiska verkligheten under sig, hvad säger ni då?»

»Det är ej möjligt, vackra mask; om den rika fröken kunde reflektera så, vore hon ej så lycklig, som hon är.»

»Och hur vet ni, att hon är lycklig?»

»Jag antar det som säkert; hon *kan* ej någonsin få tid att reflektera öfver sig sjelf och dem, som omgifva henne; hon måste genom sina vanor, sin samhällsställning, tro sig stå fastare än andra, och likväl står hon osäkrare än andra, är i större fara än någon.»

»Förklara er», afbröt honom Augusta med värma, »det kunde kanske gagna henne.»

»Ja, om hon hörde det», sade masken, »och ännu mer, om hon hade sinne derför.»

»Det har hon säkert; hon är en god flicka, så säger ryktet åtminstone», sade Augusta om sig sjelf och rodnade under masken.

»Just derför», invände den okände; »hon är, så vill jag tro, en god engel; men just derför tror hon ingen om ondt. Ser ni denna flock omkring henne — den är dragen dit, en del af beundran för hennes skönhet och en annan del för hennes penningar: alla derför att hennes far för ögonblicket är en mäktig man; men få veta, att inom den sköna fjärilen lefver en ännu skönare själ; att detta barnahjerta behöfver ett annat hjerta, derpå tänker ingen, och hon sjelf — olycklig hon, om hon ej tänker derpå, och dubbelt olycklig, om hon vet det.»

»Kan hon då aldrig träffa något hjerta?» frågade Augusta, nästan i ångest; »är det ej möjligt, att äfven *hon* träffar någon, som förstår henne?»

»Jag tviflar derpå; ty den sanna kärleken är ej djerf. Det är med henne som med en konung, som så sällan förmår skaffa sig en personlig vän, just derför att han har för många som konung. De, som verkligen älska honom, frukta alltid att bränna sig på konungen,

då de önska träffa människan. Så är det äfven med henne. Det finnes många, som kanske skulle uppfatta hennes hjertas tanke, men ingen af dem kommer henne nog nära, för att bli bemärkt, och ingen af dem är djerf nog att söka rätt på människan under skalet af en beundrad och rik skönhet.»

»Ni kan ha rätt», sade Augusta och försvann bland mängden.

I granskandet af den ståtliga fröken med jagtfalken befann sig Apollo, en liten kuriös figur med lyra i handen, som då och då reciterade verser än ur den ene, än ur den andre författaren, på svenska och franska (ty guden Apollo var den tiden parisare). Det var kammarjunkaren, som fann sig alldeles förtjust öfver frökens oändliga älsk-värdhet och qvickhet.

Det var långt ifrån att kammarjunkaren i sitt hjerta kände någonting, som liknade kärlek, för fröken, ty af en sådan känsla var han ej mäktig; men han var en af dessa berömnings-maskiner, som ordentligen dras upp hvarje morgon och gå omkring för att beundra ända till dess fjäderkraften är slut. Han beundrade konst, litteratur, skönhet och ryktbarhet — allt med ett ord, som enligt bruket borde beundras, och därför var han en af fröken Augustas varmaste tillbedjare och fann hvarje hennes ord snillrikt. Den gode Apollo stod just i extasen öfver ett af den snillrika frökens svar — ty kammarjungfrur äro ofta qvicka nog — då han kände någon vidröra hans gudavigda papp-lyra. Han vände sig om, och ett fruntimmer i domino stod framför honom.

»Hvad behagas, min nådiga?»

»Min bäste Apollo», sade Augusta, »vill ni vara god och upplysa mig om en sak!»

»Ja, hellre än gerna, min nådiga.»

»Hvem är det der fruntimret, som är klädt som en riddaredotter från fjortonhundratalet, med jagtfalken på handen och sin page i släptåg?»

»Hvem! jasad, ni gissar icke . . . Ni har således ej hört henne tala? En sådan röst har ingen utom hon; masken förändrar väl ljudet något, men man igenkänner ändå förtjuserskan i våra sällskapskretsar. Lyssna blott, hvilka fina vändningar! Ah, ah, charmant!»

»Men, bäste solgud», återtog Augusta småleende under masken åt sin enfaldige tillbedjare, »men jag vet ej ändå, hvem ni menar.»

»Bevars, min nådiga! jag menar, att den der riddar-dottren är fröken Augusta Gyllenlants, vår societets prydnad.»

»Det var besynnerligt», invände Augusta.

»Alldeles icke besynnerligt, min nådiga, jag vet det af säker hand, af en man, som njuter allmänt förtroende, med ett ord, jag vet förvisso, att det är hon; men ingen bör naturligtvis röja för henne, att man känner hennes inkognito; det är så pikant att tro sig okänd, ha ha ha! — Ja, man bör ej med ett ord förråda, att man känner henne.»

»Men är det då ej möjligt, att snillets och smakens gud misstar sig något litet? . . . Jag tycker, att det vore besynnerligt, om denna dam vore fröken Augusta; hon är eljest så blyg och tillbakadragen . . . man säger ju i societeten, att så är.»

»Ja visst, hon heter också sensitivan i vårt blomsterspråk; vi ha också solrosen, tulpanen, pionen och sjelfva kejsarkronan, som är den sköna grefvinnan K.; men nog af, hennes inkognito gör henne så språksam och djerf; — men det är hon . . . jag har, i förtroende sagdt, sett klädningen i hennes boudoir . . . nog af: det är hon.»

»Vågade jag utbedja mig att få veta af er, ni allvetande snille-gud, hvem den der, just den personen är, som går derborta, klädd i domino.»

»Verkligen jag vet, min nådiga. Domino äro en stygg dräkt; ty de äro hvarandra alla lika.»

Apollo ville aflägsna sig, men Augusta fattade ännu en gång i den gyllene lyran och bad honom följa sig i ett sidorum. Det tumlade en hel mängd underliga tankar omkring i kammarjunkarens hufvud vid detta förslag; men han följde, ty det var dock tillstymmelsen till ett äfventyr, och äfventyr af dylik art voro moderna. »Jag är till er tjänst», sade han, så snart de i ett angränsande rum voro ensamma, »sköna mask, hvad befaller ni? Jag är er tjenande slaf.»

»Bäste kammarjunkare», svarade masken, »jag blott önskar, att ni ville ha den godheten att betrakta mig en smula och säga mig, om jag verkligen är jag.»

Augusta tog masken från ansigtet. Kammarjunkaren höll på att falla ner till intet af luttet förundran.

»Ni sjelf, min nåd . . . nådiga fröken Augusta! — och den andra?»

»En min vän», smålog Augusta; »men ni skall göra mig en tjänst.»

»Af allt mitt hjerta», svarade Apollo-kammarjunkaren.

»Ni skall skaffa mig reda på den der herrn i dominon; jag vill veta hans namn.»

»Veta hans namn? Ni intresserar er för honom?»

»Ja visst, han har förolämpat mig genom ett yttrande, han behagade fälla om mig.»

»En sådan dålig varelse», utfor kammarjunkaren.

»Ja, dock ej egentligen om mig, utan om min vålnad der ute; men det kan vara detsamma — emellertid, kammarjunkare . . . mannens namn, och tystnad!»

Kammarjunkaren upphörde nu på en gång att följa den sköna med falken, och småningom skingrade sig hela den beundrande skaran, och den stolta, ståtliga borgfröken, hvars smånätta svar för några ögonblick sedan väckt beundran, väckte numera ej ens uppmärksamhet. Kammarjunkaren Apollo hade nemligen hviskat till några bekanta: »det är icke hon, utan en annan», och genast var förtjusningen slut.

Han var likväl nu invigd i någonting mycket mystiskt och lät således ej någon veta, hvem den rätta var, utan skyndade i stället att ta reda på den der svarta dominon, som förolämpat fröken Augusta. Han nalkades därför denne man och sade:

»Ni är så tyst, min vän, hvad tänker ni på?»

»Jag tänker på Svenska Akademien», blef svaret.

»Svenska Akademien, bevars! hur då?»

»Jo, ser ni, jag tänker, när vitterhetens gud är sådan, som ni, och så tillgänglig som ni, behöfde man ej här i Sverige en litterär kämnärsrätt, utan kunde gå direkte till er.»

»Åh, min herre! hvad det angår», svarade kammarjunkaren undvikande, »så behöfs ej mera för oss, än i alla snilletts lekar gå till kungs; der är vårt lands snillegud.»

»Det der var rätt bra sagdt, käre Knapensköld, du kan finna dig galant; det var blott ledsamt, att ej Gustaf sjelf hörde dig.»

»Jaså, vi äro bekanta; förlåt, är det ej Lejonsvärd?»

»Jo, riktigt.»

»Jaså, fägnar mig mycket att hitta en bekant. Hvem tror du den der borgarfröken månde vara?»

»Man säger, att det är fröken Augusta Gyllenlants.»

»Nej, min bror, det är en annan, jag har det af mycket säker hand; hm! jag vet, att det är en annan.»

Kammarjunkaren skyndade bort till fröken Augusta med sin nyhet, och Lejonsvärd följde honom med sin falkblick: »riktigt», sade han vid sig sjelf, »riktigt, det var hon, och hon har fäst sin uppmärksamhet vid mig. Godt! början är gjord.»

Har ni någonsin läst om, huru en liten fogel flaxar och vill fly, men dock ej kan det, då han kommit inom atmosfären af en skallerorm, som med sitt brokiga, glänsande skinn hvilar i gräset. Det finnes äfven hos oss människor en känsla af till och med fasa, af kärlek och förtroende, blandad med fruktan.

En sådan besynnerlig, oförklarlig känsla hade bemäktigat sig lille Lars, då han i sin frökens, eller rättare sagdt baronens, salong fick se baron Lejonsvärd, en af den tidens eleganter. Denne baron var en stolt, ganska vacker ung man, med ett sätt att vara, som öfver allt och af alla ansågs som förtjusande. Det fans nästan ingen talang, som han ej egde till hög grad, nästan ingen god handling, som han ej hade gjort; hela världen älskade och beundrade honom, utom lille Lars, som dock gerna såg honom komma; ty baronen jollrade alltid med den lille pagen (så kallades han vanligen); men denne, som så gerna hörde baronen tala, som liksom drack hvarje hans ord med sitt lyssnande, sitt törstiga öra, såg dock gerna och blef liksom lätt om hjertat, när han åter gick sin väg.

Fröken Augusta hade före maskeradens behandlat baronen som alla andra; hade till och med, i känslan af att hon hade för sig en herskarande, undvikit honom och sökt hålla honom tillbaka och liksom haft en aning, att hon var inom en främmande sfer, då hon inlät sig i samtal med denne man, hvars lefnadsglada sätt att vara sväfvade öfver ett tankedjup, som hon ej kände och som hon fruktade att lära känna.

När den lille Apollo maskeradqvällen berättade henne, att den okände var baron Lejonsvärd och ingen annan, kände hon en iskyla ila genom själen; men hon fattade sig hastigt och tänkte: »jag gör honom orätt, jag skall ändra mitt uppförande mot honom.

Hon gjorde det också. Det der: »stackars flicka!» hade träffat hennes hjerta, som fann allting så tomt, så betydelselöst, just därför att allt ville göra sig så betydligt; och baron Lejonsvärd trädde icke fram, sökte allra minst att lysa inför henne. Det smickrade henne;

ty sedan hon hört hans tankar så öppet på maskeraden, när en annan spelade hennes roll, då var hon säker att en enda gång hafva fått höra ett riktigt ärligt ord. Denna föreställning verkade, att hon, då hon nästa gång såg baronen i sin fars salong, fästade mera uppmärksamhet vid honom och afhörde honom med mera nöje än förut. Det var dock en människa, som ej blott tänkte och talade pladder, en människa, som kunde känna och handla som en man borde.

Pagen var denna enda gång ej af sin herskarinnas mening, utan skakade på hufvudet och såg på sin fröken med sina kloka ögon.

»Hvad tänker du på, Lars?» frågade fröken.

»Jo, nådig fröken, jag tänker på den granna baron, som så länge talade vid nådig fröken i går afton »

»Nå, hvad tänker du då?»

»Jo, nådig fröken, jag tycker icke om honom.»

Augusta skrattade, men ändå var der något i hennes själ, som sade: »gossen har rätt.»

Baron Lejonsvärd besökte oftare baron Gyllenlants' hus; alltid var han samma lugna, tänkande människa, och Augusta vande sig från sin naturkänsla och fann sig ej illa oftare än då han log, ty der låg något i detta leende, som var odrägligt, och i dessa ögonblick *tänkte* hon väl icke, men *kände* djupt i själen, att detta leende var som ett solsken, som spelar på ytan af hafvet, hvars djup man ej kan ana.

I sin ungarlsvåning vid Regeringsgatan gick baron Lejonsvärd, klädd i en rik sammetsnattrock, fram och åter öfver de veluterade mattorna. Hans vackra ansigte var gladare än vanligt, blicken mera öppen; han var hemma hos sig sjelf. Rummen voro praktfulla; präktiga trymåer reflekterade dagsljuset, som sparsamt insläpptes mellan sidengardinernas draperier; en vald samling taflor prydde väggarne, och på pelarborden stodo byster och ett stort och präktigt kabinettsur, hvars tafla uppbars af gyllene amoriner, som seglade i en snäcka af emalj.

Men med all denna prakt felades det dock något, som man länge måste forska efter, innan man fann hvad det kunde vara; der felades enhet, harmoni och egentlig smak. Det praktfulla, det dyrbara var sammanfördt inom ett trångt rum, men den ordnande anden, som förmår gifva allt en motsvarighet och anvisa det sin rätta plats, spå-

rades ingenstädes. Allt sant är helgjutet; det finnes ingen enda verklighet, som ej för sig utgör ett helt, en egen bild, en egen företeelse; men det osanna lefver endast på lån, är ett plockgods, som ej egentligen är något annat än en depot för inkompleta, splittrade sanningar.

Detta är också förhållandet med karakterer, som ej äro hvad de borde vara, sanna och naturliga; sådana lynnen låna en dygd här, en talang der, en känsla från den ena och en tanke från den andra och sammansätta deraf en mosaik, som massan beundrar, men som i värde och vikt aldrig kan mäta sig med en malmstuf, den må vara jern eller guld; ty den består intet prof, utan att dess färger ändra sig, då deremot malmen just i profdegeln visar, hvilken han är.

Den praktfulla planlösheten i baronens rum var blott en afspeglung af den praktfulla planlöshet, som rådde i hans själ. En lika skön som enkel prydnad bar baronen på venstra handens ringfinger; det var en förlofningsring, som bevisade, att han fäst sig för lifvet vid en qvinna, eller åtminstone att hon fäst sig vid honom.

»Jag har således lyckats», yttrade han vid sig sjelf; »qvinnan är besynnerlig, men allra besynnerligast, när hon fordrar allvar och sanning; det är en af dessa romantiska idéer, som man får förlåta dem. Egentligen är hon dock en lekdocka, en varelse, som kommit hit för vår skull, för att lätta våra bördor och glädja oss under våra hvilostunder från viktiga värf, som gripa in i tidens gång. Jag är ändå», tillade han efter några ögonblicks betänkande, »jag är ändå en säker människokännare; jag fann, att Augusta lutade åt den der åsigten, att hon ville och skulle veta sanningen och höra uppriktighet; ha, ha, ha! En skön qvinna begärde af Jupiter, att han skulle en gång visa sig för henne i all sitt gudamajestät; han gjorde det, och hon dog. Så är det med qvinnan och sanningen; de vilja höra den, och få de höra den, så dö de som qvinnor och blifva halfkarlar, om icke rent af intet. Men jag gissade rätt», tillade han med ett förnöjdt, illparigt leende, »jag förstod ganska väl, att Augusta ej kunde underlåta att begagna sig af en maskerad för att få höra sanningen, och jag bedrog mig så mycket mindre, som jag nästan viste hela saken förut genom kammarjungfrun. Också lyckades jag. Jag lyckades genom en klok, en slug beräkning, som verkligen ingen annan förmått uttänka och ännu mindre genomföra.»

Baronen stannade i rummet och blickade stolt och förnöjd genom filen af sina praktfulla rum. »Det är dyrt att vara gunstling hos en

fattig konung», sade han slutligen, »och hans majestät har precis lika ondt om penningar som hertigarne och alla för öfrigt; emellertid, om ej presterskapet vore, om ej pastoraterna rent af vore sinekurer, skulle både jag och andra segla omkull. Nu åter lemnar någon beskedlig själ ett pastorat ledigt och ställer sig sjelf bland fåren, som han förut klippt, och någon annan klippare vill ha sysselsättning; han talar vid oss, vi behöfva sportler, nå väl! på det sättet kan det gå en tid, men en rasande osäker födkrok är det. Jag behöfver penningar, mycket penningar och behöfver dessutom ett ryggstöd i opinionen. Gamle baron Gyllenlants, min tillkommande herr svärfar, har ett stort namn om sig bland folket; men penningarne äro det förnämsta. Jag har», tillade han med rynkade ögonbryn, »en hel hop hedersskulder, utom andra. Gud vet allena, hvad som egentligen är *mitt* här i mina rum, och nu, heter det, eger jag mig ej ens sjelf! Det är rätt kuriöst, att så der ega rakt ingenting och dock hetas rik; göra alldeles ingenting och heta driftig, lefva som en äkta roué och heta dygdig, gagna ingen och kallas välgörare, och vara ett snille på lån — ha ha ha, världen är ändå rolig, blott man är slugare än hon. Det finnes en sorts kuriös rättframhet hos pluraliteten, som gör, att man ej ser annat än det, som står midt framför den, och som gör, att man kan narra opinionen rätt dugtigt, blott man så vill.»

En klocka ringde, och genast derpå inträdde betjenten och sade: »H. M. Konungens löpare är här och säger, att H. M. befäller herr baron att i dag klockan ett följa med till Drottningholm.»

»Jag skall ha den nåden», yttrade baronen med en stolt min, och betjenten gick.

»Således åter ut på en jehuresa till Drottningholm», sade han vid sig sjelf. »Kung Gustaf har ingen ro i sin arma själ.»

En hvar vet hvad nya granna kläder äro för ett barn, och när den nya, präktiga drägten med guldgaloner på, som lille Lars skulle bära på frökens bröllopsdag, var färdig, blef gossen också glad, ända till yrsel. Han hade dock hela långa tiden blifvit tystare och mera sluten än förut, och det tycktes, som om han gått för sig sjelf och ordnat sina tankar öfver de förändringar, som förestodo. Han skulle, så hade fröken sagt honom, fortfara att vara i hennes tjänst, äfven sedan hon blifvit gift, och af denna orsak hade han således intet att

frukta; tvärtom, han kunde få mera frihet än förut, emedan fröken, som friherrinna Lejonsvärd skulle ha ett helt släp af betjening.

Bröllopsdagen kom, det var den sjetten Juni; solen låg varm på nejden, och i trädgården doftade rosor och jasminer i yppig täflan; men der nere vid sjön i det lilla templet, dit Augusta så ofta under sin fria ungdomstid flyktat undan slottets buller och drömt om framtiden, som man drömmer, när man är ung och hjertat spännes af längtan och af hopp och af en smula fruktan, så lätt, som ett sommarmoln på en solig dag — der var tyst och stilla och knappt ett sakta plaskande mot stranden förrådde lif i naturen.

Augusta, som nu stod vid målet för alla sina drömmar om kärlek och lycka, var dock ej riktigt glad; det der lätta molnet, som hon förut tyckte sig skönja i sin framtid, hade blifvit större, tätare, mera hopadt; det liknade ett åskmoln, fastän blixten och dundret ännu slumrade der inne mellan silfverklara massor. Hon ville dock en gång ännu, som flicka, återse sin lilla fredsört, och bittida på morgonen smög hon sig ut i parken och ilade ner till templet.

Allt var så skuggrikt, så stilla der nere; en utesägligt bitter känsla smög sig genom hennes hjerta, då hon trädde in i detta lugn; det var känslan af beroende, som hon kände för första gången rätt klart. Hon blef öfverraskad, då hon i templet fann Lars halfliggande på en bänk, stödjande sina händer mot balustraden och blickande utåt sjön och åt sina föräldrars torftiga hem midt öfver.

Augustas lätta fjät hade han ej bemärkt; hon stod bredvid honom och såg, hur den ena stora klara tåren efter den andra letade sig fram öfver den friska kinden och föll ned på hans kläder, utan att han tycktes märka det.

»Käre Lars!» sade Augusta ändtligen, då denna stumma scen grep henne i hjertat, »hvarför gråter du?» och hon klappade gossen på hufvudet; men gossen, i hvars tankar hans fröken stått så lifligt, blef ej öfverraskad af hennes närvaro, utan kastade sig, i stället för svar, i hennes famn och började gråta högt.

»Hvad går åt dig, Lars, hvad går åt dig?» frågade hon nästan i ångest och satte sig svigtande ned på bänken, »tala, gosse, har man varit elak mot dig?» — men gossen endast grät, grät bittert, och svarade intet, utan fattade blott krampaktigt tag om Augustas armar, liksom han velat med våld hålla henne kvar.

»Käre gosse, tala då! Jag blir ond på dig», sade Augusta och sökte att göra sig lös.

Nu såg gossen upp och sade: »Nädig fröken, det går aldrig väl.»

»Hvad, min gosse?»

»Nej, nej, fröken, det går aldrig väl!» och nu började han åter gråta.

»Men, Lars, var nu glad igen! Kom ihåg, huru granna kläder du får i eftermiddag, med guldgaloner i sömmarne och så fint och grant kläde se'n; och så skall jag säga dig, att dina föräldrar komma fram och alla dina syskon ha fått nya kläder af mig för din skull. Nå, var glad, min lille gosse! du skall se, att allt går väl; trösta dig, och du får följa med mig öfverallt. Gråt nu blott icke!»

»Åh, det är icke så godt heller», sade gossen och torkade ögonen med tröjan, »men, det går aldrig väl, nådig fröken, och så får fröken så många betjenter, och se'n behöfs icke lille Lasse.»

»Jo, visst, du blir ju qvar ändå.»

»Ja-ja, det vet jag nog, men si, fröken behöfver icke mig; fröken får sig man och många betjenter, och se'n är det synd om nådig fröken . . . Det går aldrig väl.»

»Jag måste skratta åt dig, min gosse», sade Augusta med leende min, fastän barnets aningar gjorde ondt ända in i hjertat, »jag skall aldrig låta någon annan än dig passa upp mig, och hvad mig angår, så får jag en vacker och beskedlig man — eller hur?»

»Ja, visst är han vacker och beskedlig, men det går aldrig väl, det skall fröken se.»

»Gå nu upp till slottet!» yttrade Augusta, »jag vill vara ensam några ögonblick; men», tillade hon, »tvätta bort tårarne och kyl af dina förgråtna ögon, innan du går dit; ty i dag skola alla se glada ut.»

»Ja, fröken, visst skall jag se glad ut», smålog gossen och skyndade ner till strandbädden och plaskade sina ögon med friskt vatten.

Augusta nedsjönk i betraktelser. »Jag har», tänkte hon vid sig sjelf, »sökkt, ja letat efter verklig kärlek, öppen, osminkad tillgifvenhet; har jag lyckats? Denna fråga är en falsk fråga; älskar jag den, om hvilken jag frågar så? Ja visst! jag älskar honom och skall älska honom, om han är den, jag tror. — Besynnerligt! det är mycket denne tokige gosse, som missledt mitt förstånd; allt ifrån början har Ludvig ej stått väl hos honom; der finnes ett något, som skiljer dem åt, och det är detta något jag vill ha förklaradt. Man berättar, att då Ætna hotar med ett utbrott, då det sjuder i underjorden och en glödande

död rinner under människornas fötter, ana de intet; de jollra, de hoppa de täfla och kämpa der ofvanpå, likasom skalet ej kunde brista under dem; men fogeln, som eljest så glad slår sin drill i skyn, sjunger ej mer, flyger ej mer, utan kryper full af fasa på marken; hvad är det? Det är naturbarnets aningsförmåga, dess siarekänsla, som talar genom fogeln. Kunde det så vara, äfven nu? kunde Ludvigs bröst vara ett svigtande hvalf? och skulle gossen känna på sig, att det så är, och omedvetet ana det, som mitt och ingens förstånd kan utforska? Nej, ack nej, så är det dock icke; tusende ädla handlingar hänga sig vid Ludvigs namn och försvara det mot ett barns nyck; nej, Ludvig är ädel, är en högre natur, en uppenbarelse, som hvarken barnet eller jag riktigt förstår och som vi derfor frukta, liksom vi ej utan en slags bäfvan kunna tänka oss uppenbarelser från en högre, en bättre värld, än vår.»

Augusta lemnade med dröjande steg det lilla templet, der hon suttit så många fredliga stunder och der hon gjort sina efterräkningar med sig sjelf.

Der uppe på slottet hade man sökt efter bruden, ty ingen kom att tänka på möjligheten af att hon på en dag, som denna, skulle vilja helga en enda sekund åt allvarsamma tankar. Man anser i allmänhet ett bröllop för ungefär detsamma som en annan lustbarhet, en namnsdagsfest eller något annat dylikt, och då brud eller brudgum vilja vara ensamma och i lugn öfvertänka vigten af det steg, som snart oåterkalleligt göres, skyndar man att med tusende småsaker skingra deras tankfullhet; men Augusta blef dock hela dagen tankfull, och då hon inträdde i brudstolen, visade hennes sköna ansigte mera beslutsamhet än glädje, och ett lugn, som förrådde, att det blott med våld kunnat vinnas.

Hon uttalade sitt »ja» klart, och blott en nästan omärklig darrning på rösten förrådde, att det ej var oblandadt. Ludvig Lejonsvärd's min var också ej den lefnadsglada, förhoppningsfulla, som man kunde vänta; han fattade sin bruds hand med en slags sirlighet, en hållning, som hade allt utseende af att vara studerad. Men bakom dem stod lille Lars med sin frökens schal på armen — ty denna utmärkelse hade Augusta begärt för sin lilla favorit — och oaktadt de granna kläderna han bar och all den glädje och högtidlighet han såg omkring sig, förblef dock hans blick mulen, eller rättare stel, häftad på bruden.

Dock, när Augusta sade: »jag svär att älska dig i nöd och lust», då trillade en stor tår ned på schalen från gossens ögon, men han

blinkade raskt och såg sig småleende omkring, liksom för att speja efter, om någon sett det.

»Hvilket vackert par!» hviskade kammarjunkaren Knapensköld till sin granne till höger, så till den venstra grannen och till de närmaste på alla håll; »ett skönt par, en Amor och Psyche, ja, verkligen precis som en Amor och Psyche; kärleken och själen, det betyder ju så, herr pastor?» Och under detta pladder och då tankarne voro spridda åt tusen åtskilda håll, läste presten välsignelsen öfver dem begge för lif och död.

Längst innanför en mängd andra rum låg baron Gyllenlants' sängkammare. Det var ett gammalmodigt rum med gröna sidentapeter och starkt förgyllda lister och öfverfylldt af möbler från alla tidevarf, utan vidare urval, men alla syftande på bekvämlighet och lugn. I den stora länstolen med de stoppade sidodynorna satt en blek, affallen gubbe och bredvid honom ett fruntimmer, lika blekt som han. Det var gamle baron Gyllenlants och hans dotter Augusta Lejonsvärd.

»Och du säger, att du är nöjd?» frågade gubben, hållande sin dotters visnade hand i sin, »du säger, att du är lycklig? Väl dig och äfven mig; men», tillade han suckande, »det var ditt eget val.»

»Ja, min far, jag är nöjd.»

»Godt, mitt barn; du ser på mig, att jag ej länge kan lefva; mina läkare gifva mig hvad man kallar hopp; jag hoppas intet, jag, min flicka; jag fruktar mycket.»

»Hvad, min far, fruktar ni döden?» frågade Augusta med forskande blick; »en god kristen, en ädel man, som ni, kan dö nöjd. Lär mig, min far, med ditt exempel, att man kan dö med lugn.»

Den gamle smålog bittert. »Ja, min flicka, jag är lugn för mig och för dig också, men jag fruktar för dig, för ditt öde, sedan jag fallit bort. Ser du, ditt möderne är redan förslösadt och kommer ditt fäderne också att följa efter i det outgrundliga gapet af din mans skuldregister, och då — ack, Augusta, du må härma förnöjsamhet så väl du vill, dina bleka, uttärda kinder vittna emot dig och mot din man. Ja, Augusta, jag ser allt; men jag kan ej hindra det: allt måste förstöras och slutligen du i fattigdom sitta och vänta på döden, som på en förlossare. Allt detta, Augusta, är dock ett intet för mig, som, sjelf nära invid den sista striden, inser, att lifvet och dess sorger äro ett intet mot evigheten; men du ser det ännu ej tydligt, du skall ännu kämpa mången hård kamp, fälla många bittra tårar, innan du finner ro och tröst.»

»Ni misstar er, min far», sade Augusta med ett svärmodigt leende, »jag är lycklig, och det är endast er belägenhet, som bekymrar mig. Min man har sina fel, men han är dock en ädel man, jag är öfvertygad derom; han spelar gerna, han briljerar ännu hellre, han är ej en förälskad herde, utan en världsmenniska, om ni så vill, en lycksökare; men äfven bland dessa finnes det människor med varmt hjerta och ädel vilja. Trösta er således för min skull! Ja, min far, jag skall ej sörja öfver rikedomen, som sköflas; penningen tillhör alla och ej blott mig; den måste skingras, och om detta sker i den ena eller den andra generationen, kan vara detsamma.»

Baronen smålog bittert. »Tack, Augusta, för dina trösteord! de göra godt för den döendes hjerta, icke därför att de äro sanna, utan därför att de beteckna resignation. Det är qvinnans högsta seger att kunna lida och ändock älska.»

Augusta suckade djupt.

»Mitt barn», återtog fadren, »hvad du ärfver förlöses, och allt hvad jag eger är arfgods, allt, allt; men jag eger också en liten summa, som jag sammantjenat; det är några fattiga tusen riksdaler; dem skall du ha, som din tillflykt, om nöden trycker dig en gång.»

»Nej, min far, jag gömmer ingenting för min man, jag döljer intet, använd dem till något annat; mitt öde är afgjordt, som ni säger, men låt det så vara! Min far, ni har rätt, mitt moderne, som var nästan allt som vi egde, är redan borta; det lilla fäderne, som jag kan få, går väl samma väg, men ändå! Jag har föresatt mig, att åtminstone *jag* skall vara uppriktig och ej dölja någon tanke eller handling för min man, och detta tillåter ni mig, min älskade far, är det ej så?»

Baronen satt länge tyst och betraktade sin dotter med milda blickar. »du kan ha rätt, Augusta», sade han slutligen, »lemna mig ett ögonblick och säg till din kammartjenare, att han kommer in.»

Augusta aflägsnade sig, och nästa ögonblick stod Lars der inne hos den aftynande sjuke.

Lars var nu en stor, fullväxt karl, med lika ärliga ögon som förr; men kopporna hade skadat hans fina ansigte, och han var snarare ful än vacker. Emellertid var der något, som en hvar tycker om, och den ende, som ej kunde tåla honom, var baron Lejonsvärd, som för kammartjenaren hade ett afgjordt misshag, hvilket ofta brutit ut, och som gjort, att det lika ofta varit fråga om att han skulle ur huset; men i detta fall, men också endast i detta, hade Augustas vilja varit

orubblig, och då man ej hade något att förebrå den trogne tjenaren, fick han vara kvar och han blef det, till trots för alla de smärtsamma, djupt kränkande stunder, han hade; men han ansåg sig nödvändig, och detta var nog för att komma honom att tåla allt. Han hade blott ett lefnadsmål och det var: att vara tacksam; utan detta hade han ingen ting att lefva för, och därför blef han kvar i ett slags moraliskt helvete.

»Jag har låtit kalla dig, Lars, för att tala vid dig», sade gamle baron, med en forskande blick på den beskedlige ynglingen, som rodnade så, att purpurn stack igenom koppärren. »Är du förlofvad, eller vill du gifta dig?»

Lars studsade vid denna fråga och svarade intet, utan endast gjorde en bugning.

»Tala ut, min gosse, vill du gifta dig?» återtog baronen.

»Ja visst vill jag, nådig baron; men det bör jag icke, för då skulle jag flytta från hennes nåd friherrinnan . . . och hon behöfver allt en trogen tjenare, hon.»

»Ja, jag vet, min gosse; men om du tycker om någon flicka, så tror jag, att du med tiden kan göra din matmor en större tjänst, än blott springa ärenden.»

»Ja efter herr baron frågar, så är det nog en torparflicka i byn jag tycker litet om, och hon tycker litet om mig igen, förstås; men vi äro fattiga begge, och det blef bara eländet af.»

»Bra, min gosse, det kan jag hjälpa . . . Öppna den der lådan, den tredje uppifrån.»

Lars fullgjorde befallningen och frambar lådan till baronen.

»Ser du, Lars, du är en trogen tjenare — *vän* ville jag säga — jag vet, hvad du får lida därför . . . jag vet allt, fastän friherrinnan ej nämnt ett ord derom; nog af, här har du en summa penningar; köp dig ett hemman, gift dig och var sparsam.»

»Men, nådig baron», sade Lars, då han mottagit några större sedlar, »men, nådig baron, hvarför . . .?»

»Käre Lars, jag kan och vill ej säga dig, *hvarför* du får dessa penningar . . . antag det är för att belöna en trogen tjenare och använd dem till din bosättning . . . det kan hända, att tider komma . . . då . . . men likgodt, käre Lars, ändrar sig allt, så vet jag dock, att ditt hjerta ej ändrar sig; — låt mig se det, Lars; ty fastän jag ej länge kan lefva, så skall jag dock lefva ibland er. Gå med frid, min gosse!»

Lars var så öfverraskad, att han ej ens blef rörd af baronens

godhet; han blott bugade sig stumt. Ändtligen bröt han tystnaden och sade: »nådig baron! se till mig, när ni vill . . .; jag skall göra så godt jag förstår.»

»Du får dock icke omtala detta för friherrinnan, förr än jag är död . . . förr än, med ett ord, det behöfs.»

»Nej, herr baron! jag förstår», sade Lars, »ej förr än det behöfs.»

»Ja, jag vet, att jag ej kan lemna mitt förtroende till någon, som bättre förtjenar det, än till en trogen tjänare; sådana äro nu för tiden sällsynta.»

»Säg ej så, herr baron», inföll betjenten; »det finnes flera tillgifna tjänare, om husbönderne satte värde på tillgifvenhet; men de blifva hvad man gör dem till, och man kan ej begära tillgifvenhet af en maskin, som viljelös måste arbeta. Kärleken beror på viljan, och när viljan dödas, så . . .»

»Ja, jag vet», afbröt baronen. »Gud vare med dig!»

Den gamle baronen dog, och hans förmögenhet tillföll hans dotter och måg. Nu uppblomstrade åter, som det tycktes, deras lycka. Baron Lejonsvärd blef mera förekommande, liksom mera kärleksfull; hans trumpna sätt att vara, hans vårdslöshet mot Augusta tycktes förminska; guldets hade verkat på hans själ, som vattningen på en löfkoja, som slokar med bladen. Ännu fortfor baronen att vara gunstling och att sola sig i nådens solsken; ännu fann han behof af att omgifva sig med rikedomens hela glans, och som Augusta var hans malmletare, hvarmed han sökte guld, kastade han henne ej ifrån sig, så länge han fann det.

Det är en besynnerlig företeelse med det slag af »klokt folk», som man kallar »lycksökare». Ett djupt rotadt sjelfförtroende går genom alla deras handlingar, och med förakt se de ned på alla, som ej söka eller hinna hvad *de* kalla lycka. De beräkna med matematisk noggrannhet hvarje kraft, som kan lyfta dem i höjden; de äro verkliga vetenskapsmän i konsten att »göra lycka»; men de försmå, liksom de ej begripa, dilettanternas lätta konst att »vara lyckliga».

Bland lycksökarens egenheter är det en, som är lika oförklarlig, som den är vanlig, den nemligen, att alltid grundlägga sin hela framtid på en enda personlighet. Det synes, som en sådan aldrig i sin långväga och svåra beräkning tagit in ett mycket vanligt fall, att en person kan dö, att han kan störtas eller förlora förståndet eller på annat sätt bli maktlös. Det synes i detta enda fall en lucka uppstå i

deras tankegång, och deraf kommer det, att lycksökarens höjd alltid är så vådlig och osäker. Det är detta räknefel, som kommer honom att falla — och falla utan räddning.

Baron Lejonsvärd hade, i likhet med många andra, fästat hela sin framtid vid Gustaf den tredjes person och nåd. Han tycktes ej ana möjligheten af att denne konung en gång, kanske snart, skulle maktlös, blott som en historisk relik, hvila i Riddarholmens hvalf. Partierna kokade rundt omkring honom; faran nalkades allt närmare och närmare; förräderiet smög sig som en orm bland blommorna.

Allt detta såg Lejonsvärd, men han sökte ej berga sig sjelf; han sökte ej att ställa sig oberoende, huru än det gick, utan offrade allt, för att vara beroende af en enda människa och efter honom af en ödets nyck. Det var ej tillgifvenhet för Gustafs person, som tvingade honom dertill; ty hela hans plan var att begagna konungens nåd som ett verktyg och höja sig sjelf så högt han kunde.

Han sparade aldrig på att låta konungen göra sig förhatad; han satte, så ofta han kunde, kungen i mellanhand, och såg gerna, att det allmänna hatet, i stället att träffa honom sjelf, träffade ett högre föremål, blott han sjelf vann derpå. Konungamanteln är i en lycksökares ögon ej gjord för annat än att i sina veck förlama de hugg, som opinionen vill måtta åt lycksökaren sjelf.

Skådespelet slutades dock snart. Gustaf föll för sina lömska fiender, och baron Lejonsvärds långa räkning på lycka och ära blef utan qvot; hufvudsumman var borta; han kunde hvarken dividera eller multiplicera — allt var slut.

Men förmögenheten var också slut; alla möjligheter att draga sig tillbaka voro stängda, och baronen hade ej annat att göra, än det han gjorde; han sjuknade och dog — af gift.

»Du har rätt, käre Lars», yttrade friherrinnan, »du måste flytta; jag hvarken behöfver eller kan underhålla en betjent. Jag måste betala min mans alla skulder; mitt hjerta och min heder förbjuda mig att handla annorlunda... och sedan har jag intet.»

Betjentens ögon voro fulla af tårar, men den goda själen log ändå och sade tröstande: »vet nådig friherrinnan, jag skall gifta mig nu, och när huset är i ordning, så ser väl friherrinnan till oss.»

»Jag vet ej, käre Lars; kan jag det, så kommer jag», yttrade fri-

herrinnan, som fann sig sårad af den blandade känsla af glädje och smärta, som hon läste i betjentens ögon.

»Hvad tycker friherrinnan om Tellinge?... det är ju en liten vacker gård det?»

»Mycket vacker, det var ju der jag hvilade en gång under de herrliga, resliga askarne, som beskugga gården?»

»Ja, nådig friherrinna, så var det, och friherrinnan sade: »ack! här ville jag lefva och dö.»

»Ja, jag mins; det var under min lyckas dagar, då jag kunde önska nästan hvad jag ville, och då det lilla Tellinge var en småsak, en blott liten önskan; nu är det för sent.»

»Åh, allt kan ändras, nådig friherrinna», yttrade Lars och bugade sig; »farväl nu, och lofva mig att se om oss!»

Friherrinnan blef således ensam, och hela hennes förmögenhet gick åt för att honorera hennes mans skulder.

Nu bodde hon, endast uppassad af en liten flicka, som gick till och från, på ett litet rum, tre trappor upp i sitt forna hus. Det gjorde henne ej egentligen ondt, att hon blifvit så fattig, att hon egde så litet qvar, att hennes rena hjerta var den enda dyrbarhet hon egde; men hvad som grämde henne, var, att hennes forna vänner hade flytt henne, att hon dagligen i sitt lilla fönster såg, huru den ena vagnen efter den andra stannade framför husets dörr, huru en vän, som tusende gånger svurit henne tillgifvenhet, steg ur och gick in; men att ingen enda letade sig de tre trapporna upp, utan stannade i första våningen, der en ung greflig löjtnant, som nyligen gift sig med en grosshandlaredotter, bodde.

»Det är nu deras tid att tro på vänskap», suckade hon, »och sådane vänner har jag också haft.» Det sårade henne dock djupare, än hon ville erkänna, att man öfvergifvit henne; det är en smärta, som uppkommer, ej så mycket af sårad själfkänsla, som oftare af sårad människokänsla. Det grämer oss att se, huru usla människorna äro, då man ändå är tvungen att vara menniska, som alla de öfriga.

En vacker Junidag, just tjugonde årsdagen efter festen på Wollmarsholm, knackade det på dörren till hennes ensamma rum. En ståtlig vagn hade några ögonblick förut stannat vid porten, och en af friherrinnans forna vänner hade stigit ur. »Det är hon! äntligen

fins det dock *en* af mina gamla vänner, som går två trappor högre upp», tänkte friherrinnan, och glad i sitt hjerta, att ej världen var så lumpen, som hon förut tänkt, hastade hon upp och slog med ett: »välkommen, Amelie!» upp dörren.

Men det var ej Amelie, som stod derutanför, utan Lars, som bugade sig djupt och hvars koppärriga ansigte bar stämpeln af glädje och belåtenhet.

»Det är således du, Lars!» sade friherrinnan, nästan bittert; »jaså . . . kom in! Det är längesedan du var här; jag trodde, att du gjort som alla andra.»

»Hur göra de andra?» frågade den förre betjenten småleende.

»Jo, de hafva glömt mig; de känna mig ej mera.»

»Jaså, nådig friherrinna», sade Lars, »det var ju ingen förlust det; ty de, som lefde upp edra penningar och drucko ert vin, hafva ju ej öfvergifvit *er*, utan edra penningar och ert vin dem; men derom en annan gång, min lilla, goda, nådiga friherrinna. Jag har kommit i ett ärende.»

»Hvad då, Lars?» frågade friherrinnan, som återvunnit sitt lugn; »hvad då, stackars Lars?»

»Åh, så skall icke friherrinnan säga, jag är ingen stackars Lars, jag; ty, Gud ske lof, jag kan bedja nådig friherrinnan titta ut till oss.»

»Till *er*?» frågade friherrinnan öfverraskad, »huru kan jag komma till *er*? Jag har ej råd att resa, och ni har ej råd att bjuda mig.»

»Åh, hvad det angår, så har det sig nog bra med det, och vagnen står borta i mitt kvarter; får jag köra fram?»

Efter många och långa rådplägningar, beslöt ändtligen friherrinnan att följa sin trogne tjenare.

Vagnen körde fram: det var friherrinnans egen lilla promenadvagn, på hvars kuskbock Lars hade tagit plats.

»Det är ju min egen vagn, ja, jag menar den, som varit min egen vagn», sade friherrinnan, då den med rask fart ilade framåt landsvägen.

»Jo, det är väl det», sade betjenten, »det lär väl ännu i denna dag vara vår vagn.»

»Den är din, vill du säga», inföll friherrinnan, som nu för första gången stötte sig på detta *vår*, som Lars hade för vana att använda.

»Min! nej, nådig friherrinna, han är vår vagn, som jag säger»; och dermed tyckte han, att han sagt nog om den saken.

Hästarne voro raska, och mot aftonen närmade de sig sitt mål.

»Ser nådig friherrinnan de der skorstenarne?»

»Ja, hur då?»

»Kommer friherrinnan ihåg trakten?»

Friherrinnan, som länge suttit försänkt i tankar på förr och nu, fordom och framtid, såg sig uppmärksamt omkring. »Är det ej Tellinge?» yttrade hon slutligen.

»Jo, nådig friherrinna, det är Tellinge.»

Och nästan i samma ögonblick svängde vagnen af mot allén. Alla grindar voro prydda med löf och blommor, och barnen ur de närbelägna torpen stodo nigande och bugande vid hvarje grind och sprungo i förväg mot gården, med ropet: »hon kommer!» Lars såg sig förstulet om, hvad verkan den der barnaglädjen skulle ha på friherrinnan; men han såg ett dystert moln hvila öfver hennes bleka ansigte.

»Gud vet, hur jag skall få henne glad igen», tänkte han vid sig sjelf och i detsamma svängde han in på gården och stannade vid ena flygeln.

»Jaså, du bor här», sade friherrinnan, »och din hustru?»

»Ja, nådig friherrinna, det der är min gumma, och här bor jag; vill friherrinnan stiga in?»

»Du arrenderar således denna flygeln, käre Lars? Du borde ha sagt mig det förut; ty du kan väl finna, att det generar mig att bo så nära dem, som rå om gården. Hvem bor deruppe?»

»Ingen, nådig friherrinna», inföll den unga hustrun; »men kanske friherrinnan ville titta sig litet om?»

Förslaget antogs; man gick ut i trädgården; öfverallt stodo hennes favoritblommor, öfverallt återsåg hon någon barndomstanke, någonting, som hon tyckte om; och äntligen märkte hon äfven, att den unga hustrun, med ett slugt smålöje, observerade hennes öfverraskning.

»Allt är här inrättadt så», sade äntligen friherrinnan, »som jag sjelf skulle ha ordnat det; säg, mitt barn, hvem har gjort det så i ordning? För tjugo år sedan, då jag en gång såg detta ställe, var det ej så.»

»Jo, det kan jag väl säga», yttrade hustrun; »det har min Lars gjort, och vi ha arbetat begge, och så sade alltid Lars: »här skall rosenbuskarne stå och här jasminerna och här skall friherrinnan ha en berså af kaprifolium», och så blef det; men friherrinnan får icke tala om att jag sagt något; men han sade ofta när vi arbetade: »friherrinnan skall på hvarenda blomma se, att den, som satt dem, höll af henne.»

»Tack, tack!» sade friherrinnan, och ett par varma tårar stego upp i ögonen, »tack! Är byggningen läst?» frågade hon äntligen.

»Nej, nådig friherrinna», och så gingo de dit. Äfven der var allt

ordnadt efter friherrinnans smak, och äfven här fick hon samma upplysning af Lars' gladlynta hustru, som hade det lilla felet att tala om allting.

Ändtligen hade Lars blifvit fri från sina göromål, att släppa hästarne på bete och draga in vagnen, och nu stod han uppe i stora förmaket och bugade sig som vanligt för sin friherrinna.

»Hvad tycker nådig friherrinnan? Är här så bra, att friherrinnan vill bo qvar? Är friherrinnan nöjd med handeln?»

Alla dessa frågor gjordes på en gång, så att friherrinnan ej fattade mer än det sista, och frågade: »hvilken handel?»

»Jo», började Lars, något förlägen, »egentligen att säga, så är jag hvarken egare eller arrendator af detta ställe; med ett ord, nådig friherrinnan rår om gården, och här är köpekontraktet; jag har gått och köpt den i friherrinnans namn, utan annan fullmakt än penningarne. Är friherrinnan nöjd dermed?»

Friherrinnan förstod ej ett ord; men Lars förklarade allt och slutligen afbröt honom friherrinnan: »men de der penningarne voro ju ej mina, utan dina egna.»

»Mina egna? Nej bevars, jag fick dem att använda till er nytta, det förstod jag väl. Salig baron befalde mig tiga, och det gjorde jag; ty eljest hade edra vänner ätit upp äfven detta, och det unnade jag dem icke; men i stället köpte jag Tellinge och så ropade jag, genom annor man förstås, in på auktionerna allt, hvad jag viste ni tyckte om, och därför är det så här.»

Friherrinnan stod länge eftersinnande; ändtligen sade hon: »jag skulle tacka er begge, I goda menniskor, men jag kan icke, som jag borde; det skall vara vår gemensamma egendom, och vi skola här lefva i frid med hela världen.»

»Friherrinnan är således nöjd med handeln», sade den trogne Lars och hans genomärliga ögon lyste af fröjd; »är friherrinnan också nöjd med oss?»

»Mycket nöjd. Ja, ja, kära vänner, jag är mycket nöjd; jag vet ej hur jag skall tacka er.»

»Åh, det behöfs icke, ty det är ingenting att tacka för. Friherrinnan tog mig upp, som en liten »parvel»; ingen nytta kunde jag göra, men det låtsade aldrig friherrinnan om, utan lät mig lefva i den tron, att jag var en nödvändig person; jag skulle springa efter nådig frökens schal, hennes solfjäder, jag skulle hålla hästen vid trappan. Jag blef sedan äldre och begrep nog, att jag ej var så nödvändig, som

jag trott mig vara; men nu var det nödvändigt för *mig* att, så godt jag förstod, vara nådig friherrinnan nyttig, och så fick jag förtroendet att skaffa friherrinnan ett hem för det hon förlorat.»

»Det har du gjort, ärliga själ», sade friherrinnan och räckte honom handen, som han kysste; »egendomen är din; du har fått penningarne utan någon bestämd förpligtelse, utan löfte, utan något förbehåll; egendomen är din.»

»Nej, nådig friherrinna, penningarne voro aldrig mina; ty jag förstod nog salig baronens mening, och fast det ej var skrifvet eller af-taladt, så var det dock ett riktigt testamente till er, och vittnet, att så var, bär jag med mig hvart jag går. Nu är det vittnet så gladt, så sorgfritt; ty salig baron ser på mig och vet bättre, än ni, huru innerligt väl jag menat.»

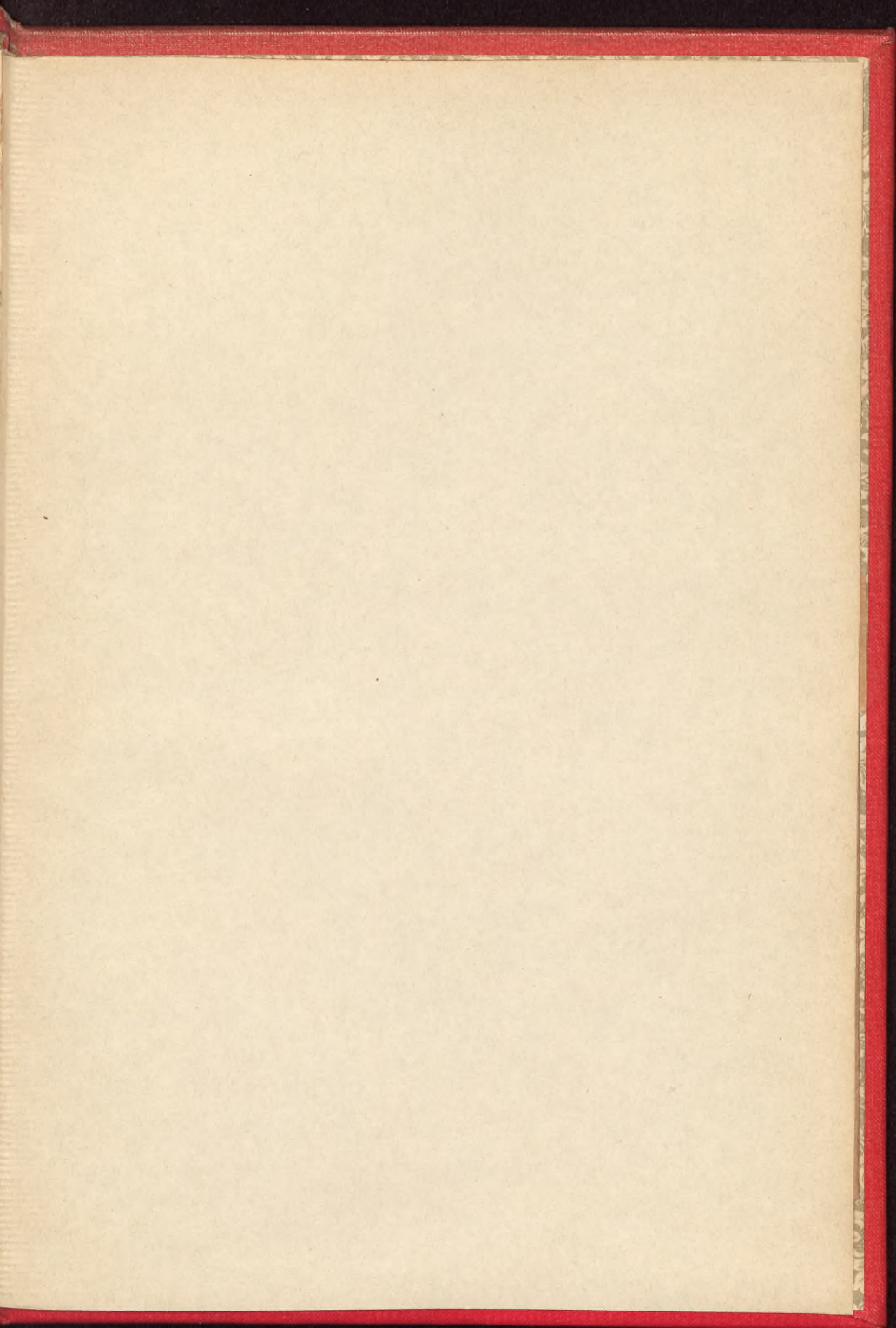
Friherrinnan blef kvar på Tellinge, och Lars och hans hustru blefvo hennes tjenare; men i en pulpetlåda låg i ett försegladt konvolut köpebrevet transporteradt på Lars och hans efterkommande, ordentligen bevittnad och giltigt; men Lars fick aldrig veta det af sin goda friherrinna, som hade finkänslighet nog att ej störa honom i hans sköna barnadröm: att göra allt detta för ingenting annat än tacksamhet och tillgifvenhet.

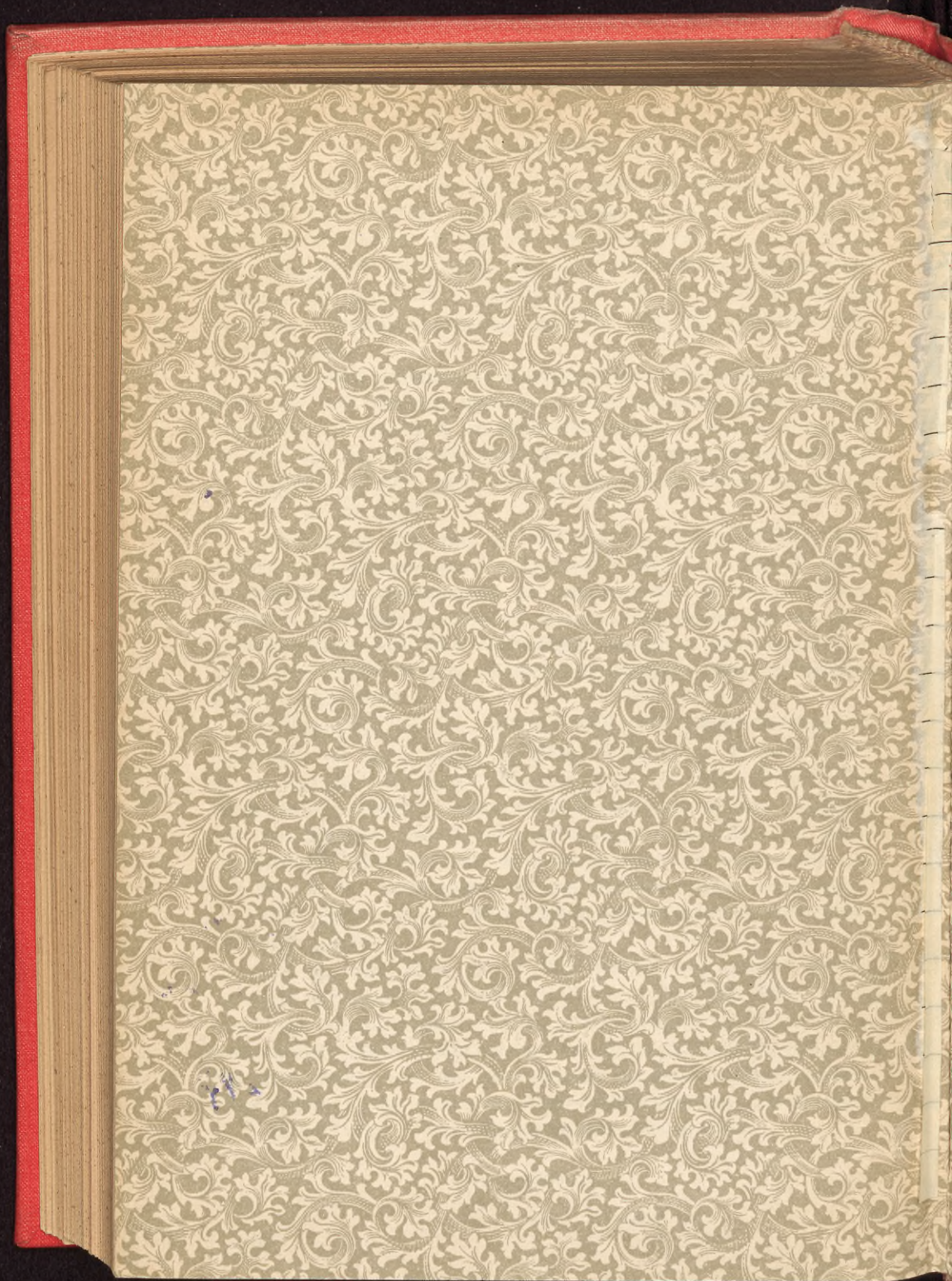
»Friherrinnan må tro», sade han ofta, då han återkom från någon stadsresa, »att jag nu träffar på många af de gamla vännerna. »Hur är det med din friherrinna? Hon bor ju på det vackra Tellinge? Det är ju ett litet paradiset? Helsa henne så oändligen mycket och säg, att hon var bra elak, som ej blef kvar hos sina vänner här; hon saknas i societeten.» Med ett ord: de hafva fått i sitt hufvud, att friherrinnan åter är rik och förmögen, och jag skämmer ej bort saken, jag.»

»Nå, hvad säger du då?» frågade friherrinnan med en lätt suck öfver sina vänner.

»Jo, jag sade dem, att *vi* hade allt fullt opp, att *vår* trädgård var som ett paradiset och *vårt* förmak fullt af guld och siden, och så visade jag dem *våra* hästar, de äro ej att skämmas för: de äro blanka som speglar och fina som sammet att stryka på; men jag helsade ej från friherrinnan och bad dem komma hit, fastän de kanske väntat något sådant; ty jag tyckte, att *vi* icke behöfde dem här. Var det rätt?»

»Ja, min vän, du har rätt, *vi* behöfva dem ej här.»

Hc

Wetterbergh, C. A.
Briättelser, skisser och
noveller. 2.

3247

BFC 2/1

